

شماره ۵۸

ماهنامه پژوهشی، آموزشی، اطلاع رسانی
برنامه ریزی و مدیریت شهری
دوره جدید - سال پنجم - شماره ۵۸ - اسفند ۱۳۸۲
۱۰۴ صفحه - ۵۰۰۰ ریال

- شهرداری‌ها و ضرورت اصلاح ساختار
- برنامه‌ریزی کاربری زمین با مردم
- توسعه شهری و حقوقی در شهرداری‌ها
- نگاه‌ها به وظایف ادارات حقوقی
- ضرورت مداخله شهرداری در عرصه‌های اجتماعی - فرهنگی
- نگاه‌ها تطبیق به انتخابات انجمن بلدی
- مراحل و مراجع تصویب طرح‌های توسعه شهری
- برنامه‌ریزی راهبردی مشارکتی در شکل
- خطر سواره در تقاطع دوچرخه‌ها
- مشق شهروندی در دبستان سبز

**موضوع مورد تأکید: ساختار و
تشکیلات شهرداری‌ها**

طرح روی جلد: جمشید باری شیر مرد. مربوط به گزارش اصلی
عکس پشت جلد: وین. ساختمان شهرداری (فردریش فون اشمیت)

- ۱- مطالب مندرج لزوماً "بیانگر نظرات «شهرداریها» نیست .
- ۲- «شهرداریها» در ویرایش و تلخیص مطالب آزاد است .
- ۳- مطالب ارسالی به هیچ وجه بازگردانده نخواهند شد.
- ۴- استفاده از مطالب و طرحهای ماهنامه تنها با ذکر مأخذ مجاز است .

صاحب امتیاز: وزارت کشور- سازمان شهرداری‌های کشور
مدیر مسئول: محمد حسین مقیمی
زیر نظر: علی افتخاری
دبیر تحریریه: کیومرث ایران دوست
هیئت تحریریه: عباس جلالی - مرجان نکابی -
شهرزاد فرزین پاک - نازیلا مرادی
امور اجرایی: فرشته عمرانی
ویراستار: حمید خادمی
مشاور هنری: جمشید یاری شیر مرد
طراح ، صفحه‌آرا و اجرای
ماهنامه الکترونی: حمید اسفندیاری
تصویرساز: مهدی یارمحمدی
امور عکس: خاتون میررشد
حروفچینی: فاطمه دودله
نمونه‌خوان: فرحناز نوبخت
مجری چاپ: شرکت خورشید تمدن روز
شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

یادداشت ۴

گزارش اصلی

۵- شهرداری‌ها و ضرورت اصلاح ساختار / جواد علی آبادی ۵

اندیشه و پژوهش

۱۱- بررسی تطبیقی تشکیلات شهرداری‌ها/ دفتر تشکیلات و بهبود روش‌های سازمان شهرداری‌های کشور ۱۱

۱۸- برنامه‌ریزی کاربری زمین با مردم / مهدی دهقان ۱۸

گفت و گو

۲۱- توسعه شهری و توسعه روستایی / ایرج اسدی ۲۱

۲۵- مشاور حقوقی / دفتر حقوقی سازمان شهرداری‌ها / شاپور نظریور ۲۵

۳۰- مشاور اداری- مالی / جمشید رضایی ۳۰

۳۵- شهرداری‌ها به روایت اسناد / بلدیة و هویت شهروندی ۳۵

قانون شهر

۳۷- نگاهی به وظایف ادارات حقوقی در شهرداری‌ها/ حسین صالحی ۳۷

شورا و مشارکت

۴۰- ضرورت مداخله شهرداری در عرصه‌های فرهنگی- اجتماعی / محمدرضا طالبی نژاد ۴۰

۴۲- دولت و شوراها در ایران/ نگاهی تحلیلی به انتخابات انجمن بلدی (۱۳۰۹ ش) / حسن شفیعی ۴۲

۴۴- الفبای شهر/ مراحل و مراجع تصویب طرح‌های توسعه شهری / محمود برآبادی ۴۴

تجربیات جهانی

۴۶- شهرداری دوبی، ساختار و تشکیلات / گردآوری و ترجمه: شهرزاد فرزین پاک ۴۶

۴۸- برنامه‌ریزی راهبردی مشارکتی در سنگال / ترجمه: گلناز کریم نوری ۴۸

۵۲- طرحی برای شهرکی متفاوت در میامی / ترجمه: علی عربانی دانا ۵۲

شهرها و شهرداری‌های جهان

انتخاب شهردار و رئیس شورای شهر در نووا اسکوشیا/ طراحی و مدیریت فضای عمومی در وین / شهرهای آینده
نیازمند مشارکت امروز / موزه شکلات در کُن / شکوه از دست رفته پاریس نیل / طرح راهبردی زلزله در استانبول / و ... ۵۴

آموزش

۶۰- خطر سواره در تقاطع دوچرخه‌ها / پویان شهبان ۶۰

۶۳- گزیده برنامه پنج ساله شهرداری اصفهان / زهرا شاه‌بختی ۶۳

دیدگاه

۶۹- مشکلات عدم انتخاب شهردار از بین کارکنان شهرداری‌ها / مجید محنایی ۶۹

گزارش‌های خبری

مشق شهروندی در دبستان سبز / کمیته ملی توسعه پایدار و پایداری شهری نشست معاونان خدمات شهری / چهارمین
همایش معاونان فنی و عمرانی شهرداری‌ها/ نشست نمایندگان استانی دفتر آموزش و توسعه منابع انسانی / و ... ۷۱

اخبار کوتاه

گاز برای نابودی ... / خانه‌های کاهگلی شندآباد.../به کوشش شهرداری آرکواژملکشاهی .../ کوچه‌های باریک
قلندرآباد .../ ایستگاه روزنامه‌خوانی در بندرانزلی / دانش‌آموزان قمی و آشنایی با ... / و ... ۸۴

یک شهر و یک نگاه

۹۲- آبادان ، بیرجند ، تبریز، تهران ، خوی ، و ... ۹۲

۹۳- آمار شهر/ دامن جلالی ۹۳

۹۷- واژگان شهری / ناصر برک پور ۹۷

۹۸- با مخاطب ۹۸

۹۹- معرفی پایگاه‌های شبکه / شهرزاد فرزین پاک ۹۹

۱۰۰- تازه‌های نشر / عباس جلالی ۱۰۰

۱۰۲- فهرست انگلیسی ۱۰۲

مدیریت شهری ایران در طول تاریخ دارای دامنه‌ متنوعی از وظایف بوده و بر این اساس دارای ساختار اداری و سازمانی متفاوتی بوده است. آنچه که تعیین‌کننده وظایف و ساختار سازمانی مورد نیاز برای اجرای وظایف بوده است، ماهیتی از بالا داشته و در واقع سیاست‌ها و تصمیمات مرکزی تعیین‌کننده بوده است. علاوه بر این میزان جمعیت هر شهر عامل مؤثری در حجم وظایف شهرداری و ساختار سازمانی آنها به شمار می‌رود. بر این اساس وظایف و ساختار سازمانی شهرداری‌ها تحت تأثیر دو عامل زمانی و مکانی، متفاوت و متحول است. در چند ساله اخیر شکل‌گیری شوراهای اسلامی شهر ذهنیت عمومی را از وظایف شهرداری‌ها تا حدی دچار دگرگونی کرد، به نحوی که انتظار عامه به این سمت گرایش پیدا کرد که شهرداری‌ها به عنوان نماد و اهرم حاکمیت محلی در محدوده شهر و ابزاری برای اعمال مدیریت مردم بر جامعه خود (در محدوده محلی) و سازمانی غیردولتی هستند که به صورت منطقی باید حوزه اختیارات و ساختار تشکیلاتی آنها منعکس کننده وظایفی باشد که باید به عهده داشته باشند. چنین نگرشی اندک اندک به سمت تعیین وظایف و ساختار از پایین یا حداقل برابری از نیروهای محلی و ملی سیر کرده است. بهر حال پرسش اصلی در حال حاضر این است که ساختار تشکیلاتی مطلوب شهرداری‌ها برای انجام وظایف قانونی کدام است؟ در حالی که ساختار تشکیلاتی و به تبع آن نیروی انسانی شهرداری‌ها از بالا تعیین می‌شود، انتظارات شهروندان انجام دقیق و صحیح وظایف است در حالی که شهرداری‌ها ساز و کار انجام وظایف مورد انتظار را ندارند و انجام این وظیفه ساختار جدیدی را می‌طلبد. از سوی دیگر ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها عمدتاً منعکس‌کننده حوزه اختیارات در محدوده کالبدی و فیزیکی شهرهاست، و به جز کلانشهرهای کشور که دارای دفاتری در زمینه امور اجتماعی و فرهنگی هستند؛ بقیه شهرداری‌ها صرفاً بر وظایف

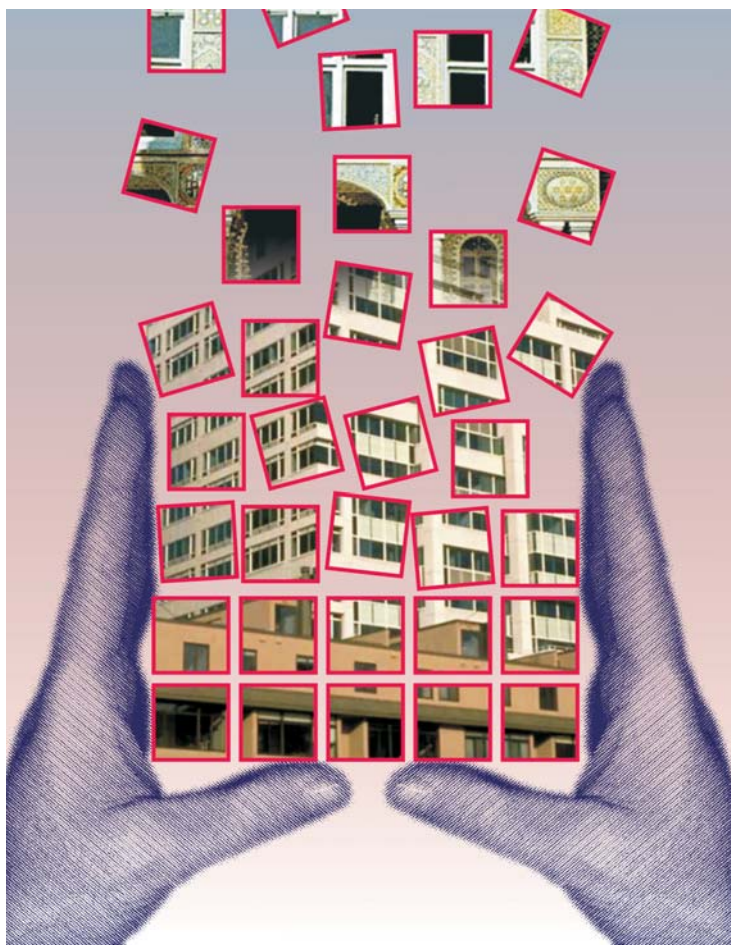
خدماتی و کالبدی و امور داخلی متمرکزند و از کم‌ترین تأثیرگذاری در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی برخوردارند. ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها عمدتاً از زمان‌های دور به ارث مانده و مربوط به شرایط زمانی خاص خود است و با توجه به تحولات زمان دگرگون نشده است. چارت سازمانی شهرداری‌ها در مواردی حتی تأمین‌کننده اجرای حداقل وظایف قانونی و روزمره آنها نیست و یا با وجود زمینه‌های ساختاری امکان جذب نیروی تخصصی مورد نیاز آن ساختار وجود ندارد. به ویژه اگر واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها تحقق پیدا کند کاستی‌های تشکیلاتی و نیروی تخصصی این تشکیلات بیش از پیش نمایان خواهد شد که نیازمند تجدید ساختار بنیادی است.

حال به نظر می‌رسد که ضرورت اصلاح و به روز کردن ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها از سوی متولیان امور و سازمان شهرداری‌ها درک شده و چنانچه در این شماره به آن پرداخته شده در تجدید نظر در ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها مواردی چون درک نیازهای کنونی شهرداری‌ها، فن آوری نوین و برداشت جدید از ماهیت شهرداری‌ها مد نظر قرار گرفته است. مسلماً تعیین ساختاری جدید و مناسب برای شهرداری‌ها فرایندی دوسویه است که در تعامل میان شهرداری‌ها (به عنوان نمایندگان مردم برای اداره امور شهری) و متولیان امور شهری در مرکز است. باید به یاد داشت که تدوین و تصویب هر نوع ساختار تشکیلاتی زمانی کارآمد خواهد بود که بستر مناسب قانونی، مالی و فنی برای آن فراهم باشد. هر نوع ساختار جدید نیز باید تضمین‌کننده پرداختن به وظایف جدید باشد و امور غیرکالبدی مانند فرهنگ شهری، آموزش شهروندی و مشارکت اجتماعی و از این دست را دربرگیرد.

شهرداری‌ها و ضرورت اصلاح ساختار

چواد علی آبادی

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

در این گزارش که با استفاده از نظر جمعی از صاحب نظران در امور شهرداری‌ها نوشته شده، کوشش بر آن است که وضعیت کنونی ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها در کشور ما با دیگر کشورها مقایسه شود و میزان همخوانی وظایف آنها با تشکیلات شان مورد بررسی قرار گیرد.

فلسفه وجودی شهرداری

هر یک از افراد بشر دارای نیازهای گوناگونی است. بر آوردن این نیازها هنگامی که آنها در اجتماعات بسیار کوچکی می‌زیستند ساده بود و چه بسا یک شخص خود به تنهایی تا حدود زیادی می‌توانست این نیازها را برآورده سازد. اما برآورده ساختن آنها، هنگامی که افراد بشر در مکانی به نام شهر به دور هم جمع شدند از عهده تک تک آنها خارج گردید و وجود سازمانی ضرورت یافت که این نیازهای مشترک را برآورده سازد. تا قبل از شکل‌گیری شهرداری به مفهوم کنونی، دولت‌ها رأساً اقدام به برآوردن این نیازها می‌کردند اما با پیشرفت تمدن و گسترش شهرها و پیچیدگی امور، این کار از عهده دولت‌ها هم خارج شد و آنها ترجیح دادند که خود در سطح کلان به مدیریت، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بپردازند و امور اجرایی در سطح محلی را به سازمان‌های محلی بسپارند؛ که این خود زمینه ساز تأسیس شهرداری‌ها گشت.

شهرداری‌ها سازمان‌های غیرمتمرکز محلی‌اند که در محدوده شهر برای رفع نیازهای عمرانی و رفاهی شهروندان مکانی خاص تأسیس می‌شوند و فلسفه وجودی آنها این است که مردم آن محل بهتر از کسانی که دور از آنها هستند می‌توانند نیازهای خود را تشخیص دهند و آنها را برآورده سازند. به عبارت دیگر: «شهرداری سازمانی است که سکنه شهر، آن را با استفاده از حقوق طبیعی خود و اختیاری که قانون به آنها اعطا کرده است به منظور ایجاد و اداره کردن تأسیسات عمومی و وضع و اجرای نظامات شهری، تأمین

شهرداری را سازمانی محلی تعریف کرده‌اند که مردم شهر برای اداره آن به وجود می‌آورند تا به خدمات رسانی مناسب به آنها بپردازد. اما به جز این وظیفه، شهرداری نماینده دولت در شهر نیز هست و دولت هم توقعاتی از آن دارد که شهرداری باید آنها را برآورده سازد. به جز این دو عنصر مهم تأثیرگذار بر شهرداری، دیگر دستگاه‌ها نیز تعاملاتی با شهرداری دارند و از آن تأثیر می‌گیرند یا بر آن تأثیر می‌گذارند. با این اوصاف اداره شهرداری پیچیدگی‌های خاصی دارد و برای اینکه شهرداری بتواند تمامی توقعات را به بهترین نحو برآورده سازد، باید اختیارات خاصی داشته باشد و وظایف سازمان تشکیلاتی آن پاسخگوی نیاز تمام عناصر پیش گفته باشد. در دیگر کشورها، از جمله کشورهای توسعه یافته، تمامی این موارد در نمودار سازمانی و شرح وظایف شهرداری گنجانده شده است و شهرداری به عنوان حکومتی محلی پاسخگوی تمامی چیزهایی است که در شهر پیش می‌آیند. اما در کشورهای جهان سوم، از جمله کشور ما وضع دیگر گونه است. حدود یک قرن از تشکیل بلدیة در کشور ما می‌گذرد. با بررسی شرح وظایف شهرداری طی این زمان می‌توان دریافت که هیچ کدام از شرایطی که به آنها اشاره شد، در این شرح وظایف گنجانده نشده و وظیفه شهرداری فقط با بخش کالبدی شهر محدود شده است. در این بخش هم شهرداری با شرکای مختلفی مواجه است که دامنه دخل و تصرف او را محدود می‌سازند، به گونه‌ای که هم اکنون همگی اذعان دارند که شهرداری در شهر فقط متولی امور بر جای مانده‌ای است که دیگر دستگاه‌ها حاضر به انجام آنها نیستند؛ مانند جمع‌آوری زباله، رفت و روب و نظایر آن. به دلیل مشکلات مختلفی که شهرداری با آن مواجه است از عهده انجام همین امور هم به درستی بر نمی‌آید، چه رسد به اینکه خدمات رسانی در دیگر زمینه‌ها را عهده‌دار گردد.

محمد ابراهیم تولابی
مدیر کل دفتر تشکیلات و بهبود روش‌های
سازمان شهرداری‌های کشور

نیازمندی‌های مشترک محلی به وجود می‌آورند و به آن اختیار و نمایندگی می‌دهند تا هزینه خدماتی ای را که به عهده آن واگذار شده است، با روش‌های منطقی و عادلانه بین سکنه شهر و استفاده کنندگان توزیع و سرشکن سازد و از آنها وصول کند، و اگر هر یک از آنها از پرداخت سهم خودداری ورزد و یا نظامات شهری را رعایت نکند، با استفاده از قوه قهریه که به حکم قانون از سوی مردم شهر به آن داده شده است، آنها را وادار به پرداخت سهم خود و رعایت نظامات و مقررات شهری کند^(۱).

شهرداری‌ها در ایران

در هر نقطه‌ای از ایران که دارای پنج هزار نفر جمعیت باشد، شهرداری تأسیس می‌شود. همچنین در قانون شهرداری‌ها آمده است که: «در هر نقطه‌ای که از نظر موقعیت و اهمیت، تشکیل شهرداری ضرورت داشته باشد ولو جمعیت آن به پنج هزار نفر نرسد، وزارت کشور می‌تواند در آن محل دستور تشکیل انجمن و شهرداری بدهد و چنانچه پس از تشکیل شهرداری در نقاط مذکور ضمن عمل معلوم شود که عوارض وصولی تکافوی هزینه شهرداری را نمی‌کند و با در نظر گرفتن وضع اقتصادی و مالی محل برای اداره امور شهرداری درآمد جدیدی نمی‌توان تهیه کرد، وزارت کشور مجاز است شهرداری این قبیل نقاط را منحل کند.» همچنین در قانون از شهرداری‌ها به عنوان سازمان‌هایی که دارای شخصیت حقوقی هستند نام برده شده است. حدود حوزه هر شهرداری با تصویب انجمن شهر و پس از موافقت شورای شهرستان و تصویب وزارت کشور مشخص می‌شود. در مجموع در قوانین شهری ایران شهرداری‌ها سازمان‌های محلی‌اند و نه حکومت‌های محلی.

هم اکنون از ۲۸ وظیفه‌ای که قانون شهرداری‌ها برای شهرداری‌ها در نظر گرفته بود، فقط وظایفی بر دوش شهرداری‌ها باقی مانده که به اصطلاح وظایف بر زمین مانده‌اند و دیگر سازمان‌ها و دستگاه‌ها تمایلی به انجام آن ندارند و گرنه همان‌ها را هم از شهرداری می‌گرفتند. با نگاهی کاملاً سطحی و گذرا به نمودار سازمانی شهرداری‌ها می‌توان دید که در وضعیت کنونی وظایف آنها به امور روزمره و آن هم در بخش فیزیکی شهر محدود شده، که در آن قسمت نیز شهرداری‌ها شرکای متعددی دارند.

در نمودار تشکیلاتی همه شهرداری‌ها - با درجات مختلف - معاونت‌هایی چون معاونت خدمات شهری، معاونت اداری - مالی، معاونت شهرسازی و عمرانی به چشم می‌خورد. البته به تازگی در کلان‌شهرها دو معاونت جدید حمل و نقل و ترافیک، و فرهنگی - اجتماعی نیز به آنها اضافه شده است. این خود نشان از رویکرد کالبدی شهرداری به اداره شهرها دارد. در اصل می‌توان گفت که در ایران شهرداری‌ها متولی سخت‌افزار شهر به شمار می‌آیند (بخش کالبدی - فیزیکی) و در زمینه برنامه‌ریزی و نرم‌افزار شهری (برنامه‌ریزی استراتژیک و اجتماعی) دخالت چندانی ندارند.

کوروش عابدینی، مدیر کل دفتر شهری و روستایی استانداری قزوین، معتقد است: «برای اینکه بدانیم شهرداری باید چه وظایفی داشته باشد و ساختار تشکیلاتی مناسب آن چیست، در ابتدا باید شناخت خود را از شهرداری افزایش دهیم. بدین منظور باید پاسخ چند سؤال به روشنی مشخص شود. باید مشخص گردد که تعریف

ما از شهرداری و مسئولیت‌ها و وظایف محول شده به آن چیست؟ آیا شهرداری سازمانی دولتی است یا نهادی غیردولتی؟ اگر سازمانی عمومی و غیردولتی است، تعریف ما از سازمان عمومی غیردولتی چیست و محدوده مسؤلیت‌های آن در چه سطحی است؟ شهرداری سازمانی بخشی است یا فرابخشی؟ جایگاه مردم و شهروندان در اداره شهرداری‌ها چگونه تعریف می‌شود؟ و بالاخره اینکه توقع و انتظارات دولت و دیگر دستگاه‌های دولتی از شهرداری در چه سطحی است؟» وی خود در جواب به سؤالات ذکر شده می‌گوید: «به نظر من شهرداری سازمانی محلی و غیردولتی است که بر اساس قانون وظیفه اداره امور شهر و ارائه خدمات لازم به شهروندان آن را بر عهده دارد و هدف آن توسعه کالبدی، اجتماعی و اقتصادی شهر است.

شهرداری سازمان محلی فرابخشی مستقلی است که در محدوده‌ای که طبق قانون برای آن مشخص شده خدمات رسانی می‌کند و شخصیت حقوقی دارد. با توجه به تأثیرگذاری تصمیمات شهرداری در همه حوزه‌های شهر، نقش شهروندان در این تصمیم‌گیری‌ها بسیار مهم است و در این تصمیمات باید توجه بیشتری به توسعه پایدار و برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی برای آینده انجام گیرد.

بر طبق قانون نیز وظایفی بر عهده شهرداری‌ها قرار گرفته است و مسؤلان دولتی هم انتظاراتی از آن دارند، که شهرداری باید آنها را برآورده سازد. بامشخص شدن این سؤالات، اکنون با توجه به

امروزه در جهان توسعه یافته به شهرداری به عنوان نوعی پیمانکار بزرگ که باید پاره‌ای از فعالیت‌های عمرانی و خدماتی شهر را انجام دهد نگریده نمی‌شود، در واقع شهرداری‌ها نه فقط در زمینه زیرساخت‌ها بلکه در کلیه امور شهر به برنامه‌ریزی و مدیریت می‌پردازند

انتظاراتی که از شهرداری می‌رود، می‌توان وظایف آن را تعیین کرد و به طراحی ساختار تشکیلاتی مناسب آن پرداخت.»

وظایف شهرداری‌ها در دیگر کشورها

بررسی اجمالی ساختار تشکیلاتی شهرداری‌های دیگر کشورها، خصوصاً کشورهای توسعه یافته، نشان می‌دهد که وظایف این نهادها روز به روز گسترده‌تر شده است و شهرداری‌ها به عنوان حکومت‌های محلی، عمومی و غیرانتفاعی هر روز وظایف بیشتری را بر عهده گرفته‌اند. دولت‌ها نیز سعی کرده‌اند از وظایفی که تاکنون خود به دوش کشیده‌اند رها شوند و آنها را به این حکومت‌های محلی منتقل کنند تا نقش آنها فقط به نظارت، هدایت، مدیریت و سیاست‌گذاری و پژوهش محدود گردد. بدین وسیله فعالیت‌ها از طریق نهادهای خصوصی و عمومی غیردولتی انجام می‌گیرد و از لحاظ انطباق با قانون و سیاست‌گذاری‌ها به وسیله نهادهای دولتی کنترل می‌گردند. نتایج بررسی‌ای که مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری سازمان شهرداری‌های کشور در طرح پژوهشی «امکان

خلیل خلیلی
کارشناس در امور شهرداری ها

سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها» بر روی ساختار سازمانی شهرداری‌های پاریس، وین، استکهلم، آمستردام، لندن و توکیو به عنوان پایتخت کشورهای توسعه یافته انجام داده است، نشان می‌دهد که: «از لحاظ قدرت قانونی و اختیارات هر شش شهر مشابه هستند و اختیاراتی دارند که قانون اساسی صریحاً آن را مشخص کرده است.

یکی دیگر از مشترکات، قدرت و دخالت حکومت‌های محلی تقریباً در کلیه امور شهری است، از خدمات شهری گرفته تا خدمات فرهنگی، آموزشی، ورزشی، تفریحی، و تا حفاظت از محیط زیست، میراث فرهنگی و امور مهاجران. لازم به ذکر است با وجود آنکه شهرداری لندن استقلال و اختیارات فراوانی دارد، ارائه خدمات بهداشتی و تأسیساتی زیربنایی به عهده دولت مرکزی است. این نشان می‌دهد که گستره وظایف شهرداری‌ها ارتباط مستقیمی با میزان تمرکز اداری ندارد. به عنوان مثال، شهرداری پاریس در نظام متمرکز فرانسه وظایف بیشتری را بر عهده گرفته است.

بالاخره نکته دیگر اینکه اگر چه متولی این وظایف حکومت‌های محلی هستند، اما آنها این وظایف را با ارائه مستقیم خدمات و یا نظارت بر آنها و با همکاری و هماهنگی برخی سازمان‌های دولتی و خصوصی انجام می‌دهند.»

نتایج همین طرح پژوهشی در بررسی وظایف شهرداری‌های استانبول، کوالالامپور، پکن، قاهره و بمبئی به عنوان نمونه‌هایی از شهرهای کشورهای در حال توسعه نیز نشان می‌دهد که: «در هر پنج کشور مورد بررسی، شهرداری‌ها دارای اختیاراتی وسیع و با اهمیت هستند. در دو کشور ترکیه و مالزی محدوده وظایف شهرداری‌ها انعطاف‌پذیر است و بستگی به توان مالی شهرداری‌ها دارد. شهرداری پکن دارای وظایف محدودتری است و شهرداری‌های قاهره و بمبئی نیز برای حل مشکلات خودشان سازماندهی شده‌اند. در این دو شهر وظایف شهرداری‌ها معطوف به بهسازی مناطق حاشیه‌نشین و زاغه‌نشین است.

در هندوستان و ترکیه نحوه انتخاب و مدیریت شهرداری‌ها بر بنیادی دموکراتیک استوار است، ولی در مصر، چین و مالزی این امر رعایت نگردیده است.

حکومت‌های محلی در کشورهای مورد بررسی دارای منزلت سازمان محلی مستقل نیستند. اغلب شهرداری‌ها جزئی از بدنه دولت تلقی می‌شوند و دخالت دولت مرکزی مانع از تحقق کامل سیاست محل‌گرایی می‌شود.»

این طرح پژوهشی در مقایسه جایگاه و وظایف شهرداری‌ها در شهرهای منتخب کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه به این نتایج دست یافته است:

«گستره وظایف شهرداری‌ها در کشورهای توسعه یافته بسیار بیشتر از کشورهای در حال توسعه است؛ به خصوص در زمینه زیرساخت‌ها و امور حاکمیتی مانند اجازه تظاهرات، اعطای گواهینامه رانندگی، تأمین امنیت اجتماعی و امور اتباع بیگانه و پلیس.

نحوه تشکیل، اداره و انتخاب در شهرداری‌های کشورهای در حال توسعه نسبت به توسعه یافته‌ها، دموکراتیک نیست. اصولاً حکومت‌های محلی در کشورهای توسعه یافته دارای بنیاد نیرومندتری هستند و با قبول وظایف متنوع نقش مهمی در حیات

جوامع از بعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند. توجه به توسعه پایدار و توسعه انسانی در وظایف و فعالیت‌های شهرداری‌های کشورهای توسعه یافته کاملاً مشهود است. پرداختن به حفاظت محیط زیست، فعالیت گسترده در زمینه فرهنگ و هنر و تلاش برای مشارکت دادن شهروندان در اداره امور شهر و برقراری عدالت از جلوه‌های این توجه است.»^(۲) با توجه به آنچه ذکر گردید، می‌توان گفت که امروزه در جهان توسعه یافته به شهرداری به عنوان نوعی پیمانکار بزرگ که باید پاره‌ای از فعالیت‌های عمرانی و خدماتی شهر را انجام دهد نگریسته نمی‌شود. در واقع شهرداری‌ها نه فقط در زمینه زیرساخت‌ها بلکه در کلیه امور شهر به برنامه‌ریزی و مدیریت می‌پردازند.

ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها در وضعیت موجود

مشکلی که همگان در مورد آن اتفاق نظر دارند، روزآمد نبودن این ساختار است.

خلیل خلیلی، کارشناس اسبق اداره کل شهرداری‌های وزارت کشور می‌گوید: «ساختار سازمانی کنونی شهرداری‌ها بر اساس ساختاری که از گذشته باقی مانده پایه ریزی شده است. طراحی ساختار اولیه هیچ مبنا و پایه علمی نداشته و تنها ملاک در تهیه این ساختار نیاز شهرداری‌ها بوده است؛ یعنی شهرداری‌ها با توجه به وظایفی که در اداره شهر به آنها سپرده شده بود، گروهی را استخدام می‌کردند و فعالیت خاصی را به آنها می‌سپردند و ساختاری اداری نیز برای آن تنظیم می‌کردند. این افراد هم که بدون تخصص بودند، در جریان کار و به مرور به صورت تجربی فعالیت مورد نظر را می‌آموختند انجام می‌دادند و ساختار در نظر گرفته شده برای آنها هم جزو بدنه شهرداری می‌شد. البته در تخصصی نبودن بدنه شهرداری فقط نمی‌توان شهرداری‌ها را مقصر دانست بلکه فقدان نیروی متخصص در زمینه‌های مورد نیاز شهرداری‌ها به نظام آموزش عالی کشور و عدم تربیت چنین نیروهایی نیز بازمی‌گردد. به عنوان مثال، شهرداران هم اکنون نمی‌دانند در زمینه خدمات شهری یا فضای سبز و دیگر فعالیت شهرداری از چه کارشناسی، با چه مدرک تحصیلی و در چه سطحی استفاده کنند و در نتیجه معمولاً به صورت تجربی عمل می‌کنند. علاوه بر فقدان تخصص‌های مرتبط، در خود ساختار سازمانی شهرداری‌ها هم ابهاماتی وجود دارد که باید بر طرف گردند؛ از جمله اینکه شرح وظایف دقیق پست‌ها و شرایط احراز و طبقه بندی آنها مشخص نشده است.»

به نظر ابوالفضل مددی، مدیر امور اداری شهرداری کرج: «هم اکنون برای اصلاح ساختار سازمانی شهرداری‌ها باید سه کار انجام داد: ۱- تهیه ساختار اداری جدید؛ ۲- تهیه شرح وظایف؛ و ۳- طبقه بندی وظایف و تعیین شرایط احراز.»

مشکل دیگری که در ساختار اداری شهرداری‌ها به چشم می‌خورد، لحاظ نکردن ویژگی‌های محیطی هر شهر در ساختار سازمانی است. مددی در این زمینه می‌گوید: «شهر نفت و ماسوله دو شهر دارای محیط‌های مختلف جغرافیایی‌اند که برای هر دو ساختار سازمانی واحدی تهیه شده است، در حالی که نیازهای آنها با هم متفاوت است. نفت فضای وسیعی برای خیابان سازی دارد و به راحتی می‌توان از وسایل نقلیه در آن استفاده کرد، در حالی که در

هادی مبرق
مدیر عامل سابق اتحادیه شهرداری‌های ایران

ماسوله این شرایط وجود ندارد و به دلیل کمبود فضا خانه‌ها مطابق ساخته شده‌اند.

بنابراین شرایط مناسبی برای استفاده از وسیله نقلیه و دسترسی در شهر وجود ندارد. در شهر تفت برای ایجاد و حفظ فضای سبز به پرسنل زیادی نیاز است، در حالی که در ماسوله چنین چیزی اهمیت ندارد. دیگر اینکه در ماسوله به دلیل توریستی بودن باید افراد بیشتری در قسمت نظافت شهری و جمع‌آوری زباله به کار گرفته شوند ولی چنین چیزی در شهر تفت به هر حال کم‌رنگ‌تر است.

مشکل دیگری که هم‌اکنون در ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها وجود دارد و قبلاً نیز به آن اشاره شد، فراموش شدن جنبه‌های اجتماعی شهر، شهروندان، و برنامه‌ریزی اجتماعی در شهر است. هم‌اکنون شهرداری فقط به رتق و فتق امور در بخش فیزیکی و کالبدی شهر می‌پردازد و بخش اجتماعی آن و استفاده از متخصصان در این زمینه به فراموشی سپرده شده است. خلیلی می‌گوید: «به عنوان مثال شهرداری زمینی دارد که می‌خواهد آن را تبدیل به پارک کند. بدین منظور از یک مهندس عمران یا معماری و نقشه برداری استفاده می‌کند. زمین مورد نظر را به پارک بدل می‌سازد. مسلماً اگر روان‌شناسی و جامعه‌شناسی هم در این ترکیب جای گیرند و در طول کار از تخصص آنها استفاده شود، جذابیت این پارک برای شهروندان بیشتر می‌شود. یا به عنوان مثالی دیگر می‌توان به مهاجرت از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ اشاره کرد. دلیل این مسئله چیست؟ آیا نمی‌توان گفت دلیل اصلی آن فقدان محیطی مناسب برای افراد در شهرهای کوچک است؟ این محیط مناسب را چه کسی بهتر می‌تواند طراحی و ایجاد کند: مهندس معمار یا عمران، روان‌شناس، جامعه‌شناس، اقتصاددان...؟»

ماده ۱۳۶ و تشکیلات شهرداری‌ها

ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها وظایف متعددی برای شهرداری‌ها برمی‌شمرد که به تدریج بسیاری از آنها از شهرداری‌ها جدا شده و به دیگر دستگاه‌ها انتقال یافته‌اند. این مسئله باعث تشتت در مدیریت شهری و موازی‌کاری‌های فراوان، که هزینه‌های زیادی را هم به خود اختصاص می‌دهد، شده است که غالباً هم نارضایتی شهروندان را به همراه دارد. چون شهروندان شهرداری را متولی اداره امور شهر می‌دانند، توقع پاسخگویی از آن را در این زمینه دارند. این مشکلات زمره‌های ایجاد و تحقق مدیریت واحد شهری به مسئولیت شهرداری را مطرح ساخت و چنین چیزی تقویت شد تا اینکه در برنامه سوم توسعه ماده‌ای (ماده ۱۳۶) برای تحقق این امر گنجانده شد.

تحقق مدیریت واحد شهری موافقان و مخالفان فراوانی دارد. اما نکته‌ای که در اینجا اهمیت می‌یابد، این است که چگونه قرار است این وظایف به شهرداری منتقل شوند. ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها و منابع انسانی آنها برای پذیرش این وظایف نیاز به چه تغییراتی دارند و جز اینها.

هادی مبرق، مدیر عامل سابق اتحادیه شهرداری‌ها، در این زمینه می‌گوید: «شهرداری کشورهای توسعه یافته که وظایف مختلفی را بر عهده دارند، به یکباره این وظایف را نپذیرفته‌اند بلکه به تدریج این وظایف به آنها محول شده و سال‌های طولانی‌ای است

که به اداره آنها می‌پردازند، و بنابراین مشکلی در اداره آنها برای شان پیش نمی‌آید. حدود ۱۰۰ سال است که در کشور ما بلدی‌ها یا شهرداری تشکیل شده و وظایف ناقصی هم به آن واگذار گردیده است. با گذشت این زمان طولانی شهرداری هنوز نتوانسته است وظایف ناقص خود را به درستی انجام دهد و رضایت شهروندان را کسب کند. با این وضعیت چگونه می‌تواند وظایف جدید را هم بپذیرد و به درستی آنها را انجام دهد؛ آن هم وظایفی که کاملاً تخصصی‌اند؟ به نظر من در انتقال وظایف جدید به شهرداری‌ها نباید عجله کرد بلکه در ابتدا باید به ساماندهی وضع موجود پرداخت و بعد با فراهم کردن بسترهای لازم به تدریج وظایف جدید را به شهرداری منتقل ساخت. تا فراهم آمدن این شرایط می‌توان شورای هماهنگی‌ای مرکب از تمام دستگاه‌هایی که در سطح شهر فعالیت دارند تشکیل داد که دست اندرکاران در آن به هماهنگی سیاست‌ها و برنامه‌های خود به منظور جلوگیری از تشتت موجود در شهرها بپردازند.»

مصداق گفته‌های مبرق را می‌توان در آماری که کوروش عابدینی مدیر کل دفتر شهری و روستایی استانداری قزوین در مورد وضعیت نیروهای انسانی شاغل در شهرداری قزوین به عنوان یکی از شهرداری‌های کشور ارائه می‌دهد، مشاهده کرد: «تعداد نیروهای شاغل در شهرداری قزوین حدود ۲۰۹۵ نفر است. از این تعداد ۸۱ درصد کارگر و ۱۹ درصد کارمند هستند. از نظر تحصیلی ۷۷ درصد کارمندان زیردیپلم، ۱۵ درصد دیپلم و فقط ۸ درصد دیپلم به بالا هستند.»

خلیلی در مورد واگذاری فعالیت‌های جدید به شهرداری‌ها می‌گوید: «واگذاری فعالیت‌های جدید به شهرداری‌ها در وضعیت کنونی با ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها منافات دارد. به عنوان مثال، شهرداری‌ای که هم‌اکنون ۵۰ نفر پرسنل دارد و از عهده کارهای روزمره خود هم بر نمی‌آید، چگونه می‌تواند وظایف تخصصی متفاوتی را - آن هم با حجم وسیع - بپذیرد و با کدام بودجه و نیروها آنها را انجام دهد؟ درست است که واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها از تصدی دولت می‌کاهد ولی باید هم‌زمان با انتقال آنها ساختار تشکیلاتی مناسب آنها هم به شهرداری‌ها منتقل شود و منابع مالی آن به صورت دقیق و شفاف مشخص و در اختیار شهرداری قرار گیرد. چنین چیزی کار مشکلی نیست چون قبلاً هم این گونه اقدام‌ها انجام گرفته است. مثلاً هنگام جدا کردن وظایف آب و فاضلاب از شهرداری به صورت قانونی تشکیلات آب و فاضلاب به همراه بودجه آن از شهرداری به سازمان آب و فاضلاب منتقل شد و حتی سازمان آب و فاضلاب ابزارآلات و تجهیزات آن را از شهرداری گرفت.»

مددی، مدیر امور اداری شهرداری کرج، نظر مساعدتری در مورد توان شهرداری‌ها در پذیرش وظایف جدید دارد و می‌گوید: «در مورد اینکه شهرداری‌ها می‌توانند این وظایف را انجام دهند یا نه، به نظر من اگر ساختار تشکیلاتی مناسب برای شهرداری‌ها در نظر گرفته شود از عهده آن بر خواهند آمد. برای این کار لازم نیست که حتماً خود شهرداری‌ها این وظایف را انجام دهند بلکه به منظور جلوگیری از افزایش حجم و بدنه شهرداری، آنها می‌توانند مقولات مدیریتی و برنامه‌ریزی آن را خود انجام دهند و امور اجرایی آن را به بخش خصوصی بسپارند. مثلاً در ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها

ابوالفضل مددی
مدیر امور اداری شهرداری کرج

آمده است که یکی از وظایف شهرداری‌ها ایجاد خیابان‌ها و باغ‌ها در شهر است.

این امر نیازمند داشتن طرح جامع و تفصیلی است. اگر شهرداری خود بخواهد طرح جامع و تفصیلی تهیه کند، نیاز دارد که به ایجاد ساختار اداری جدیدی بپردازد که این امر تصدی گری شهرداری را افزایش می‌دهد. در مورد وظایف انتقالی نیز می‌توان بدین گونه عمل کرد. یک حالت دیگر هم می‌توان برای انتقال این وظایف جدید به شهرداری‌ها در نظر گرفت و آن اینکه تمام تشکیلات و ساختار اداری این وظایف به همراه بودجه آنها به صورت سازمان‌های تابع در اختیار شهرداری قرار گیرد.

به نظر مددی لازمه و زمینه پذیرش وظایف جدید علاوه بر توسعه منابع انسانی و اصلاح ساختار تشکیلاتی، کوچک کردن تشکیلات شهرداری‌ها و واگذاری فعالیت‌های آنها به بخش خصوصی است. وی می‌گوید: «خصوصی سازی فعالیت شهرداری‌ها مستلزم این است که در ابتدا پست‌های کارشناسی برای نظارت بر امور واگذار شده ایجاد و تقویت گردد و در ثانی فهرست بهایی برای خدمات واگذار شده تهیه گردد و در اختیار شهرداری‌ها قرار گیرد تا ملاک عمل آنها قرار گیرد. هم اکنون چنین فهرست بهایی از طریق سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور فقط برای پروژه‌های عمرانی تهیه و ابلاغ گردید که واگذاری آنها را به بخش خصوصی تسهیل کرده است و شهرداری‌ها در این زمینه موفق بوده‌اند. اما مثلاً در خصوص سازی جمع آوری زباله موفق نبوده‌اند، زیرا فهرست نهایی برای آن ندارند و شهرداری‌ها نمی‌دانند طبق چه ملاکی و با چه قیمتی آن را به بخش خصوصی واگذار کنند. دیگر فعالیت‌های شهرداری‌ها نیز از همین دست است.

باید متذکر شوم که صلاح نیست و نمی‌توان همه بخش‌ها را در شهرداری به بخش خصوصی واگذار کرد. کارهایی مانند نگهبانی، حراست، کنترل انبارها، حسابداری و جز اینها را باید خود شهرداری‌ها انجام دهند اما اموری از قبیل دبیرخانه، امور خدماتی، چاپ و انتشارات و نظایر آنها را می‌توانند به بخش خصوصی واگذار کنند. برای فعال کردن بخش خصوصی در شهرهای کوچک شهرداری‌ها نیازمند حمایت‌های دولت هستند تا با فعال کردن این بخش هم زمینه اشتغال زایی رافراهم کند و هم

در انتقال وظایف جدید به شهرداری‌ها نباید عجله کرد بلکه در ابتدا باید به ساماندهی وضع موجود پرداخت و بعد با فراهم کردن بسترهای لازم به تدریج وظایف جدید را به شهرداری منتقل ساخت

شهرداری‌ها را از تصدی‌های غیرضروری برهاند.»

محمد ابراهیم تولایی، مدیر کل دفتر تشکیلات و بهبود روش‌های سازمان شهرداری‌های کشور در مورد تمهیدات اندیشیده شده در سازمان شهرداری‌ها برای مقوله‌های تشکیلاتی

واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها می‌گوید: «برای وظایفی که به تازگی بر اساس بخش نامه شورای عالی اداری به شهرداری‌ها منتقل شده است، ساختار مناسبی طراحی شده و در اختیار شهرداری‌ها قرار گرفته است که در شهرهای کوچک شامل یکی دو پست کارشناسی و در مورد شهرهای بزرگ یک اداره یا گروه است. برای وظایفی که قرار است از طریق ماده ۱۳۶ به شهرداری‌ها منتقل شود، هنگام واگذاری این فعالیت‌ها ساختار مناسب طراحی و به شهرداری‌ها ابلاغ خواهد شد تا در قالب یک معاونت یا یک واحد مستقل بر اموری که به آنها واگذار شده نظارت داشته باشند.»

سازمان شهرداری‌ها و اصلاح ساختار تشکیلاتی

باتوجه به آنچه ذکر گردید، حال می‌توان این سؤال را مطرح کرد که چگونه باید این ساختار قدیمی، ناکارآمد و فاقد تخصص را اصلاح کرد و چه اصلاحاتی باید در آن ایجاد کرد؟ و چگونه؟ محمد ابراهیم تولایی، در این زمینه می‌گوید: «این دفتر به کمک شهرداری‌ها، استانداری‌ها و متخصصان و صاحب نظران در حال اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای مختلف ایران در طی مراحل مختلف و طبق محدوده‌های مختلف جمعیتی است. هم اکنون کار اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر که حدود ۸۰۰ شهر را در برمی‌گیرد آغاز شده است.» وی در ادامه می‌افزاید: «کار گروه‌های مختلفی برای اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر تشکیل شد. دستاوردهای به دست آمده از این کار گروه‌ها در قالب هفت الگو تدوین شدند که عبارتند از شهرهای تا ۱۰ هزار نفر، ۱۰ تا ۲۰ هزار نفر، ۲۰ تا ۳۰ هزار نفر، ۳۰ تا ۵۰ هزار نفر، ۵۰ تا ۷۰ هزار نفر، ۷۰ تا ۹۰ هزار نفر و ۹۰ تا ۱۱۰ هزار نفر.» وی در خصوص الگوی جدید شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر و ویژگی‌های آن می‌افزاید: «در ساختار مورد عمل کنونی برای شهرهای تا ۵۰ هزار نفر پست کارشناسی در نظر گرفته نشده است، در حالی که در ساختار جدید سعی شده است شهرداری‌ها به سمت و سوی نیازهایی که هم اکنون دارند تغییر جهت دهند. به حیطه‌های IT و فناوری اطلاعات نیز اهمیت زیادی داده شده است. از دیگر ویژگی‌های این ساختار می‌توان به ایجاد واحد رایانه، GIS، تحلیل سیستم‌ها، آمار، مالی و حسابداری، عمران، شهرسازی و فضای سبز اشاره کرد که برای هر کدام بنا به تناسب شهر پست کارشناسی در نظر گرفته شده است. به طور کلی ویژگی ساختار جدید را در دو مورد می‌توان خلاصه کرد:

- ۱- تخصصی کردن پست‌ها؛ یعنی پست‌های غیرتخصصی، مانند پست‌های خدماتی و کارگری حذف شده است تا شهرداری‌ها در این بخش‌ها از توانایی‌های بخش خصوصی استفاده کنند.
- ۲- تناسب پست‌های تشکیلاتی جمعیتی، میزان درآمد، مسائل اقلیمی و فرهنگی و جز اینها در هر شهر.»

ساختار جدید طراحی شده هم اکنون برای شهرداری‌های زیر ۱۱۰ هزار نفر کشور برای بررسی و اظهار نظر ارسال شده و قرار است پس از جمع آوری پیشنهادهای و ایجاد اصلاحات بر روی آن برای تصویب به سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور ارسال گردد و پس از آن ابلاغ شود. ظواهرام نشان می‌دهد که هم اکنون شهرداری‌های زیر ۱۱۰ هزار نفر آمادگی پذیرش این ساختار جدید را ندارند و اصلاحات مختلفی از جمله در زمینه منابع انسانی

کوروش عابدینی
مدیر کل دفتر شهری و روستایی استانداری قزوین

باید در آنها ایجاد شود و گرنه مقاومت‌هایی در پذیرش آن از طرف آنها بروز خواهد کرد. تولایی می‌گوید: «شهرداری‌ها آمادگی پذیرش ساختار جدید را دارند و از آن استقبال می‌کنند و خود پیشنهاد دهنده آن بوده‌اند.

بنابراین هنگام ابلاغ ساختار جدید مشکل چندان وجود نخواهد داشت. اما ممکن است مسائل و چالش‌هایی در زمینه نیروهای انسانی در شهرداری‌ها نمود پیدا کنند. بسیاری از نیروهایی که هم اکنون در شهرداری‌ها فعالیت می‌کنند در استخدام شهرداری هستند و پست دارند. در ساختار جدید بسیاری از این پست‌ها حذف می‌شود و برای پست‌های جدید پیشنهادی هم شرایطی در نظر گرفته شده است که این نیروها فاقد آن هستند. برای حل این معضل راهکارهای مختلفی به شهرداری‌ها پیشنهاد شده است؛ از جمله اینکه برای آنکه این افراد شرایط احراز پست‌های جدید را داشته باشند حداقل باید دارای مدرک کاردانی در زمینه فعالیت مورد نظر باشند. بدین منظور، دفتر آموزش و توسعه منابع انسانی سازمان شهرداری‌ها بسیج شده است تا با همکاری دیگر دستگاه‌ها به آموزش و ارتقای توان علمی نیروهای کنونی شهرداری‌ها بپردازد، تا شرایط احراز پست جدید را کسب کنند».

شهرداری‌ها باید بپذیرند که در دنیای تخصصی امروز، نیروهای انسانی برای اینکه در سیستم بمانند باید خود را توانمند کنند، یا از سیستم خارج شوند تا نیروی کارآمد جایگزین آنها گردد. روش‌های مختلفی در اختیار شهرداری‌ها قرار گرفته است که در

درست است که واگذاری وظایف جدید به شهرداری‌ها از تصدی دولت می‌کاهد ولی باید همزمان با انتقال آنها ساختار تشکیلاتی مناسب آنها هم به شهرداری‌ها منتقل شود و منابع مالی آن به صورت دقیق و شفاف مشخص و در اختیار شهرداری قرار گیرد

صورت آموزش‌پذیر نبودن نیروهای کنونی بتوان آنها را از سیستم خارج کرد و به جذب نیروهای کارآمد پرداخت. از جمله این موارد می‌توان به بازنشستگی زود هنگام و داوطلبانه و تعدیل نیروهای مازاد و ناکارآمد اشاره کرد. تولایی در این زمینه می‌گوید: «گروهی از نیروهای کنونی شهرداری‌ها را می‌توان از طریق بازنشستگی داوطلبانه و زود هنگام از سیستم خارج کرد. از طریق کمیته‌ای که در هر استان استقرار یافته است به نیروهایی که داوطلبانه بازنشسته شوند پاداش مناسب تعلق می‌گیرد. نیروهایی که در سن بازنشستگی نیستند اما به هر دلیلی در سیستم شهرداری مازاد و ناکارآمد تشخیص داده می‌شوند با روش تعدیل نیروها از سیستم شهرداری خارج می‌شوند. هزینه تعدیل طبق شیوه نامه‌ای که به استان‌ها و شهرداری‌ها ابلاغ شده به وسیله سازمان شهرداری‌ها و شهرداری مورد نظر به صورت مشترک تأمین می‌شود و شهرداری‌ها در ازای نیروهای تعدیلی می‌توانند ۳۰ درصد نیروی کارشناسی جذب کنند. تعدیل نیروهای مازاد و ناکارآمد به معنای

پانویس‌ها:

- ۱- ماشمی، فضل‌الله، حقوق شهری و قوانین شهرسازی، انتشارات مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری، ۱۳۶۹.
- ۲- مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری وزارت کشور، «پروسی مودی وظایف و اختیارات شهرداری‌ها»، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲، سال اول تابستان ۱۳۷۹، صص ۶۷-۵۲.

بیکار کردن آنها نیست بلکه رابطه استخدامی این نیروها با شهرداری قطع می‌شود ولی ممکن است از طریق سیاست‌هایی که شهرداری فراهم می‌کند این نیروها بتوانند در قالب بخش خصوصی و تعاونی مشغول فعالیت شوند. برای نیروهایی که مشمول هیچ کدام از شرایط ذکر شده نمی‌شوند، شرایط دیگری در نظر گرفته شده است که بعداً سازمان شهرداری‌ها آنها را اعلام خواهد کرد». تولایی در مورد برنامه‌های آینده سازمان شهرداری‌ها در مورد اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها می‌گوید: «برنامه این سازمان بعد از اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر، اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای ۱۱۰ تا ۲۲۰ هزار نفر است. در آینده هم به کمک متخصصان ساختار تشکیلاتی شهرداری شهرهای تا ۵۰ هزار نفر جمعیت اصلاح خواهد شد. شهرهای بالای ۵۰ هزار نفر به دلیل مسائل و پیچیدگی‌های خاصی که دارند فعلاً در دستور کار قرار نگرفته‌اند. هم اکنون نیز در صورتی که شهرداری هر کدام از شهرهای بالای ۲۲۰ هزار نفر اصلاح ساختار خود را به سازمان پیشنهاد کنند، بلافاصله نهایی می‌شوند و با اعمال تبصره ماده ۱۲ قانون استخدامی کشور اظهار نظر نهایی در مورد آنها انجام می‌گیرد. استخدام‌های لازم نیز به عمل می‌آید و ساختار جدید به آنها ابلاغ می‌گردد. در این ساختارها هم مانند ساختار جدید شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر سعی می‌شود پست‌ها تخصصی شوند و پست‌های کارگری و خدماتی حذف گردند؛ و در عوض برای وظایف جدیدی که اخیراً به شهرداری‌ها منتقل شده است - مانند مدیریت بر میراث فرهنگی، نظارت بر امور کتابخانه‌ها، نظارت بر مراکز بهداشتی و اماکن ورزشی - پست‌های مناسب ایجاد شود».

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱- با توجه به قدیمی بودن ساختار تشکیلاتی‌ای که هم اکنون ملاک عمل شهرداری‌هاست، لازم است این ساختار اصلاح گردد و طبق مقتضیات روز شهرداری‌ها و نیازهای آتی آنها دوباره تعریف شود.

۲- ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها باید با توجه به مشخصات محلی - منطقه‌ای شهرداری‌ها تهیه شود.

۳- هم اکنون در شرح وظایف و ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها جای برنامه‌ریزی‌های اجتماعی و توسعه پایدار خالی است، که لازم است این قبیل مسائل نیز برای تشکیلات شهرداری‌ها لحاظ شود.

۴- شرح وظایف و شرایط احراز پست‌ها در شهرداری باید مورد تجدید نظر قرار گیرد و دوباره تعریف گردد، به گونه‌ای که شهرداری به سمت تخصص‌گرایی سوق داده شود.

۵- به دلیل ضعف منابع انسانی در شهرداری‌ها باید این منابع از طریق آموزش‌های تخصصی مختلف تقویت گردد.

۶- پیش‌زمینه انتقال وظایف جدید (ماده ۱۳۶) به شهرداری‌ها ساماندهی وضعیت کنونی آنهاست، تا بتوانند وظایف کنونی خود را به نحو احسن انجام دهند و بعد به سراغ گرفتن وظایف جدید بروند.

۷- همزمان با انتقال وظایف جدید به شهرداری‌ها باید تمهیدات لازم برای انتقال تشکیلات و منابع مالی مناسب آنها به شهرداری‌ها اندیشیده شود.

بررسی تطبیقی تشکیلات شهرداری‌ها

دفتر تشکیلات و بهبود روش‌های سازمان شهرداری‌های کشور

بلدیه را بر عهده داشت.

۳- اداره صحت و معاونت عمومی - مدیریت بیمارستان‌های بلدیه و بیمارستان‌های خصوصی، ضد عفونی کردن منازل، استفاده از خدمات پزشکان برای معاینه افراد فقیر، نظارت بر بهداشت داروخانه‌ها، کشتارگاه‌ها، نانوائی‌ها، غسالخانه‌ها، معابر عمومی، مهمانخانه‌ها، سلمانی‌ها، حمام‌ها، مساجد، قهوه خانه‌ها و از این دست بر عهده این اداره بود.

۴- اداره ساختمان و مهندسی و نظیف - متولی ایجاد خیابان‌ها، کوچه‌ها، راه‌های اطراف شهری، نظیف خیابان‌ها و کوچه‌ها و راه‌های اطراف شهری، نظیف و روشنایی خیابان‌های شهری، مدیریت باغ‌های عمومی، رختشویخانه‌ها، توالی‌های عمومی، نظارت بر وسایل نقلیه، آب، قنات‌ها، جلوگیری از حریق، درختکاری خیابان‌ها و این گونه مسائل بود.

۵- اداره امور خیریه - تأسیس و اداره یتیم خانه‌ها، کارخانجات بلدی، اشتغال زایی، نگهداری اطفال شیرخوار، تهیه مسکن ارزان قیمت، جمع آوری فقرا و نظایر آن بر عهده این اداره بود.

۶- اداره ارزاق، نظارت و اداره ارزاق عمومی - جلوگیری از احتکار، انحصار فروش بعضی اجناس، افتتاح مغازه‌های ارزان فروشی، نظارت بر نانوائی‌ها، قصابخانه‌ها، تهیه سرشماری، اداره ثبت احوال، ترتیب و تنظیم اوزان و نشریات بلدیه بر عهده این اداره بود.

با توجه به موارد پیش گفته، مشاهده می‌شود که وظایف شهرداری در عین سادگی متعدد بوده که به تدریج از بدنه آن جدا شده‌اند و خدمات رسانی که اکنون حجم عظیمی از فعالیت‌های شهرداری را تشکیل می‌دهد، فقط جزئی از فعالیت‌های آن بوده است.

وظایف شهرداری در قانون

ماده ۵۵، ۵۶ و ۵۷ قانون شهرداری‌ها به تشریح وظایف شهرداری‌ها می‌پردازد. ماده ۵۵ به طور تفصیلی و در ۲۸ بند و چندین تبصره تقریباً وظایفی را که قانون به عهده شهرداری‌ها گذاشته است روشن می‌کند. مواد ۵۶ و ۵۷ مختصرند. در ماده

شهرداری سابقه چندان طولانی در ایران ندارد. ایجاد شهرداری یا بلدیه به سبک جدید را می‌توان معاصر با آغاز مشروطیت دانست که نهادهای مردمی جای خود را به نهادهای استبدادی دادند. با تصویب اولین قانون بلدیه در سال ۱۲۸۶ (ه.ش.) سنگ بنای اولیه تأسیس شهرداری‌ها در ایران گذاشته شد. در گذشته شهرها پیچیدگی و مشکلات امروزی را نداشتند و با تشکیلات کوچک و محدود قادر به اداره شهر بودند. توجه به اسناد تاریخی نشان می‌دهد اولین وظایف شهرداری هنگام تصویب قانون بلدیه، از تهیه نان و نظافت معابر تشکیل شده بود و سپس گسترش یافت. با گسترش شهرنشینی و پیش آمدن مسائل جدید برای اداره شهر سازمان و تشکیلات شهرداری‌ها هم از حالت ساده ابتدایی خود خارج شد تا بتواند پاسخگوی مسائل جدید باشد. در مطلبی که ارائه می‌شود، به اختصار به بررسی ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها پرداخته شده و مقایسه‌ای نیز بین شهرداری‌های ایران و دیگر کشورها به عمل آمده است.

اولین تشکیلات اداره بلدیه تهران

رضاخان اهمیت خاصی به شهرداری می‌داد به همین دلیل سیدضیاء الدین طباطبایی را که در رأس هیئت وزیران بود، مأمور اصلاح ساختار تشکیلاتی بلدیه تهران کرد. نتیجه این تصمیم تغییر و اصلاح وظایف بلدیه در سال ۱۳۰۰ و تصویب آن در هیئت وزیران بود.

بر اساس این تصویب نامه بلدیه بخشی از دستگاه دولتی بود که ریاست عالی آن تا زمان خاتمه حکومت رضاخان زیر نظر مستقیم ریاست وزرا قرار داشت. تشکیلات جدید بلدیه تهران شش اداره به شرح زیر داشت: (نمودار شماره یک)

۱- اداره مرکزی - نقش روابط عمومی و دبیرخانه ادارات را داشت. در ضمن دریافت عواید و تهیه و نگهداری از ملزومات و اثاث بلدیه را عهده دار بود.

۲- اداره محاسبات - امور مالی و حسابداری و هزینه و درآمد

۵۶ در یک سطر آمده است:

«شهرداری خارج از حدود مصوب شهر، حتی تعهد تهیه و توزیع آب و برق و سایر تأسیسات شهری را ندارد.»
با مطالعه این مواد وظایف شهرداری به چند دسته تقسیم می‌شوند:

۱- وظایف نهادی که هدف آنها حفظ و بقای سازمان شهرداری است و به خود شهرداری باز می‌گردد. بندهای ۸، ۹ و ۲۶ ماده ۵۵ که مربوط به دریافت عوارض، قبول هدایا، فروش اموال منقول و غیر منقول و برآورد و تنظیم بودجه شهرداری هاست، در شمار چنین وظایفی قرار دارند.

۲- وظایفی که با حفظ نظم و انضباط عمومی در شهر مرتبط اند، مانند جلوگیری از سد معبر (تبصره ۱ بند ۲)، رفع خطر از بناها و دیوارهای شکسته و خطرناک واقع در معابر عمومی (بند ۱۴)، جلوگیری از ایجاد و تأسیس کلیه اماکن که به نحوی از انحا موجب بروز مزاحمت برای ساکنان، یا مخالف اصول بهداشت باشند (بند ۲).

۳- وظایف خدماتی مانند احداث محل‌های مخصوص برای تخلیه زباله و نخاله و فضولات ساختمانی و مواد رسوبی فاضلاب‌ها (تبصره ۴ بند ۲)، مراقبت در امور بهداشت ساکنان شهر و تشریک مساعی با وزارت بهداشت و درمان و جز آنها.

۴- وظایف عمرانی مانند ایجاد خیابان‌ها و کوچه‌ها و میدان‌ها و باغ‌های عمومی و مجاری آب و توسعه معابر. ساختن خیابان‌ها و آسفالت کردن سواره روها و پیاده روهای معابر و کوچه‌های عمومی و انبارها (بند ۲۵).

ساختار کنونی شهرداری‌ها در ایران

ساختار سازمان شهرداری در تهران که حاصل سال‌ها تجربه در مدیریت شهری است، از الگوی بسیاری از کشورهای جهان پیروی می‌کند که به هر حال الگوی مناسبی به نظر می‌رسد. دیگر شهرهای ایران نیز از این الگو تأثیر پذیرفته‌اند. در رأس سازمان شهرداری تهران با هشت معاونت به شرح زیر، شهردار تهران

قرار دارد. (نمودار شماره دو):

- ۱- معاونت مالی و اداری.
- ۲- معاونت فنی و عمرانی.
- ۳- معاونت شهرسازی.
- ۴- معاونت هماهنگی و برنامه‌ریزی.
- ۵- معاونت حمل و نقل و ترافیک.
- ۶- معاونت خدمات شهری.
- ۷- معاونت امور مناطق.
- ۸- معاونت امور اجتماعی و فرهنگی.

به طور کلی می‌توان فعالیت این سازمان را در چند گروه تقسیم کرد:

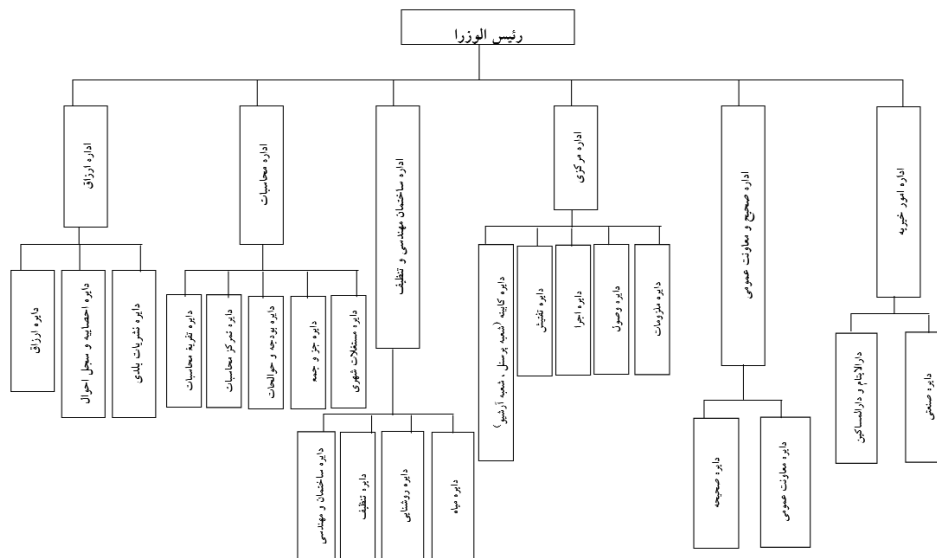
۱- فعالیت‌های برنامه‌ریزی و عمرانی که معاونت معماری و شهرسازی، معاونت فنی و عمرانی، معاونت هماهنگی، معاونت حمل و نقل و ترافیک، سازمان نوسازی شهر تهران، شرکت نوسازی عباس آباد، شورای نوسازی شهر تهران و دبیرخانه کمیسیون ماده پنج را باید در زمره این فعالیت‌ها به شمار آورد.

۲- فعالیت‌های خدماتی که اساس کار معاونت خدمات شهری را تشکیل می‌دهد، مشتمل بر خدمات آتش نشانی و پارک‌ها و سازمان میادین و تره‌بار است.

برخی از وظایف سازمان زیباسازی نیز مانند جمع‌آوری زباله و پاکسازی شهر از عناصر نامطلوب بصری، می‌تواند در زمره این خدمات آورده شود. در عرصه فعالیت معماری و شهرسازی نیز فعالیت‌هایی همچون بدنه‌سازی خیابان‌ها، تهیه طرح برای بخش‌هایی از شهر که دچار زوال و فساد کالبدی شده‌اند و نظارت بر اجرای چنین طرح‌هایی در این زمره‌اند.

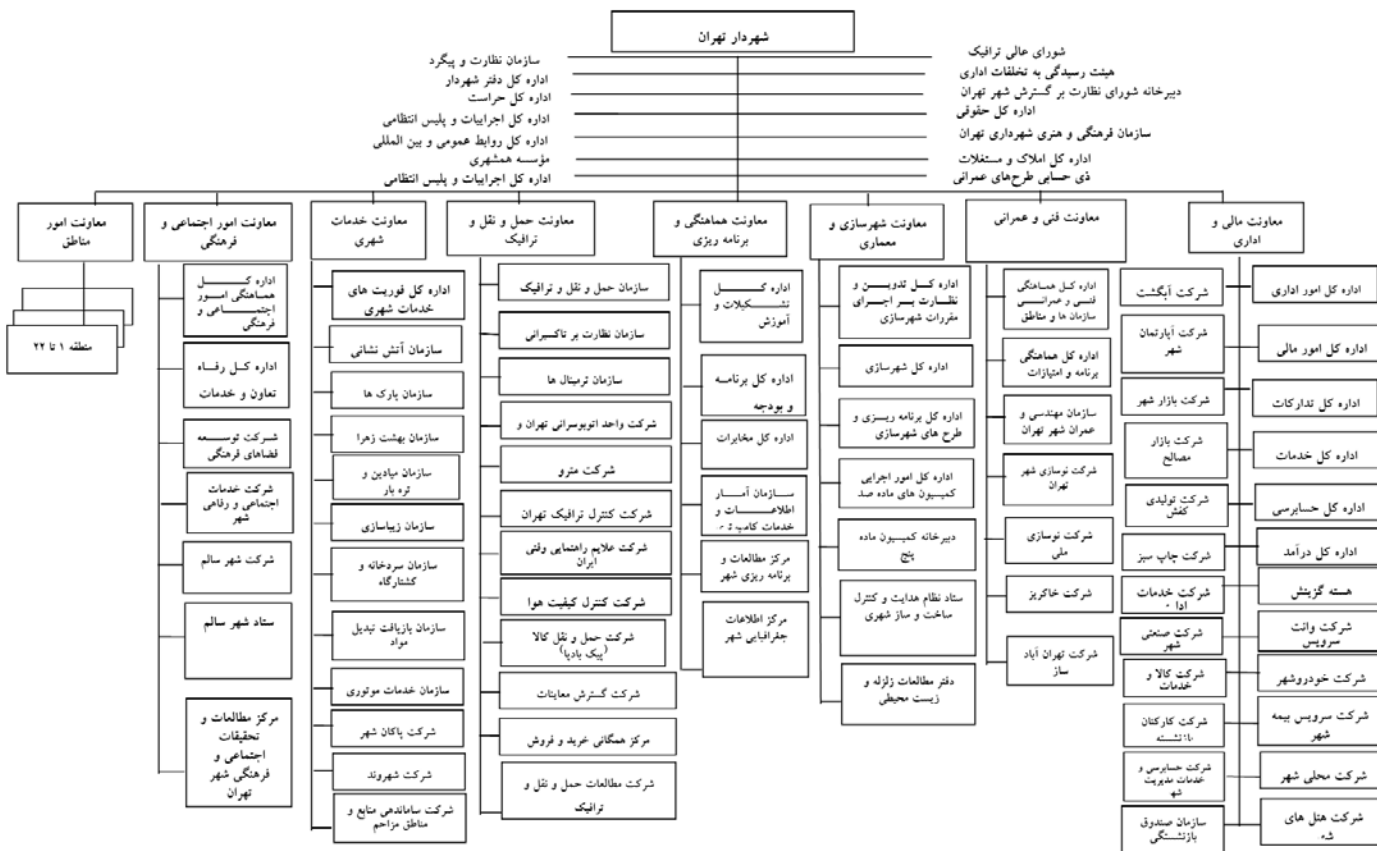
۳- فعالیت‌های پیوسته و وابسته مانند فعالیت معاونت امور اجتماعی و فرهنگی و نیز فعالیت اداره کل روابط عمومی و بین الملل.

این فعالیت‌ها تقریباً اساس فعالیت‌های شهرداری‌های مختلف را تشکیل می‌دهد ولی به نسبت کوچکی و بزرگی و یا امکانات مالی و اداری شهرداری‌ها، برخی از آنها ممکن است در

نمودار شماره یک - اولین تشکیلات اداره بلدی تهران

نمودار شماره دو - نمودار وضعیت تجمعی جاری شهرداری تهران (خرداد ۱۳۸۰)

در شهرهای چهل تا پنجاه هزار نفر مسئولیت امور نقلیه نیز به سازمان تشکیلاتی شهرداری افزوده می شود. در شهرهای پنجاه و پنج تا هشتاد هزار نفر مسئولان بخش های مختلف زیر نظر معاون شهردار عبارتند از:

- ۱- عمران و شهرسازی؛
- ۲- کارگاه های تولیدی؛
- ۳- خدمات شهری؛
- ۴- آتش نشانی و خدمات ایمنی؛
- ۵- موتوروی و تعمیرگاه؛
- ۶- خدمات اداری؛
- ۷- خدمات مالی؛
- ۸- درآمدهای عمومی و نوسازی؛ و
- ۹- ناحیه شهری.

و بالأخره در شهرهای هشتاد تا صد و ده هزار نفر چهار اداره به نام های اداره امور عمرانی و شهرسازی، اداره خدمات شهری، اداره امور اداری و اداره امور مالی و درآمد زیر نظر معاونت شهردار قرار دارند. به علاوه، مسئولان نواحی خدمات شهری نیز زیر نظر معاون فعالیت می کنند.

در شهرداری شهرهای با جمعیت بین ۱۱۰ تا ۲۵۰ هزار نفر تعداد معاونت ها به دو افزایش می یابد: معاونت فنی و خدمات شهری و معاونت اداری و مالی که هر کدام دارای دو اداره اند (اداره عمرانی و شهرسازی و اداره خدمات شهری در معاونت فنی و خدمات شهری و ادارات امور اداری و امور مالی و درآمد در معاونت اداری و مالی).

بعضی شهرداری ها وجود نداشته باشد. به عنوان مثال، مطالعات ترافیک و ترابری و امور اجرایی مربوط به آن که دارای ضرورت فوق العاده برای شهری چون تهران است، در شهرهای کوچک تر ممکن است ضرورتی نداشته باشد یا دارای اهمیت کمتری باشد. امور فرهنگی نیز که لازمه زندگی شهرهای امروزی است مستلزم پرداختن و صرف هزینه هایی است که برخی شهرداری ها چه بسا توانایی پرداخت آن را نداشته باشند.

بر این اساس و بر اساس جمعیت شهر که تا حد زیادی نمایانگر امکانات و نیازهای شهرهاست، در این مقاله شهرداری های ایران در چند گروه دسته بندی می گردند این گروه ها عبارتند از:

- ۱- شهرداری شهرهای کمتر از ۱۱۰ هزار نفر؛
- ۲- شهرداری شهرهای ۱۱۰ تا ۲۵۰ هزار نفر؛
- ۳- شهرداری شهرهای ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر؛
- ۴- شهرداری شهرهای ۵۰۰ تا یک میلیون نفر؛ و
- ۵- شهرداری شهرهای بیش از یک میلیون نفر.

ساختار تشکیلاتی شهرداری ها در ایران

در شهرداری شهرهای زیر ۱۱۰ هزار نفر یک معاونت وجود دارد که این معاونت در شهرهای تا بیست و پنج هزار نفر سه مسئول اداری و روابط عمومی، خدمات مالی و خدمات شهری را زیر نظر دارد. در شهرداری های بیست و پنج تا چهل هزار نفر مسئول خدمات فنی و مسئول امور اصناف و پیشه وران نیز به آنها افزوده می شود.

شهرهای بین ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر دارای سه معاونت هستند: معاونت عمرانی و شهرسازی، معاونت خدمات شهری و معاونت امور اداری و مالی.

در ساختار تشکیلاتی شهرداری‌های بین ۵۰۰ تا یک میلیون نفر نیز همین سه معاونت در نظر گرفته شده است: معاونت فنی و شهرسازی، معاونت خدمات شهری و معاونت اداری و مالی. و سرانجام، شهرهای بیش از یک میلیون نفر دارای پنج معاونت اداری و مالی، شهرسازی، خدمات شهری، عمرانی و حمل و نقل و ترافیک هستند.

مقایسه ساختار و وظایف شهرداری‌های ایران و جهان

برای مقایسه وظایف و ساختار تشکیلاتی شهرداری‌های ایران و جهان وظایف تعدادی از شهرها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه استخراج گشته که در نمودار شماره یک نمایش داده شده‌اند.

به اختصار می‌توان نتایج زیر را از جدول شماره یک کسب کرد: با مقایسه وظایف شهرداری تهران به عنوان الگوی شهرداری‌های ایران با شهرداری دیگر شهرهای اشاره شده در جدول، به وضوح مشخص می‌شود که وظایف شهرداری تهران در قالب نوعی سازمان خدمات رسان شهری تعریف شده است، و نه برنامه ریز و سیاستگذار، آن هم فقط در بخش فیزیکی و کالبدی شهر یا سخت‌افزار شهر. این در حالی است که در دیگر کشورها، خصوصاً کشورهای توسعه یافته، تأکید بیشتری بر نرم‌افزار شهر و برنامه ریزی‌های اجتماعی می‌شود. وظایفی که در بین اکثر شهرداری‌های اشاره شده مشترک اند عبارتند از: امور آب آشامیدنی، آتشنشانی، آموزش، امور خانه و مسکن، امور زیرساخت‌ها، امور جوانان، امور خانه‌سازی و مسکن، امور سالمندان، امور کتابخانه‌ها، امور کودکان، انرژی آب و برق شهری، برنامه ریزی شهری، بهداشت عمومی، پارک‌ها و فضای سبز، پلیس، تعمیر و نگهداری شهر، فناوری اطلاعات و ارتباطات، توسعه صنعتی و اقتصادی، توسعه شهر و شهرسازی، حمل و نقل و ترافیک، فاضلاب، فرهنگ و هنر، محیط زیست، مناسبت‌ها و طرح‌های ویژه، ورزش و تفریحات. از این وظایف شهرداری تهران فقط در وظایف تعمیر و نگهداری شهر، آتش نشانی و ایمنی شهری، امور زیربنایی و زیرساخت‌های شهری با آنها اشتراک دارد که همگی مقولاتی در باب سخت‌افزار شهر هستند.

بررسی وظایف دو نمونه آورده شده در جدول از شهرهای کشورهای در حال توسعه (استانبول و دبی) نشان می‌دهد که وظایف مشترک بین آنها عبارتند از: آتش نشانی و امور ایمنی، امور پارکینگ‌ها، امور حیوانات اهلی، امور زیربنایی، بازیافت زباله، بهداشت عمومی، پارک‌ها و فضای سبز، پایانه‌های مسافری، تعمیر و نگهداری شهر، حمل و نقل و ترافیک، گورستان‌ها، محیط زیست، نظارت بر ساخت و ساز و نگهداری ساختمان‌های قدیمی. اشتراکات این وظایف با شهرداری تهران عبارتند از:

آتش نشانی و ایمنی شهر، امور پارکینگ‌ها، امور زیربنایی و زیرساخت‌های شهری، بازیافت زباله، پارک‌ها و فضای سبز،

پایانه‌های مسافری، تعمیر و نگهداری شهر، حمل و نقل و ترافیک، گورستان‌ها و نظارت بر ساخت و ساز.

نگاهی اجمالی به این وظایف، نشان می‌دهد که شهرداری‌های کشورهای در حال توسعه نیز از الگوی شبیه‌الگوی شهرداری‌ها در کشور ما تبعیت می‌کنند؛ یعنی بیشتر بر روی کالبد شهر برنامه ریزی می‌کنند. شاید دلیل تأکید کشورهای در حال توسعه بر برنامه ریزی کالبد شهر عدم آمادگی زیرساخت‌های شهری در این کشورها و رشد سریع شهرنشینی در آنها باشد که شهرداری را مجبور می‌سازد تا فقط امکانات اولیه زندگی شهری را برای شهروندان فراهم سازد و قدرت و مانور برای برنامه‌ریزی‌های اجتماعی را از دست بدهد.

مقایسه بین شهرداری‌های کشورهای امریکای شمالی و اروپای غربی به عنوان دو الگو از کشورهای توسعه یافته نشان می‌دهد که کشورهای اروپای غربی توجه بیشتری بر مباحث برنامه‌ریزی اجتماعی دارند و مسائلی که در اکثر آنها رعایت می‌گردد عبارتند از: امور آموزشی، امور جوانان، امور خانه‌سازی، امور سالمندان، امور کودکان، امور منابع انسانی، امور انرژی آب و برق شهری، برنامه ریزی شهری، توسعه شهر و شهرسازی، حمل و نقل و ترافیک، فرهنگ و هنر، محیط زیست، مناسبت‌ها و طرح‌های ویژه و میراث فرهنگی؛ در حالی که شهرداری‌های شهرهای امریکای شمالی فعالیت‌های متنوع‌تری را بر عهده دارند اما از بین آنها غلبه با فعالیت‌های اجتماعی است.

سرانجام اینکه، در مقایسه با جایگاه و وظایف شهرداری‌ها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می‌توان گفت:

– «گستره وظایف شهرداری‌ها در کشورهای توسعه یافته بسیار بیشتر از کشورهای در حال توسعه است.

– نحوه تشکیل، اداره و انتخاب در شهرداری‌های کشورهای در حال توسعه نسبت به توسعه یافته دموکراتیک نیست.

– اصولاً حکومت‌های محلی در کشورهای توسعه یافته بنیادهای نیرومندتری هستند و با قبول وظایف متنوع نقش مهمی در حیات جوامع از بعد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ایفا می‌کنند.

– توجه به توسعه پایدار و توسعه انسانی در وظایف و فعالیت‌های شهرداری‌های کشورهای توسعه یافته کاملاً مشهود است.

پرداختن به حفاظت محیط زیست فعالیت گسترده در زمینه فرهنگ و هنر و تلاش برای مشارکت دادن شهروندان در اداره امور شهر و برقراری عدالت از جلوه‌های این توجه است.»

جمع بندی

در هر نقطه از جهان، در هر کجا که نامی از شهر و شهرنشینی هست، همه شهرداری‌ها متولی اداره شهر می‌دانند. وظایف و طرز عملکرد شهرداری‌ها در کشورهای مختلف متفاوت است. بررسی ساختار تشکیلاتی دیگر کشورها، خصوصاً کشورهای توسعه یافته، در مقایسه با شهرداری‌ها در کشور نشان می‌دهد که شهرداری‌ها علاوه بر امور خدماتی و عمرانی در سطح شهر در تمام زمینه‌ها به صورت مستقیم و غیرمستقیم به اداره شهر می‌پردازند و شهروندان شهرداری را فقط مأمور انجام امور روزمره به شهروندان نمی‌دانند بلکه توقع وظایف مدیریتی و برنامه ریزی

نیز از آن دارند.

هم اکنون بسیاری از وظایفی که بر عهده شهرداری‌ها قرار گرفته و بجز اتلاف هزینه و زمان ثمری برای شهرداری ندارند و چه بسا کیفیت خدمات رسانی پایینی هم دارند و قابل واگذاری به بخش خصوصی اند، در حال واگذاری به این بخش است، تا شهرداری‌ها از روزمره‌گی خارج شوند و به برنامه‌ریزی روی آورند. سازمان شهرداری‌های کشور به منظور اصلاح ساختار شهرداری‌ها، درصدد استاندارد کردن فعالیت‌های آنهاست. بدین منظور نیاز است که ساختار تشکیلاتی شهرداری‌ها مجدداً بازبینی شود و بهنگام گردد.

در طول عمر شهرداری‌ها در ایران به تدریج از میزان اختیارات و حیطه عمل شهرداری‌ها کاسته شد و شهرداری‌های ایران در روند اضمحلال و کنار گذاشته شدن تدریجی خود مدام کوچک‌تر و ضعیف‌تر شدند و در هدایت و توسعه شهر کم‌تأثیرتر گشتند. خوشبختانه تحولات اخیر که در سطح مدیریتی در سطح کلان کشور در حال انجام است، سعی در بهبود و اصلاح این روند دارد و با تحقق ماده ۱۳۶ بسیاری از وظایفی که در اداره شهر اهمیت دارند دوباره به شهرداری بازگردانده خواهند شد.

جدول شماره ۱- زیرسازمان‌ها و فرایندهای شهرداری تهران و چهارده شهر عمده جهان

ردیف	موضوع	واشنگتن	نیویورک	لس آنجلس	سانفرانسیسکو	تورنتو	پاریس	استکهلم	امستردام	ژوهانسبورگ	ملبورن	توکیو	سئول	استانبول	دبی	تهران
۱	آب آشامیدنی		+	+	+	+		+					+			(-)
۲	آتش‌نشانی و ایمنی شهری	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+		+
۳	آرشیو شهر							+	+							(-)
۴	استانداردهای اجتماعی		+	+	+	+				+						[-]
۵	امور اعتصابات					+		+								(-)
۶	امور آموزشی		+				+	+					+	+		(-)
۷	امور انتخابات			+	+		+			+						(-)
۸	امور بازنشستگان			+	+	+									+	(-)
۹	امور بانوان		+	+	+								+			[-]
۱۰	امور بی‌سرنه‌ها		+	+	+	+		+		+				+		[-]
۱۱	امور پارکینگ‌ها				+			+			+		+	+		+
۱۲	امور جوانان		+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+		(-)
۱۳	امور حمایت از شهروندان				+		+				+	+	+			(-)
۱۴	امور حیوانات اهلی				+									+	+	«-»
۱۵	امور خانه‌سازی و مسکن	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			(-)
۱۶	امور روابط شهرداری با شرکت‌های تجاری					+		+						+		(-)
۱۷	امور زیربنایی و زیرساخت‌های شهری							+	+	+	+		+	+		+
۱۸	امور ساختمان‌های عمومی					۱					+					(-)
۱۹	امور سالمندان			+	+	+		+	+		+			+		[-]
۲۰	امور خارجی‌ها و گذرنامه		+	+	+			+		+						(-)
۲۱	امور کتابخانه‌ها	+	+	+	+					+	+	+			+	(/)

توضیح علائم به کار رفته در ستون "تهران":

- [+]: کاستی‌های ناشی از غفلت در خدمات
- (-): کاستی‌های ناشی از تفاوت قانون و مقررات کشوری
- «-»: کاستی‌های ناشی از تفاوت بوم
- +/): نیمه فعال
- +: فعال
-): غیرفعال

برنامه سازمان در سال ۸۲ در این بخش اصلاح ساختار شهرداری شهرهای با جمعیت کمتر از یکصد و ده هزار نفر بوده است. در اجرای آن، ضمن مطالعه و شناسایی کافی کاستی‌ها و وضع موجود از جمله ناکارآمدی ساختار، عدم امکان بهره‌گیری از نیروهای متخصص و فقدان پتانسیل‌های لازم برای انجام وظایف محول شده جدید (ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) و جز آن، و با استفاده از نظریات کارشناسان و خبرگان از جمله مدیران دفاتر شهری و روستایی استانداری‌ها و شهرداران شهرهای مورد مطالعه نیز، کارشناسان سازمان

مدیریت و برنامه ریزی کشور و با لحاظ ضرورت توجه به بهره‌گیری از نیروهای متخصص در رشته‌های مورد نیاز شهرداری‌ها از جمله عمران و شهرسازی، حقوق و قوانین، رایانه و فناوری اطلاعات، مالی و حسابداری و فرهنگی و اجتماعی اقدام به طراحی ساختار تشکیلاتی شهرهای پیش گفته در هفت رده جمعیتی به عنوان الگو کرده است.

این الگو شاخصه‌هایی از این دست را به همراه دیگر شرایط خاص هر نقطه شهری در نظر گرفته و تعریف ساختار تفصیلی هر شهرداری را متناسب با همان شهر امکان‌پذیر ساخته است:

ادامه جدول شماره ۱- زیرسازمان‌ها و فرایندهای شهرداری تهران و چهارده شهر عمده جهان

ردیف	موضوع	واشنگتن	نیویورک	لس آنجلس	سائفرانسیسکو	پورتو	پاریس	استکهلم	امستردام	ژوهاینسبورگ	میلورن	توکیو	سئول	استانبول	دوبئی	تهران
۲۲	امور کودکان		+	+	+	+	+	+			+		+			-
۲۳	امور معلولان		+								+					-
۲۴	امور منابع انسانی/اشتغال			+	+	+	+			+		+				-
۲۵	امور همایش‌ها و نمایشگاه‌ها (نجاری، اقتصادی، صنعتی)			+	+				+							-
۲۶	انبارهای شهری	+														-
۲۷	انرژی، آب و برق شهری		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+		-
۲۸	اوژانس			+	+								+			-
۲۹	بازارهای عمده فروشی											+		+		-
۳۰	باز یافت زیباله					+	+	+			+		+	+		+
۳۱	باغ وحش		+	+	+				+	+					+	-
۳۲	بانک شهرداری		+						+					+		-
۳۳	برنامه ریزی شهری			+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	-
۳۴	بهداشت عمومی	+	+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	-
۳۵	بهداشت مواد غذایی			+	+				+						+	-
۳۶	پارکومتراها		+								+					-
۳۷	پارکها و فضای سبز		+	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+	+
۳۸	پایانه‌های مسافری													+		+
۳۹	پلیس		+	+	+	+				+	+	+	+	+	+	-
۴۰	تسهیلات شهری				+	+				+	+					+
۴۱	تعمیر و نگهداری شهری		+	+	+	+		+	+		+	+	+	+	+	+
۴۲	تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات		+	+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	-
۴۳	توسعه اجتماعی						+	+								(/)
۴۴	توسعه گردشگری			+	+	+		+		+	+	+	+	+	+	-
۴۵	توسعه اقتصادی و صنعتی			+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	-
۴۶	توسعه شهری و شهرسازی			+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	-

ادامه جدول شماره ۱- زیرسازمانها و فرایندهای شهرداری تهران و چهارده شهر عمده جهان

ردیف	موضوع	واشنگتن	نیویورک	لس آنجلس	سائفرانسیسکو	تورنتو	پاریس	استکهلم	امستردام	ژوهانسبورگ	ملبورن	توکیو	سئول	استانبول	دبی	تهران
۴۷	ثبت تولد و ازدواج		+	+	+				+					+		(-)
۴۸	حمل و نقل و ترافیک		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
۴۹	دادگاه ویژه شهرداری			+	+		+									(-)
۵۰	زیباسازی شهری						+	+		+						+
۵۱	فاضلاب	+		+	+	+		+			+	+	+		+	(-)
۵۲	فرودگاهها			+	+	+										(-)
۵۳	فرهنگ و هنر		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+			(-)
۵۴	کشتارگاه							+						+		(-)
۵۵	گورستانها	+						+						+		+
۵۶	محیط زیست		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	[-]
۵۷	مدیریت بحران		+		+						+	+				+
۵۸	مناسبتها و طرحهای ویژه		+	+	+	+	+	+		+	+	+	+			[-]
۵۹	میراث فرهنگی					+		+	+	+	+					(-)
۶۰	نظارت بر ساخت و ساز		+	+	+	+		+			+			+	+	+
۶۱	نگهداری ساختمانهای قدیمی			+	+	+					+			+	+	[-]
۶۲	ورزش و تفریحات	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	(-)

منبع جداول: مطالعات راهبردی و تطبیقی شهرهای جهان و ایران، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری شهرداری تهران - ۱۳۸۲.

جدول شماره ۲- ساختار تشکیلاتی جدید و قدیم شهرداریهای زیر ۱۱۰ هزار نفر جمعیت

ساختار موجود	تعداد پست	ساختار اصلاحی	تعداد پست	پست اضافه شده
کمتر از ۸۰ هزار نفر	۱۵	کمتر از ده هزار نفر	۱۹	۴
۸۰-۱۵	۱۶	۱۰-۲۰	۲۳	۷
۱۵-۲۵	۱۹	۲۰-۳۰	۲۷	۸
۲۵-۴۰	۲۳	۳۰-۵۰	۴۰	۱۷
۴۰-۵۵	۳۴	۵۰-۷۰	۶۹	۳۵
۵۵-۸۰	۶۷	۷۰-۹۰	۷۹	۱۲
۸۰-۱۱۰	۸۸	۹۰-۱۱۰	۱۰۴	۱۶

دارای سازمانی جدید خواهند شد که می تواند در افق ۱۰ ساله پاسخگوی مدیریت شهری باشد. مبنای جمعیت شهری سرشماری سال ۱۳۷۵ است که مطابق با نرخ رشد جمعیتی اعلام شده از سوی مرکز آمار ایران برای سال ۱۳۸۲ منظور خواهد شد. مهم ترین تفاوت این الگوها با الگوهای گذشته، در جدول شماره دو درج گردیده است. همچنین در این ساختار جدید بر تعداد پستهای کارشناسی افزوده شده است. در ضمن، سازمان در طی برنامه های آتی خود اصلاح ساختار تشکیلاتی دیگر شهرداریها را در دستور کار خود قرار داده است.

- جمعیت (جمعیت ثابت و جمعیت متغیر)؛
- شرایط فرهنگی؛
- شرایط اقلیمی، جغرافیایی و طبیعی؛
- جاذبه های ویژه گردشگری؛ و
- مشخصات شهرسازی و معماری.

امید است از این رهگذر تشکیلاتی کارآمد و پویا در هفت رده جمعیتی در سازماندهی شهرداری شهرهای با جمعیت کمتر از یکصد و ده هزار نفر در نظر گرفته شود. با اصلاح ساختار تشکیلاتی شهرهای پیش گفته، حدود ۸۰۰ شهرداری کشور

منابع:
 ۱- تشریح، زهرا؛ «وظایف شهرداریها در ایران - از تصور تا واقعیت»، ماهنامه شهرداریها، شماره ۴.
 ۲- شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری؛ مطالعات راهبردی، تطبیقی شهرهای جهان و تهران، انتشارات شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، ۱۳۸۲.
 ۳- شفیعی، حسن؛ «اولین تشکیلات اداری بلدیة تهران»، ماهنامه شهرداریها، شماره ۴۴.
 ۴- مزینی، منوچهر؛ مدیریت شهری و روستایی در ایران - مشکلات و امکانات آن، انتشارات وزارت مسکن و شهرسازی، سازمان ملی زمین و مسکن، بی تا.
 ۵- مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری وزارت کشور، با همکاری پژوهشگاه اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس؛ «بررسی موردی وظایف و اختیارات شهرداریها»، فصلنامه مدیریت شهری، سال اول، شماره دو.

برنامه‌ریزی کاربری زمین با مردم

ترجمه: مهدی دهقان

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری

مقدمه

چارچوبی برای توسعه آینده است. فرایند برنامه‌ریزی کاربری زمین در ابتدا در حیطه برنامه‌ریزی شهری بود. اولین برنامه شهری که به تعداد زیادی از موضوعات رایج برنامه‌ریزی از قبیل مسکن، محیط زیست، ترافیک، شرایط اجتماعی و مسکن، طراحی شهری، تراکم، زیرساخت‌ها و نظایر اینها پرداخت، برنامه سال ۱۸۵۹ شهر بارسلونای اسپانیا بود. این چنین طرح‌های جامع شهری تا سال ۱۹۲۶ متداول بودند. در آن زمان تصمیم دیوان عالی کشور^(۳)، کوشش‌های برنامه‌ریزی را عمدتاً به سوی توجه به منطقه‌بندی، و قوانین کاربری زمین تغییر داد، تا طرح‌ها و برنامه‌های بصری^(۴).

قوانین ابتدایی منطقه‌بندی بر دور نگه داشتن مناطق خاص از کاربری‌های نامطلوب تأکید می‌کردند، تا بدین لحاظ قابلیت‌های این مناطق در جهت رفاه عمومی به کار گرفته شود. از آن زمان به بعد تلاش‌های برنامه‌ریزی کاربری زمین به سوی بررسی موضوعات گسترده‌ای تنوع یافت. این موضوعات عبارتند از: رهنمودهای کاربری زمین، توسعه زیرساخت‌های مناسب برای نواحی در حال رشد، حمل و نقل، حفظ مناطق طبیعی و منابع ویژه منطقه‌ای، حفظ چشم‌اندازهای روستایی، مدیریت رشد شهری، توسعه اقتصادی و نظایر اینها.

امروزه برنامه‌های کاربری زمین به دو روش ویژه و عمومی^(۵) مورد استفاده قرار می‌گیرند. گاهی اوقات محدوده‌های قابل اندازه‌گیری^(۶) رشد مشخص می‌شود و بعضی مواقع فقط رهنمودهای کلی برای توسعه فراهم می‌گردد. در نتیجه، برنامه‌ها می‌توانند بر طبق دستورات منطقه‌بندی^(۷) شکل بگیرند و استفاده از مناطق ویژه‌ای را تحمیل کنند. دستورات منطقه‌بندی قوانینی محلی‌اند که معمولاً مناطق عملکردی اصلی را مشخص می‌کنند و به تعیین محدودیت‌های کاربری برای این مناطق بر طبق ظرفیت تحمل‌پذیر^(۸) منابع و زیرساخت‌ها، تراکم مطلوب، میزان پوشش هر کاربری، ارتفاع ساختمان‌ها، نیازهای مسکونی، تجاری و صنعتی، مجاورت^(۹) و جز اینها می‌پردازند. دستورات منطقه‌بندی و نظارت‌های مربوط به آن، همچون «اختیارات خارج از محدوده»^(۱۰) و «توسعه‌های شهری برنامه‌ریزی شده»^(۱۱) ابزارهایی هستند که برای تضمین موفقیت اجرای برنامه کاربری زمین به وسیله شهرداری‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند.

برنامه‌ریزی کاربری زمین^(۱) فرایندی پیچیده و بحث‌انگیز است که تحت تأثیر گروه‌های فشار و دستورالعمل‌های زیادی قرار گرفته است. خط مشی این برنامه‌ریزی می‌تواند به موضوعات گسترده‌ای، از حفظ زمین‌های کشاورزی گرفته تا مکان قرارگیری سطل زباله در خیابان‌های اصلی، بپردازد. بدون توجه به قلمرو برنامه، هدف اصلی برنامه‌ریزی کاربری زمین بسط و توسعه چارچوب مرجعی برای رشد آینده است.

طرح‌ریزی اجتماعات محلی^(۲) فرایندی است که هدف آن درگیر کردن عامه مردم در فرایند تصمیم‌گیری مربوط به ساختار جامعه‌شان است. تلاش‌های تدبیر اجتماعی، مشترکاتی دارند و از طریق مشخص کردن اهداف روشنی برای توسعه در سطح محلی در جست‌وجوی ایجاد هماهنگی بین دیدگاه‌های مختلف‌اند. فرایند طرح‌ریزی اجتماعات محلی این توان را دارد که موفقیت خط مشی‌های کاربری زمین را تقویت کند، زیرا برنامه‌ریزی موفق متکی به همکاری بین گروه‌های مختلف است تا بتواند از تغییرات پیشنهادی بهره‌مند شود.

هدف این مقاله، مشخص کردن عناصر برنامه‌ریزی کاربری زمین و طرح‌ریزی اجتماعات محلی و همچنین بحث در مورد روابط ممکن بین آن دو است. در اینجا چهار سؤال مطرح می‌شود:

- ۱- برنامه‌ریزی کاربری زمین چیست؟
 - ۲- طرح‌ریزی اجتماعات محلی چیست؟
 - ۳- چگونه طرح‌ریزی اجتماعات محلی می‌تواند به فرایند برنامه‌ریزی کاربری زمین کمک کند؟
 - ۴- اجرای برنامه چگونه باید انجام شود؟
- این مقاله شناخت مقدماتی از موضوعات مربوط به فرایند برنامه‌ریزی را فراهم خواهد کرد؛ از جمله اینکه این فرایند چه کسی و چه چیزی را شامل می‌شود؛ و چگونه برنامه‌ریزی دقیق می‌تواند سودمند باشد. هر منطقه‌ای می‌تواند از طریق درگیر کردن آگاهانه شهروندان در فرایند تصمیم‌گیری، رشد پایداری در آینده داشته باشد.

برنامه‌ریزی کاربری زمین

برنامه‌ریزی کاربری زمین کوششی هدفمند به منظور ساخت

برنامه‌های کاربری زمین که از شیوه‌های منطقه‌بندی استفاده می‌کنند، معمولاً برنامه‌های خاصی هستند که تحقق آنها به اجرای دستورات بستگی دارد.

در مقابل، برنامه‌های راهبردی^(۱۳) که ماهیت کلی تری دارند هرگز به شکل مقررات کاربری زمین توجه نمی‌کنند. در عوض، آنها به تفصیل بر ویژگی‌های رشد آینده تأکید می‌کنند و به توصیف اینکه توسعه در کجا و به چه شکلی مطلوب خواهد بود، می‌پردازند.

چارچوب خاص مستلزم دربرداشتن مجموعه‌ای از نقشه‌ها و دیگر ابزارهای مصور است تا بتواند ویژگی‌های توسعه مطلوب را بیان کند.

از این حیث که این برنامه‌ها به ندرت به شیوه‌ای ویژه و کمیت‌پذیر اجرا شده‌اند، بنابراین با برنامه‌های مبتنی بر منطقه‌بندی تفاوت زیادی دارند.

تلاش‌های برنامه‌ریزی، مبتنی بر اهداف بیان شده به وسیله گروه‌های ذی‌نفع-اعم از دولتی یا خصوصی، محلی یا منطقه‌ای هستند. این گروه‌های احتمالی عبارتند از: انجمن‌های محله‌ای و دیگر گروه‌های شهروندی محلی؛ کمیته‌های فعال سیاسی؛ هیئت‌های منتخب و انتصابی^(۱۴)، نظیر هیئت‌های برنامه‌ریزی، و هیئت‌های مدارس؛ کمیسیون‌های استانی و کمیته‌های توسعه اقتصادی؛ مشاوران خصوصی؛ و گروه‌های فشار ویژه.

میزانی که گروه‌های ذی‌نفع در برنامه‌ریزی‌ها دخالت داده

طرح‌ریزی اجتماعات محلی فرایندی است که هدف آن درگیر کردن عامه مردم در فرایند تصمیم‌گیری مربوط به ساختار جامعه‌شان است

می‌شوند، به دقت دلخواه برنامه و شبکه ارتباطات برقرار شده بین مقامات برنامه‌ریزی دولتی و احزاب فشار بستگی دارد. در واکنش به تنوع دیدگاه‌ها، اغلب یک کمیسیون برنامه‌ریزی شکل می‌گیرد تا به عنوان هیئت منتصب منافع کلی جامعه را مطرح و منتقل سازد. معمولاً وظیفه این کمیسیون اطلاع‌رسانی است و قدرت مشاوره‌ای محدودی دارد. تصمیمات نهایی به وسیله هیئت قانون‌گذاری ذی‌ربط تبدیل به قانون می‌شود. این تصمیمات به طور مطلوب بر پایه پیشنهادها ارائه شده از سوی مردم یا کمیسیون برنامه‌ریزی انتخابی‌اند.

تنوع موضوعات درگیر در فرایند برنامه‌ریزی نیازمند چارچوب روشنی برای خط مشی برنامه‌ریزی در حال شکل‌گیری است. وقتی فشار تنوع دیدگاه‌ها باعث سردرگمی می‌شوند، رهنمودهای آیین‌نامه‌ای به خوبی طراحی شده می‌توانند بر روی کاری مشخص متمرکز شوند. فرایند پنج مرحله‌ای زیر، طرح کلی از اصول اساسی فرایند برنامه‌ریزی خوب را نشان می‌دهد.

مرحله اول: شناسایی^(۱۴)

اساس هر فرایند برنامه‌ریزی، شناختی مقدماتی از نیازهای

برنامه‌ریزی است. مطالعه نیازهای توسعه هر منطقه مستلزم تحقیق جامع و واقع‌بینانه است و می‌تواند فرایندی باشد که به عنوان اولین مرحله تلاش‌های برنامه‌ریزی به اجرا در آید؛ یا ممکن است تلاش مستقلی باشد که بعدها باعث آگاهی از نیاز برای یک برنامه گردد. وقتی که موضوعات شناسایی شدند، تلاش‌های آموزشی زمینه را برای پیچیدگی بیشتر، وسعت دیدگاه‌ها و موفقیت در تعریف اهدافی که باید به وسیله برنامه تحقق یابند، فراهم می‌کنند. استنباط یکجانبه از نیازهای هر منطقه برای برنامه‌ریزی، اولین مرحله به سوی سیاست برنامه‌ریزی هدفمند است.

مرحله دوم: توضیح^(۱۵)

دومین مرحله در فرایند برنامه‌ریزی کاربری زمین، شرح اهداف برنامه است. این فرایند با بررسی موضوعات به دست آمده از مرحله شناسایی آغاز می‌شود و اهداف برنامه دقیقاً مشخص می‌گردند. بنابراین راه‌حل‌های جایگزین بررسی می‌شوند و نتایج بر پایه روندهای توسعه کنونی پرورش می‌یابند. به محض اینکه راه‌حل‌ها مشخص شدند و اهداف مناسب تعیین گردیدند، مراحل بعدی زیر انجام خواهد گرفت:

تعیین قلمرو^(۱۶) برنامه: آیا برای برنامه مناسب است که به بررسی وضعیت توسعه فعلی بپردازد، یا اینکه هدف آن باید راهنمایی در مورد کاربری عمومی زمین و منطقه‌بندی باشد؟ برنامه‌ها می‌توانند به صورت خاص یا عمومی باشند و تعیین اینکه برنامه به چه شکلی در خواهد آمد، ویژگی مهم مرحله توضیح است.

چارچوب زمانی: تعیین مدت زمان برنامه نیز مهم است. بعضی برنامه‌ها برای مدت زمان نسبتاً کوتاهی (شاید ۵ تا ۱۰ سال) طراحی شده‌اند تا منجر به ظهور شاخص‌های رشد مشخصی شوند. بسیاری از برنامه‌های مرتبط با سطوح شهر یا منطقه‌ای چندان مشخص نیستند و ممکن است اهدافی را ارائه دهند که برنامه در طول دوره بیست ساله-یا حتی پنجاه ساله-تحقق پیدا کند. زمان‌بندی و طول مدت تحقق برنامه عامل مهمی است که به نتیجه مورد نظر و قلمرو خط مشی بستگی دارد.

مقیاس جغرافیایی^(۱۷): مشخص کردن اندازه نفوذ برنامه. این مرحله از این جهت که به شناسایی منطقه جغرافیایی که قرار است برنامه در آن اجرا شود می‌پردازد، با مرحله تعیین قلمرو متفاوت است. این مرحله مستلزم شناختی از روندهای توسعه و تأثیر سیاست‌های پیشنهادی است. در حالی که قلمرو برنامه می‌تواند کلی یا ویژه باشد، مقیاس آن از محلی بودن تا منطقه‌ای بودن گسترده است. در مورد برنامه‌های منطقه‌ای، همکاری بین حوزه‌های داخل منطقه ضروری است. توضیح پارامترهای برنامه مرحله مهمی برای دستیابی به اهداف به شمار می‌آید. برنامه‌های موفق نه تنها اهداف اندازه‌گیری شدنی را مشخص می‌کنند بلکه به تعیین قلمرو، چارچوب زمانی و مقیاس روشنی می‌پردازند تا نتیجه بخش باشند.

مرحله سوم: بسط و توسعه^(۱۸)

این مرحله مستلزم سازماندهی مجموعه دیدگاه‌ها و اهداف در داخل رهنمودهای اظهار شده برای آینده است. قسمت اعظم کار بستگی به سیاست‌های اتخاذ شده به وسیله مقامات و متصدیان برنامه‌ریزی دارد. چندین ویژگی وجود دارد که می‌تواند موفقیت برنامه را تضمین کند:

□ صراحت فضایی^(۱۹) در شکل نقشه‌ها، باعث توصیف اهداف، سیاست‌ها، فعالیت‌های در نظر گرفته شده، گسترش زیرساخت‌ها و الگوهای توسعه می‌شود.

□ دستورالعمل‌های توسعه کالبدی و اطلاعات مربوط به خدمات عمومی، خدمات اجتماعی، امکانات اقتصادی و عملکردهای دولت باید در برنامه‌ها گنجانده شوند.

□ هماهنگی با سیاست‌های قبلی دیگر سطوح به شدت توصیه شده است. برنامه‌های منطقه‌ای می‌بایست با اهداف برنامه‌های موجود محلی منطبق باشند.

□ همان‌طور که در قسمت بعدی بررسی خواهد شد، شیوه‌های اجرایی باید در برنامه گنجانده شوند. این شیوه‌ها به عنوان برنامه‌ای راهبردی به کار می‌روند و خطوط کلی برنامه زمانی و محتوای تلاش‌های مربوط به اجرای برنامه را ترسیم می‌کنند. شیوه‌های اجرایی، پیشنهادها، مورد نیاز مناطق را برای برنامه‌های تأمین بوده نمایان می‌سازند.

□ بالاخره اینکه، وجود این مرحله در فرایند برنامه‌ریزی برای آن است که نیازهایی را که باعث توسعه برنامه می‌شوند با هم درآمیزد و اهدافی را که به طور قطع باعث معین شدن نحوه عمل می‌شوند مشخص سازد.

پانوشته‌ها:

1- land use planning

در این مقاله منظور از این اصطلاح اقدامی هدفمند در جهت ساخت چارچوبی برای سازماندهی توسعه‌های آتی است.

2- Community Design

3- superme court

4- Visual Plans and Design

5- specific and general

6- quantifiable

7- zoning ordinances

8- carrying capacity

9- proximity

(موقعیت یک منطقه عملکردی در تعامل با مناطق عملکردی متفاوت)

10- Extra Territorial Jurisdictions

یکی از ابزارهای منطقه‌بندی است که به شهرداری‌ها اجازه می‌دهد تا بر پارامترهای توسعه در مناطق مجاور محدود شده‌شان نیز نظارت داشته باشند.

11- planned urban developments

یکی از ابزارهای منطقه‌بندی است که بعضی مناطق را به عنوان مناطقی با کاربری مختلف مشخص می‌سازد. مثلاً به جای اینکه منطقه‌ای دارای یک کاربری باشد، ممکن است دو یا چند کاربری (مثل مسکونی و تجاری) را با هم داشته باشد.

12- strategic plans

چارچوب آیین‌نامه‌ای و زمان‌دار که در برنامه‌ها گنجانده می‌شود تا فعالیت‌های اجرایی را هدایت کند.

13- elected and appointed bodies

14- identification

15- clarification

16- scope

17- geographic scale

18- development

19- spatial explicitness

20- implementation

21- educational program

22- evaluation

23- North Carolina

24- urban growth boundary

25- minimum compliance standard

26- Phil Berke

منبع: اینترنت

متخصصان و عموم مردم از فرایندها، خط مشی‌ها و احتمالاً نتایج کاربرد برنامه آگاه می‌شوند (متفاوت است. برای موفقیت برنامه فرایند اجرا بسیار اهمیت دارد؛ برای اینکه حتی برنامه‌های خوب طراحی شده نیز می‌توانند به خاطر فرایند اجرایی ناکارآمد، با شکست مواجه شوند.

برنامه‌ریزی کاربری زمین برنامه‌ای عمومی است که هدف آن راهنمایی رشد آینده، هماهنگ با منافع عموم مردم است

مرحله پنجم: ارزیابی^(۲۲)

باید رشد مناطق را مورد بررسی قرار داد تا مشخص شود که روندهای رشد جامعه پیوسته متحول می‌گردد و اهداف توسعه تغییر می‌یابد. بیست و پنج سال پیش، موقعی که کارولینای شمالی^(۲۳) هنوز عمدتاً روستایی بود، توجه برنامه‌ریزی پیرامون رشد اقتصادی و با هدف حفظ منابع طبیعی منحصر آن منطقه دور می‌زد. اما امروزه کارولینای شمالی عمدتاً دارای جمعیت شهری است. در حالی که قسمت‌هایی از این ایالت هنوز هم به موضوعات توسعه اقتصادی و حفظ منابع توجه می‌کنند اما در مناطق شهری تلاش‌ها به تعریف مرزهای رشد شهری^(۲۴) و موضوعات حمل و نقل و تراکم جمعیت سوگیری کرده است. چگونه می‌توان برنامه‌های کاربری زمین را مطابق با تغییرات پویای از این دست به وجود آورد؟ پاسخ این سؤال ارزیابی است.

در اقدامات ارزیابی سعی می‌شود تا در فاصله زمانی منظمی موفقیت یا شکست برنامه مشخص گردد. به طور قطع، فرایند ارزیابی برنامه مبتنی بر معیارهای مشخص و پذیرفته شده حداقلی^(۲۵) است که از اهداف مهم برنامه سرچشمه می‌گیرند. وقتی اجرای برنامه نتواند به معیارهای لازم برسد، بایسته است که تغییر کند. عجیب نیست که برنامه‌ها با توجه به نتایج ارزیابی شده، مدام تغییر یابند.

درواقع، موفق‌ترین برنامه‌ها، انعطاف‌پذیر و حساس‌اند تا بتوانند به نیازهای در حال تغییر اجتماعات بپردازند. انعطاف‌پذیری برنامه به وسیله مجموعه مشخصی از معیارهای حداقل، امکان‌پذیر شده است، که این معیارها تغییرات ضروری برای موفقیت برنامه را مستقیماً نشان می‌دهند.

در پایان، دکتر فیل برک^(۲۶)، استاد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای در دانشگاه کارولینای شمالی، برنامه‌ریزی کاربری زمین را به خوبی توصیف می‌کند. او اظهار می‌دارد: «... برنامه‌ریزی کاربری زمین برنامه‌ای عمومی است که هدف آن راهنمایی رشد آینده، هماهنگ با منافع عموم مردم است. برنامه‌ریزی خوب نیازمند مهارت‌های یادگیری است؛ از جمله: تحلیل تأثیرات فضایی الگوهای توسعه کنونی و پیش‌بینی شده، درک اساسی از چگونگی کاربرد اصول تدبیر اجتماعی و کاربرد روش‌های تصمیم‌گیری اجتماعی». به طور کلی، برنامه‌ریزی کاربری زمین نیازمند هدفی مشخص و تلاشی یکپارچه در سراسر این فرایند - حتی در مرحله ارزیابی پس از اجرا - است.

اولین برنامه شهری که به تعداد زیادی از موضوعات رایج برنامه‌ریزی از قبیل مسکن، محیط زیست، ترافیک، شرایط اجتماعی و مسکن، طراحی شهری، تراکم، زیرساخت‌ها و نظایر اینها پرداخت، برنامه سال ۱۸۵۹ شهر بارسلونای اسپانیا بود

می‌کنند. معمولاً این شیوه‌ها مشتق از برنامه اجرای راهبردی هستند که در مرحله بسط و توسعه، خطوط کلی آن مشخص گردیده‌اند و دامنه آن از برنامه‌های تشویق پیمانکاران (برای پروژه‌های حساس برنامه) تا برنامه‌های آموزشی^(۲۷) (که در آن

توسعه شهری و توسعه روستایی

درباره عباس سعیدی

ایرج اسدی

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

عباس سعیدی متولد ۱۳۲۹ (تهران)، فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد جغرافیای طبیعی از دانشگاه ملی (۱۳۵۵) و دکترای جغرافیا، اقتصاد و زمین‌شناسی از دانشگاه فیلپس ماریوگ آلمان (۱۳۶۳) است. از جمله طرح‌های پژوهشی که با مدیریت وی به انجام رسیده است، می‌توان به گونه‌شناسی معماری و سازه‌ای مسکن روستایی استان سمنان (۱۳۷۶) و مکان‌گزینی سکونتگاه‌های روستایی (۱۳۸۱) اشاره کرد. از وی بیش از ۴۰ مقاله و چند کتاب به چاپ رسیده است. از جمله آثار کتابی وی است: مبانی دانش جغرافیا (۱۳۷۴)، مبانی جغرافیای روستایی (۱۳۷۷) و ایران: شهر - روستا - عشایر (ترجمه، ۱۳۸۰). وی از سال ۱۳۶۴ عضو هیئت علمی گروه جغرافیای دانشکده علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی است.

شود و آن اینکه تفاوت ظریفی میان «روابط» شهر و روستا و «مناسبات» شهر و روستا وجود دارد که لازم است در این گونه‌مباحث مورد عنایت قرار گیرد. این ضرورت از آنجا مطرح می‌شود که بعضاً حتی در میان اعضای بدنه علمی و کارشناسی کشور نیز این دو اصطلاح (روابط و مناسبات) به‌طور یکسان و به معنایی مترادف به کار می‌روند. این در حالی است که «روابط» بیشتر ناظر بر نوع و دامنه کنش متقابل بین شهر و روستاست، اما «مناسبات» در عمل به نسبت آنها با هم و به سخن دیگر، به موقعیت و جایگاه فضایی شهرها و روستاها و در نتیجه دامنه عملکردی آنها در مجموعه نظام سکونتگاهی دلالت دارد.

به هر حال، در سخن به میان آوردن از روابط شهر و روستا در ایران، به نظر من می‌توان به‌طور کلی دو دوره مهم و عمده تاریخی و یک دوره گذار را در نظر گرفت. دوره نخست، دوره ماقبل درآمدهای نفتی و زمانی است که درآمد ملی عمدتاً به فعالیت‌های تولید کشاورزی متکی بوده است. در مقابل، دوره دوم دوره‌ای است که کشور به درآمدهای فراوان نفتی متکی می‌شود و به کشوری رانتی تبدیل می‌گردد. بین این دو دوره اصلی، یک دوره گذار وجود دارد که به دوره تجدد گرایی موسوم شده است و از لحاظ زمانی، حداثی دو دوره اصلی را پر می‌کند.

در دوره نخست، که اتفاقاً دوره‌ای دیرپا در تاریخ نظام سکونتگاهی کشور به شمار می‌رود، شهرها و روستاها پیوستگی خاصی داشتند که تفکیک آنها نه از لحاظ فضایی، بلکه بیشتر از نظر اجتماعی و سیاسی - اقتصادی مطرح بود. به سخن دیگر، در طول این دوره طولانی شهر و حوزه پیرامونی، یعنی روستاهای تحت سیطره آن، همیشه به نحوی ارگانیک به یکدیگر پیوسته بودند. در هیچ منبع تاریخی نمی‌توان دید

جوهره سیاستگذاری‌های توسعه در کشور بر این اصل گاه گفته شده استوار بوده است که به دلیل کمبود منابع و ثروت و نیز برای بهره‌برداری بهتر از آن باید منابع توسعه در نقاط محدود ولی مطمئن سرمایه‌گذاری گردند، تا بعدها از سرریز ثروت ناشی از تحقق توسعه در آن نقاط، حوزه‌های پیرامونی و شهرهای کوچک و روستاها نیز بهره‌مند شوند. بررسی اجمالی تأثیرات فضایی این سیاست‌ها حاکی از این حقیقت است که سازوکار سرریز ثروت و توسعه به درستی عمل نمی‌کند و نتیجه همه آن سیاست‌ها در جمعیت‌گریزی از روستاها و فربه‌تر شدن شهرها و کلان‌شهرها نمودار شده است. همین فریبه بعد از گذر از آستانه‌ای، معلولیت‌ها و بحران‌های موجود شهری را دامن زده است.

اکنون عده‌ای باز هم خواهان ادامه این گونه سیاست‌ها و شهری شدن همه هستند؛ اما در عوض عده‌ای دیگر معتقدند که توسعه شهری بدون توسعه روستایی ممکن نیست زیرا تعامل موجود بین این دو مانع از تحقق توسعه در هر یک به تنهایی خواهد شد. در گفت و گوی حاضر، ابعاد مختلف این رابطه و مناسبات و تیز رویکردهای مختلف در این باره، همراه با تحلیل سیاست‌های حکومت در طی برنامه‌های توسعه به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است.

□ روابط شهر و روستا در سیر تطور تاریخی توسعه در کشور کیفیت متفاوتی داشته است. این سیر را چگونه توصیف می‌کنید؟

○ در پاسخ به این سؤال، ابتدا لازم است به جنبه‌ای مفهومی توجه

که از شهری مستقل از حوزه پیرامونی آن یاد شود؛ یعنی هر شهری، حوزه روستایی خاص - و البته تحت سیطره - خود را داشته که از آن ارتزاق می‌کرده‌است.

به سخن دیگر، پیوندی مستحکم میان حوزه‌های پیرامونی به عنوان تولید کننده روستایی و شهرها به عنوان کانون حکمرانی و اداره کننده امور وجود داشته‌است؛ یعنی روستاها مراکز تولیدی و شهرها اداره کننده و نظم دهنده امور بودند. در همین زمینه، در فرهنگ و متون تاریخی مفهومی وجود دارد که امروزه معنای آن به نوعی گم شده است و در فرهنگنامه‌های بیگانه، بیهوده معادلی برای آن جست و جو می‌شود. این مفهوم، همان «ناحیه» است که بعضاً حتی از کاربرد آن هم خودداری می‌شود، زیرا در کتاب‌های درسی ترجمه شده ما جای خود را به مفهوم ساخنگی و در اصل متفاوت منطقه داده‌است. مرتبط با بحث ما، ناحیه که در منابع کهن به معنای «ولایت» یا «قسمتی از ولایت» آمده، دقیقاً گویای پیوند دیرپای شهر و حوزه روستایی تحت سیطره آن و به اصطلاح امروزی مبین نوعی سیستم یا نظام سکونتگاهی مرتبط است. از این رو، هر جا از نواحی سخن به میان آمده، منظور یک کانون شهری و تعدادی آبادی روستایی مرتبط با آن بوده‌است.

در دوره دوم، با بهره‌گیری از درآمدهای روزافزون نفتی، روابط و در پی آن، مناسبات شهر و روستا با دگرگونی‌های تعیین کننده‌ای روبه‌رو گردید. شهرها که از دوره گذار به بعد مورد توجه ویژه‌ای قرار گرفته بودند، دیگر به درآمدهای متکی بر تولید روستایی تکیه نداشتند و بنابراین می‌توانستند مسیر رشدی مستقل و سواهی مسیر روستاها در پیش گیرند. آنچه به این روند دامن می‌زد، بروز عینی پیامدهای اجتماعی - اقتصادی اصلاحات ارضی بود که در این حیطه عمدتاً به شکل مهاجرت‌های روزافزون روستایی - شهری نمایان شده بود. به این ترتیب رشد کمی و جمعیتی شهرها و برپایی نوشهرهای برآمده از برخی آبادی‌های بزرگ روستایی همراه با گسترش فعالیت‌های تازه صنعتی (هر چند به شکلی وارداتی و غیردرون‌زا)، کشور را به نحوی متفاوت با مقوله‌های شهری روبه‌رو ساخت. از سوی دیگر، محیط‌های روستایی به صورت سکونتگاه‌های بازمانده از این گونه روندها کم و بیش به شیوه زیستی سنتی خود ادامه دادند.

جالب است که طی این دوره حتی تلاش برای رشد و گسترش فعالیت‌های کشاورزی با سرمایه گذاری‌هایی نه در محیط‌های روستایی، بلکه بیشتر در واحدهای جدید مکانیزه - و به اصطلاح کشت و صنعت‌ها - به انجام می‌رسید. علاوه بر این، گونه‌های تازه از شهرگرایی (و نه شهرنشینی) روز به روز رواج بیشتری می‌یافت که اتفاقاً در برنامه‌های عمرانی نیز مشاهده می‌شد. این دوره خود برآمده از دوره گذاری بود که طی آن از آغاز سده ششمی حاضر با جدیت تمام کوشش شد تا چهره شهرها تغییر یابد و در عمل، پوسته‌ای سطحی از شهرنشینی مدرن بر چهره شهرهای کشور کشیده شود. راسته خیابان‌ها، پیاده‌رو سازی و ایجاد میدان‌های بزرگ از یادگارهای همین دوره گذار است. بنابراین، و در یک کلام، نتیجه منطقی روندها و رویکردهای حاکم بر دوره دوم عبارت بود از گسیختن پیوندهای دیرپای شهر و روستا و جدایی تمام عیار این دو شیوه زیستی از یکدیگر.

□ عدم توجه به توسعه روستایی در کشور و در عوض

سیاست تمرکز توسعه در شهرها به نوعی به عدم تعادل فضایی بزرگ در پهنه سرزمینی کشور انجامیده‌است که خود اکنون از موانع اصلی توسعه به شمار می‌آید. این نظام نامتعادل سکونتگاهی را چگونه ترسیم می‌کنید؟

○ در پاسخ به این پرسش بهتر است ابتدا مروری کنیم بر اجزای اصلی تشکیل دهنده نظام سکونتگاهی کشور. مطابق آخرین سرشماری رسمی کشور، اجزای اصلی و کالبدی این نظام عبارتند از ۶۱۴ کانون یا مرکز شهری، بیش از ۶۸۰۰۰ آبادی روستایی و تعداد زیادی مزارع مستقل و وابسته. بر همین اساس، ۳۸/۳ درصد از جمعیت در آبادی‌های روستایی، ۱/۳ درصد در کانون‌ها و مراکز شهری و ۰/۴ درصد بقیه در عرصه‌های عشایری زندگی می‌کنند. به عبارت دیگر، این نظام ۶۸۷۳۹ سکونتگاه انسانی، از -مثلاً- آبادی چنار سوخته در بویراحمد تا کلان شهر تهران را در بر می‌گیرد. نکته درخور تأمل اینکه تنها ۹ درصد از این مجموعه، سکونتگاه‌های شهری و ۹۹/۱ درصد آن سکونتگاه‌های روستایی به حساب می‌آیند. بگذریم از اینکه در سال‌های اخیر این وضعیت با دگرگونی‌هایی، از جمله افزایش کمی شهرهای برآمده از روستاهای نسبتاً بزرگ روبه‌رو بوده و عدد کانون‌ها و مراکز شهری به حدود ۱۰۰۰ نزدیک شده است.

بر همین اساس، در سرشماری عمومی ۱۳۷۵ تعداد ۶ شهر، یعنی ۱ درصد از کل شهرهای کشور، ۳۵/۶ درصد از جمعیت شهری را در خود جای داده‌اند و سهم مراکز استان در همین زمان عبارت است از ۴/۲ درصد از کل سکونتگاه‌های شهری و ۵۲/۶ درصد جمعیت شهرنشین. این در حالی است که سهم شهرهای استان تهران از جمعیت شهرنشین کشور به تنهایی برابر ۲۵/۵ درصد، یعنی بیش از یک چهارم جمعیت شهری است. علاوه بر این، ۸۳ کانون شهری، یعنی ۱۳/۵ درصد از شهرهای کشور هر یک جمعیتی کمتر از ۵۰۰ نفر دارند. از سوی دیگر، اگر شهرهای با جمعیت کمتر از ۲۰۰۰ نفر در نظر گرفته شود، رقم ۶۰/۳ درصد از کل شهرهای کشور به دست می‌آید و جالب است که اغلب این کانون‌های شهری چهره‌ای کاملاً روستایی دارند. البته آنچه این گونه کانون‌های شبه روستایی را از روستاهای اصلی کشور مجزا می‌سازد، رواج فعالیت‌های غیرتولیدی و عمدتاً فعالیت‌هایی است که در گروه فعالیت‌های بخش خدماتی جای می‌گیرد؛ مضاف بر اینکه این کانون‌ها از لحاظ فرهنگی و حتی از لحاظ کالبدی، فاقد هویت شهری هستند؛ بگذریم از اینکه این نکته حتی در مورد برخی شهرها هم که جمعیتی بیشتر دارند، صادق است.

به این ترتیب، اولین ویژگی شهرها از نظر جایگاه در نظام سکونتگاهی، قطبی کردن و تمرکز افراطی جمعیت و به عبارتی نقش بارز در ایجاد عدم تعادل در توزیع فضایی جمعیت کشور است. توزیع نامتعادل امکانات و خدمات گوناگون و تمرکز آن به ویژه در کانون‌های بزرگ شهری از دیگر ویژگی‌های این جایگاه است که بر کسی پوشیده نیست. البته تمرکز مؤسسات اصلی مالی و بازار سرمایه در چند مرکز معدود بزرگ شهری، ویژگی دیگری است که به نوعی سلطه شهرهای بزرگ بر شهرهای کوچک و میانی انجامیده و روابط و مناسباتی نامتعادل را در نظام شهری موجب شده است. از سوی دیگر، به واسطه تخصیص نابرابر اعتبارات عمرانی به سکونتگاه‌های کشور، حتی روستاهای کوچک و کم جمعیت نیز خواهان تبدیل به

شهر و در واقع تغییر نام و تابلوی شهری شده‌اند. البته این ارقام و وضعیت، نتیجه شرایط و از جمله رویکردی است که طی چندین دهه اخیر نسبت به شهر و شهرگرایی در کشور وجود داشته است.

□ این استدلال وجود دارد که توسعه هیچ نقطه شهر یا کلان شهری با وجود روستاهای توسعه نیافته امکان پذیر نیست؛ چون تعاملی که بین این دو وجود دارد امکان تحقق انفرادی توسعه (در شهر یا روستا) را از بین می برد. نظر شما در این باره چیست؟

○ البته با توجه به دوره بندی مطرح شده، این ابعاد را باید به طور مجزا و بر اساس همین دوره بندی ارزیابی کرد. واقعیت این است که درباره روابط سنتی شهر و روستا در ایران مطالعات جامع تر و بیشتری انجام شده است. در این میان به ویژه مطالعات افرادی مانند اکارت اهلرس، اویگن ویرت، پل انگلیش، مایکل بونابین و وینسنت کاستلو را می توان مطرح کرد. متأسفانه در این زمینه مطالعات انجام شده به وسیله کارشناسان ایرانی کمتر بوده و بیشتر در قالب رساله های تحصیلی و با الهام از نوشته ها و دیدگاه های همین گونه افراد مذکور به انجام رسیده است. در مقابل، بررسی روابط شهر و روستا در دوره دوم لااقل از نظر کمی به مراتب کمتر بوده است. به این ترتیب، بررسی همه جانبه این ابعاد مستلزم مجالی به مراتب بیشتر و البته مطالعاتی است که باید به انجام رسد.

در اینجا برای اینکه این پرسش مهم را بدون پاسخ نگذاریم، ذکر چند نکته اساسی را لازم می دانم. نخست اینکه امروزه بهتر است به جای پرداختن محض به روابط شهر و روستا، بر پیوندهای شهری - روستایی تأکید داشته باشیم، و این چیزی است که در سرزمین ما سابقه و سنت زیادی دارد. دیگر اینکه اگر روابط و مناسبات و به عبارتی پیوندهای سنتی شهر و روستا در گذشته پسندیده نیست، لازم است اصلاح گردد، یا دست کم از تجربیات و گذشته آن درس گرفته شود. نکته مهم تر این است که مسائل شهری و روستایی با یکدیگر پیوستگی گریزناپذیری دارند؛ یعنی اگر روستاهای کشور ما بازمانده و توسعه نیافته است، مسلماً نابسامانی های شهری نیز بروز خواهد کرد. من بارها گفته ام و بار دیگر نیز عرض می کنم که برای حل بسیاری از مسائل شهری، ضرورت دارد که برای مسائل روستایی چاره جویی شود. به عنوان نمونه، نمی توان مسئله ای را که به اسکان غیررسمی شهرت یافته است، بدون چاره جویی برای مسائل روستایی ساماندهی و حتی تعدیل کرد.

جدا کردن مسائل شهری و روستایی در واقع نه ممکن است و نه اصولاً منطقی و ضروری. شاهد آنکه قاعدتاً امکان ندارد حتی یک سکونتگاه شهری توسعه یافته به مفهوم پایدار آن وجود داشته باشد، در حالی که نظام عمومی شهری و یا روستاهای پیرامونی آن توسعه نیافته باشند. به سخن دیگر، توسعه یافتگی شهری در گرو توسعه یافتگی روستایی است، و بر عکس. همین نسبت در نظام اقتصادی مطرح است؛ یعنی بدون توسعه یافتگی کشاورزی نمی توان انتظار توسعه یافتگی صنعتی داشت. اصولاً این نکته از بنیادی ترین ویژگی های نظام ها یا سیستم ها به شمار می رود. به این ترتیب، راهی نمی ماند، مگر تجدید نظر اساسی در برداشتها و رویکردها نسبت به مسائل شهری و روستایی و تأکید علمی و عملی بر توسعه همه جانبه و پایدار نظام سکونتگاهی و پیوندهای ارگانیک اجزای اصلی این نظام.

□ رویکردهای عمده ای را که از آغاز برنامه ریزی توسعه کلان و توسعه شهری و روستایی در برنامه ریزی این اشکال سکونتگاهی منبای عمل قرار گرفته اند، چگونه جمع بندی می کنید؟

○ با توجه به نکاتی که درباره یکپارچگی نظام سکونتگاهی ذکر گردید، دو رویکرد عمده را می توان از یکدیگر تفکیک کرد. البته این دو رویکرد به ظاهر شباهت هایی با یکدیگر دارند، اما تفاوت های ادراکی و جوهری آنها بیش از آن است که در بدو امر به نظر می آید.

نخستین رویکرد با تأکید بر کاربرد ترکیب شهر و منطقه، شهر و روستا را در واقع توأم می بیند، اما توجه اساسی خود را به رشد و گسترش شهری معطوف می کند. این رویکرد، روستاها را هسته های کوچک و اولیه ای می بیند که یا با گسترش شهر در آن ادغام خواهند شد و یا مراحل اولیه شهری شدن را می گذرانند و در واقع، به طور بالقوه شهر شدن را در بطن خود دارند. بر این مبنا، آنچه در این رویکرد مورد تأکید جدی است، شهری شدن و همه چیز را در شهر دیدن است. از این رو، پیرامون این رویکرد، آگاهانه - و در مواردی نیز ناآگاهانه - حتی از کاربرد لفظ روستا خودداری می کنند و چنین القا می کنند که وقتی سخن از شهر و منطقه به میان می آید، طبیعی است که روستاها نیز مورد نظر هستند. به عنوان نمونه عینی این مورد در ایران می توان از رویکرد چندین ساله حاکم بر طرح های جامع شهرستان و یا طرح های هادی شهری یاد کرد که وقتی به مباحث پیش بینی شده در مورد محیط های روستایی و یا حوزه نفوذ پیرامونی در شرح خدمات می رسند، پیوسته این گونه مباحث را به صورت «باری، به هر جهت» مطرح می کنند و متأسفانه با سهل انگاری از آن درمی گذرند. این رویکرد که متأسفانه در بین کارشناسان برنامه ریزی شهری کشور هوادارانی جدی دارد، در پی آن است که همه شهری شوند، با این تأویل که اگر شهری شدند، دارای فرهنگ و مناسبات بهتری خواهند شد. این رویکرد حتی در بین کارشناسان و برنامه ریزان روستایی نیز شیوع داشته است و دارد. در واقع، تجمع روستاها و ایجاد شهرک های بی هویت روستایی نتیجه پایبندی به چنین رویکردی است. در مقابل، رویکرد دیگری وجود دارد که همان رویکرد علمی و شناخته شده منطقه ای است که به رغم قائل بودن به تفاوت های ماهوی و جوهری دو شیوه اجتماعی - اقتصادی شهری و روستایی، به برنامه ریزی توأمان و یکپارچه اعتقاد دارد. البته آشکار است که الزامات اجتماعات کوچک انسانی با اجتماعات بزرگ متفاوت است. آنچه در یک اجتماع بزرگ در فهرست نیازهای فوری قرار می گیرد، ممکن است در محیط های کوچک زندگی اصولاً مطرح نباشد. این خود اصل شناخته ای شده است که هر چه اجتماعی بزرگ تر باشد، فهرست نیازها و تقاضاهای ساکنان آن طولانی تر است. بنابراین تفاوتی ماهوی و کیفی و در عین حال چشم ناپوشیدنی میان محیط های شهری و روستایی وجود دارد که می طلبد در هر گونه برنامه ریزی در نظر گرفته شود. به این ترتیب، مطابق رویکرد منطقه ای، برنامه ریزی روستایی مستقل از برنامه ریزی شهری - و البته بر عکس - طرح شدنی نیست. بدین سان، ضمن آنکه گستره نیازها و تقاضاهای شهری و روستایی به تفکیک مورد توجه و تأکید قرار می گیرند، پاسخگویی به این گستره متفاوت و جایابی و تأمین هر یک از نیازها و تقاضاها در عرصه های فضایی به طور هماهنگ طراحی

شده، به اجرا در می آید.

این رویکرد، در عین عقلایی بودن، طبیعی ترین شکل برخورد با توسعه شهری و روستایی است.

□ برنامه های توسعه پنج ساله کشور به عنوان تجلی سیاست های کلان حکومت در جهت تحقق توسعه، به شهر و روستا و ضرورت یکپارچه نگری در برنامه ریزی و مدیریت آنها چگونه نگرشی اختیار کرده اند؟

○ در بحث های مقدماتی برنامه سوم توسعه، نکاتی هم درباره جهت گیری های کلی برنامه و هم در مورد نظام سکونتگاهی کشور مطرح بود که از نظر من می توانست نوید بخش نگاهی نو به مقوله برنامه ریزی در کشور به شمار رود. از جمله این نکات، در کنار مباحثی مانند کاهش تصدی گری و تأکید بیشتر بر تسهیل گری دولت، کاستن از موازی کاری نهادی و نیز ترغیب تشکل های مردمی، حرکت از بخشی نگری در برنامه ها به سوی نگاه منطقه ای و کوشش در جهت سمت گیری به سوی یکپارچگی و یا دست کم ایجاد هماهنگی بین برنامه ریزی شهری و برنامه ریزی روستایی بود. البته طبیعی بود که دستیابی به مواردی از این دست به واسطه ساختارهای جا افتاده و موانع دیگر، به آسانی امکان تحقق نداشته باشد. همان طور که به درستی نیز تحقق نیافت. یکی از دلایل آن این بود که به هنگام عینیت بخشی به این تمهیدات و برنامه ای و اجرایی کردن آنها، گذشته از موانع نهادی، باز همان الگوهای قدیمی و شناخته شده نزد برنامه ریزان غلبه یافتند. طرح های توسعه شهری و یا روستایی با همان شرح خدمات و به همان روال آشنا و ناکارآمد دوباره اعمال شد. بنابراین غفلت های گذشته باز هم تکرار گردید، زیرا به عادت مألوف اغلب کارشناسان و برنامه ریزان، پیش از آنکه برای توسعه اندیشه شود، به برنامه ریزی و اجرای آن پرداخته می شود. شاید بی جهت نیست که در کشور به جای روستاشناس، برنامه ریز روستایی وجود دارد و در عوض کارشناس کارآمد مطالعات شهری، برنامه ریز شهری و شهرساز.

در زمینه سازی برای برنامه چهارم (از جمله در همایش مربوط و جزوه های منتشر شده آن)، برخی از این نکات و جنبه ها بار دیگر مطرح شده و مورد تأکید قرار گرفته اند. مقوله نگاه یکپارچه به توسعه

شهر و روستا، دست کم از لحاظ نظری، از نقاط عطف برنامه چهارم در مورد نظام سکونتگاهی کشور است. اینکه برنامه ریزی شهری بدون ارتباط منطقی با برنامه ریزی روستایی امکان پذیر نیست نیز بار دیگر از نظر مفهومی مورد تأیید قرار گرفته است. واگذاری تولی گری توسعه نظام سکونتگاهی کشور، اعم از شهری و روستایی، در دست یک نهاد یا سازمان معین، مثلاً وزارت مسکن و شهرسازی و یا وزارتخانه ای جدید با نام مثلاً «وزارت آبادانی و توسعه محیط» نیز به رغم مسائل و موانع موجود، از مباحث مهمی است که در این مقدمات مورد تأکید قرار داشته است. با وجود این، به نظر می آید در مجموع و از لحاظ عینی، هم در برنامه ریزی شهری و هم در برنامه ریزی روستایی حتی یک گام عقب تر گذاشته ایم. در این زمینه، به نظر من واگذاری مباحث نظری و بنیادی - ادراکی برنامه به گروه ها و شرکت های مشاور یا به عبارتی سفارشی کردن آن از اقدامات نسنجیده ای بود که به انجام رسید و متأسفانه نتیجه متفاوتی نیز در مسیر برنامه ریزی و سمت گیری توسعه کشور به همراه نداشت. البته برای ارزیابی مناسب باید منتظر نهایی شدن برنامه و اجرای آن ماند.

□ آیا با توجه به وضع موجود، می توان نشانه هایی از گرایش به سوی پذیرش رویکردی یکپارچه یا نوعی منطقه گرایی را در برنامه ریزی و مدیریت شهری و روستایی مشاهده کرد؟

○ من شخصاً ترجیح می دهم با نگاه مثبت به امور نگاه کنم. در واقع، طرح بحث هایی مانند سمت گیری به سوی برنامه ریزی منطقه ای یا یکپارچگی برنامه ریزی توسعه روستایی و شهری، ترغیب تشکل های مردمی و برخی جنبه های توسعه پایدار، برای من نویدبخش اصلاح نارسایی ها دوری از غفلت های گذشته و نهایتاً حرکت به سوی برنامه ریزی علمی و همه جانبه بر مبنای اصول توسعه پایدار انسانی است. مسلماً تا رسیدن به این مقام، لازم است موانع موجود تعدیل گردد و یا از سر راه توسعه کشور برداشته شود.

مثلاً در همین مقوله شهر و روستا و مدیریت آن، چندین و چند دستگاه تصمیم گیر و مدعی تولی گری وجود دارد. این از همان موانعی است که باید با همدلی و همراهی مبتنی بر اندیشه ورزی بخردانه از سر راه توسعه کشور برداشته شود.

فراخوان

مرکز پژوهش های شهری و روستایی (مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری) سازمان شهرداری های

کشور در راستای سیاست حمایت از تحقیقات دانشگاهی و پایان نامه های تحصیلی (مقطع

کارشناسی ارشد و بالاتر) و با هدف کمک به تجدید حیات پایدار شهر بم و روستاهای اطراف و ارزیابی مسائل و مشکلات و

مستندسازی تجارب زلزله بم، در نظر دارد طبق ضوابط و دستورالعمل های مربوط، اقدام به حمایت از تحقیقات دانشگاهی و

پایان نامه های تحصیلی در خصوص بازسازی شهر بم در حوزه های ذیل نماید:

۱- کالبدی ۲- اقتصادی، اجتماعی و روانشناختی ۳- ایمنی ساختمان ها و زیرساخت های شهری ۴- مدیریت بحران و

بازسازی ۵- مدیریت شهری ۷- برنامه ریزی و طراحی شهری و...

از این رو از متقاضیان درخواست می شود مشخصات فردی، دانشگاه، عنوان و کلیه مشخصات طرح تحقیقاتی یا پایان نامه

خود را حداکثر تا تاریخ ۸۳/۳/۳۰ به آدرس: تهران - خیابان گاندی، خیابان پنجم، پلاک ۱۶ ارسال نمایند. (تلفن تماس

۸۸۸۷۳۶۶، ۸۸۸۰۲۲۶)

مشاور حقوقی

دفتر حقوقی سازمان شهرداری ها

شاپور نظر پور

مشاوره حقوقی این شماره به پرسش هایی در زمینه معرفی دهیار در روستاهای فاقد شورای اسلامی روستا، مستند برخورد با نصب تابلوهای غیر مجاز، شرایط مراکز آموزشی و نهادهای انقلابی در قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم، بخشودگی یا تخفیف در وصول عوارض، سلب عضویت در شوراهای اسلامی، مرجع صلاحیت دار برای رسیدگی به تخلفات تاکسی ها و مواردی از این دست پاسخ می دهد.

ناگفته نماند که این پاسخ ها صرفاً در برگیرنده دیدگاه های مشاور ماهنامه اند.

محیط شهر و عابران به واسطه احتمال سقوط و افتادن آنها داشته باشد، شهرداری می تواند از مجوز بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری نیز استفاده کند. اما در مورد نحوه جمع آوری تابلوهایی که در پشت بام و مشرف به ملک خصوصی افراد قرار دارند، لازم است قبل از هرگونه اقدامی اجازه مقام قضایی برای ورود به حریم خصوصی افراد گرفته شود. در این گونه موارد اگر چه شهرداری اختیار جمع آوری تابلوهای غیر مجاز را دارد ولی اعمال این اختیار به دلیل تعارض با حقوق خصوصی اشخاص و احترام به مالکیت خصوصی لازم است با اجازه مقام قضایی باشد. هر گونه دخالت بدون کسب مجوز جرم است و در قانون مجازات اسلامی برای آن کیفر در نظر گرفته شده است. اما در سایر موارد که اعمال وظیفه در جمع آوری تابلوهای غیر مجاز مستلزم ورود به ملک خصوصی دیگران نیست، شهرداری می تواند به صورت مستقیم به وسیله مأموران اجرایی خود اقدام کند.

□ آیا با توجه به حکم تبصره ۳ ماده ۵ قانون اصلاح موادی از قانون برنامه سوم توسعه معافیت مراکز آموزشی و برخی از نهادهای انقلابی - از جمله ستاد اجرایی فرمان امام «ره» - از پرداخت عوارض لغو شده است؟

○ همان طور که کراراً نیز بیان شده است، حکم تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض، حکمی عام و کلی است و بر اساس آن کلیه معافیت ها و تخفیفات لغو شده است. قانونگذار در این زمینه هیچ گونه استثنای خاصی را قائل نشده است. این خود مبنا و فلسفه ای قوی نیز داشته است و آن حمایت از استقلال و خودگردانی شهرداری ها و عدم اتکالی آنها به کمک های دولتی بوده است. با توجه به اینکه قانون تجمیع عوارض کلیه مراحل مربوط به تأیید اعتبار را گذرانده است و به تصویب شورای نگهبان به عنوان نهاد ناظر بر عدم مغایرت قانون با شرع و قانون اساسی نیز رسیده است، بنابراین هیچ گونه شکلی در مورد اعتبار عام آن وجود ندارد. بدیهی است چنانچه شبهه در این خصوص قوی باشد تنها راه حل قطعی استفسار از مجلس شورای اسلامی به عنوان نهاد وضع قانون است. سازوکار استفسار نیز در قانون مشخص شده است. اما آنچه که مسلم است، در قضیه اخیر که بسیار نیز مورد سؤال واقع می شود، نکته مبهمی وجود ندارد و

□ با توجه به اینکه برخی از روستاهای دارای مجوز تأسیس دهیاری فاقد شورای اسلامی روستا هستند، آیا شورای بخش می تواند به جانشینی از شورای روستا نسبت به معرفی دهیار به بخشدار برای صدور حکم اقدام کند؟

○ بر اساس بند ۶ ماده ۳۲ قانون اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۸۲/۷/۶ «ایفای وظایف شورای روستا در مزارع مستقل، مکان ها و آبادی ها و روستاهایی که به هر دلیل فاقد شورای روستا می باشند» از وظایف و اختیارات شورای اسلامی بخش است. همچنین تبصره ۲ ماده ۸۵ قانون شوراها با پرداختن به بحث انحلال شوراها انجام وظایف شورای روستا را در صورت انحلال از وظایف شورای اسلامی بخش دانسته است. بنابراین شورای بخش با توجه به مقررات قانونی مذکور می تواند در صورت نبودن شورای روستا نسبت به انجام وظیفه مقرر در بند م ماده ۶۸ قانون شوراها اقدام کند و دهیار واجد شرایط را برای صدور حکم به بخشدار مربوط معرفی کند. بدیهی است جانشینی در اینجا، جانشینی در تمام حقوق و تکالیف است.

□ با توجه به اینکه برخی از کسبه و مؤسسات و اشخاص اقدام به نصب تابلوهای غیرمجاز می کنند و گاه این تابلوها در پشت بام منازل و مشرف به ملک خصوصی افراد نیز نصب می شوند، مستند جمع آوری و برخورد با اینکه موارد چیست و چگونه می توان عمل کرد؟

○ بند ۲۷ ماده ۵۵ قانون شهرداری الحاقی مصوب ۱۳۴۵/۱۱/۲۷، یکی از وظایف شهرداری را «وضع مقرر خاص برای نامگذاری معابر و نصب لوحه نام آنها و شماره گذاری اماکن و نصب تابلوی الصاق اعلانات و برداشتن و محو کردن آگهی ها از محل های غیرمجاز و هرگونه اقداماتی که در حفظ نظافت و زیبایی شهر مؤثر باشند» می داند. شهرداری با مجوز حاصل از این بند و وظیفه و اختیاری که در زمینه حفظ زیبایی شهر دارد، می تواند با اخطار به مالکان یا نصب کنندگان تابلوهای غیرمجاز نسبت به جمع آوری آنها اقدام کند.

همچنین چنانچه نصب تابلوهای مورد بحث خطری برای

قانونگذار به صورت صریح و روشن و با قاطعیت تمام کلیه معافیت‌ها و تخفیفات را لغو کرده است.

□ سؤال شده است با توجه به اینکه بعضی از شوراهای اسلامی به استناد بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون شوراهای و سایر قوانین نسبت به بخشودگی یا تخفیف در وصول عوارض اقدام می‌کنند، آیا حکم تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع در این مورد نیز مصداق دارد یا نه؟

○ همان‌طور که می‌دانیم، تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع کلیه قوانین و مقررات مربوط به اعطای تخفیف یا معافیت را ملغی کرده است. بنابراین این ممنوعیت به اختیار شوراهای اسلامی نیز در اعطای تخفیف یا معافیت تسری دارد. البته حکم بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون شوراهای، متضمن اختیار شوراهای اسلامی در برقراری یا لغو عوارض و تغییر نوع و میزان آن است و به نظر نمی‌رسد که این بند به شوراهای اسلامی مجوز تخفیف یا معافیت داده باشد. تخفیف و معافیت، مقوله‌ای کاملاً جدا از برقراری یا لغو و تغییر نوع و میزان عوارض است و استفاده از حکم بند ۱۶ ماده ۷۱ برای بخشودگی یا تخفیف عوارض محمل قانونی ندارد؛ ضمن اینکه بسیاری از این بخشودگی یا تخفیف‌ها ممکن است جنبه فردی و موردی داشته باشد که به طور اولی و مطلقاً ممنوع است. بدیهی است مجلس شورای اسلامی نهاد و رکن اساسی و اصلی قانونگذاری در کشور است و تمام نهادهای دیگر در حدود وظایف و مسئولیت‌های خود موظف به رعایت و احترام به مصوبات مجلس شورای اسلامی هستند. بنابراین شوراهای اسلامی نیز باید احکام و راهکارهای کلی را از مجلس شورای اسلامی اقتباس کنند. به هر حال، چنانچه چنین تفسیر و برداشتی نیز از حکم بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون شوراهای عمل می‌شده است، با حکم تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض قابلیت اجرایی خود را از دست داده است. البته همان‌طور که قبلاً نیز اشاره رفت، آن قسمت از اختیارات شوراهای اسلامی که مربوط به برقراری یا لغو عوارض محلی است، همچنان به قوت خود باقی است و شوراهای اسلامی می‌توانند کماکان بر اساس بند ۱۶ ماده ۷۲ قانون شوراهای و مفهوم مخالف ماده ۵ قانون تجمیع عوارض با رعایت حکم تبصره ذیل ماده ۵ قانون تجمیع عوارض نسبت به وضع و وصول عوارض محلی اقدام کنند.

□ با توجه به اینکه اخیراً برخی از مراجع - از جمله سازمان امور مالیاتی کشور - فهرستی از موارد لغو و بقای عوارض به استناد تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض ارائه داده‌اند، آیا استناد به فهرست مذکور و جاهت قانونی دارد؟

○ همان‌طور که می‌دانیم، تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض با یک حکم کلی و عام کلیه تخفیفات و معافیت‌ها در پرداخت عوارض و وجوه به شهرداری‌ها را ملغی اعلام کرد. بدیهی است هرگونه استثنایی بر قانون مذکور تنها با وضع قوانین بعدی که استثنائاتی را از این قاعده در نظر گرفته باشند

امکان‌پذیر است؛ مانند قانون بودجه سال ۱۳۸۲ کل کشور که تاریخ تصویب آن بعد از قانون تجمیع عوارض بوده و برخی از گروه‌ها از جمله خانواده‌های معظم شهدا و جانبازان و ایثارگران انقلاب اسلامی را از رعایت الگوی مسکن تا ۱۲۰ متر و پرداخت عوارض ساخت برای یک بار معاف کرد. این حکم مخصوص قاعده عام مندرج در تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض است و قابلیت اجرا دارد. البته قابلیت اجرای این حکم برای سال ۱۳۸۳، در صورتی است که حکم تبصره اخیر تکرار شود. بجز حکم قانونی اخیر و سایر احکام قانونی مجلس شورای اسلامی دایر بر معافیت یا تخفیف از پرداخت عوارض، کلیه معافیت‌ها لغو شده است. با توجه به توضیحات پیش گفته، امکان ارائه هرگونه لیست یا فهرستی از سایر مراجع قانونی نیست و مورد تأیید سازمان شهرداری‌های کشور هم به عنوان مرجع سیاست‌گذاری و راهبردی شهرداری‌های کشور نخواهد بود. البته همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد، برخی از تخفیفات و معافیت‌ها که جنبه عوارض دارند، مانند ۱۰ درصد جایزه خوش حسایی موضوع عوارض نوسازی، همچنان به قوت خود باقی هستند و به نظر مشاور لغو نشده‌اند. با توجه به آنچه بیان شد، شهرداری‌های کشور می‌توانند در صورتی که یقین حاصل کنند که سازمان امور مالیاتی و ادارات دارایی در وصول آن گونه عوارضی که قانوناً مأمور وصول آن شده‌اند با تفسیر مدعی عدم لغو آنها باشند و در نتیجه حقوق شهرداری را مطالبه نکنند، از طریق کمیسیون ماده ۷۷ که مرجع برخورد با مؤدیان بدحساب است موضوع را مطرح سازند و حکم مقتضی را صادر کنند. در این گونه موارد صلاحیت هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی نافی صلاحیت کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری نیست.

□ با توجه به حکم ماده ۱۳ قانون اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی مصوب ۸۲/۷/۶ مجلس شورای اسلامی که مقرر می‌دارد: «در صورت استعفا، فوت یا سلب عضویت هر یک از اعضای شوراهای شهرستان، استان و عالی استان‌ها عضو جدید حداکثر ظرف مدت یک ماه باید جایگزین شود»، آیا در صورتی که عضو سلب عضویت شده با رأی دادگاه صالح آماده وضع شود، تکلیف عضویت که در اجرای این ماده جایگزین وی شده است چیست؟

○ اگر چه در مورد استعفا و فوت مشکلی پیش نمی‌آید و ظاهراً در مورد استعفا نیز قانونگذار اصل را بر برگشت‌ناپذیر بودن مستعفی گذاشته است، اما در مورد سلب عضویت موضوع جای مناقشه دارد. فرجه زمانی تعیین شده در ماده ۱۳ قانون اصلاح قانون شوراهای، به ویژه در موضوع سلب عضویت، در صورتی با سایر قواعد تعارضی ندارد که دادگاه صالح رسیدگی کننده به موضوع سلب عضویت در ظرف زمان کمتر از یک ماه به اعتراض عضو سلب عضویت شده رسیدگی کند و رأی مقتضی در مورد عدم پذیرش اعتراض را صادر کند.

هر چند ماده ۱۳ اصلاحی قید حداکثر یک ماه را مقرر کرده است. این بدان معناست که شوراهای مذکور در موارد سه گانه

بیان شده - یعنی فوت، سلب عضویت و استعفا - بلادرنگ پس از وقوع اختیار دارند نسبت به دعوت از عضو علی البدل اقدام کنند و یک ماه حداکثر زمانی است که برای ورود عضو جدید در نظر گرفته شده است. اگر چه در مقوله استعفا نیز عرف اداری این است که حداقل زمانی را برای برگشت از استعفا مورد نظر قرار دهند؛ اما در مورد سلب عضویت، چنانچه دادگاه صالح با ورود به موضوع، رأی هیئت حل اختلاف مبنی بر سلب عضویت را قانونی نداند و رأی به برگشت عضو به شورا بدهد، مسئله بحث انگیز خواهد شد. آیا به همین سادگی باید از عضو جدید خواست که شورا را ترک کند؟ به نظر می رسد منطبق قانونگذاری حکم می کرد که حداقل در مسئله سلب عضویت ورود و پذیرش عضو جدید به شورا به بعد از طی تمام مراحل قانونی و قضایی، اعتراض به حکم سلب عضویت موقوف می شد، بنابراین مبرهن است که حکم ماده ۱۳ اصلاحی قانون شوراها با سایر احکام در باب اعتراض سازگاری ندارد.

□ **کراراً شهرداری‌ها خواسته‌اند با توجه به تعریف سرفصل‌های هزینه‌ای در دستورالعمل اجرایی تبصره ۱ ماده ۶ قانون اصلاح از مواد قانون برنامه سوم توسعه و الزام شهرداری‌ها در ارائه طرح مطابق با سرفصل‌های مذکور برای دریافت اعتبارات متمرکز، در این خصوص توضیح داده شود.**

○ همان طور که می دانیم، سازمان شهرداری‌های کشور به عنوان سازمان سیاستگذار کلان و پشتیبانی کننده شهرداری‌ها در اواخر سال ۱۳۸۱ رسماً فعالیت خود را آغاز کرد. این سازمان مطابق اساسنامه، وظیفه تبیین طرح‌های توسعه شهری و راهبردهای عمران و نوسازی شهرها را بر عهده دارد. بر این اساس، قانونگذار با تقسیم عوارض به دو دسته - یعنی عوارض ملی و عوارض محلی - وظیفه توزیع عوارض ملی را با تعیین سیاست‌ها و خط مشی‌های کلی و هماهنگ برای تمام شهرداری‌های کشور و اعطای وظایف مربوط به نظارت بر توزیع، به سازمان شهرداری‌های کشور واگذار کرد. توزیع و مصرف این اعتبارات باید در مسیر تحقق پروژه‌های عمران و توسعه شهری و تقویت زیر ساخت‌های توسعه‌ای بلندمدت و مطابق با استانداردهای مورد تأیید باشد. در این زمینه دستورالعمل نحوه توزیع و مصرف این اعتبارات مطابق با تبصره ۱ ماده ۶ قانون تجمیع عوارض تهیه و تصویب گردید و به تمام شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور ابلاغ شد. این دستورالعمل به صورت عملی و عام راهبردها و سیاست‌های مربوط به توزیع را در چند بند و متناسب با وضعیت و درجه شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور تبیین کرده است که بحق از کارهای ارزنده‌ای است که به نهادینه شدن مصرف و توزیع اعتبارات در مسیر طرح‌های توسعه علمی و تقویت زیرساخت‌ها بر اساس الگوهای تأیید شده و تعریف شده علمی کمک شایانی می کند. احکام مندرج در این دستورالعمل بسیار عام و کلی‌اند و به جرئت می توان گفت که تمام زمینه‌های توسعه و عمران شهری را در برمی گیرند.

بنابراین هر شهرداری با بهره مندی مناسب و مصرف بهینه و

علمی اعتبارات، لازم است طرح‌های مناسب و متناسب با توسعه حوزه و قلمرو خود را با بهره گیری از کارشناسان و متخصصان زبده تهیه و ارائه کند. شاید این از موفق ترین سیاست‌های راهبردی است که در آینده آثار ارزنده آن روشن خواهد شد.

□ **بعضی از شهرداری‌ها سؤال کرده‌اند با توجه به اینکه در مورد مرجع صلاحیت دار برای رسیدگی به تخلفات تاکسی‌ها از نرخ‌ها و تعرفه‌های مصوب ابهام وجود دارد و مراجع متعددی خود را ذی صلاح برای ورود به موضوع و رسیدگی به تخلفات می‌دانند، در این خصوص توضیح دهید.**

○ ماده ۲ قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ گران فروشی را این گونه تعریف می کند: «گران فروشی عبارت است از عرضه کالا یا خدمات به بهای بیش از نرخ‌های تعیین شده به وسیله مراجع رسمی به طور علی الحساب یا قطعی و عدم اجرای مقررات و ضوابط قیمت گذاری و انجام هر نوع اقدامات دیگر که منجر به افزایش بهای کالا یا خدمات برای خریدار گردد». از طرف دیگر، ماده ۳ آیین نامه اجرایی سازمان بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات مصوب ۱۳۷۳/۸/۱، در بیان وظایف و اختیارات سازمان بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات یکی از اهداف این سازمان را بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات مشمول در کلیه بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی و نیز نهادها، اعم از تولیدات و واردات آنها می‌داند. با توجه به مفاد مقررهای قانونی مذکور و دقت در سایر مواد قانونی اشاره شده، چنانچه قانون خاص دیگری وجود نداشته باشد که به موضوع از زاویه دیگری نگریسته باشد و رسیدگی به تخلفات تاکسی‌ها از نرخ‌های مصوب را در صلاحیت مرجع خاصی بدارد، به نظر می‌رسد که سازمان تعزیرات حکومتی و سازمان بازرسی و نظارت بر قیمت و توزیع کالا و خدمات هر دو صلاحیت رسیدگی به تخلف مورد بحث را داشته باشند. اما با وجود قوانین و مقررات مذکور حکم قانونی دیگری وجود دارد که مرجع خاصی را مأمور رسیدگی و مجازات رانندگان تاکسی به دلیل تخلف از نرخ‌های مصوب قرار داده است. حکم قانونی مورد اشاره ماده ۸ آیین نامه اجرایی قانون الحاق یک تبصره به ماده واحده قانون راجع به تمرکز امور مربوط به تاکسی‌رانی شهر تهران زیر نظر شهرداری تهران مصوب ۱۳۵۹/۳/۲۸ شورای انقلاب اسلامی مصوب ۱۳۷۴/۸/۱۰ هیئت وزیران است که مقرر می‌دارد: «امور زیر از تخلفات تاکسی‌رانی محسوب و مرتکبین تابع تصمیم‌های هیئت‌های انضباطی خواهند بود: ... عدم رعایت نرخ‌های مصوب و عدم استفاده از تاکسی متر در صورت نصب و الزام استفاده از آن». این آیین نامه به صورت اختصاصی موضوع تمرکز و هماهنگی امور تاکسی‌رانی و انواع سرویس‌های تاکسی شهری در شهرها را در اجرای مواد ۵۴ و ۸۴ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ به وزارت کشور واگذار کرده است. این وظیفه از سوی وزارت کشور به استانداردها و شهرداری‌های ذی ربط که دارای سازمان تاکسی‌رانی هستند تفویض شده است. بنابراین به نظر می‌رسد تنها مرجعی که حق رسیدگی به تخلفات تاکسی از

نرخ‌های مصوب را دارد، هیئت‌های انضباطی موضوع ماده ۸ آیین‌نامه تمرکز امور تاکسی‌رانی مصوب ۱۳۷۴/۸/۱۰ است. سایر مراجع باید به صلاحیت و شایستگی هیئت انضباطی مذکور و برای ایجاد وحدت رویه و تخصصی کردن امور از خود سلب صلاحیت کنند و موارد مطرح شده را به هیئت مذکور ارجاع دهند.

□ **شهرداری یکی از شهرهای استان کهگیلویه و بویر احمد سؤال کرده است: آیا با تصویب قانون تجمیع عوارض و جوه دریافتی موضوع ماده ۱۶ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش مصوب ۱۳۷۲/۱۰/۲۶، از سازندگان واحدهای تجاری که با تصویب و ابلاغ شورای آموزش و پرورش استان انجام می‌گیرد، به قوت خود باقی است یا لغو شده است؟**

○ ماده ۱۶ قانون شوراهای آموزش و پرورش اشعار می‌دارد: «کلیه شهرداری‌ها موظف‌اند با توجه به نیازهای پیش‌بینی شده در طرح‌های تفصیلی شهرها با استفاده از امکانات و مجوزهای قانونی خود زمینه احراز مالکیت زمین‌های پیش‌بینی شده را برای توسعه فضاهای آموزشی و پرورشی شهرهای مربوط، برای ادارات آموزش و پرورش فراهم سازند. برای تأمین اعتبارات لازم به منظور اجرای این ماده شورای آموزش و پرورش شهرستان یا منطقه می‌تواند با پیشنهاد و تصویب شورای استان بخشی از هزینه‌های خرید زمین و ساخت فضاهای آموزشی و پرورشی را از سازندگان واحدهای جدید تجاری دریافت و به حساب خزانه واریز کند. صد درصد منافع دریافتی به صورت تخصیص یافته در اختیار آموزش و پرورش قرار خواهد گرفت». در واقع این ماده برای کمک به تأمین فضاهای آموزشی و تأمین بخشی از هزینه‌های مربوط به این فضاها تدوین و تصویب شده است. با بررسی مواد قانون تجمیع عوارض، به نظر نمی‌رسد که حکمی معارض با حکم ماده ۱۶ مذکور که موجبات لغو آن را فراهم آورده باشد موجود باشد. وجوه دریافتی عنوان عوارض ندارد بلکه تحت عنوان کمک به توسعه فضاهای آموزش دریافت می‌شود و مشمول تبصره ۳ ماده ۵ قانون تجمیع عوارض - یعنی تخفیف یا معافیت در پرداخت وجوه یا عوارض به شهرداری‌ها - نیز نمی‌شود. در واقع وجوه مورد نظر این ماده با تصویب مرجع خاص و با سقف‌های مشخص در تبصره ذیل ماده ۱۶ مذکور تعیین شده است و برای کمک به بهبود ساختار فضاهای آموزشی و پرورشی دریافت می‌شود. بنابراین، ماده ۱۶ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش همچنان به قوت خود باقی است و شهرداری‌ها مکلف به رعایت مصوبات شوراهای آموزش و پرورش در این خصوص هستند.

□ **سؤالی که از طرف بعضی از شوراهای اسلامی مطرح شده این است که آیا اعضای شوراهای اسلامی برای شرکت در انتخابات مجلس شورای اسلامی نیازی به استعفا و قبول استعفا از سوی شورا دارند؟**

○ در ماده ۲۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ در دو بند الف و ب و ۴ تبصره، افرادی که

به سبب مقام و شغل خود از داوطلب شدن در حوزه‌های انتخابیه سراسر کشور و حوزه انتخابیه محل مأموریت خود محروم‌اند، مشخص شده‌اند.

همچنین در ماده ۳۰ همین قانون اشخاصی که به طور کلی از داوطلب شدن برای نمایندگی مجلس شورای اسلامی محروم هستند، مشخص شده‌اند. در این مواد به تفصیل و به صورت حصری و با بیان اشخاص و شغل و سمت آنها مراتب محرومیت از داوطلبی دقیقاً مشخص است. همچنین در بندهای الف و ب ماده ۲۹ به صراحت بیان شده است که چنانچه افراد مذکور در این دو بند قصد داوطلبی برای انتخابات مجلس شورای اسلامی را داشته باشند، الزاماً باید دو ماه قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا کنند و به هیچ وجه در سمت مورد نظر اشتغال نداشته باشند. در مراجعی که پذیرش استعفا منوط به تأیید و تصویب است، این امر باید انجام شود. اگر چه قانون مذکور مربوط به سال ۱۳۷۸ است و در سال ۱۳۷۹ نیز اصلاح شده است، ولی در آن هیچ اشاره‌ای به اعضای شوراهای اسلامی و لزوم استعفا و نحوه استعفای آنها نشده است. در ماده ۲۹ قانون حتی شهرداران و رؤسای مناطق شهرداری نیز از داوطلبی محروم شده‌اند ولی اشاره‌ای به اعضای شوراهای اسلامی نشده است. معلوم نیست این اغماض قانونگذار از چه منطقی پیروی کرده است. اصلاً آیا بحث شوراهای اسلامی و اعضای آن نیز مطرح شده و به نتیجه نرسیده است، و یا اساساً مطرح نشده است؟ این موضوعی است که نیاز به رجوع به مشروح مذاکرات نمایندگان مجلس شورا دارد. به هر حال و با توضیحاتی که مذکور افتاد اعضای شوراهای اسلامی در هر سطحی که باشند و قصد کاندیداتوری مجلس را داشته باشند، نیازی به استعفا از عضویت شورا ندارند و ضمن حفظ عضویت خود در شورای ذی‌ربط، می‌توانند خود را برای انتخابات مجلس شورای اسلامی نیز داوطلب کنند. البته ذکر این نکته نیز لازم است که چنانچه افراد مذکور به نمایندگی مجلس شورای اسلامی پذیرفته شوند، باید از عضویت در شورای اسلامی خارج شوند؛ چرا که اگر چنین اتفاقی نیز نیفتد خود به خود و با اقامت عضو شورا در خارج از حوزه انتخابیه شرایط عضویت در شورا را از دست خواهند داد. البته مناسب‌ترین راه حل برای خروج این دسته از افراد تقدیم استعفا به شورای ذی‌ربط و پذیرش آن از سوی آنهاست. البته لازم بود قانونگذار این موضوع مهم را مورد توجه و مذاقه قرار می‌داد، تا در عمل مشکلی حادث نشود ولی به سکوت برگزار کردن مسئله ابهامات زیادی را ایجاد کرده است. به طور مثال، چنانچه عضو شورایی به نمایندگی مجلس شورای اسلامی انتخاب شود و شورای ذی‌ربط نیز با استعفای وی موافقت نکند تکلیف چیست؟ البته قطعاً این اقدام قانونگذار از منطق مشخصی تبعیت کرده است که چنین وضعیتی را توجیه می‌کند. البته به خوبی می‌دانیم که عضویت در شوراهای اسلامی افتخاری است و شغل محسوب نمی‌شود، تا استعفا موضوعیت پیدا کند. این مسئله ممکن است یکی از دلایل قانونگذار برای عدم پیش‌بینی لزوم استعفا برای اعضای شورای اسلامی شهرها باشد.

تاریخ: ۱۳۸۲/۸/۴

شماره دادنامه: ۲۸۳۲۸۲

کلاس پرونده: ۱۰۹/۸۱ و ۲۵۰

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

شاکلی: ۱- آقای ... به وکالت از شرکت [های] ...

اهواز: شرکت ... ۲- شرکت سهامی ...

موضوع شکایت و خواسته: ابطال بند ۷ تعرفه عوارض شهرداری اهواز، موضوع بخشنامه شماره ۱/۳/۳۴/۴۳۸۹ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۴ وزارت کشور

مقدمه

شکات در دادخواست‌های تقدیمی اعلام داشته‌اند، وزارت کشور طی بند ۷ بخشنامه شماره ۱/۳/۳۴/۴۳۸۹ مورخ ۱۳۶۶/۳/۲۴ اجازه وصول ۲ درصد مبلغ هر پیمان به عنوان عوارض به شهرداری‌های استان خوزستان اعطا نموده است. ۱- عوارض در قبال ارائه خدمات دریافت می‌شود و این تفاوت ماهوی عوارض با مالیات می‌باشد. نظر به اینکه از ناحیه شهرداری‌ها در خصوص قراردادهایی که در محدوده اداری آنها منعقد می‌شود و در خیلی از موارد خارج از آن محدوده اجرا می‌شوند ارائه هیچ گونه خدمتی متصور نیست، علی‌هذا اخذ مبلغی از این قراردادها (مالیات) قلمداد و بر اساس اصل ۵۱ قانون اساسی نیاز به تصویب مجلس شورای اسلامی دارد. ۲- همچنین شرط تنفیذ نماینده ولی امر (عدم تأثیر عوارض بر نرخ تورم) موضوع بند یک ماده ۳۵ تحقق نیافته است. ۳- وفق تبصره ۲ ماده ۹۹ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ عوارضی که از عقد قراردادها عاید می‌گردد، بایستی تماماً به شهرداری‌های محل اجرای قرارداد پرداخت گردد و دستگاه‌های اجرایی نمی‌توانند صرف محل انعقاد قرارداد را مبنای اخذ عوارض قرار دهند. ۴- با عنایت به اینکه بخشنامه جدید ناظر به دریافت نیم درصد عوارض جایگزین بخشنامه قبلی شده و طی نامه شماره ۹۸۷۳/۱/۳/۳۴ مورخ ۷۲/۵/۲۷ وزارت کشور به استانداری خوزستان ابلاغ شده، دیگر محملی برای اجرای بخشنامه قبلی دایر بر وصول ۲ درصد عوارض وجود ندارد. با توجه به موارد فوق ابطال بخشنامه مورد شکایت مورد استدعاست.

مدیر کل دفتر امور حقوقی وزارت کشور در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۱۰۷۹۱۹/۶۱ مورخ ۸۱/۱۲/۶ ضمن ارسال تصویر نامه شماره ۹۴۶۰/۳۴/۲ مورخ ۸۱/۱۱/۱۲ اداره کل امور شهرداری‌ها و نامه شماره ۱۷۱۹۲/۴۲/۱ مورخ ۸۱/۹/۱۸ استانداری خوزستان اعلام نموده برقراری عوارض پیمانکاری در اجرای مواد ۹۹ و ۱۰۶ قانون شهرداری‌ها و به موجب تعرفه عوارض تنفیذی موضوع بند یک ماده ۳۵ قانون شوراها و همچنین بند الف ماده ۴۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت صورت گرفته است و منشأ قانونی داشته و شهرداری‌ها مجاز به مطالبه و دریافت آن می‌باشند.

مدیر کل امور شهری و روستایی استانداری خوزستان در نامه تقدیمی اعلام داشته‌اند: تشخیص و احراز آثار تورمی مبحوث عنه در حیطه اختیارات و حوزه تشخیص وزارت کشور می‌باشد. سرپرست اداره کل امور شهرداری‌ها نیز در پاسخ اعلام داشته‌اند، در بند الف ماده ۴۳ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت صرفاً برقراری عوارض جدید و افزایش عوارض موجود شهرداری‌ها پیش‌بینی شده است. لذا بر اساس قانون مذکور به نظر می‌رسد اختیار کاهش عوارض آن دسته از شهرداری‌ها که تعرفه‌های آنها در اجرای بند یک ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور به میزانی بیش از نیم درصد به تنفیذ نماینده ولی امر مسلمین رسیده است، در قانون مذکور پیش‌بینی نشده است.

هیئت عمومی دیوان عدالت اداری در تاریخ فوق به ریاست حجت الاسلام و المسلمین دری نجف‌آبادی و با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

رأی هیئت عمومی

نظر به اینکه به موجب بند یک ماده ۳۵ قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور مصوب سال ۶۱ وضع عوارض برای شهرداری‌ها مادام که درآمدهای پیش‌بینی شده کافی نباشد، با تصویب وزارت کشور و تنفیذ ولی امر تجویز گردیده است، بنابراین وضع تعرفه عوارض موضوع بند ۷ مصوبه مورد شکایت که در اجرای مقررات مزبور و طی مراحل قانونی به شرح فوق تصویب و برقرار شده، خلاف قانون یا خارج از حدود اختیارات قوه مجریه تشخیص داده نمی‌شود.

دری نجف‌آبادی

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

مشاور اداری - مالی

جمشید رضایی
مشاور ماهنامه

مشاوره اداری - مالی این شماره در بردارنده پاسخ‌هایی به پرسش‌های شهرداری‌ها در زمینه‌های زیر است: مسئولیت صدور مجوز حفاری، حوزه تصمیم‌گیری میراث فرهنگی در خصوص تعیین حریم آثار فرهنگی، برخورد شهرداری با ساختمان‌های بدون پروانه، تقسیط مطالبات شهرداری از شورای اسلامی شهر و پیمانکاران طرح‌های عمرانی سازمان تأمین اجتماعی و آموزش و پرورش و عوارض مربوط به آن. لازم به ذکر است که این پاسخ‌ها صرفاً دیدگاه‌های مشاور ماهنامه‌اند.

□ همان‌طور که می‌دانید، اقدامات عمرانی مربوط به راه‌های عبوری از داخل محدوده و حریم شهرها در برنامه‌های مختلف بهبود عبور و مرور، بهبود محیط شهری و هدایت آب‌های سطحی و جز اینها به وسیله شهرداری‌ها صورت می‌پذیرد و دستگاه‌های حفار مجوزهای لازم را از شهرداری‌ها می‌گیرند و هزینه خسارات را در وجه آنها پرداخت می‌کنند. اخیراً اداره کل راه و ترابری با استناد به ماده ۷ قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن (الحاقی ۱۳۷۹)، صدور مجوز حفاری در مسیرهای مذکور را از وظایف وزارت راه برشمرد و هزینه خسارات وارد شده را از آن خود دانسته است. در این خصوص بررسی و اظهار نظر فرمایید.

○ با توجه به اینکه: ۱- به موجب ماده ۱۰۳ قانون شهرداری (ماده ۱۰۳ - کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و خصوصی موظف‌اند قبل از هرگونه اقدامی نسبت به کارهای عمرانی واقع در مناطق مندرج در ماده ۹۷ و ۹۸ از قبیل احداث شبکه تلفن و برق و آب و سایر تأسیسات و همچنین اتصال راه‌های عمومی و فرعی، رعایت نقشه جامع شهرسازی را بکنند. این قبیل اقدام‌ها باید با موافقت کتبی شهرداری انجام گیرد و مؤسسه اقدام‌کننده موظف است هرگونه خرابی و زبانی را که در اثر اقدامات مذکور به آسفالت یا ساختمان معابر عمومی وارد آید، در مدت متناسبی که با جلب نظر شهرداری تعیین خواهد شد ترمیم کند و به وضع اول در آورد؛ و الا شهرداری خرابی و زیان وارد شده را ترمیم می‌کند و به حال اول در می‌آورد و هزینه تمام شده را با ده درصد اضافه از طریق اجرای ثبت اسناد وصول می‌کند.)، و آیین‌نامه هماهنگی اقدامات عمرانی مؤسساتی که خدمات آنها در داخل محدوده شهرها مستلزم حفاری معابر و احداث تأسیسات است، مصوب سال ۱۳۶۶ هیئت وزیران، کلیه اشخاصی که فعالیت عمرانی آنها در داخل محدوده شهر قرار دارد می‌بایست موافقت کتبی شهرداری را اخذ کنند. ۲- عبارت «راه» صرفاً در خارج از محدوده شهری مصداق می‌یابد. به عبارت دیگر، راه‌ها در داخل محدوده شهری تحت عنوان معابر و خیابان شناخته می‌شوند که به موجب تبصره ۶ ماده ۹۶ قانون شهرداری، ملک عمومی محسوب می‌شوند و تحت مالکیت شهرداری قرار دارند (تبصره ۶- اراضی کوچک‌های عمومی و میدان‌ها و خیابان‌ها و به طور کلی معابر و بستر رودخانه‌ها و نهرها و مجاری فاضلاب شهرها و باغ‌های عمومی و گورستان‌های عمومی و درخت‌های معابر عمومی واقع در محدوده هر شهر که مورد استفاده عموم است، ملک عمومی محسوب می‌گردد و در مالکیت شهرداری است). بدیهی است که در هرگونه دخل و تصرف در معابر و شوارع عمومی می‌بایست قبلاً اجازه مالک آن یعنی شهرداری گرفته شود. وانگهی این شهرداری

است که برای ایجاد و نگهداری معابر و شوارع عمومی متحمل هزینه‌های گزافی می‌شود، نه وزارت راه و ترابری. ۳- به فرض اینکه معابر موجود در محدوده قانونی و حریم شهرها را نیز راه بنامیم، باز ماده ۷ قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن ظهور در این ندارد که مرجع صدور مجوز حفاری در مسیر راه‌های مذکور و حریم آنها وزارت راه و ترابری است. زیرا مقنن در ماده یاد شده صرفاً فعل ریختن زباله، نخاله، مصالح ساختمانی، روغن موتور و جز اینها در راه‌ها و راه‌آهن و حریم قانونی آنها در داخل یا خارج از محدوده قانونی شهرها را جرم دانسته و ممنوع اعلام کرده است و به ترتیب مذکور در تبصره یک آن مجازات افعال مجرمانه مذکور را تعیین کرده است. به علاوه، احکام مندرج در تبصره ۲ و ۳ ماده ۷ دایر بر صدور مجوز حفاری به وسیله وزارت راه و ترابری و برآورد خسارات وارد شده به وسیله وزارت مذکور، صرفاً ناظر به راه‌های خارج از محدوده شهری است (ماده ۷- ریختن زباله، نخاله، مصالح ساختمانی، روغن موتور و نظایر آن و یا نصب و استقرار تابلو یا هر شیء دیگر در راه‌ها و راه‌آهن و حریم قانونی آنها در داخل یا خارج از محدوده قانونی شهرها و همچنین هرگونه عملیات که موجب اختلال در امر تردد وسایل نقلیه می‌شود و نیز ایجاد راه دسترسی ممنوع است. تبصره ۲- ایجاد دسترسی به حریم و گذرگاه مناسب، درختکاری و عبور دادن تأسیسات از عرض راه و راه‌آهن و نصب تابلو در حریم آنها با اجازه وزارت راه و ترابری مجاز است. در موارد اضطراری به منظور ترمیم تأسیسات عمومی که از عرض راه عبور کرده است، دستگاه مربوط به کسب موافقت وزارت راه و ترابری در ضمن رعایت کلیه نکات ایمنی اقدام خواهد کرد. تبصره ۳- وزارت راه و ترابری مکلف است نسبت به برآورد هزینه و خسارت وارد شده به راه‌ها و حریم آنها و ابنیه فنی و علائم و تأسیسات و تجهیزات ایمنی که در اثر برخورد وسایل نقلیه و یا عبور بارهای ترافیکی و لوله‌های آب، گاز، فاضلاب و کابل برق و مخابرات و جز اینها و هرگونه عملیاتی که منجر به بروز هزینه و خسارت گردد، اقدام کند و مبالغ دریافتی را به حساب خزانه وارز کند و صددرصد آن را به منظور ایمن سازی راه‌ها به مصرف برساند).

به این ترتیب حکم ماده ۷ قانون ایمنی راه‌ها و راه‌آهن (الحاقی سال ۱۳۷۹) مخصص ماده ۱۰۳ قانون شهرداری نیست و اشخاص مورد نظر می‌بایست برای حفاری در مسیر راه‌های موجود در داخل محدوده شهری وفق آیین نامه پیش گفته و

دستورالعمل‌های اجرایی آن موافقت شهرداری را جلب کنند و خسارات وارد شده را بپردازند.

□ **اداره میراث فرهنگی یکی از شهرهای کشور بدون طرح و تصویب آن در کمیته فنی استانداری مبادرت به تعیین حریم برای یک امامزاده کرده است. آیا اداره مذکور می‌تواند رأساً مبادرت به چنین اقدامی کند؟ لطفاً در خصوص نحوه اقدام، این شهرداری را راهنمایی فرمایید.**

○ همان‌طور که می‌دانید، طرح‌های شهرسازی (هادی، جامع و تفصیلی) می‌بایست طوری طراحی و اجرا گردد که موجبات حفظ و بقای آثار باستانی را فراهم سازد و مطابق ماده ۱۰۲ قانون شهرداری، شهرداری‌ها مکلف شده‌اند تا نظریات و طرح‌های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی را درباره نحوه حفظ آثار باستانی و میزان حریم و مناظر ساختمان‌ها و میدان‌های مجاور آنها رعایت کنند. بنابراین در این امر که نظر اداره کل میراث فرهنگی می‌بایست در طرح‌های شهرسازی رعایت و لحاظ شود، هیچ‌شکی نیست. نکته مهم زمان و چگونگی در نظر گرفتن نظریات اداره کل مذکور است که برای اطلاع از این امر می‌بایست به آیین‌نامه نحوه بررسی و تصویب طرح‌های توسعه و عمران محلی، ناحیه‌ای، منطقه‌ای و ملی و مقررات شهرسازی و معماری کشور مصوب سال ۱۳۷۸ هیئت وزیران و اصلاحات بعدی آن رجوع کرد. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و اداره کل میراث فرهنگی استان هر یک در مراجع بررسی کننده و تصویب کننده طرح‌های شهری عضویت دارند یعنی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی در شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، مدیر کل میراث فرهنگی استان در شورای شهرسازی و معماری استان و نماینده وی در کمیته فنی شورای شهرسازی استان عضویت دارند و می‌بایست به هنگام بررسی مقدماتی و نهایی طرح‌های شهری در مراجع یاد شده، دیدگاه‌های اداره کل میراث فرهنگی از طریق نماینده آنها اعلام شود و در حدود مقررات رعایت و تصویب گردد. مضافاً اینکه به موجب تبصره ذیل ماده ۱۰۲ قانون شهرداری، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مکلف شده است تا ظرف سه ماه از تاریخ اعلام وزارت کشور نظر قطعی خود را درباره مسائل مرتبط اعلام کند. با این حال پاسخ به سؤال مذکور به شرح زیر است:

اداره کل میراث فرهنگی نمی‌تواند رأساً و بدون تصویب مراجع ذی‌ربط اقدام به تعیین حریم برای آثار باستانی کند و نحوه اقدام در این خصوص بر حسب اینکه در مرحله تصویب طرح شهرسازی برای شهر باشد یا پس از آن، متفاوت است. الف- در مرحله بررسی و تصویب طرح: در این مرحله اداره کل میراث فرهنگی نظریات خود را در خصوص نحوه حفظ آثار باستانی و میزان حریم و مناظر ساختمان‌ها و میدان‌های مجاور آنها می‌بایست در طرح هادی به «کمیته فنی شورای شهرسازی استان» و در طرح جامع به «شورای شهرسازی و معماری استان» ارائه کند. بدیهی است که پس از لحاظ آنها در طرح‌های مذکور و تصویب آنها از سوی مراجع صالح قابل اجرا خواهند بود. ب- در مرحله پس از تصویب طرح: در صورتی که طرح تصویب شود و اداره میراث فرهنگی برخلاف آنچه که در طرح است حریم دیگری را برای آثار باستانی موجود پیش بینی کند، چون این اقدام موجب تغییر در طرح است، می‌بایست در

مورد طرح هادی به تصویب «کمیته فنی استان» و در مورد تفصیلی به تصویب «کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران» برسد. البته اگر تغییرات مورد نظر در اساس طرح هادی یا جامع مؤثر باشد، می‌بایست در مورد طرح هادی به تصویب «شورای شهرسازی و معماری استان» و در مورد طرح جامع به تصویب «شورای عالی شهرسازی و معماری ایران» نیز برسد.

□ **قطعه زمینی در محدوده قانونی شهر واقع شده که مالک آن بدون گرفتن مجوز از شهرداری و براساس ضوابط طرح اقدام به تفکیک آن کرده و قطعات تفکیکی را به افراد واگذار کرده است. برخی از این اشخاص بدون گرفتن پروانه از شهرداری اقدام به ساخت اعیانی کرده‌اند و سپس با استفاده از مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی قانون ثبت سند شش دانگ دریافت داشته‌اند و برخی نیز بدون ساخت سند رسمی دریافت کرده‌اند و برخی نیز در شرف دریافت سند هستند. خواهشمند است در خصوص موضوعات زیر بررسی و شهرداری را راهنمایی فرمایید: ۱- آیا شهرداری می‌تواند برای ساختمان‌های ساخته شده پرونده تشکیل دهد و از طریق کمیسیون ماده صد حق و حقوق قانونی خود را دریافت کند یا خیر؟ ۲- آیا می‌توان به افرادی که سند مالکیت دریافت کرده‌اند پروانه ساخت داد؟**

○ هر چند اجرای مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ اصلاحی قانون ثبت اسناد و املاک کشور موجبات نقض مقررات و ضوابط شهرسازی و معماری را در شهرهای کشور فراهم ساخته است، ولی صدور سند برای املاک بدون استعلام از شهرداری مانعی برای طرح موضوع در کمیسیون ماده صد قانون شهرداری نیست. به دیگر سخن، چون به موجب صدور ماده صد مالکان اراضی و املاک واقع در محدوده شهر یا حریم آن باید قبل از هر اقدام عمرانی یا تفکیک اراضی و شروع ساختمان از شهرداری پروانه بگیرند و احداث اعیانی بدون گرفتن مجوز از شهرداری تخلف از این حکم است، بنابراین شهرداری می‌تواند پرونده چنین ساختمان‌هایی را در کمیسیون مطرح سازد و وفق رأی صادر شده عمل کند. ۲- در خصوص مالکانی که سند شش دانگ دریافت کرده‌اند و متقاضی پروانه ساخت هستند، شهرداری می‌بایست پس از گرفتن حقوق قانونی مبادرت به صدور پروانه ساختمان کند. ۳- مالکانی که در شرف دریافت سند مالکیت‌اند و متقاضی پروانه ساختمان هستند، به موجب رأی هیئت عمومی دیوان عدالت اداری نمی‌توان برای شان پروانه صادر کرد.

□ **همان‌طور که می‌دانید، به موجب ماده ۷۳ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، شهرداری می‌تواند مطابق دستورالعملی که به پیشنهاد شهردار به تصویب شورای اسلامی شهر مربوط می‌رسد، مطالبات خود را تقسیط کند. آیا شهرداری می‌تواند مبلغی زائد بر اصل طلب خود به عنوان تأخیر تأدیه یا بهره رایج دریافت کند یا خیر؟**

○ به رغم اینکه به این سؤال در شماره‌های قبلی ماهنامه پاسخ داده شده است، مجدداً ذکر می‌گردد که دریافت هر وجهی زائد بر

موجب ماده ۷۳ قانون مذکور شهرداری‌ها مجازند تا کلیه مطالبات خود را تقسیط کنند - اعزم از اینکه منشأ این مطالبات عوارض باشد یا غیر آن.

□ آیا پیمانکاران طرح‌های عمرانی سازمان تأمین اجتماعی و آموزش و پرورش مشمول اخذ عوارض نیم درصد پیمانکاری هستند یا خیر؟

○ در مصوبه دریافت نیم درصد عوارض پیمانکاری از پیمانکاران معافیتی برای این دسته پیمانکاران در نظر گرفته نشده است و به همین خاطر اینها مشمول پرداخت عوارض مذکور هستند. اگر منظور از سؤال ذکر شده این باشد که چون سازمان‌های تأمین اجتماعی و آموزش و پرورش از پرداخت عوارض شهرداری معاف هستند، آیا این معافیت به پیمانکاران طرح‌های عمرانی آنها نیز تسری دارد یا خیر؟ باید گفت معافیت آنها از پرداخت عوارض به پیمانکاران تسری ندارد. مؤید این نظر رأی وحدت رویه شماره ۱۲۰ مورخ ۱۳۸۲/۳/۲۵ هیئت عمومی دیوان عدالت اداری است که مقرر می‌دارد: «معافیت واحدهای آموزشی از پرداخت عوارض پیمانکاری به پیمانکاران آنها تسری نمی‌یابد».

اصل طلب تحت عنوان بهره به موجب قانون عملیات بانکی بدون ربا و نظریات شورای نگهبان که در این خصوص صادر شده، غیر شرعی است؛ ولی چون قانونگذار در مقررات موجود از جمله بند ۱۳ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران مصوب ۱۳۷۵/۳/۱ اصل کارمزد را پذیرفته است و به موجب ماده ۳۲ آیین نامه مالی شهرداری‌ها (اصلاحی ۱۳۸۰/۱/۲۷) نیز به شهرداری‌های کل کشور اجازه داده شده است تا مطالبات خود را با اقساط حداکثر سی و شش ماهه مطابق دستورالعملی که به پیشنهاد شهردار به تصویب شورای اسلامی شهر می‌رسد دریافت کنند، لذا شهرداری‌ها می‌توانند بدهی‌های اشخاص را تقسیط کنند و در مقابل ارائه این خدمت نیز کارمزدی با تصویب شورای اسلامی شهر دریافت دارند. به منظور جلوگیری از برخورد سلیقه‌ای با موضوع دریافت کارمزد، لازم است در دستورالعمل ذی ربط ضوابط دریافت کارمزد و میزان آن تعیین گردد. نکته مهمی که در اینجا ذکر آن لازم می‌نماید، آن است که تا قبل از تصویب قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، شهرداری با تشخیص کمیسیون ماده ۷۷ قانون شهرداری می‌توانست صرفاً مطالبات ناشی از عوارض را تقسیط کند، در حالی که در زمان حاضر به

رأی هیئت عمومی دیوان عدالت اداری، مبنی بر ابطال بندهای الف، ب و ج قسمت اول صورت جلسه مورخ ۱۳۷۹/۷/۹ کمیسیون

ماده پنج قانون شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

تاریخ: ۱۳۸۲/۴/۲۲

شماره دادنامه: ۱۵۸

کلاس پرونده: ۲۷۰/۸۰

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری.

شاکی: شهرداری ...

موضوع شکایت و خواسته: ابطال بندهای الف-ب و ج قسمت اول صورت جلسه مورخ ۱۳۷۹/۷/۹ کمیسیون ماده ۵.

مقدمه:

شاکی در دادخواست تقدیمی اعلام داشته‌اند، تعدادی از مراجعین به شهرداری با در دست داشتن سند مالکیت رسمی که از طریق کمیسیون ماده ۱۴۷ صادر و به مالکین داده شده است با نصاب قانونی نقشه جامع شهر و یا به عبارتی کمتر از ۵۰۰ متر مساحت دارند، چون قطعات مذکور از یک قطعه باغ بزرگ مجزی شده است و به این اعتبار که مالک هستند، شهرداری موظف است در مقام پاسخ به آنان با توجه به قانون تعیین وضعیت املاک چنانچه در طرح حفظ باغات و یا فضای سبز باشد برابر ضوابط پروانه ساختمانی صادر شود، لیکن اداره مسکن و شهرسازی استان ضمن مخالفت چنین ادعا دارد، چون مساحت کلی یک قطعه باغ با کاربری حفظ باغات باید حفظ شود، چنانچه باغ به قطعات زیر ۵۰۰ متر هم سند اختصاصی صادر شود شهرداری مجاز نخواهد بود پروانه صادر نماید. در نتیجه از یک سو مراجعین خود را صاحب حق و حقوق می‌دانند، به این اعتبار که دارای یک سند اختصاصی کمتر از ۵۰۰ متر دارند و با ضوابط شهرسازی مغایرتی ندارد و از طرف مسکن و شهرسازی چنین مدعی است که قطعات جزء مربوط به کل یک پلاک است که در طرح قرار دارد و مجاز نبوده‌اند که به قطعات جزء تفکیک شود. در حالی مقررات اصلاحی مواد ۱۴۷ و ۱۴۸ ثبت میادرت به صدور سند می‌نماید. هم اکنون کمیسیون ماده ۵ شهرسازی استان ... به موجب صورت جلسه مورخ ۱۳۷۹/۷/۹ برابر بندهای الف و ب و ج از قسمت اول چنین مقرر داشته که باغات با ارزش زیاد که حدود ۷۰ هکتار می‌باشد هیچ گونه تغییر و تبدیلی صورت نگیرد، عیناً حفظ شده، تمهیدات لازم جهت تملک آنها برای استفاده عموم صورت گیرد و باغات با ارزش کم در اختیار شهرداری با ضوابط طرح تفصیلی و مانند پلاک‌های همجوار تبدیل شود و باغات با ارزش متوسط که پیشنهاد تغییر کاربری توسط شهرداری به کمیسیون ماده ۵ ارائه گردد. همان طوری که ملاحظه می‌فرمایید، تقسیم بندی سه گانه باغات با ارزش زیاد، کم و متوسط مبنای قانونی ندارد. لذا با تقدیم این دادخواست تقاضای ابطال بندهای الف و ب و ج قسمت اول صورت جلسه مذکور را دارد. رئیس سازمان مسکن و شهرسازی استان سمنان در پاسخ به شکایت مذکور طی نامه شماره ۱۶۰۴۳ مورخ ۱۳۸۰/۹/۱۵ اعلام داشته‌اند: ۱- بند اول کمیسیون ماده ۵ مورخ ۱۳۸۰/۷/۹ متشکله در شهرداری ... باغات را به سه گروه طبقه بندی نموده‌اند که در این خصوص شاکی مطالعات گسترده‌ای را معمول داشته و از درآمد شهرداری مبالغی را نیز هزینه نموده است. ۲- در بازگشت به نامه مورخ ۱۳۸۰/۴/۱۶ شهرداری این سازمان با ارسال نامه مورخ ۱۳۸۰/۵/۱۳ صراحتاً اشیاء داشته که ماده ۱۴۷ تفکیک عرصه است و موجبات تغییر کاربری از حفظ باغات به مسکونی یا تجاری و یا با هر کاربری دیگر را فراهم نمی‌آورد

و شهرداری که مجری طرح جامع شهر می‌باشد می‌بایستی هر نوع تغییر کاربری را با موافقت کمیسیون ماده ۵ انجام نماید که در این خصوص کمیسیون ماده ۵ در جلسه ۱۳۷۹/۷/۹ بند اول بر اساس تقاضای شهرداری و با موافقت دیگر اعضا به تصویب رسیده است.

هیئت عمومی با حضور رؤسای شعب بدوی و رؤسا و مستشاران شعب تجدید نظر تشکیل و پس از بحث و بررسی و انجام مشاوره با اکثریت آرا به شرح آتی مبادرت به صدور رأی می‌نماید.

رأی هیئت عمومی

ضمن تأکید بر ضرورت حفظ باغات و اراضی مزروعی به عنوان سرمایه‌ها و منابع ملی و حیاتی و منابع تجدید شونده و با تأکید بر رعایت نقشه‌های جامع و تفصیلی مصوب شورای عالی شهرسازی و معماری و رعایت کاربری‌های زمین‌های کشاورزی و باغات و ضرورت رعایت مقررات و ضوابط در هر نوع تغییر کاربری و تبدیل و تقسیم و تفکیک و افراز که طبق موازین قانونی مجاز شناخته شده است و چون مطابق ماده ۱۴ قانون زمین شهری تبدیل و تغییر کاربری، افراز و تقسیم و تفکیک باغات و اراضی کشاورزی یا آیش با رعایت ضوابط و مقررات وزارت مسکن و شهرسازی و مواد قانون مزبور و رعایت سایر قوانین و مقررات بلااشکال اعلام شده و به موجب ماده واحده قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها مصوب ۱۳۶۷ دولت و شهرداری‌ها مکلف اند که نسبت به تملک اراضی و املاک شرعی و قانونی اشخاص، اعم از حقیقی یا حقوقی که در طرح‌های عمومی یا عمرانی قرار دارند فارغ از نوع و مساحت اراضی و املاک مزبور با رعایت کلیه شرایط قانونی اقدام نمایند و به صراحت تبصره یک ماده واحده مذکور نیز استحقاق اشخاص به اعمال کلیه حقوق مالکانه مانند احداث یا تجدید بنا یا افزایش بنا و تعمیر و فروش و اجاره و رهن و غیره پس از انقضای مهلت‌های قانونی مقرر برای اجرای طرح‌های مصوب با رعایت مقررات مربوط تجویز شده است. نظر به مقررات فوق‌الاشعار و حدود صلاحیت کمیسیون ماده ۵ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری ایران مصوب ۱۳۵۱ در باب بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات طرح‌ها و نقشه‌های تفصیلی با رعایت مقررات و ضوابط مربوط، وضع قواعد آمره مبنی بر تقسیم‌بندی باغ‌ها بر اساس مساحت آنها به باغ‌های با ارزش زیاد، متوسط و کم و تعیین تکلیف خاص در هر مورد به ویژه حصر ممنوعیت تغییر و تبدیل در مورد باغ‌های حدود ۷۰ هکتار و تملک آنها برای استفاده عموم مغایر قانون و خارج از حدود اختیارات کمیسیون ماده ۵ تشخیص داده می‌شود و به استناد قسمت دوم ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری ابطال می‌گردد.

رئیس هیئت عمومی دیوان عدالت اداری - دری نجف آبادی

تاریخ: ۱۳۸۲/۹/۹

شماره دادنامه: ۳۶۱

کلاس پرونده: ۲۸۳/۸۱

مرجع رسیدگی: هیئت عمومی دیوان عدالت اداری

شاکی: آقای ...

موضوع شکایت و خواسته: ابطال آیین نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهر، بخش و شهرک مصوب ۱۳۷۸/۷/۷ هیئت وزیران.

مقدمه:

شاکی به شرح دادخواست تقدیمی اعلام داشته است: هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۷۸/۷/۷ با استناد به مواد ۹۴ و ۷۷ قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور مصوب ۱۳۷۵ و بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون مذکور آیین نامه اجرایی نحوه وضع و وصول عوارض توسط شوراهای اسلامی شهر، بخش و شهرک را به تصویب رسانده است آیین نامه مزبور بنا به جهات ذیل مغایر و مخالف قانون بوده که مستنداً به ماده ۲۵ قانون دیوان عدالت اداری تقاضای ابطال آن را دارد.

۱- به موجب بند ۱۶ ماده ۷۱ و ماده ۷۷ قانون تشکیلات و وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی وضع هر گونه عوارض در صلاحیت شوراهای اسلامی شهر می‌باشد و تنها موضوع پیش بینی شده در موارد مزبور رعایت سیاست‌های عمومی دولت می‌باشد؛ بدین توضیح که شوراها اختیار وضع هر گونه عوارض را دارند، منتهی با رعایت سیاست‌های عمومی دولت. این در حالی است که در تبصره ماده ۲ آیین نامه وضع و وصول عوارض، اختیار وضع عوارض بر تعدادی از منابع از جمله عوارض بر درآمدهای ناشی از معادن و منابع و طرح‌های ملی از شوراها سلب شده است که این امر معنی سلب اختیار وضع عوارض از شوراها در حدود معنی عرفی و حقوقی رعایت در سیاست‌های عمومی دولت که در قانون مذکور گردیده است نمی‌گنجد و آیین نامه یا فراتر از قانون نهاده و اختیار قانونی شورا در وضع عوارض را سلب و تجدید نموده است.

۲- در ماده ۸ آیین نامه در شکایات از عوارض مصوب شوراهای بخش و شهرک هیئتی مرکب از نمایندگان وزارت کشور، وزیر دادگستری و شوراهای اسلامی پیش بینی شده است. این در حالی است که اولاً در قانون شوراهای چنین هیئتی پیش بینی نگردیده است و آیین نامه در این مورد خارج از حدود قانون تعیین تکلیف و وضع قاعده نموده است.

۳- در ماده ۱۰ آیین نامه اختیار لغو، کاهش، افزایش، اعطای تخفیف از عوارضی که موضوع ماده ۲ آیین نامه می‌باشد از شورا سلب گردیده است و این استثنا مغایر با اطلاق و اختیار پیش بینی شده در بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون شوراهای می‌باشد.

۴- در تبصره ماده ۱۱ آیین نامه کمیته‌ای جهت ارائه راهکار در خصوص مرجع وضع، کاهش، افزایش و اعطای تخفیف و معافیت از عوارض موضوع تبصره، آیین نامه و مرجع حل اختلاف مربوط به آن پیش بینی شده است که این امر مغایر با اطلاق اختیارات شورا در بند ۱۶ ماده ۷۱ قانون

بلدیه و هویت شهروندان

عباس جلالی

هر چه در اسناد دهه‌های نخست سده کنونی کندو کاو کنیم، بیشتر به این موضوع پی خواهیم برد که بلدیه یگانه متولی همه کارهای شهری بوده است؛ از آبیاری جاروی کوچه و خیابان‌ها گرفته تا مبارزه با بیماری‌های واگیر و صدور شناسنامه. دامنه وظایف این نهاد ملی چندان گسترده و در پاره‌ای مواقع چنان سنگین بوده که امروزه این وظایف را سازمان‌ها، ادارات و حتی وزارتخانه‌ها انجام می‌دهند.

تهران، دارالخلافه فرسوده قاجاری که با آغاز فرمانروایی رضا شاه پایتخت نام گرفت، تن به نوزایی سپرد (۱۳۰۵) و شکوفید که پیامد آن گسترش یکباره این شهر بود. همراه با رشد نهاد کوچک و کم‌اهمیت بلدیه بزرگ شد و با ریاست یک نظامی مشتاق ساخت و ساز، نیرو گرفت. وی در هر آنچه به شهرگردانی پیوند داشت رخنه کرد و آن را به دست گرفت، اما روند تمرکزگرایی دولتی، سرانجام بلدیه را در دهه ۳۰ و ۴۰ به گونه‌ای انشقاق کشاند.

این بار به سندی می‌پردازیم که بلدیه را در دوره گستردگی‌اش نشان می‌دهد. روزگاری که ناگزیر می‌شد نهادهای شهری نوپدید را به شهرنشینان تهرانی و بعداً دیگر شهرهای بزرگ کشور معرفی کند. «سجل احوال» برای مردمی که یکدیگر را با نام کوچک و القابی - بیشتر - پیشگانی و نسبت‌های زادگاهی می‌خواندند، پدیده‌ای ناشناخته و نامأنوس بود. این شهرنشینان نام شان در هیچ ورقه و دفتری ثبت نمی‌شد. هر شهرنشین تهرانی، تازه آن هم مردان - و نه زنان، جوانان و نوجوانان - تنها هویتی شفاهی داشتند و در واقع شخصیت حقوقی افراد مقوله‌ای بی‌معنا بود.

در شهریور ۱۲۹۵ خورشیدی، احمد شاه قاجار (پاد ۱۲۷۴ - ۱۳۰۷ ش) در یک دور باطل عزل و نصب نخست وزیران فرتوت، به گزینۀ جوان تری به نام وثوق الدوله، حسن (نخست وزیری، دوره اول، شهریور ۱۲۹۵ - فروردین ۱۲۹۶ ش) رسید. مردی که بناست با آشوبگران (آنارشئیست‌ها) درافتد و با دگرگشی‌های «کمیتۀ مجازات» روبه‌رو شود و به کار آنان پایان دهد. نیاز به ثبت و نویسا کردن اسم و رسم افراد و هویت بخشی به شهرنشینان، شاید پیامد چنین اوضاع و احوالی نیز بوده باشد. برای نخستین بار تصویب نامه‌ای مشتمل بر ۴۱ ماده راجع به

آمار و ثبت احوال به تصویب هیئت وزیران رسید. کشور در آشفتگی محض فرورفته بود و در این میان وثوق الدوله از نخست وزیری کناره گرفت. جهان در تب و تاب جنگ جهانی اول (۱۲۹۳ - ۱۲۹۷ ش) و انقلاب‌های دیگر می‌سوخت. نخست وزیران سالخورده و ناکارآمدی چون علاءالسلطنه، عین الدوله، مستوفی الممالک، صمصام السلطنه، یکی پس از دیگری بر سر کار آمدند. موضوع ثبت احوال نیز فراموش شد، تا اینکه در آذر ۱۲۹۷ ش. بار دیگر وثوق الدوله به نخست وزیری رسید و موضوع از یاد رفته را پیش کشید. او در آن زمان وزیر داخله نیز بود و ثبت احوال را در همین وزارتخانه تشکیل داد. با تصویب نامه‌ای در هیئت دولت «سند سجلی» مقرر گردید و اجرای آن به بلدیه واگذار شد. پس از کودتای ۱۲۹۹ ش. و بر سر کار آمدن رضاخان، در ۱۴ خرداد ماه ۱۳۰۴ خورشیدی، نخستین قانون مربوط به سجل احوال به تصویب مجلس رسید. برقراری سجل احوال آغاز مرحله جدیدی در سرشماری و مسائل مربوط به جمعیت ایران به شمار می‌رود. سه سال پس از آن قانون دیگری جایگزین این قانون گردید. سجل احوال از بلدیه جدا شده مستقل گردید و «اداره احصائیه و سجل احوال کل مملکتی» نامیده شد (۱۳۰۷ ش). سندی که در پی می‌آید، برگرفته از روزنامه اطلاعات شماره ۱۳۸، ۷ بهمن ۱۳۰۵ خورشیدی است و نشان می‌دهد که شهرداری مسئول مستقیم صدور شناسنامه (سجل احوال) بوده است. لحن دیکته‌کننده اعلان، یعنی کریم آقا (سرهنگ بوذرجمهر) کفیل بلدیه، همچنان آمرانه و نظامی بود.

سجل احوال بلدیه تهرانی

زندگی در آن ثبت می‌شود» به اشخاصی که تاکنون ورقه هویت اخذ نکرده و موالید و ازدواج و طلاق و متوفیات خانواده خودشان را که از ۱۴ - خرداد ۱۳۰۴ (روز تصویب قانون سجل احوال) به بعد واقع شده اطلاع نداده‌اند، رسماً اخطار می‌نماید تا انقضاء آخر اسفند ماه ۱۳۰۵ مطابق با ۱۷ رمضان ۱۳۴۵ ق. مندرجاً به دفاتر مربوطه سجل احوال مراجعه و امور فوق را انجام دهند.»

سرهنگ بوذرجمهر مواد تخلف از قانون سجل احوال؛ ماده ۲۴ و ۲۶ را ذکر می‌کند. گفتنی است که بلدیة در این هنگام ۴ ناحیه زیرپوشش داشته، به اضافه زاویه مقدسه و شمیران. این اعلان تنها می‌توانسته در نخستین گام مناطق چهارگانه را زیر پوشش بگیرد. برای انجام چنین کاری، به کارمندان بسیاری که سواد کافی نیز داشته باشند نیاز بود. ماده ۲۴ - پس از یک سال از اجرای سجل احوال در هر محل کسانی که ورقه هویت نداشته باشند، تکالیفی از مواد دو و چهار و نه و ده در عهده آنها قرار گرفته انجام بنمایند، از دو روز تا یک هفته و در صورت تکرار از هشت روز تا یک ماه به حکم محکمه صالحه حبس خواهند شد.

ماده ۲۶ - حبس‌هایی که بموجب این قانون مقرر است در صورتیکه روزی از دو قران تا پنج تومان قابل ایتباع خواهد بود در خانه نیز با اطلاع عموم میرساند نظر باینکه تا دو ماه دیگر شروع بر شماری ساکنین طهران میشود و ارائه ورقه هویت اجباری است لازم است اشخاصی که ورقه هویت خود را مفقود یا سجل احوال خود را ثبت و ورقه نگرفته‌اند در ظرف مدت مذکور ورقه دریافت دارند چنانچه فاقد ورقه هویت باشند مجازات‌های فوق درباره آن اشخاص مجرا خواهد شد (کهبل بلدنه سرهنگ بوزرجمهر)

نمره اعلان ۲۲۵

توجه به نبود واحد پولی ثابت و معتبر دشوار می‌نماید، زیرا در آن روزها سکه رسمی (پهلوی طلا) راه به بازار نیافته بود. تنها می‌توان با توجه به بهای روزنامه اطلاعات در آن هنگام (۴ شاهی) و بهای روزنامه‌های بدون یارانه در این روزگار (۱۰۰۰ ریال)، برابری تقریبی (دو قران = ۱۰۰۰۰ ریال و ۵ تومان = ۲۵۰۰۰۰ ریال) را به دست آورد که برای یک چنان سهل انگاری، جریمه سنگینی بوده است - آن هم روزانه! آنچه در پایان اعلان جلب توجه می‌کند، خبر سرشماری شهر نشینان تهرانی است «... نظر به اینکه تا دو ماه دیگر شروع سرشماری ساکنین طهران می‌شود و ارائه ورقه هویت اجباری است... چنانچه فاقد ورقه هویت باشند، مجازات‌های فوق درباره آن اشخاص مجرا خواهد شد.»

اعلان سجل احوال بلدیة طهران

با اینکه غالب اشکالات راجع به نظام اجباری و دعاوی حقوقی و غیره از مجری سجل احوال اصلاح می‌شود که غالباً نظیر آن رخ داده و خود اهالی نیز باین مسئله پی برده‌اند با وجود این باز اغلیبی در ادای وظیفه غفلت دارند و مؤسسه بلدیة به اشخاصی که تاکنون ورقه هویت اخذ نکرده و موالید و ازدواج و طلاق و متوفیات خانواده خودشان را که از تاریخ ۱۴ - خرداد ۱۳۰۴ بجمد واقع شده اطلاع نداده‌اند رسماً اخطار می‌نماید تا انقضاء آخر اسفند ماه ۱۳۰۵ مطابق با ۱۷ - رمضان ۱۳۴۵ مندرجاً به دفاتر مربوطه سجل احوال مراجعه و امور فوق را انجام دهند در صورت تخلف مواد ۲۴ و ۲۶ جزای قانون سجل احوال که ذیل درج میگردد درباره متخلفین مجرا خواهد شد

ماده ۲۴ - پس از یکسال از اجرای سجل احوال در هر محل کسانی که ورقه هویت نداشته باشند، تکالیفی از مواد دو و چهار و نه و ده در عهده آنها قرار گرفته انجام بنمایند از دو روز تا یک هفته و در صورت تکرار از هشت روز تا یک ماه به حکم محکمه صالحه حبس خواهند شد

ماده ۲۶ - حبس‌هایی که بموجب این قانون مقرر است در صورتیکه روزی از دو قران تا پنج تومان قابل ایتباع خواهد بود در خانه نیز با اطلاع عموم میرساند نظر باینکه تا دو ماه دیگر شروع بر شماری ساکنین طهران میشود و ارائه ورقه هویت اجباری است لازم است اشخاصی که ورقه هویت خود را مفقود یا سجل احوال خود را ثبت و ورقه نگرفته‌اند در ظرف مدت مذکور ورقه دریافت دارند چنانچه فاقد ورقه هویت باشند مجازات‌های فوق درباره آن اشخاص مجرا خواهد شد (کهبل بلدنه سرهنگ بوزرجمهر)

نکات مهم سند

به رغم بیسوادی همه گیر، ناآشنایی مردم با مسائل شهری و شهروندی، شهردار اعلان را با محمل‌های حقوقی آغاز کرد و پیامدهای ناگوار عدم تمکین را به رخ کشید (← عین سند)؛ «با اینکه غالب اشکالات راجع به نظام اجباری و دعاوی حقوقی و غیره از مجرای سجل احوال اصلاح می‌شود...» نکته مهم در این جمله، عبارت تازه نظام اجباری است که پاگرفتن «خدمت و وظیفه عمومی» را در ایران آن روزگار نشان می‌دهد. رئیس بلدیة یادآور گردیده که، «... باز اغلیبی در ادای وظیفه غفلت دارند...» و جالب اینکه در این سند از شهرداری با قید یک بنیاد «مؤسسه بلدیة» نام رفته است. شهردار «سجل» / شناسنامه را ورقه هویت می‌خواند، دفترچه‌ای که رویدادهای چهارگانه

منابع:
- اطلاعات، روزنامه، سال اول، شماره ۱۳۸، ۱۳۰۵ ش.
- دایرة المعارف فارسی، به سرپرستی غلامحسین مصاحب، ج ۱، فرانکلین، ۱۳۴۵ ش.
- عاقلی، باقر، نخست وزیران ایران، انتشارات جویبان، چاپ دوم، ۱۳۷۴ ش.
- فرهنگ معین، دکتر محمد معین، ج ۵، مؤسسه انتشارات امیرکبیر، چاپ هشتم، ۱۳۷۱ ش.
- موسوی عبیدی، علی اصغر، شهرداران تهران از عصر ناصری تا دولت خاتمی، نشر خرم، قم، ۱۳۷۸ ش.

نگاهی به وظایف ادارات حقوقی در شهرداری‌ها

حسین صالحی
وکیل دادگستری

شهردار یا نمایندگان حقوقی خود یا وکلای دادگستری معمول سازد.

شرح وظایف ادارات حقوقی شهرداری‌ها

نکته در خور ذکر آن است که علاوه بر جنبه‌های حقوقی امور شهرداری‌ها و لزوم رسیدگی به هدایت صحیح دعاوی مطرح شده در موافقت و مخالفت با شهرداری، در حوزه‌های اداری و اجرایی نیز استفاده از خدمات کارشناسان حقوقی اجتناب‌ناپذیر است. به همین دلیل در ادامه شرح خدماتی که می‌توان برای ادارات حقوقی شهرداری‌ها ترسیم کرد آورده می‌شود. یادآوری این نکته ضروری است که این شرح وظایف، با تفصیلی که خواهد آمد، تاکنون در اکثر شهرداری‌های کشور سابقه ثبت نداشته است:

۱- بررسی و اظهار نظر در مورد امور حقوقی و قضایی بخش‌های گوناگون امور شهری از قبیل امور شهرسازی، فنی و عمرانی، اداری و مالی، اجتماعی و فرهنگی، خدمات شهری و فضای سبز.

۲- بررسی و اظهار نظر در مورد پیمان‌ها و قراردادهای تهیه و تنظیم پیش نویس تفاهم نامه‌ها، موافقت نامه‌ها و سایر متون مورد نیاز از لحاظ انطباق آنها با قوانین و مقررات مربوطه و تهیه نمونه قراردادها و موافقت نامه‌ها، تصحیح، تنقیح و تأیید مفاد قراردادها و موافقت نامه‌های شهرداری با اشخاص حقیقی و حقوقی از نظر شکل و محتوا، و رعایت تشریفات قانونی.

۳- بررسی و طرح و اقامه و تعقیب دعاوی حقوقی و جزایی شهرداری با اشخاص حقیقی و حقوقی و پاسخگویی به دعاوی اشخاص نسبت به شهرداری و دفاع از حقوق شهرداری‌ها در این موارد. پاسخگویی دعاوی مطرح شده در دیوان عدالت اداری با عنایت به ماده ۱۱ قانون دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۶۲ در این زمینه حائز اهمیت است.

۴- بررسی و اظهار نظر در مورد نحوه برخورد حقوقی و قانونی با طرف قراردادهای شهرداری که نسبت به ایفای تعهدات خود اقدام نکرده‌اند و تعقیب و پیگیری عملیات تا حصول نتیجه نهایی و قطعی.

۵- تهیه بخشنامه‌ها و دستورالعمل اجرایی و دستورات اداری مربوط به امور حقوقی و ابلاغ به واحدهای ذی‌ربط پس از تأیید مراجع ذی‌صلاح.

قانون عنصر مشترک و بلامنزاع تمامی فعالیت‌هاست و در همه امور اجرایی رعایت آن بر همگان لازم است. فهم و استنباط متون قانونی، تعبیر و تفسیر و برداشت از نصوص قوانین و مقررات، طرز تلقی‌های گوناگون از مفاد قواعد امره قانونی و مقررات حاکم بر اداره امور شهرها از عهده هر کس بر نمی‌آید. معمولاً تحصیل‌کردگان رشته حقوق و کارشناسان حقوقی در ادارات دولتی متکفل انجام اقدامات مورد نیاز برای پاسخگویی به نیازهای دستگاه‌های دولتی در این زمینه‌اند. در شهرداری‌ها از سال‌های دور دفتر حقوقی وزارت کشور متولی اظهار نظر و ارائه نظریات مشورتی به شهرداران و متصدیان اداره امور شهرها بوده است. اما گستردگی کمی و کیفی و حجمی فعالیت شهرداری‌ها اینک به درجه‌ای از اهمیت رسیده است که می‌بایست با برنامه‌ریزی‌های جدید و مهندسی نو به سراغ پیش‌بینی جدی و عملی «اجزا و ارکان حقوقی و قضایی» در تشکیلات شهرداری‌ها رفت.

ادارات حقوقی و سازمان اداری شهرداری‌ها

به موجب ماده ۵۴ قانون شهرداری‌ها مصوب ۱۳۴۵، سازمان اداری شهرداری‌ها به نسبت بودجه و درآمد و حجم کار شهرداری‌ها از طرف هر شهرداری، اطلاع شورای اسلامی شهر و پس از تصویب وزارت کشور (با هماهنگی سازمان برنامه‌ریزی و مدیریت) به اجرا گذاشته می‌شود.

ادارات حقوقی را می‌توان بخشی از سازمان اداری شهرداری‌ها دانست. بنابراین در نظر گرفتن شرح وظایف و حیطه اختیارات این ادارات دارای اهمیت خاصی است که علاوه بر آنکه باید به لحاظ شکلی مورد توجه قرار گیرد، می‌بایست ماهیتاً نیز مورد عنایت برنامه‌ریزان قرار داشته باشد.

سازمان فعلی اکثر شهرداری‌های کشور مشخصاً فاقد پست‌های سازمانی طبقه‌بندی شده و کارآمد برای پاسخگویی به نیازهای حقوقی و قضایی شهرداری‌هاست. شهرداری با توجه به ماده ۳ قانون شهرداری مصوب ۱۳۳۴ به لحاظ آنکه واجد «شخصیت حقوقی» است می‌تواند در کلیه امور حقوقی و قضایی مربوط به خود مداخله کند؛ نسبت به طرح و اقامه و تعقیب هرگونه دعوی اعم از حقوقی، جزایی یا اداری، و دفاع و پاسخگویی در قبال هرگونه دعوی مدنی یا کیفری یا اداری اقدام لازم را به وسیله

۶- پیگیری اجرای آرای قطعی و لازم الاجرا، تا حصول نتیجه نهایی در امور شهرداری‌ها.

۷- پیگیری وصول مطالبات شهرداری بابت اسناد رسمی و اوراق بهادار و تجاری.

۸- ارائه راهنمایی‌ها و خط مشی‌های لازم نسبت به امور حقوقی و قضایی که در شهرداری جریان دارد.

۹- بررسی و اظهار نظر در زمینه اختلافات بین شهرداری‌ها و شهروندان و اشخاص حقوقی و نیز در زمینه تخلفات احتمالی در شهرداری‌ها.

۱۰- ارائه نظریه در خصوص چگونگی و کیفیت صدور و ابلاغ و اجرای آرای کمیسیون‌های قانونی از قبیل کمیسیون‌های موضوع مواد ۹۹، ۱۰۰، ۷۷ و بند ۲۰ ماده ۵۵ قانون شهرداری و انجام مطالعات حقوقی در این زمینه.

۱۱- حضور فعال و مستمر و تعیین کننده در کمیسیون توافقات شهرداری از حیث رعایت قوانین و مقررات و قواعد آمره و نیز سوق دادن قوانین غیر آمره (تکمیلی) به سوی مصالح و منافع عمومی، با رعایت حقوق شهروندان و نیز مداخله مستقیم و تعیین کننده در مواردی از قبیل تملک اراضی و املاک برای اجرای طرح‌های مصوب و عام المنفعه به وسیله شهرداری‌ها.

۱۲- اعمال دقت لازم برای مستندسازی در تهیه گزارش‌های توجیهی و تنظیم اسناد و مدارک اداری و قضایی، به نحوی که محکمه پسند بودن اسناد مورد نیاز تأمین گردد.

۱۳- ایجاد زمینه‌ها و پیش‌بینی تمهیدات مورد نیاز به منظور جلوگیری از تخلفات و پیشگیری از بروز معضلات و مشکلات حقوقی و قضایی برای شهرداری و نیز برای شهروندان در مواردی که مربوط به شهرداری است.

۱۴- رعایت نظم و انتظام اداری مورد نیاز به منظور حمایت از حقوق قانونی شهرداری‌ها از حیث حضور بموقع در محاکم و تنظیم دفاتر اوقات و رعایت تقویم کاری کارشناسان حقوقی و ارسال بموقع لوایح دفاعیه و اعتراضیه و تجدید نظر خواهی در فرجه‌های قانونی و عندالزوم استرداد بموقع دعاوی با رعایت مقررات.

۱۵- تنظیم احکام نمایندگی‌های قضایی به امضای شخص شهردار که اختیارات مورد نیاز در امر دادرسی‌های جزایی و حقوقی به طور کامل و با رعایت مقررات و مصالح به نمایندگان حقوقی و قضایی تفویض گردد.

۱۶- ارتباط مستمر، اصولی حساب شده، علمی و تخصصی با قضات و وکلای متخصص در زمینه مسائل شهرداری‌ها به منظور تبادل نظرها و دیدگاه‌ها و تجربه‌ها در بوته آزمایش و جلب توجه و حمایت قضایی مراجع قانونی در حدود مقدمات قانونی.

وظایف بی شمار دیگری را می‌توان برای کارشناسان و مدیران حقوقی شهرداری‌ها برشمرد لکن در این مقاله به موارد تمثیلی پیش گفته اکتفا می‌شود.

ترسیم نمودار تشکیلاتی ادارات حقوقی شهرداری‌ها

اغلب شهرداری‌های کشور فاقد پست سازمانی و تشکیلات تفصیلی مؤثر و کارآمد برای ادارات حقوقی خود هستند و عموماً از طریق استفاده از کارشناسان حقوقی قراردادی یا وکلای رسمی دادگستری، به ویژه در دعاوی کیفری به رفع نیازهای تخصصی در

این زمینه مبادرت می‌ورزند. به همین دلیل ابتدا نمودار تشکیلاتی پیشنهادی را که می‌توان برای هر شهرداری ترسیم کرد ذکر می‌شود.

به نظر می‌رسد مدیر حقوقی هر شهرداری اگر در حد معاونت شهردار در تشکیلات تفصیلی شهرداری‌ها مد نظر قرار نگیرد، حداقل می‌بایست در حوزه ستادی شهردار و مستقیماً زیر نظر شخص بالاترین مقام اجرایی شهرداری (شهردار) انجام وظیفه کند. بدین ترتیب، جایگاه هر اداره حقوقی در هر شهرداری به لحاظ حساسیت امر باید به نحوی کاملاً فنی و حساب شده تعیین گردد. مهم‌ترین پست‌های سازمانی که می‌توان برای ادارات حقوقی شهرداری‌ها در تشکیلات اداری پیش‌بینی کرد، بدین شرح و به طور اجمالی و خلاصه توصیه می‌گردد:

- مدیر امور حقوقی و دعاوی؛

- معاون مدیر امور حقوقی و دعاوی (معاون اول اداره)؛

- معاون مدیر امور حقوقی و دعاوی (معاون دوم اداره)؛

- مسئول دفتر؛

- متصدی امور دفتری ۱ و ۲ و ۳؛

- سرپرست گروه قراردادهای (کارشناس متخصص و ارشد گروه قراردادهای ۱، ۲ و ۳، کارشناس حقوقی- محض- گروه قراردادهای)؛

- سرپرست گروه بررسی (کارشناس متخصص و ارشد گروه بررسی‌ها ۱، ۲ و ۳، کارشناس حقوق (محض) گروه بررسی‌ها)؛

- سرپرست گروه دعاوی (کارشناس متخصص و ارشد گروه دعاوی ۱، ۲، ۳ و ۴)؛ و

- سرپرست گروه اجرایی (کارشناس متخصص و ارشد گروه اجرایی ۱ و ۲، کارشناس حقوقی- محض- گروه اجرایی).

تقسیم کار با توجه به موضوع و کیفیت رسیدگی به آن به وسیله مدیر حقوقی هر شهرداری صورت می‌پذیرد و به نسبت درجه شهرداری‌ها تعداد گروه‌های کاری و کارشناسان حقوقی هر شهرداری را می‌توان تقلیل داد.

خلاصه وظایف شهرداران نسبت به ادارات حقوقی

شهرداری‌ها

نمایندگان حقوقی شهرداری‌ها تنها با اتکا به توانایی‌های فردی خود موفق نخواهند بود، بلکه موفقیت آنان در اداره امور حقوقی شهرداری‌ها و پاسخگویی به مسائل رو به رشد حقوقی و قضایی که به شهر مربوط می‌شود با نحوه عملکرد هر شهردار و تأثیر متقابل شهرداران و نمایندگان حقوقی شهرداری‌ها نسبت مستقیم و بلاواسطه‌ای دارد. بنابراین به نظر می‌رسد که شهرداران بایستی مواردی از جمله اصول زیر را مد نظر قرار دهند:

۱- تهیه و تنظیم اهداف، راهبردها و خط مشی‌های عمده و محوری در امور حقوقی و قانونی و اجرای آنها در شهرداری، با رعایت الزامات کلی مصوب مراجع قانون‌گذاری و ذی صلاح با جلب نظر کارشناسان حقوقی خبره و مجرب در زمینه مسائل شهرداری‌ها.

۲- برنامه‌ریزی، هدایت، کنترل و نظارت بر فعالیت‌های دفتر امور حقوقی و دعاوی شهرداری و تأمین هماهنگی‌های لازم در این مورد.

۳- ارتباط مستمر، آگاهی بخش و مؤثر با مراجع قانونی و

اجرایی شامل شورای اسلامی شهر، شهرستان و استان، دادگستری شهر و شهرستان و مرکز استان و حتی دیوان عالی کشور و دیوان عدالت اداری، نماینده هر شهرستان در مجلس شورای اسلامی و استانداری و فرمانداری و مسئولان اجرایی شهرستان و ارائه اطلاعات دقیق و بهنگام برای آنان به منظور دفاع از حقوق شهرداری و شهروندان و تأمین مصالح و اهداف و وظایف قانونی شهرداری‌ها و ایجاد آمادگی کامل برای پاسخگویی در همه زمینه‌های مربوط به شهر و شهرداری به مراجع ذی صلاح کشور با هماهنگی و همراهی کارشناسان حقوقی خبره و متخصص و مجرب در زمینه مسائل شهرداری‌ها.

۴- هماهنگی مستمر و تخصصی با سازمان شهرداری‌ها، وزارت کشور و استانداری‌ها به منظور تبادل نظر نسبت به آخرین دستاوردهای حقوقی و قضایی و اجرایی و تأثیر مستمر بر رویه‌های اجرایی و حتی قضایی.

۵- عزل و نصب مناسب و بموقع مدیر حقوقی و دعاوی و سرپرست‌های گروه‌های تخصصی و کارشناسان متخصص و ارشد حقوقی و کارشناسان حقوقی و عنداللزوم انتخاب و کیل رسمی دادگستری، ضمن هماهنگی با مدیر حقوقی هر شهرداری.

۶- نظارت بر حسن جریان دعاوی مطرح شده در موافقت و مخالفت با شهرداری و بررسی گزارش‌های تهیه شده در این زمینه.

۷- برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزشی تخصصی در زمینه‌های مورد نیاز برای تحصیلات تکمیلی در کلاس‌های زمان‌بندی شده به منظور ایجاد آمادگی‌های لازم در کارشناسان حقوقی.

۸- نظارت مستقیم در تنظیم دستورات اداری و بخشنامه‌ها و ابلاغیه‌ها و عنداللزوم تجدید نظر در مفاد آنها با هماهنگی و تأیید قبلی مدیر و کارشناسان حقوقی و ذی‌ربط.

۹- تعیین و انتخاب نماینده حقوقی شهرداری برای شرکت در جلسات تعیین شده به وسیله مراجع قضایی و اداری کشور و تنظیم بموقع احکام و تفویض اختیارات قانونی در حدود تعیین شده به وسیله قانون به نمایندگان مذکور.

۱۰- همراهی در انجام مطالعات و تحقیقات تخصصی حقوقی و قضایی مورد نیاز به منظور اجرای بهتر وظایف شهرداری‌ها.

۱۱- تجزیه و تحلیل گزارش‌های حقوقی و قضایی به منظور رفع مشکلات و نارسایی‌ها و حل و فصل آنها.

۱۲- تلاش وافر و دقت کافی برای جلوگیری از بروز معضلات حقوقی و قضایی و اجرایی و اختلافات از طریق تأمین دیدگاه‌ها و پیش‌بینی‌های حقوقی لازم.

۱۳- ترسیم و اجرای سازوکار صحیح برای رعایت دقیق مقررات به منظور جلوگیری از مسئولیت‌های مدنی و جزایی برای شهرداران و حمایت قضایی صحیح و معاضدت حقوقی نسبت به کارکنان شهرداری‌ها در مواردی که به سبب انجام وظیفه یا در حین انجام وظیفه گرفتار می‌شوند.

۱۴- توجه و عنایت خاص در جهت پیش‌بینی تأمین اعتبارات مالی لازم به منظور پرداخت هزینه‌های دادرسی و فوق‌العاده‌های خاص برای کارشناسان حقوقی و عوامل ذی‌مدخل در وصول مطالبات و حقوق شهرداری، با رعایت کامل مقررات و از طریق تصویب مراجع ذی‌صلاح.

۱۵- ترویج رعایت مقررات و قوانین در بدنه شهرداری از طریق ارائه آموزش‌های حقوقی برای کارکنان شهرداری‌ها با هماهنگی تخصصی مدیر و کارشناسان حقوقی شهرداری.

۱۶- حضور فعال در گردهمایی‌ها و کنفرانس‌های حقوقی و قضایی و اجرایی، و تبادل نظر به صورت موردی در خصوص دستاوردهای ناشی از این نشست‌ها با مدیران و کارشناسان حقوقی.

۱۷- تمهید چارچوب لازم به منظور جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و موازی کاری در امور اجرایی و استفاده از وحدت رویه عملی و قانونی برای حل معضلات حقوقی و قضایی شهرداری، به نحوی که در موارد مشابه، معضلات و مشکلات حقوقی با راه حل‌های مشابه حل و فصل گردد و فیصله یابد.

نتیجه‌گیری و راه حل

با عنایت به آنچه در این مقاله آمد، به‌طور خلاصه می‌توان موارد زیر را به عنوان نتیجه‌گیری ذکر کرد:

۱- با توجه به تزلزل سازمان تشکیلاتی شهرداری‌ها و عدم پیش‌بینی ادارات و کارشناسان حقوقی در سازمان اداری هر شهرداری، ضروری است حداقل هر شهرداری با هر درجه‌ای از خدمات کارشناسان حقوقی بهره‌مند گردد.

۲- حجم گسترده فعالیت شهرداری‌ها به درجه‌ای رسیده است که عدم دسترسی شهرداری به کارشناسان حقوقی خسارات جبران‌ناپذیر و پیش‌بینی‌ناشدنی‌گرافی را به شهر و شهرداری وارد می‌کند. بنابراین لازم است در درجه اول هر شهردار و در مراتب بعدی مسئولان و دست‌اندرکاران اداره امور شهرها به این حساسیت توجه خاص داشته باشند و در تشکیلات شهرداری استخدام رسمی مدیر یا کارشناسان حقوقی با پست‌های ثابت سازمانی را مد نظر قرار دهند.

۳- تربیت کارشناسان حقوقی خبره در زمینه مسائل شهرداری‌ها از جمله مواردی است که باید به‌طور کاملاً بنیادین مد نظر سازمان شهرداری‌ها قرار گیرد و از طریق برنامه‌ریزی‌های طبقه‌بندی شده، علمی و زمان‌بندی شده این خلأ مرتفع گردد.

۴- درجه موفقیت هر شهردار به صورت مستقیم و بلاواسطه با رعایت قانون و استفاده از راهکارهای حقوقی و قضایی مربوط است و این موفقیت از طریق استفاده از خدمات کارشناسان متخصص حقوقی در امور شهرداری‌ها دست‌یافتنی است.

به امید موفقیت تمامی متصدیان و متولیان امور شهرها

در مقاله قانون شهر شماره ۵۶، در انتهای صفحه ۴۱ ستون اول، در صد کمک‌های دولتی به شهرداری‌ها و نسبت

بهره‌مندی آن در بودجه کشور از ۶۰ درصد به ۵ درصد تنزل یافت صحیح است - که به اشتباه ۶ درصد درج شده بود و بدین وسیله اصلاح می‌شود.

فرهنگی-اجتماعی عرصه‌های شهرداری در ضرورت مداخله

محمدرضا طالبی نژاد
کارشناس ارشد جامعه‌شناسی

عمومی فرهنگی و گذران اوقات فراغت، فراهم کردن امنیت اجتماعی و روانی و نظایر اینها را نیز می‌طلبند.

در شرایط فعلی و رشد طبقه متوسط در شهرها، برآورده شدن نیازها و مطالبات فرهنگی، ورزشی، بهداشتی، هنری و تفریحی شهروندان نیازمند طراحی فضاهای مطلوب و برنامه‌ریزی سازمان‌های مرتبط، از جمله شهرداری‌هاست.

ورود فناوری‌های امروزی به عرصه‌های تولیدی و اقتصادی از زمان لازم برای کار می‌کاهد و عرصه جدید زندگی اجتماعی را می‌گشاید. غلبه فردیت و اهمیت کمال فردی و شخصیتی برای افراد قلمرو فرهنگ، هنر و ورزش را به موضوعی عمومی و حساس بدل می‌سازد. در چنین شرایطی که شهروندان به دلایل مختلف با مشکلاتی چون افسردگی، تنهایی و به عبارتی ایزوله شدن مواجه‌اند و سایه زندگی پیچیده و ملاحظاتی شهری بر آنها سنگینی می‌کند، نیاز است که شکل دادن به سازمانی اجتماعی مبتنی بر روابط اجتماعی و فرهنگی به منظور ایجاد و گسترش هویت و احساس تعلق شهروندی در دستور کار برنامه‌ریزان و مدیران شهری قرار گیرد. در این میان مدیریت شهری می‌بایست با اتخاذ راهکارهای مناسب همچون فراهم کردن عرصه گفت و گو و تعامل شهروندان، حمایت از شکل‌گیری و فعالیت گروه‌های مشارکتی داوطلبانه و بسط مناسب فرهنگی و اجتماعی از شدت فردگرایی بکاهد و زمینه‌های مشارکت‌پذیری و مشارکت‌جویی را فراهم آورد.

نگرش اجتماعی و فرهنگی به شهرداری در ایران موضوعی نسبتاً جدید اما رو به گسترش است؛ به این معنا که هم نگاه شهروندان به ساختار شهرداری صرفاً به عنوان سازمان انجام دهنده خدمات شهری و رفت و روب تغییر کرده است، و هم زمینه‌های بیشتر و بهتری برای پاسخگویی شهرداری‌ها به نیازهای فرهنگی و اجتماعی فراهم شده است. لذا ورود شهرداری‌ها به مسائل فرهنگی و اجتماعی هم معطوف به نیازهای جدید شهروندان در حوزه فرهنگی و اجتماعی است و هم معطوف به قابلیت‌ها و کارکردهای بالقوه و بالفعل مناسب شهرداری‌ها در این زمینه است.

بسیاری از مسائل مرتبط با حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی و تعلقات آن، مستقیم یا غیر مستقیم در حوزه وظایف و اختیارات مدیریت شهری و شهرداری‌هاست. از زاویه دیگر، اهمیت توجه شهرداری‌ها به مسائل فرهنگی و اجتماعی زمانی آشکار می‌شود که نگاهی به وسعت ارتباط تنگاتنگ مردم با شهرداری‌ها ببینیم. شهرداری‌ها نهادهایی

شهرها مرکز مهم اتفاقات، کنش‌ها و واکنش‌ها و انواع تعاملات و مناسبات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و کالبدی‌اند. مدیریت شهری - و در رأس آن شهرداری‌ها - در فرایند تحول و توسعه شهری، نه فقط در ابعاد اقتصادی کالبدی و عمرانی آن نقش و جایگاه دارند بلکه با تغییر و تحولات پرشتاب اجتماعی و فرهنگی و گسترش جمعیت شهرنشین، باید برای پاسخگویی به مطالبات فزاینده فرهنگی و اجتماعی اسباب و تمهیدات لازم را فراهم آورند. کالبد شکافی ضرورت مداخله و تأثیرگذاری شهرداری‌ها در امور فرهنگی و اجتماعی، و چگونگی اجرایی شدن آن، موضوع نوشتار حاضر است.

نقطه آغاز بحث را در مورد ضرورت ورود شهرداری‌ها در حوزه فرهنگی و اجتماعی شهرها، می‌توان طرح و پاسخگویی به پرسش‌هایی از این دست قرار داد:

تعریف شهر چیست؟ اجزا و عناصر ایجاد، دوام و حیات شهر کدام‌اند؟ سرمایه‌های شهر چیستند؟ مدیریت شهری در قبال شهروندان با چه چالش‌ها و مطالباتی مواجه است و چه ابزارهایی را در اختیار دارد؟ شهر موجودی زنده است، با ترکیبی از سه عنصر اصلی: کالبد شهر، شهروندان، و مدیریت شهری. شهر علاوه بر آنکه دارای کالبد و جسم است، جان و روح نیز دارد. شهر هم سخت‌افزار دارد و هم نرم‌افزار؛ هم حیات مادی دارد، هم حیات اجتماعی و مدنی. اصلی‌ترین عنصر شهر همانا شهروندان و ساکنان آن هستند که با یکدیگر روابط اجتماعی دارند و مجموعه متنوعی از نیازهای اقتصادی، روانی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی، بهداشتی و رفاهی را شکل می‌دهند. شهر مرکز تبادل فرهنگ‌ها و خرده فرهنگ‌ها و گاه مرکز تعارض آنهاست. روابط شهروندان در شهر فراتر از روابط اقتصادی و مادی است و انواع فراوانی از تعاملات و مناسبات فرهنگی و اجتماعی در شهر رواج دارد. شهر بیش از آنکه محیطی کالبدی باشد، محیطی اجتماعی است. شهر در واقع نوعی فرهنگ است و سبک زندگی نیز هست. برنامه‌ریزی کالبدی و فضایی شهر بر انواع مناسبات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهر تأثیر می‌گذارد؛ و متقابلاً رفتارها و تظاهرات فرهنگی و اجتماعی نیز بر سیما، منظر و کالبد شهر تأثیر می‌گذارد.

شهروندان ساکن شهر از مدیریت شهری و شهرداری فقط رسیدگی به وضعیت عمرانی، کالبدی و اقتصادی و خدماتی شهر را انتظار ندارند بلکه فراهم کردن زمینه حیات اجتماعی، روابط شهروندی، ساماندهی امور اجتماعی و فرهنگی، ایجاد فضاهای

توصیه‌های جهانی

طی چند دهه اخیر به دلیل اهمیت نقش مدیریت شهری در اداره امور شهرها و نیز توجه فزاینده به موضوع توسعه شهری در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به عنوان عامل تداوم بخش زندگی شهری، سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی فعالیت‌هایی را تدوین و منتشر و توصیه کرده‌اند.

از جمله، ۳ سند مهم در این زمینه عبارتند از:

۱- برنامه مدیریت شهری سازمان ملل متحد (Management Programme)

(Urban)؛

۲- گزارش دبیر اجرایی کمیسیون سکونتگاه‌های انسانی سازمان ملل (UNCHS) در سال ۱۹۹۳ در نیروبی؛ و

۳- سند «عناصر مدیریت شهری» (Element of Urban Management) که بانک جهانی منتشر کرده است.

در این اسناد، ضمن اشاره به وظایف کالبدی شهرداری‌ها، به نقش مهم آنها در توسعه پایدار، توسعه انسانی و توسعه اجتماعی و فرهنگی نیز توجه و تأکید شده است.^(۳)

زمینه‌های مداخله فرهنگی و اجتماعی شهرداری‌ها

- ایجاد توسعه و نظارت بر مراکز فرهنگی و هنری
- ورزش، تفریحات سالم و اوقات فراغت
- سلامت اجتماعی و بهداشت شهری
- آسیب‌ها و جرایم شهری و امنیت اجتماعی
- فرهنگ شهری، آموزش شهروندی، حقوق و تکالیف شهروندی
- اشتغال، کارآفرینی و کاهش فقر شهری
- توانمندسازی فرهنگی، اجتماعی و آموزشی
- کتابخانه‌ها، مراکز آموزشی و علمی
- تعاونی‌ها، خیریه‌ها، تشکلهای داوطلب و NGOها
- محیط زیست شهری
- تئاتر، سینما، موسیقی و سایر برنامه‌ها و مراکز هنری
- حوزه مشارکت اجتماعی و فرهنگی
- میراث فرهنگی شهرها، آثار و ابنیه تاریخی و فرهنگی
- ساماندهی فعالیت‌های مذهبی و فرهنگی، مساجد و مراکز دینی
- مقوله‌های مرتبط با زنان، جوانان، سالمندان و کم‌توانان جامعه شهری

محلی‌اند که بیش از هر نهاد ملی دیگر به شهروندان نزدیک‌اند. شهرداری محل رجوع افشار مختلف مردم است، و این مردم انتظارات فراوان و متنوع دارند. شهرداری‌ها حکومت‌های محلی نسبتاً مستقل‌اند که قانوناً امور مختلف شهر را بر عهده دارند. امروزه مدیریت شهری ابزاری است که به وسیله آن می‌توان توسعه پایدار فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی را به وجود آورد. در چنین فرایندی شهرداری‌ها می‌توانند به عنوان کارگزاران محلی توسعه فرهنگی و اجتماعی ایفای نقش کنند. از نظر فرهنگی، شهر خوب و مطلوب علاوه بر مدیریت شهری کارآمد نیازمند شهروندانی آگاه و آشنا با حقوق و وظایف شهروندی است. لذا مدیریت شهری می‌بایست برای آگاه‌سازی عمومی ایجاد و ارتقای فرهنگ شهروندی، گسترش شهروندمداری و آموزش شهروندان در زمینه‌های مختلف، کارکرد و فعالیت فرهنگی داشته باشد. بنابراین شهرداری‌ها در موضوعات مختلفی چون اوقات فراغت شهروندان، حقوق و وظایف شهروندی، مشارکت شهروندان و ایجاد و توسعه اماکن و یادمان‌ها و میراث فرهنگی و نظایر اینها، با مقوله‌های فرهنگی مرتبط‌اند.

وظایف فرهنگی و اجتماعی شهرداری‌ها در ایران

در ایران، مطابق با فصل ششم قانون شهرداری (مصوب ۱۱ تیرماه ۱۳۳۴)، شهرداری‌های کشور در تقسیم‌بندی‌ای کلی وظایف چهارگانه عمرانی، خدماتی، نظارتی و رفاه اجتماعی را بر عهده دارند.^(۱)

همچنین باید توجه داشت که اصولاً وظایف شهرداری‌ها در سطح جهان گسترده‌تر از وظایف شهرداری‌های ایران است. در بسیاری از شهرهای جهان آموزش و پرورش، بهداشت، امنیت، اوقات فراغت و امور فرهنگی بر عهده شهرداری‌هاست. لذا اغلب شهرداری‌های جهان به مانند «حکومت محلی» با اختیارات محدود و منابع ناچیز در اختیار دارد.

موضوع دیگری که در بررسی نقش شهرداری‌ها در امور اجتماعی و فرهنگی باید به آن توجه داشت، توان شهرداری‌ها در پرداختن به این امور است که به مسائلی چون نحوه انتخاب شهرداران، تشکیلات شهرداری، ظرفیت موجود انسانی، نرم‌افزاری و مالی، میزان مشارکت شهروندان و ابهامات و اشکالات قانونی بستگی دارد.

وظایف محول شده به شهرداری‌های کشور بر طبق قانون شهرداری (مصوب ۱۳۳۴/۴/۱۱ و الحاقات و اضافات آن به موجب مصوبات ۱۳۴۵/۱۱/۲۷ و ۱۳۵۲/۵/۱۷)، دستخوش تغییرات و درگونی‌های زیادی شده است. در طول این مدت بسیاری از وظایف شهرداری‌ها، از جمله وظایف مربوط به امور فرهنگی، به سازمان‌ها و ادارات دیگر- یا بخش خصوصی- واگذار گردیده است. این در حالی است

که پیش از این شهرداری‌ها در ایران ۵۳٪ وظیفه داشتند؛ ولی هم‌اکنون کمتر از نیمی از این وظایف را (۳۹/۶ درصد) خود شهرداری‌ها انجام می‌دهند، برخی مشترکاً به وسیله شهرداری‌ها و سایر ادارات دولتی انجام می‌شود (۱۳/۲ درصد)، و بقیه وظایف (۳۹/۶ درصد) به بخش خصوصی واگذار شده است.^(۲)

نکته دیگر این است که وضعیت شهرداری‌های شهرهای بزرگ کشور با وضعیت شهرداری‌های شهرهای کوچک، در حیطه انجام فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی، کاملاً متفاوت است. گسترش فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی در شهرهای بزرگ به وسیله شهرداری‌ها، به دلیل داشتن امکانات بیشتر و توان مالی بهتر و ظرفیت انسانی و تشکیلاتی بهتر، به همراه شرایط جمعیتی این گونه شهرها، شکلی جدی‌تر دارد.

در مجموع میزان و کیفیت تأثیرگذاری شهرداری‌ها در زمان حاضر در امور فرهنگی و اجتماعی به عنوان متغیر وابسته تابعی است از نگاه قانون شهرداری‌ها در این زمینه، حدود اختیارات آنها، میزان همکاری دستگاه‌های مرتبط فرهنگی و اجتماعی با شهرداری‌ها، ماهیت و ساختار و قلمرو نفوذ شهرداری‌ها در ایران، منابع و امکانات مالی، شرایط جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی شهرها، سهم مسائل فرهنگی و اجتماعی شهرها در گستره نیازها و مطالبات شهروندان و میزان توجه شهرداران و تشکیلات شهرداری به مسائل فرهنگی و اجتماعی، و نظایر اینها. با توجه به افزایش جمعیت شهرنشین و تشکیل شوراهای در ایران و عزم دولت برای واگذاری برخی از تصدی‌ها به شهرداری‌ها- مندرج در ماده ۱۳۶ قانون برنامه سوم توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشور- و مطرح شدن موضوع مدیریت واحد شهری، امکان حضور بیشتر و مؤثرتر شهرداری‌ها در قلمروهای فرهنگی و اجتماعی شهرها نمود بیشتری خواهد داشت.

سخن آخر

همگام با تغییر و تحولات جهانی و از جمله تغییرات شتابان شهری و تغییر شاخص‌های جمعیتی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شهرها و با نگاه به تحولات سیاسی و اجتماعی جامعه ایران، به ویژه تشکیل شوراهای اسلامی شهر و روستا و مشخصاً به منظور پاسخگویی به مطالبات فزاینده و مترکم شهروندان در عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی، لازم است که حاکمیت کلان سیاسی جامعه به کوچک شدن و کارآمد شدن بدنه دولت کمک کند و بسترها و زمینه‌های آن را فراهم سازد. شهرداری‌ها به دلایل مختلفی که ذکر گردید، از نهادهایی هستند که می‌توانند پاسخگویی مطالبات فراوان اجتماعی و فرهنگی شهرها باشند. برای گسترش نقش و سازمان‌دهنده امور فرهنگی و اجتماعی شهرها باشند. تأثیرگذاری شهرداری‌ها در امور فرهنگی و اجتماعی، لازم است شرایط آن اعم از شرایط قانونی، پذیرش اصل فایده‌مند بودن ورود شهرداری‌ها در این زمینه از سوی نهادها و سازمان‌های دولتی مرتبط، بالا بردن ظرفیت‌های فکری، لجستیکی، مالی و انسانی شهرداری‌ها، مشارکت فایده‌مند و قاعده‌مند شهروندان در امور فرهنگی و اجتماعی و در نهایت تحقق مدیریت واحد شهری فراهم گردد. نقش نهادهای ملی همچون مجلس و قوه مجریه، به خصوص در آستانه تدوین و تصویب برنامه چهارم توسعه و توجه شوراهای شهر به این مسئله در این راه تعیین‌کننده و اثرگذار خواهد بود.

پانوشته‌ها:

- ۱- مدیریت شهری در ایران، حسین ایملی جاجرمی و نوید سعیدی رضوانی، تهران ۱۳۷۴.
 - ۲- مدیریت شهری در ایران، ایملی جاجرمی و سعیدی رضوانی، تهران ۱۳۷۴.
 - ۳- فصلنامه مدیریت شهری، شماره دوم، تابستان ۱۳۷۹.
- منابع:
- ۱- تجلی حسینی، محمود (و مسعود کوثری): مشارکت فرهنگی، انتشارات آن، تهران، ۱۳۷۹.
 - ۲- بهشتی، محمد، «شهر و حیات مدنی»، مجله همگام، تهران، ۱۳۸۱.
 - ۳- نشریه «شهرها»، شماره ۹، تهران، بهمن ۱۳۷۸.
 - ۴- ایملی جاجرمی، حسین، و نوید سعیدی رضوانی: وضعیت مدیریت شهری در ایران، وزارت کشور، تهران، ۱۳۷۴.
 - ۵- فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۲، تهران، تابستان ۱۳۷۹.
 - ۶- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، تهران، ریاست جمهوری ۱۳۷۹.
 - ۷- فصلنامه آبی، سال نهم شماره ۲۲، تهران، ۱۳۷۸.
 - ۸- دبیر اجرایی کمیسیون سکوئنگهای بشری سازمان محل متحد (unchs)، بهبود مدیریت شهری، ترجمه نوید سعیدی رضوانی، تهران، وزارت کشور، ۱۳۷۲.

دولت و شوراها در ایران

نگاهی تحلیلی به انتخابات

انجمن بلدی (۱۳۰۹ ش)

(بخش دهم)

حسن شفیعی

دکتر در علوم سیاسی

آنها به طور افراطی فردگرا هستند و انگیزه این فردگرایی نیز بیشتر مربوط به سود فردی و شخصی است، نه گرایش پسندیده در انجام امور به دست خود و بدون درخواست از کمک دیگران. آنان به ضعف آگاهی اجتماعی دچار هستند و در پذیرش مسئولیت برای منافع اجتماعی آمادگی ندارند^(۱).

این برداشت، به شدت غیرتاریخی و اغلب بر اساس فرضیه‌های یونگی است و به غلط می‌پندارد که ویژگی‌های همسان و یکسان در میان ایرانیان وجود دارد که به شکلی ثابت و ماندگار از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. این در حالی است که تجربه تاریخی و ضدیت ایرانیان با استبداد داخلی و استعمار خارجی عکس چنین

آغاز دوران هفتم مجلس شورای ملی مقارن با استیلای بی حد و حصر دربار بر تمامی شئون مملکتی بود. نوعی یأس و سرخوردگی سیاسی بر فضای عمومی جامعه حکمفرما بود. نخبگان سیاسی رقیب دربار یکی پس از دیگری نابود شدند. تیمور تاش ظاهراً در نتیجه عارضه قلبی در دی ماه ۱۳۱۱ از دنیا رفت. فردی که زمانی شخص دوم مملکتی بود، متعاقب مخالفت با برخی سیاست‌های رضاشاه به زندان انداخته شد و اندک زمانی بعد از دنیا رفت. وزیر عدلیه خودکشی کرد. نخبگان ایللی و رؤسای ایلات - از جمله سردار اسعد بختیاری، صولت الدوله قشقایی، شیخ خزعل و برخی دیگر - به پایتخت تبعید شدند و به طور مشکوکی از بین رفتند. قتل‌های سیاسی دوران پهلوی اول توأم با انسداد مجاری مشارکت سیاسی به طور کلی موجب شد که انجمن‌های بلدی به تحت نظارت شدید و مستقیم بوروکراسی دولتی و دربار قرار گیرند؛ و به جای اینکه بازتاب علائق محلی باشند، مجری سیاست‌های نوسازی شبه مدرن شدند. بدین ترتیب، تمامی نهاد‌های نمادین به ارث رسیده از مشروطه که تبلور مدنیت و علائق دموکراتیک بودند، نابود شدند. نابودی این نهادها را می‌توان در متن نظام سیاسی پهلوی اول، که به اذعان اغلب نویسندگان ویژگی تمامیت‌خواه و اقتدارگرا را دارد، تفسیر کرد. این نظام سیاسی ناقص در مرحله ساخت مرکز یا دولت سازی متوقف شد اما از سایر مراحل یعنی مشارکت و نهادینه شدن حیات سیاسی غافل و محروم ماند. دو مرحله آخر، حیات سیاسی را آکنده از علائق مدنی می‌سازند، در حالی که مرحله اول فقط در چارچوب تثبیت قدرت سیاسی مرکزی محصور می‌شود.

در این بخش از مبحث دولت و شوراها در ایران، روند انسداد سیاسی، یا به عبارت دیگر متوقف شدن فرایند دولت سازی در دوره پهلوی اول در مرحله ساخت مرکز یا دولت سازی (State - Building) و عدم تحقق مراحل دیگر یعنی میل به مشارکت و نهادینه شدن مشارکت، با عنایت به انتخابات انجمن بلدی از سال ۱۳۰۹ به بعد مورد توجه قرار می‌گیرد. برخی از نویسندگان با دیدگاهی کلیشه‌ای مشکل عدم تمایل به مشارکت را در «کاراکتر ملی» ایرانیان جست و جو می‌کنند و بدین ترتیب صورت بندی نفوذناپذیر نظام سیاسی اقتدارگرای رضاشاهی را نادیده می‌گیرند. اینان می‌نویسند: «بیشتر ایرانیان درون‌گرا هستند و قوه تخیل نیرومندی دارند و به طور طبیعی به سوی جنبه‌های دلخوش‌کننده و مطلوب امور رو می‌کنند. آنان به شدت احساساتی هستند و خیلی زود به هیجان می‌آیند. اما همواره در تطبیق دامنه تخیلات خود با عقل و منطق عاجزند. آنان دارای درایتی ضعیف و ناتوان در آزمون و تحلیل واقعیت‌اند. این حس تخیلاتی متداول و فاصله‌ای که از واقعیت می‌گیرند، موجب شده است تا هوشیارانه جزئیات را درک نکنند. اغلب اوقات و بیشتر موارد از آنجا که دنیا را به سود خود نمی‌بینند، به حال تن پروری فرو می‌روند و برای ایجاد هماهنگی میان عقاید با واقعیت پافشاری نمی‌کنند.

قتل‌های سیاسی دوران پهلوی اول
توأم با انسداد مجاری مشارکت
سیاسی به طور کلی موجب شد که
انجمن‌های بلدی به تحت نظارت
شدید و مستقیم بوروکراسی دولتی
و دربار قرار گیرند؛ و به جای اینکه
بازتاب علائق محلی باشند، مجری
سیاست‌های نوسازی شبه مدرن
شدند

برداشتی را نشان می‌دهد. ایرانیان در دوره پهلوی اول نیز تمایلی بسیار زیاد به مشارکت در حیات سیاسی از جمله شوراها نشان می‌دادند اما سیاست‌های غلط دولت مرکزی از جمله دستکاری در فرایند انتخابات انجمن بلدی به شدت تمایل به مشارکت را کاهش داد و حتی برخی مخالفت‌ها را نیز برانگیخت. انتخابات انجمن بلدی تهران در سال ۱۳۰۹ شاهد این ادعاست. انتخابات در تیرماه ۱۳۰۹ انجام شد. تعداد زیادی از کاندیداها با رأی مردم انتخاب شدند. انتظار بر این بود که افراد با اکثریت آراء انتخاب شوند؛ در حالی که بر اساس ماده ۷ نظامنامه بلدی، هیئت دولت ۱۲ نفر از افراد برگزیده را انتصاب می‌کرد. در انتخابات انجمن بلدی سال ۱۳۰۹ تهران که با نظارت وزارت داخله برگزار شد، افرادی همچون بهاءالملک، حاج میرزا حسین بلورفروشان و چند تن دیگر دارندگان بیشترین آراء بودند اما ریاست وزراء عمدتاً افرادی را انتصاب کرد که «درستکار و طرف اعتماد و اطمینان دولت باشند»^(۲). اولین جلسه وکلای انجمن بلدی تهران در ساعت ۸/۲۰ روز ۲۱ تیرماه ۱۳۰۹ تحت ریاست حکمران و حضور سررتیب بوذرجمهری رئیس بلدیته تهران برگزار شد. آغاز جلسه با تمجید بیکران از رضاشاه پهلوی بود. پس از تعارفات

در انتخابات انجمن بلدی سال ۱۳۰۹ تهران که با نظارت وزارت داخله برگزار شد، افرادی همچون بهاءالملک، حاج میرزا حسین بلورفروشان و چند تن دیگر دارندگان بیشترین آرا بودند اما ریاست وزراء عمدتاً افرادی را انتصاب کرد که «درستکار و طرف اعتماد و اطمینان دولت باشند»

بود: «از صبح امروز به اتکای حکومت و نظمیه، انجمن را محاصره و افراد تجار و اصناف را راه نداده هر چه بخواهند رأی در صندوق می ریزند... اگر انتخابات انجمن بلدی از حقوق مسلمّه عمومی است، تقاضای رسیدگی فوری به جریان دسپیس و توقیف صندوق آراء و تهیه وسایل آزادی اهالی را داریم.»^(۶) در نامه‌ای دیگر، وضعیت انتخابات انجمن بلدی کاشان چنین آمده است: «... از صبح شنبه یک عده شصت - هفتاد نفری عمه، بنا و رعایای حومه شهر را که شب در خانه یکی از آن اشخاص نگاه داشته بودند به محوطه انجمن آورده، مکرر در مکرر همان عده را با اسامی جعلی به انجمن آورده، دستجات اصناف و تجار را مأمورین جلوگیری نموده راه ندادند. تا یک ساعت و نیم قبل از ظهر عده‌ای از تجار و اصناف بالغ بر پانصد نفر در محوطه انجمن مجتمع [شدند] و دیگر عذری برای جلوگیری آنها نبود. غفلتاً انجمن را تعطیل نمودند با اینکه در اعلان تصریح شده‌الی ظهر اخذ آرا خواهد شد...»

تشکیلات انجمن بلدی، چه در تهران و چه در شهرستان‌ها، کاری از پیش نبردند. در روند انتخابات شهرستان‌ها نیز دستکاری و تخلفاتی صورت گرفت که مورد اعتراض و مخالفت مردم واقع شد

آراء موجوده در صندوق تمام یک خط و یک ثبت معین، فقط و فقط اعضای انجمن و معدودی رفقای آنها... حتی روز شنبه که تعطیل کلیمی‌ها و از مداخله در کار خودداری می کنند، مأمورین حکومت و گماشتگان پسر سهام السلطنه آنها را دسته دسته جلو انداخته به انجمن می آورند، با اقدامات و عدالت پروری دولت معظم امروزه بعید است»^(۷). شکایات و تظلمات گسترده به دخالت و تقلب در انتخابات ره به جایی نبرد و حکومت کاشان طی جوابیه‌ای به وزارت داخله اعلام کرد: «... آزادی انتخابات بلدی در کاشان نظایری نداشته آقایان تجار چون هیچ گونه شکایت قانونی نداشته، بدون حقیقت چنین عرضی را کرده‌اند... به کلی عرض خلاف آنها را تکذیب می کنم»^(۸).

طیف گسترده مخالفت با انتخابات انجمن بلدی در شهرها نشانگر این بود که اعضای انتخاب شده انجمن بلدی اعتبار و مشروعیت چندانی برای مردم نداشتند. در شماره بعد واکنش مردم و پاسخ دولت در سایر حوزه‌های انتخابی انجمن بلدی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

معمول، بوذرجمهری وظایف انجمن بلدی را به «... ترفیه حال ساکنین هر حوزه و مخصوصاً تنظیفات عمومی، تأمین ارزاق و تهیه وسایل لازمه صحی شهر» محدود کرد^(۹). در همین جلسه بر اساس نظامنامه، هیئت رئیسه انجمن انتخاب شد. حکیم الدوله که در انتخابات کمترین آرا را به دست آورده بود، به اشاره حکمران به ریاست انجمن منصوب شد؛ در حالی که بصیرالدوله که سومین آرای برتر در انتخابات را داشت، در داوطلبی ریاست فقط دو نفر به او رأی دادند. در همین جلسه بهاءالملک که نفر اول آرای برتر در انتخابات بود شرکت نکرده بود؛ و گویا هیچ‌گاه نیز در انجمن بلدی حاضر نشد. این جلسه بیش از ۱/۵ ساعت به طول نینجامید.

تشکیلات انجمن بلدی، چه در تهران و چه در شهرستان‌ها، کاری از پیش نبردند. در روند انتخابات شهرستان‌ها نیز دستکاری و تخلفاتی صورت گرفت که مورد اعتراض و مخالفت مردم واقع شد. هیئت اتحادیه تجار کاشان طی نامه‌ای سرگشاده به هیئت وزیران مخالفت خود را با روند انتخابات انجمن بلدی کاشان چنین اعلام کردند: «... حکومت به خیال طمع واهی انتخابات انجمن بلدی را از اشخاص غیر معتمد نامعروف مخصوصاً از طبقه تجار و اصناف آنهاپی که کسب و حجره حتی جواز ندارند، معین نموده. اهالی اطمینان به صحت عمل آنها در اخذ رأی و قرائت آراء ندارند. مستدعی است مقرر فرمایید انجمن را از اشخاص معتمد و معروف به درستکاری معین نمایند»^(۱۰). این مخالفت در تاریخ ۱۳۰۹/۳/۲۵ وارد کابینه شد. کابینه طی حکمی در تاریخ ۱۳۰۹/۳/۲۶ انجمن نظارت بر انتخابات انجمن بلدی کاشان را که مرکب از طبقات تجار، اصناف و ملاکان بودند تشکیل داد و مقرر شد از ۳۱ خرداد همان سال انتخابات انجمن بلدی کاشان برگزار شود. این اقدام دولت مؤثر واقع نشد و در تاریخ ۱۳۰۹/۳/۲۸ عده‌ای از تجار و ملاکان به هیئت دولت نامه سرگشاده دیگری ارسال کردند که محتوای آن نهایت ضدیت و مخالفت با دخالت دولت در انتخابات انجمن بلدی را نشان می دهد. مضمون این نامه چنین است: «... حکومت از اختیارات قانونی سوء استفاده نموده، چند نفر عناصر ناصالح غیر معتمد که فقط به اتکاء وکلای کاشان دلال طمع ورزی‌های حاکم هستند، به نام انجمن نظارت بلدی دعوت کرده، تعدیات و عملیات نامشروعی که تا به حال محرمانه انجام می دادند می خواهند با لباس بلدی [به شکل] قانونی درآورند. چون عامه اهالی به [در متن: از] این عده و حاکم که آلت مطیع آنهاست اطمینان ندارند، مستدعی است به جلوگیری و حفظ بی طرفی حاکم و تدارک وسایل اعتماد اهالی فرمایند»^(۱۱). اما حکومت مرکزی و حکومت کاشان اعتنایی به این تظلمات نکرد. دو روز پس از انتخابات، یعنی در ۱۳۰۹/۴/۲، شکوائیه‌ای دیگر وضعیت انتخابات انجمن بلدی کاشان را چنین تشریح کرده

پانوشتها:

۱- بیرواند آبراهامیان، پارانوید در سیاست ایران، ترجمه محمد ابراهیم فتاحی، در «بیرواند آبراهامیان، احمد اشرف، محمد علی هملیون کاتوزیان، جستارهایی درباره‌ی تئوری توطئه در ایران، تهران، نشر نی، ۱۳۸۲، به نقل از

۲- مرکز اسناد ریاست جمهوری، اسنادی از انجمن‌های بلدی، تجار و اصناف، جلد اول، تهران، ۱۳۸۰، ص ۴۰۰.

۳- همان سند شماره ۱۱۲، ص ۴۱۰.

۴- همان سند شماره ۱۰۸، ص ۳۸۸.

۵- همان سند شماره ۱۰۸/۲، ص ۳۹۱.

۶- همان سند شماره ۱۰۸/۴، ص ۳۸۸.

۷- همان سند شماره ۱۰۸/۵، ص ۳۹۱.

۸- همان سند شماره ۱۰۸/۶، ص ۳۸۸.

British Embassy in Tehran [Paper on the Social and Political Scene]. PRO. Fo371/1951

مراحل و مراجع تصویب طرح‌های توسعه شهری

محمود برآبادی

کارشناس ارشد برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای

بیش از ۳۰ سال از تصویب قانون شورای عالی شهرسازی و معماری ایران می‌گذرد. در این قانون و برخی قوانین و آیین‌نامه‌هایی که پس از آن به تصویب رسید، تهیه انواع طرح‌های توسعه و عمران شهری و مراجع بررسی و تصویب آنها پیش‌بینی شده است. قانون شهرداری (مصوب ۱۳۳۴ و اصلاحات و الحاقات آن)، قانون تأسیس وزارت مسکن و شهرسازی (مصوب ۱۳۴۲) قانون تغییر نام وزارت آبادی و مسکن به مسکن و شهرسازی (مصوب ۱۳۵۳)، قانون برنامه پنج‌ساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (مصوب ۱۳۷۷)، اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی (مصوب ۱۳۶۷)، آیین‌نامه نحوه استفاده از اراضی و احداث بنا و تأسیسات در خارج از محدوده قانونی و حریم شهرها (مصوب ۱۳۵۵)، تصویب نامه هیئت وزیران (مورخ ۱۳۷۱/۲/۹)، مصوبه بیست و ششمین جلسه شورای عالی اداری (مورخ ۷۱/۲/۹)، قانون تأسیس شرکت شهرک‌های صنعتی ایران (مصوب ۱۳۶۲)، آیین‌نامه ایجاد و احداث شهرهای جدید (مصوب ۱۳۷۱)، چارچوب طرح‌ریزی و مدیریت مجموعه شهری تهران و سایر شهرهای بزرگ کشور و شهرهای اطراف آنها (مصوب ۱۳۷۴ هیئت وزیران) و قانون تعیین وضعیت املاک واقع در طرح‌های دولتی و شهرداری‌ها (مصوب ۱۳۶۷) از جمله اسنادی هستند که به طرح‌های توسعه شهری پرداخته‌اند. با وجود این، بسیاری از مدیران شهری و تصمیم‌گیران درباره شهر با چگونگی تهیه، مرجع تصویب‌کننده و مراحل تصویب آنها آشنایی کافی ندارند؛ به ویژه آنکه در همین قوانین موجود گاه تداخل وظایف سازمان‌ها و مراجع موظف و روشن نبودن چارچوب و حدود کار هر سازمان بر سردرگمی افزوده است.

در بسیاری از قوانین نیز تنها مرجع نهایی تصویب طرح مشخص شده و بررسی‌های فنی و کارشناسی مقابل آن و نیز گردش کار مسکوت مانده است. افزون بر این، شماری از وظایف مختلف یک مرجع ذی‌ربط مرکزی یا استانی، نه به صورت یکجا، بلکه در متون مختلف آمده است.

از این رو در این شماره، در «الفبای شهر» به توضیح مراجع تصویب طرح‌های توسعه شهری پرداخته می‌شود. لازم به گفتن است که تعاریف «طرح‌های توسعه شهری» در شماره ۵۱ و «کمیسیون‌های عمران شهری» در شماره ۵۲ مجله آورده شده‌اند و در اینجا از تکرار آن خودداری می‌شود؛ اما لازم است قبل از توضیح مراجع تصویب طرح‌های شهری، ترکیب اعضا و فلسفه و جودی آنها بیان شود.

مراجع تصویب طرح‌ها

□ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

این شورا به ریاست وزیر مسکن و شهرسازی و عضویت وزرای کشور، کشاورزی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، صنایع، نیرو، راه و ترابری، دفاع، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، رئیس سازمان حفاظت محیط زیست و یک نفر از اعضای کمیسیون مسکن و شهرسازی مجلس به عنوان ناظر، به موجب قانون مصوب ۱۳۵۱ تأسیس شده است.

به هنگام بررسی طرح‌های جامع شهری از شهردار مربوط برای شرکت در جلسه شورای عالی در معیت استاندار یا معاون عمرانی او و همچنین از نماینده شورای شهر مربوط، حسب درخواست یا ضرورت (بدون حق رأی) دعوت می‌شود تا شخصاً در جلسه شرکت کنند.

□ دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

این دبیرخانه زیر نظر معاون شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی که مسئولیت دبیری شورای عالی را نیز عهده دار است، وظایف مقرر در ماده ۴ قانون تأسیس شورای عالی شهرسازی و معماری را انجام می‌دهد.

□ کمیته فنی شورای عالی شهرسازی و معماری ایران

این کمیته متشکل از نمایندگان اعضای شورای عالی است که به طور کتبی به دبیرخانه شورای عالی معرفی می‌شوند و برای مدت دو سال به عضویت کمیته فنی می‌آیند. اداره جلسات کمیته فنی بر عهده دبیرخانه شورای عالی است.

□ شورای شهرسازی و معماری استان

این شورا در هر استان به ریاست استاندار و عضویت رئیس سازمان مسکن و شهرسازی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، مدیر کل حفاظت محیط زیست، مدیر کل کشاورزی، مدیر کل میراث فرهنگی، مدیرعامل شرکت آب و فاضلاب، مدیر کل صنایع، مدیر کل راه و ترابری و نماینده وزارت دفاع تشکیل می‌شود.

بنا به تشخیص رئیس شورای شهرسازی و معماری استان، حسب مورد از رئیس شورای اسلامی شهر و شهردار مربوط دعوت می‌شود تا بدون حق رأی در جلسه شرکت کنند.

□ دبیرخانه شورای شهرسازی و معماری استان

این دبیرخانه به عنوان واحد استانی دبیرخانه شورای عالی، اداره امور بررسی و تصویب طرح‌ها را بر عهده دارد و مسئولیت اداره آن با رئیس سازمان مسکن و شهرسازی استان است و در نبود او، مدیر یا معاون شهرسازی و معماری سازمان مذکور عهده دار این مسئولیت است.

دبیر جلساتی که برای بررسی و تصویب طرح‌های هادی شهری تشکیل می‌شود، مدیر کل دفتر فنی استان است و اداره امور دبیرخانه‌ای شورای استان در مورد بررسی و تصویب این طرح‌ها، بر عهده دفتر فنی استانداری است.

□ کمیته فنی شورای شهرسازی استان

این کمیته از کارشناسان مجربی که از سوی نمایندگان اعضای شورای استان معرفی می‌گردند و نیز نماینده استاندار در دفتر فنی استانداری تشکیل می‌شود.

نمایندگان شورای شهر و شهرستان و استان (در صورتی که تشکیل شده باشد) و نماینده شهرداری مربوط نیز حسب مورد، در کمیته فنی شورای شهرسازی استان عضویت دارند. دبیر کمیته از سوی دبیرخانه شورای استان پیشنهاد می‌گردد و با حکم استاندار منصوب می‌شود. دبیر کمیته در جلسات شورای استان حضور می‌یابد.

□ کمیسیون طرح تفصیلی

این کمیسیون در هر استان به ریاست استاندار و عضویت رئیس سازمان مسکن و شهرسازی، مدیر کل میراث فرهنگی و رئیس سازمان کشاورزی استان، رئیس شورای اسلامی شهرستانی که طرح تفصیلی مربوط به شهر یا نقاط واقع در قلمرو آن شهرستان در دستور کار کمیسیون قرار دارد، شهردار شهری که طرح تفصیلی مربوط به آن در کمیسیون مطرح است، نماینده مهندس مشاور یا ارگان دیگری که عهده دار تهیه طرح

تفصیلی مورد نظر در کمیسیون است، به منظور بررسی و تصویب طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات بعدی آن تشکیل می‌شود. محل دبیرخانه کمیسیون در سازمان مسکن و شهرسازی استان و دبیر آن معاون یا مدیر شهرسازی سازمان مسکن و شهرسازی استان است.

کمیسیون طرح‌های تفصیلی بررسی و تصویب می‌شوند. طرح‌های تفصیلی و تغییرات بعدی آنها در صورتی که با طرح‌های جامع شهری مغایرت اساسی داشته باشند. پس از بررسی و تصویب در شورای استان برای تصویب نهایی به شورای عالی ارائه خواهند شد.

سیاری از مدیران شهری و تصمیم‌گیران درباره شهر با چگونگی تهیه، مرجع تصویب‌کننده و مراحل تصویب آنها آشنایی کافی ندارند؛ به ویژه آنکه در همین قوانین موجود تداخل وظایف سازمان‌ها و مراجع موظف و روشن نبودن چارچوب و حدود کار هر سازمان بر سر درگمی افزوده است

چگونگی بررسی و تصویب طرح‌ها □ طرح جامع شهر

- طرح‌های جامع شهری به ترتیب زیر مورد بررسی و تصویب قرار می‌گیرند:
- ۱- بررسی در شورای استان و گزارش تصمیمات گرفته شده، به دبیرخانه شورای عالی.
 - ۲- بررسی کارشناسی در کمیته فنی شورای عالی.
 - ۳- ارائه گزارش بررسی طرح در شورای استان و نظریه کمیته فنی شورای عالی به شورای عالی برای تصویب نهایی.
- شایان ذکر است که طرح‌های جامع شهری با جمعیت کمتر از ۲۰۰ هزار نفر که مرکز استان نباشند، از قاعده مذکور مستثنی اند و به صورت زیر مورد تصویب قرار می‌گیرند:
- ۱- بررسی در کمیته فنی استان با حضور نماینده دبیرخانه شورای عالی و نمایندگان سایر اعضای شورای عالی.
 - ۲- بررسی و تصویب در شورای استان با حضور نماینده دبیرخانه شورای عالی.
 - ۳- ارائه گزارش شورای استان به شورای عالی برای تصویب نهایی طرح.

طرح‌های «بهسازی، نوسازی، بازسازی و مرمت بافت‌های شهری» به عنوان قسمتی از طرح‌های تفصیلی شهرها و «طرح‌های آماده‌سازی» به عنوان طرح تفصیلی توسعه‌های جدید شهرها و «طراحی‌های شهری» به تصویب کمیسیون طرح تفصیلی مرتبط خواهند رسید.

طرح‌هایی که دارای ارزش خاص تاریخی یا طراحی شهری باشند، بنا به تشخیص دبیر شورای عالی، قبل از تصویب در کمیسیون طرح تفصیلی، در گروه تخصصی طراحی و بهسازی بافت‌های شهری، مورد بررسی قرار می‌گیرند.

□ طرح شهر جدید

تصویب مکان یابی، عملکرد و سقف جمعیتی شهرهای جدید پس از بررسی در کمیته فنی به عهده شورای عالی است. بررسی و تصویب طرح‌های جامع و تفصیلی و تغییرات بعدی آنها پس از طرح در «گروه تخصصی شهرهای جدید» مانند بررسی و تصویب سایر طرح‌های جامع و تفصیلی شهرها خواهد بود.

در کمیسیون‌های ماده ۵ استان‌ها، در هنگام بررسی طرح‌های تفصیلی شهرهای جدید و تغییرات بعدی آنها، مدیر عامل شرکت عمران شهر جدید مربوط، به جای شهردار خواهد بود.

□ طرح شهرک‌های مسکونی

طرح‌های شهرک‌های مسکونی به ترتیب زیر مورد بررسی و تصویب قرار می‌گیرند:

- ۱- بررسی و تصویب در شورای استان؛
- ۲- ارائه گزارش شورای استان به شورای عالی برای تصویب نهایی؛
- ۳- تغییرات اساسی شهرک‌های مسکونی بنا به پیشنهاد سازمان مسکن و شهرسازی استان به تصویب شورای استان خواهد رسید.

□ طرح شهرک‌های غیر مسکونی

طرح‌های مربوط به مکان یابی و اصول کلی طراحی سایر شهرک‌ها (صنعتی، توریستی، تفریحی و جز آن) در مواردی که محل پیشنهادی آنها در طرح‌های ناحیه‌ای و منطقه‌ای تعیین نشده و به تصویب شورای عالی نرسیده باشد، پس از تصویب در شورای استان به تصویب شورای عالی خواهند رسید.

نقشه‌های اجرایی این شهرک‌ها از نظر رعایت ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری (بجز شهرک‌های صنعتی که طبق مقررات خود به تصویب مراجع ذی ربط خواهند رسید) به تأیید سازمان مسکن و شهرسازی استان می‌رسد.

به هنگام بررسی طرح‌های جامع شهری از شهردار مربوط برای شرکت در جلسه شورای عالی در معیت استاندار یا معاون عمرانی او و همچنین از نماینده شورای شهر مربوط، حسب درخواست یا ضرورت (بدون حق رأی) دعوت می‌شود تا شخصاً در جلسه شرکت کنند

□ طرح هادی شهر

طرح‌های هادی شهری پس از بررسی در کمیته فنی استان به تصویب شورای استان می‌رسند. حضور نمایندگان وزارت کشور در بررسی و تصویب طرح‌های هادی شهری و تغییرات آنها در کمیته‌های فنی و شورای استان، الزامی است.

تغییرات بعدی طرح‌های هادی شهری در کمیته فنی استان بررسی و تصویب خواهند شد. تغییرات مذکور، در صورتی که در اساس طرح‌های هادی مؤثر باشد، باید به تصویب شورای استان برسد.

□ طرح تفصیلی شهر

طرح‌های تفصیلی شهری و تغییرات بعدی آنها پس از بررسی در «کمیته کار» در

شهرداری دوبی

ساختار و تشکیلات

گرد آوری و ترجمه: شهرزاد فرزین پاک

دوبی

و دیگر امکانات و خدمات مرتبط، از طریق سرمایه گذاری مناسب تعریف شده است. این حرکت نیازمند نگرشی راهبردی و تصمیم سازی در سطوح مختلف است که با در نظر گرفتن ارزش هایی چون توانمندی ها و صداقت کارمندان، مشارکت سهامداران، پیشرفت دائم، کارگروهی و تقویت ابتکارات و خلاقیت ها محقق خواهد شد. این شهرداری متعهد است تا خدماتی با بالاترین کیفیت را برای شهروندانش - یا همان ساکنان دوبی - و جوامع تجاری خود فراهم آورد تا بر چشم اندازها و اهداف دولت دوبی پاسخ دهد. دسترسی آسان به همه خدمات هدف اصلی این شهرداری است و به همین منظور اطلاعات منظمی را از فعالیت ها، یافته ها و پیشرفت های خود به مراکز مالی و مقاصد گردشگری اصلی ارائه می دهد.

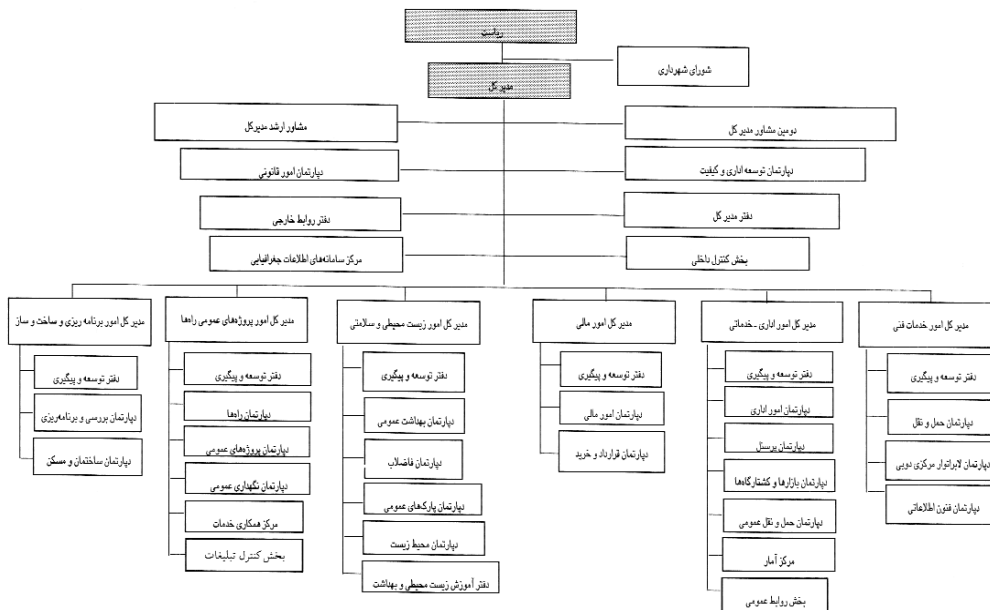
شهرداری دوبی یکی از بزرگترین نهادها از بُعد نیروی انسانی استخدامی، حجم خدمات ارائه شده به مردم و اجرای پروژه های مختلف در دوبی است. این نهاد عمده ترین نیروی هدایت کننده توسعه شهر محسوب می شود. این شهرداری که در دهه ۱۹۴۰ بنیان نهاده شد، کار خود را با ۳ نفر و در یک اتاق آغاز کرد؛ ولی با وجود این، از سال ۱۹۶۵ رسمیت یافته و تا به امروز رشد تدریجی خود را ادامه داده است. در زمان حاضر این شهرداری با بیش از ۱۱۹۰۰ نفر کارمند در قالب ۳۲ دپارتمان فعالیت می کند که نتیجه این فعالیت ها در شهر دوبی تبلور یافته است.

اهداف و رویکردها

شهرداری دوبی چگونگی فعالیت خود را در سه قالب تبیین می کند: نگرش، مأموریت و ارزش ها. چشم انداز آینده ایجاد شهری عالی است، مبتنی بر اصل موفقیت و راحتی زندگی. بر همین مبنا مأموریت شهرداری در قالب پیش بینی، برنامه ریزی، طراحی، ساخت و مدیریت زیرساخت های شهری

سازمان و عملکردهای شهرداری دوبی

شهرداری دوبی تحت سیاست کلی ریاست، معاون حاکم دوبی و وزارت صنعت و دارایی عمل می کند. این مدیریت شهرداری را مدیر کلی بر عهده دارد که دو معاون مدیر کلی با او همکاری می کنند. این افراد می توانند در صورت لزوم نماینده مدیر کلی باشند. علاوه بر این،

شارجه

یک تیم مدیریت ارشد متشکل از شش کمک مدیر کل و نوزده دپارتمان مسئول تعریف خطی مثنی روز به روز دپارتمان‌ها و بخش‌های مختلف در سازمان هستند. عملکردهای این شهرداری را می‌توان در ۱۳ بخش به شرح زیر تفکیک کرد:

- ۱- پیشنهاد و اجرای سیاست‌ها، قانون‌ها، سیستم‌ها و رویه‌های مرتبط با برنامه ریزی، ساخت و ساز، راه‌ها، پروژه‌های عمومی، بهداشت عمومی و محیط زیست، خدمات فنی، خرید و امور مالی و کمک در فراهم آوردن فرصت‌های سرمایه گذاری برای بخش خصوصی و تشویق به توسعه امارات متحده عربی.
- ۲- تنظیم طرح‌های توسعه شهری جامع امارات و تعیین و نظارت بر فعالیت ساخت و ساز.
- ۳- ایجاد زیرساخت‌ها و امکانات عمومی همچون شبکه فاضلاب، راه، پل‌ها، تونل‌ها، سیستم ترافیک و شبکه حمل و نقل مدرن.
- ۴- به کارگیری بالاترین استاندارد برای ایمنی بهداشت عمومی و حفظ محیط زیست مطابق با استانداردهای بین‌المللی.
- ۵- توسعه، مدیریت و فراهم آوردن بازارها و کشتارگاه‌ها برای عموم.
- ۶- ایجاد و نگهداری از پارک‌های عمومی، امکانات تفریحی، جنگل کاری و فضای سبز راه‌ها و فضاهای باز امارات.
- ۷- تأمین کتابخانه‌های عمومی و تشویق و حمایت از توسعه فرهنگی.

۸- تنظیم و تضمین نگهداری از استانداردهای کیفیت بین‌المللی، با توجه به ساخت و سازها و مصالح ساختمانی، غذا و مواد مصرفی و فراهم آوردن خدمات تخصصی در زمینه‌های اعتباری.

۹- تضمین حفظ میراث شهری از طریق احیا و حفظ ساختمان‌ها و بناهای تاریخی.

۱۰- تأمین و نگهداری داده‌های اطلاعاتی و انجام بررسی‌ها و تحقیقاتی در زمینه توسعه اقتصادی و اجتماعی امارات.

۱۱- فراهم آوردن فناوری اطلاعات و سیستم‌های حمایتی حکومت الکترونیکی از طریق شهرداری در جهت دستیابی به توسعه پیوسته و بهبود کیفیت خدمات.

۱۲- ایجاد و حفظ بانک اطلاعاتی جامع GIS و شبکه‌ای برای استفاده از سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی.

۱۳- ایجاد روابط پیشرفته داخلی و خارجی در سطح محلی و

پانویشت:

1-emergency office

منابع:

<http://vgn.dm.gov.ae/DMEGOV>
www.sun.com
www.dwtc.com

بین‌المللی از طریق شرکت در کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌های مرتبط با موضوعات شهرداری و حکومت محلی و بهترین عملکردها برای بهبود محیط زیست شهری.

این شهرداری در قالب هفت بخش، بدین شرح سازماندهی شده است:

- ۱- دپارتمان‌ها و دفاتری که به مدیر کل گزارش می‌کنند؛
- ۲- بخش برنامه ریزی و ساخت و ساز؛
- ۳- بخش پروژه‌های راه‌ها و دیگر پروژه‌های عمومی؛
- ۴- بخش محیط زیست و بهداشت عمومی؛
- ۵- بخش مالی؛
- ۶- بخش خدمات عمومی و اداری؛ و
- ۷- بخش خدمات فنی.

در بین دفاتر و زیر بخش‌های این شهرداری، وجود دفتر وضع اضطراری^(۱) و عملکرد آن از خصوصیات ویژه این شهرداری است.

تعریف این دفتر از امور اضطراری شامل کلیه مواردی است که می‌بایست در اسرع وقت به آن رسیدگی شود. مواردی از جمله تعمیر خطوط لوله زیرساخت‌های شهری همچون آب و فاضلاب، رفع آلودگی صوتی و مزاحمت، از دور خارج کردن مواد غذایی تاریخ مصرف گذشته، رسیدگی به علائم ترافیکی و نورپردازی خیابان‌ها، رسیدگی به امور ساخت و سازهای بدون مجوز، برخورد با متکدیان و فروشندگان بدون مجوز، پاسخگویی به شکایات از رستوران‌ها، کافه‌ها و سالن‌های آرایشی و پذیرش دیدگاه‌های مردم در خصوص بازارها، کشتارگاه‌ها، کتابخانه‌ها و پارک‌های عمومی، از موضوعاتی است که این شهرداری در اولین فرصت پس از رسیدن گزارش‌های مردمی- و یا بازرسان خود- به آن می‌پردازد. همچنین این دفتر پاسخگویی پرسش‌های عامه در مورد ترافیک در راه‌های اصلی دویی، داروخانه‌های شبانه روزی و موارد مشابه است.

در بخش رسیدگی به امور مرتبط با مواد غذایی، شهرداری دویی با همکاری نهادهای ذی‌ربط اقدام به تعریف استانداردهایی در جهت کنترل و نظارت بر هتل‌های محلی و شرکت‌های ارائه مواد غذایی کرده است. به این ترتیب، بهداشت مواد غذایی ارتقا می‌یابد و کیفیت آن تضمین می‌شود.

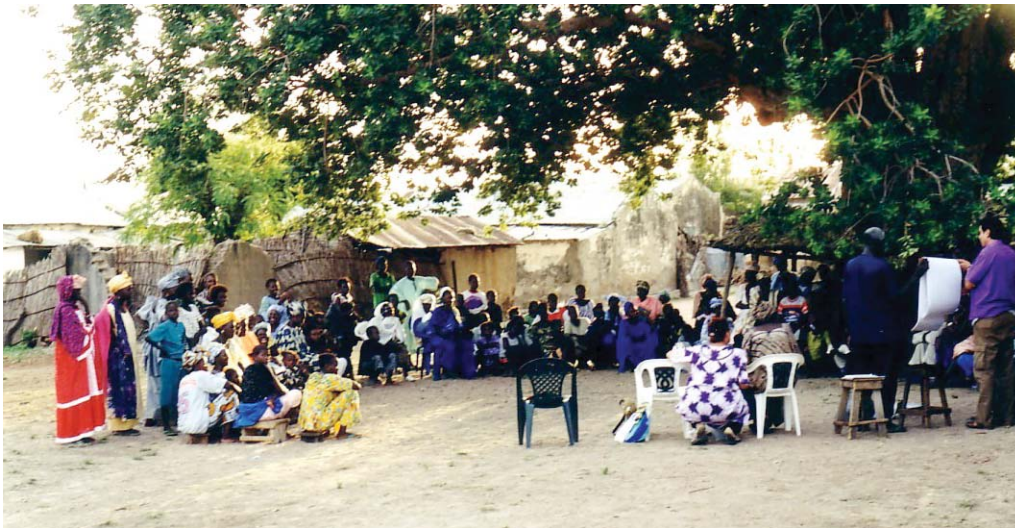
خدمات الکترونیکی شهرداری

در بهار سال ۲۰۰۱ شهرداری دویی تصمیم گرفت کیفیت ارائه خدمات خود به تاجران محلی و افراد جامعه را از طریق انتقال اطلاعات به یک وب سایت، ارتقا بخشد. این شهرداری همچنین اعتقاد داشت که از این طریق قادر خواهد بود با جذب تبلیغات جهانی و گردشگران از وابستگی خود به درآمد نفت بکاهد. بر همین اساس، سایت www.dm.gov.ae راه‌اندازی شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که گرچه نه به تمامی ولی بخش عمده‌ای از انتظارات شهرداری، به این ترتیب پاسخ داده شده است؛ به طوری که به عنوان مثال، از طریق انتقال و تبادل اطلاعات، استفاده کنندگان و دولت حدود ۲۵۰۰۰۰ درهم (معادل ۷۰۰۰۰ دلار) ذخیره کرده‌اند.

در نگاهی اجمالی به این فعالیت‌ها و مهم‌تر از آن، به نتایج به دست آمده در دویی، می‌توان گفت که این شهرداری توانسته است به موفقیت‌های گسترده و درخور توجهی در قالب اهداف خود دست یابد.

برنامه ریزی راهبردی مشارکتی در سنگال

ترجمه: گلناز کریم نوری

تاریخچه، اهداف و راهبرد

شکل جدید همکاری بین شهرداری‌ها و جامعه مدنی در زمان حاضر، در قسمت‌های مختلف قاره آفریقا مورد آزمایش قرار گرفته است. به عنوان مثال، در مورد شهر پیکین (Pikine) جمعیتی در حدود ۱ میلیون نفر واقع در منطقه شهری داکار (Dakar) در سنگال، اقامت می‌کنند. این افراد در برنامه ریزی راهبردی مشارکتی، که «پروژه شهر» نامیده می‌شود، به عنوان عضو پذیرفته شده‌اند.

این پروژه به دنبال تقاضای شهردار پیکین از سازمان فعالیت محیط زیست و توسعه در جهان سوم (ENDA)^(۱) برای شرکت دادن این شهر در برنامه‌های توسعه آغاز شد. پروژه مذکور با شناختی که نسبت به ساختار جدید سیاست تمرکز زدایی داشت، توانست در سال ۱۹۹۶ در سنگال نقش‌ها و ساختارهای جدیدی را در سازمان‌های دولتی وابسته به شهرداری‌ها به وجود آورد. شهرداری پیکین همه جوانب و ابعاد مسئولیت‌های خود را در قبال مدیریت شهری در نظر گرفت، و سرانجام شهر را به ۱۶ بخش تقسیم کرد، که هر کدام از بخش‌ها دارای یک شهردار بودند.

دیدگاه کلی در مورد «پروژه شهر» در پیکین، باعث ایجاد همکاری‌های جدیدی در روند برنامه ریزی مشارکتی میان عوامل مؤثر در توسعه محلی، از قبیل نمایندگان مردم، مسئولان شهرداری‌ها، سازمان‌های غیردولتی، کانون‌ها، انجمن‌ها و بخش‌های خصوصی شد.

به طور کلی، هدف این فرایند مشارکتی گنجانیدن تصمیمات محلی در برنامه‌های دولتی بوده است (دستور کار ۲۱). از اهداف دیگر آن نیز می‌توان به تغییر شکل محله‌های شهری به منظور بهبود بخشیدن به وضعیت محیط زیست و شرایط زندگی در پیکین اشاره کرد. این پروژه در نظر دارد با ایجاد امکان تبادل نظر میان شهروندان و رهبران سیاسی، حکومتی آرمانی را به وجود آورد.

هدف اصلی «پروژه شهر»، کمک به شهر پیکین به منظور تدارک راهبردی جدید در برنامه ریزی و اداره شهرداری بود، که مطابق آن این شهر می‌توانست جوابگوی نیازها و احتیاجات مردم باشد. از سوی دیگر، این پروژه با ایجاد مجموعه‌ای از طرح‌های اساسی و محوری در سطح محلی می‌توانست، زمینه‌های توسعه محلی مشارکتی را به منظور دستیابی به هماهنگی بهتر در فعالیت میان بخش‌های مختلف شهر و دولت‌های محلی به وجود آورد.

هدف نهایی پروژه

این پروژه به کمک طرحی که بین ENDA TM و شهرداری پیکین به اجرا درآمده بود، توانست در چهار مورد بسیار مؤثر واقع شود:

الف) شرکت دادن عواملی که برای حضور در تبادل نظرها، بحث‌ها و تصمیم‌گیری‌ها ضروری بود؛

ب) مد نظر قرار دادن تأثیرات در سطح محله‌های وابسته به شهرداری‌ها؛
ج) تأکید بر بهبود بخش‌های مختلف (آموزشی، تجارتي، تفریحی و جز آن)؛ و
د) ایجاد روندی آموزشی و آزمایشی (تجربی).

روش‌های اجرایی و نتایج به دست آمده

هر چند که دو سال برای بررسی و ارزیابی روند پیشرفت تجربه‌ی یکین مدت زمان درازی نیست، ولی با وجود این تاکنون مراحل بسیاری در این زمینه پشت سر گذاشته شده و نتایج به دست آمده بسیار رضایت بخش بوده است. مسلماً بسیار دشوار بتوان برنامه‌ریزی مشارکتی را در مقیاس شهری با جمعیتی معادل یک میلیون نفر به اجرا درآورد. به منظور اقدامات رسمی در محدوده این روند، به مجموعه‌ای از نشست‌های مقدماتی و شورای نمایندگان از تمامی گروه‌ها و عوامل مؤثر در این برنامه نیاز است. برای شروع این پروژه مسئولیت اجرایی آن به عهده عوامل و افرادی گذاشته شد که داوطلبانه و به میل خود خواستار اجرای آن شده بودند.

برنامه‌های توسعه در سه مرحله به اجرا درآمد و در طی انجام این مراحل امکان دسترسی به اطلاعات جمع‌آوری شده، فراهم گردید.

اولین مرحله، سازماندهی به جلسات بحث و تبادل نظر بود که در آنها مسئولان و مدیران ۱۶ بخش، دورهم گرد می‌آمدند تا در عرض دو روز، در مورد مسائل محیط زیست محلی، توسعه اقتصادی - اجتماعی و همچنین موضوعات آموزشی، فرهنگی و ورزشی، به بحث و بررسی بپردازند. دومین مرحله، تشکیل کمیته‌های محلی متوالی (CLS) به منظور سازماندهی به

سنگال - تاکان

فعالیت‌ها، تدارک برنامه‌ای منسجم برای عملیات برنامه‌ریزی، تسهیل ارتباطات و تبادل نظر سازمان‌های دولتی منطقه و اهالی بود. مرحله سوم، ایجاد پنج کمیسیون موضوعی تخصصی در سطح محلی بود که به منظور فراهم آوردن زمینه‌های حفاظت از محیط زیست، توسعه اجتماعی - اقتصادی، حکومت آرمانی، ارتباطات و مبادله اطلاعات و همچنین توسعه بخش‌های آموزشی، فرهنگی و ورزشی تشکیل شده بودند.

این روند مقدماتی از طریق فعالیت‌های ENDA TM، که رهبران محلی، کانون‌های جوانان و انجمن‌های بانوان را برای شروع و تسریع این پروژه مد نظر قرار می‌داد، راه اندازی شد. حضور بخش خصوصی در طی اجرای این پروژه بسیار

«پروژه شهر» در پیکین، باعث ایجاد همکاری‌های جدیدی در روند برنامه‌ریزی مشارکتی میان عوامل مؤثر در توسعه محلی، از قبیل نمایندگان مردم، مسئولان شهرداری‌ها، سازمان‌های غیردولتی، کانون‌ها، انجمن‌ها و بخش‌های خصوصی شد

نامحسوس بود و این مسئله به دلیل ضعف و بی‌ارادگی هیئت نمایندگان این ناحیه و فقدان امکانات مالی لازم به منظور انجام اقدامات داوطلبانه در روند اجرایی این پروژه، به وجود آمده بود. این پروژه با موانع انتخاباتی بسیاری مواجه گردید. فشار سیاسی که از سوی نمایندگان بخش‌های مختلف، به منظور بررسی‌های انتخاباتی بر روند سرعت پیشرفت این پروژه وارد می‌شد، موجب تسریع در آماده‌سازی و راه اندازی این پروژه گردید.

در روش‌هایی که تا به حال مورد استفاده قرار گرفته‌اند، با به کار بردن ساختاری سه جانبه برای به دست آوردن اطلاعات و برنامه‌ریزی‌های دقیق، نتایج سودمند و مثبتی حاصل گردیده است. جلسات بحث و تبادل نظر برای شهروندان این امکان را فراهم می‌آورد که بتوانند نیازها و دیدگاه‌های شان را بیان کنند و همچنین برای حل مشکلات شان راه حل‌های پیشنهادی خود را مطرح سازند.

ولی با وجود این نیز، شمار زیادی از افراد از قبیل اهالی، سازمان‌های دولتی و نمایندگان شهری باقی می‌مانند، که برای اولین بار، امکان آن را می‌یابند که در جلسات بحث و تبادل نظری که مورد قبول تمام بخش‌های ذی‌ربط است شرکت کنند. وضعیت داخلی شهر، دستخوش نوساناتی است، که این نوسانات به عملکرد کمیته‌های زنجیره‌ای محلی مربوط می‌شود: عملیات و فعالیت‌های مربوط به سازندگی، تنها در ۱۰ ناحیه از ۱۶ ناحیه می‌توانند به اجرا در آیند. از دلایل محدودیت فعالیت‌ها، می‌توان به ضعف و بی‌کفایتی نمایندگان شهرداری‌ها در به جریان انداختن برنامه‌ها اشاره کرد و در

بعضی موارد، با وجود اختلاف میان اعضای کمیته و حکومت‌های محلی نیز به این مشکلات افزوده می‌شود. در مراحل اولیه اجرای برنامه، اختلال در نقش‌های مدنی نمایندگان و سازمان‌های اجتماعی، بر روند پیشرفت برنامه‌ریزی تأثیر می‌گذارد؛ که این مورد اخیر، تا حدودی به مدیریت شهرداری مربوط می‌شود.

اما باید به این نکته نیز توجه کرد که مردم باید بتوانند در بحث‌های آزاد و سازنده در مورد تغییر تدریجی نقش کمیته‌های محلی متوالی در سازمان‌های تصمیم‌گیرنده شرکت کنند و به علاوه، دامنه مسئولیت‌هایی که به عهده آنها گذاشته شده است نیز وسعت یابد. در مورد کمیسیون‌های موضوعی تخصصی، بیش از صد نفر در بخش خدمات فنی، سازمان غیر دولتی و سازمان‌های اجتماعی فعالیت می‌کنند؛ اما به طور کلی در این کمیسیون‌ها، اغلب موارد جای خالی مشاوران منتخب مردم بسیار محسوس است.

در عین حال، هدف کمیته‌ها و کمیسیون‌ها، برگزاری دو همایش برای ایجاد تشکیلات و سازماندهی گروه‌ها و عوامل مرتبط با آنها بود تا به این ترتیب بتوانند سطح مذاکرات را بالاتر ببرند و امکان تبادل نظر را گسترش دهند. اولین جلسه به حکومت محلی و مشارکت‌های مدنی مربوط می‌شد و دومین جلسه، بر محور رهبری زنان و بسیج محلی برای زنان منتخب و رهبران زنان در مشارکت‌های اجتماعی استوار بود. این تجربه برای تقویت توانایی‌ها، بالا بردن سطح قابلیت‌ها و همچنین شرکت در حرکت‌های سازنده و مثبت در سطح منطقه بسیار سودمند بود. همچنین با این مشارکت‌ها، میزان تسهیلات و امکانات بهداشتی افزایش زیادی پیدا کرد.

تا آنجا که به مدیریت «پروژه شهر» مربوط می‌شود، مسئولان اجرای پروژه مذکور سعی کرده‌اند خط-مشی نهادی را همراه با کمیته ذی ربط به وجود آورند که مستقیماً تحت نظارت شهرداری اداره می‌شود. در این برنامه مشاوران و کارمندان شهرداری‌ها هم گنجانده شده‌اند و این برنامه دارای یک کمیسیون فنی و یک واحد پشتیبانی فنی نیز هست. ولی با وجود همه اینها، این خط‌مشی جدید، عملکرد لازم را ندارد. در حقیقت این کمیته به طور اتفاقی به وجود نیامده است، بلکه هدف از ایجاد این کمیته و همکاری سازمان‌های دیگر، ایجاد تغییراتی در وضعیت ENDA TM بوده است.

در واقع در زمان حاضر، ضعف مدیریت محلی می‌تواند باعث محدودیت فعالیت‌های این پروژه و موجب طولانی‌تر شدن مراحل مقدماتی آن شود.

این وضعیت حتی در مورد مدیریت مالی «پروژه شهر» نیز به وجود آمد. با آنکه در آغاز مدیران شهرداری تأمین سرمایه‌های اولیه این پروژه را به عهده گرفته بودند، اما شهردار در این زمینه اظهار کرد که مسئولیت تأمین بودجه این پروژه به عهده شرکای بین‌المللی است، زیرا برای پیشبرد و ارائه این پروژه، حمایت مالی آنها ضروری است.

پیامدها

پس از گذشت مدت زمان ۲ سال، بسیار مشکل می‌توان

درباره تأثیرات این پروژه به طور قطعی نظر داد و حدود پیشرفت و موانع آن را کاملاً ارزیابی کرد. مهم‌ترین وسیله ارزیابی در مورد «پروژه شهر» شامل یک دستگاه ارزیاب خودکار است که به طور کاملاً حساب شده، پس از پایان هر مرحله، میزان پیشرفت پروژه را بررسی می‌کند. ولی در عین حال، ارزیابی‌های خارجی نیز با برگزاری جلسات مشاوره و همچنین به وسیله محققان و پژوهشگران انجام می‌شود. درست همان طور که پیش از این مجموعه‌ای از مذاکرات بین ENDA TM و عوامل محلی انجام شده بود.

به طور کلی، تحلیل و بررسی شاخص‌های مرسوم ارزیابی، به تعداد افراد شرکت‌کننده یا میزان درآمد و سرمایه مربوط

جلسات بحث و تبادل نظر برای شهروندان این امکان را فراهم می‌آورد که بتوانند نیازها و دیدگاه‌های شان را بیان کنند و همچنین برای حل مشکلات شان راه حل‌های پیشنهادی خود را مطرح سازند

می‌شود و این بازتاب‌های حاصل از ارزشیابی در پنج مورد تأثیر تعیین‌کننده دارد:

- در وهله اول، «پروژه شهر» در پیکین با جمع‌آوری اطلاعات، برنامه‌ریزی دقیق‌تری را در مورد اجرای این پروژه ارائه می‌دهد و همچنین با شمارش و بررسی پیشنهادها موجود در مورد توسعه و گسترش دامنه فعالیت‌هایی که به شهرداری مربوط می‌شود، اقدام می‌کند. این عوامل منجر به نگرش جدیدی در توسعه محلی پیکین و همچنین موجب تشویق عوامل مختلف برای شرکت در این پروژه گردیده است. - دومین اثر اجرای این پروژه، ایجاد جامعه مدنی بسیار فعالی است که در آن هر یک از افراد جامعه سعی بر آن دارد که وظیفه‌ای را که به عهده گرفته است به بهترین نحو انجام دهد. به این ترتیب، امکان شرکت در مدیریت‌های محلی، برای همه فراهم می‌شود و تمامی افراد جامعه می‌توانند در اجرای این پروژه سهیم شوند. ولی با وجود این، باز هم سؤالاتی در نحوه اجرای این پروژه به وجود می‌آید که از آن جمله‌اند: توسعه و گسترش این پروژه تا چه حد امکان‌پذیر است و با توجه به محدودیت‌های زمانی، عوامل مؤثر در اجرای پروژه، چگونه می‌توانند پایان کار پروژه را تضمین کنند؟ چه مدتی لازم است تا این برنامه‌ریزی در دسترس مردم قرار گیرد و چه ضمانتی برای برگشت سرمایه هنگفتی که در اجرای این پروژه به کار رفته است، وجود دارد؟

- سومین اثر مربوط به روش‌های جدید مذاکره بین عوامل مختلف، به ویژه مذاکرات و روابط بین عوامل سیاسی شهرداری است. ولی با این حال، عملکرد عوامل مختلف و همکاری آنها، همگی به ENDA TM بستگی دارد. همه این مسائل به علاوه تعارضات و کشمکش‌هایی که میان منتخبان و شرکای اجرایی این پروژه به وجود می‌آید، باعث بروز مشکلات جدیدی در اداره این پروژه می‌شوند.

انتظارات خود را از این برنامه‌ها بیان می‌کنند و بدین ترتیب وضعیت اقتصادی و اجتماعی بخش‌ها و ناحیه‌های مختلف بهبود می‌یابند. برای تقویت و استحکام بخشیدن به روند پیشرفت پروژه در سطح محلی، مردم باید بیش از گذشته از اهداف بلند مدت «پروژه شهر» آگاه شوند. به منظور استفاده بهینه از این پروژه، باید نیازها و احتیاجات آنها در نظر گرفته شود و راهبردهای جدیدی برای استفاده بهتر از این پروژه ارائه گردد.

سنغال - بیکن

نتیجه‌گیری

اجرای «پروژه شهر» در سنغال تأثیرات بسیار سودمندی به دنبال داشت. به ویژه، در اجرای سیاست‌های جدید دولت در برقراری دموکراسی و تمرکززدایی اجتماعی بسیار مؤثر بود. از نتایج دیگر این پروژه، شرکت افراد بیشتری در برنامه‌های محلی بود، که بدین ترتیب یک اجتماع ۱ میلیون نفری این امکان را به دست آورد که به طور مستقیم در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خود، شرکت کند.

این تجربه در عین حال خواهان آن بود که دموکراسی را در جامعه به اجرا درآورد.

پس از گذشت دو سال، نتایج بسیار امیدوارکننده‌ای به دست آمد، که نشان دهنده آن بود که این پروژه با موفقیت به انجام رسیده است.

اما به هر حال این تجربه نیز مانند تجربیات جدید دیگر، بر سر راه خود با مشکلات زیادی مواجه بود - که یکی از این مشکلات تطبیق روش‌های جدید مدیریت با روش‌های پیشین بود.

«پروژه شهر» در زمان حاضر به اجرا درآمده است و تمامی اطلاعات مربوط به برنامه‌ریزی راهبردی کامل شده‌اند. با اجرای این پروژه، مسئولان سیاسی نیز متعهد شده‌اند وظایف جدیدی را که به آنها محول گردیده است به بهترین نحو انجام دهند؛ و سرانجام، با اجرای این پروژه احتمال بی‌انگیزه شدن مردم در شرکت کردن در برنامه‌های محلی و همچنین بی‌علاقگی آنها در سهام شدن در روند پیشبرد این پروژه به کمترین میزان می‌رسد.

- چهارمین مورد، تأثیرات مثبتی است که این عملیات بر موقعیت محلی می‌گذارد. «پروژه شهر» با ایجاد یک خط مشی جدید، امکان شرکت همه شهروندان را در برنامه‌های مدیریت شهری فراهم می‌آورد.

با اجرای این پروژه، قابلیت‌ها و امکانات افزایش می‌یابند و همچنین نمایندگان جدیدی برای نظارت بر اجرای امور شهری و محلی، به شهرداری‌های بخش‌های مختلف معرفی می‌شوند.

خلاصه اینکه، این پروژه به شکل‌دهی دوباره رهبری‌های محلی کمک می‌کند. در این پروژه، مسئولیت وظایف سازمان‌های دولتی بسیار گسترش یافته است و افرادی که دارای توانایی‌های مالی هستند، با سرمایه‌گذاری در این پروژه، به پیشرفت روند این عملیات کمک می‌کنند.

درس‌های آموخته شده

سیاست عدم تمرکز حکومت در سنغال و ثبات نسبی سیاسی، تأثیرات مثبتی بر روند پیشرفت این پروژه دارد. خارج از چارچوب‌های کلی و با اتکا به تجربیات، هرگز نمی‌توان چنین پروژه عظیمی را به اجرا درآورد. وجود افراد قابل و کارآمد در این پروژه و همچنین هماهنگی عوامل محلی، می‌تواند در روند تسریع و پیشبرد این عملیات بسیار مؤثر باشد.

عوامل دیگر به روش‌های پیشبرد پروژه محدود می‌شوند؛ یعنی همان‌طور که توانایی‌ها و استعداد افراد در مسئولیت‌های بزرگی که به عهده آنها گذاشته می‌شود مشخص می‌گردد، در مورد اجرای این پروژه نیز دقیقاً به همین صورت است. یعنی به عبارت دیگر، یافتن روش مناسب و مؤثر در اجرای پروژه، تنها زمانی امکان‌پذیر است که این روش با مداخلات در مقیاس‌های بزرگ همراه شود، نه اینکه تنها به صورت نظری و فرمولی مورد بررسی قرار بگیرد.

در نهایت، مسائل و مشکلاتی که در مدت اجرای پروژه به وجود می‌آید و توقعات و انتظارات مردم از چنین جریان عظیمی، از دیگر موارد مهم و اصلی در روند اجرای این پروژه است. مردم خواستار آن هستند که در این برنامه‌ریزی سهیم باشند و در مذاکرات و تصمیم‌گیری‌های مربوط به آن شرکت کنند. بنابراین پروژه مذکور باید این امکان را برای آنها فراهم آورد، تا همگان بتوانند در برنامه‌ریزی‌های محلی در زمان‌های مناسب شرکت کنند. پس از گذشت دو سال از عملکرد «پروژه شهر» ثابت شد که این پروژه، تا اندازه‌ای در مدیریت فعال و برنامه‌ریزی‌های شهری مؤثر بوده است. ولی به منظور توسعه و گسترش این تجربه، راهکارهای جدیدی مورد نیاز است:

به منظور ادامه طرح‌ها و نقشه‌های قبلی، نمایندگان باید متعهد شوند که بهترین روش‌ها و شیوه‌های کاربردی را به کار خواهند بست و سرمایه‌گذاران در برنامه‌های مردمی و سرمایه‌گذاری‌های عمومی شرکت جویند تا به این ترتیب «پروژه شهر» بتواند به بهترین شکل به اجرا درآید.

اجرای پروژه‌های گروهی و اجتماعی که به سود مردم هستند، در سطح ناحیه‌ها و بخش‌های بیکن بسیار ضروری است. طرح‌ها و نقشه‌ها ارائه می‌شوند و مردم نیز توقعات و

پانوشت:

1- ENDA: Environment and Development Action in Third World

منبع:

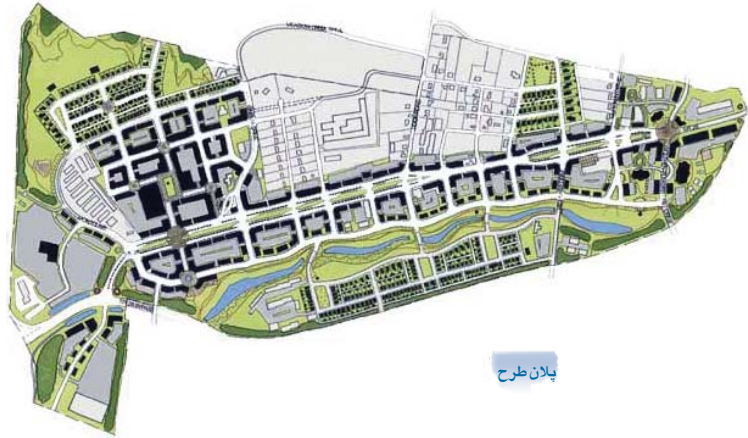
www.enda.sn

طرحی برای شهرکی متفاوت در میامی

ترجمه: علی عربانی دانا

ویژگی انحصاری این فرایند برنامه ریزی در مقایسه با روش‌های دیگر چیست؟

فرایندی که در توسعه این طرح مورد استفاده قرار گرفت، مشتمل بر عنصر مشارکتی قوی بین ساکنان، مالکان تجاری و مالکان املاک بود. این اجتماع بر اساس اولویت‌های بصری و نیازهای زندگی خود توانست نقش و سیمای مرکز این شهرک را تعیین کند. طرح به دست آمده نشانگر اولویت‌های افرادی است که به عنوان تاجران اصلی مرکز این شهرک جدید فعالیت می‌کنند. یکی از مهم‌ترین تغییراتی که ساکنان خواستار آن شدند، پایان دادن به جدایی کاربری‌های زمین و داشتن یک مرکز شهر بود، به طوری که افراد بتوانند در آن به کار، زندگی و فعالیت بپردازند. این تغییر اولویت‌ها برای اجتماع حاشیه نشین بسیار اهمیت دارد.

پلان طرح

محل‌های حاشیه‌ای را چگونه می‌توان توصیف کرد؟ در طول ۵۰ - ۴۰ سال گذشته، توسعه تجاری و مسکونی حاشیه‌های شهر عمدتاً حول محور اتومبیل بوده است و نه انسان. در نتیجه این طرح اجتماعی به صورت‌های مختلف زیر بر ساکنان آن اثر منفی گذاشته است.

بهداشت

برنامه ریزی مجزای کاربری زمین در حاشیه‌ها سبب شده است که افراد برای رفتن به محل کار، خرید، مراکز تفریحی و رستوران‌ها بیشتر از گذشته از اتومبیل استفاده کنند. در مناطق حاشیه‌ای افراد برای انجام همه کارهای بیرون از منزل از اتومبیل استفاده می‌کنند. این امر باعث افزایش ترافیک، آلودگی هوا و ایجاد فشارهای عصبی برای رانندگان می‌شود و از فعالیت بدنی آنان می‌کاهد. یکی از علل چاقی افراد جامعه ما به خاطر غذاهای پرچم و سرپایی است که افراد در پشت فرمان ماشین صرف می‌کنند؛ و در واقع چنین چیزی جانشین پیاده‌روی افراد گردیده است.

توسعه حاشیه‌ها عموماً با حضور شهروندان هم‌نوع صورت می‌گیرد. این توسعه‌ها به شهروندان اجازه نمی‌دهند که خود را در معرض تنوع و عقاید جدیدی قرار دهند که در محله‌های متنوع شهر مطرح می‌گردند. تفاهم، شکیبایی و نشاط فرهنگی از جمله مفاهیمی هستند که در حاشیه‌ها مورد توجه قرار نمی‌گیرند و در حقیقت از میان رفته‌اند.

خانواده

مدت زمانی که والدین صرف رفت و آمد به محل کار می‌کنند، در حقیقت زمانی است که در کنار خانواده به سر نمی‌برند. به همین صورت، مدت زمانی که کودکان برای رفتن به مکان‌های ورزشی و انجام فعالیت‌های فوق برنامه، در ماشین به سر می‌برند، زمانی اضافی و رفت و آمدی بی‌هوده است که موجب آلودگی هوا نیز می‌گردد.

اخیراً مشاوران KZF^(۱) با استفاده از فلسفه شهرنشینی جدید توانستند طرحی مقدماتی برای مرکز شهرک میامی تهیه کنند که تقریباً به طول یک مایل در امتداد مسیر اصلی شماره ۲۸ گسترش خواهد یافت. این طرح دارای کاربری مختلط تجاری و مسکونی است و از امکانات دولتی استفاده می‌کند. این مشاور قصد دارد که راه‌هایی را برای پارکینگ، دسترسی به پیاده‌رو، دسترسی به وسایل نقلیه پیدا کند و خدمات مشاوره‌ای مربوط به اجرای طرح توسعه مجدد در نظر بگیرد.

برای فهم بهتر این پروژه، ابتدا سؤالات اساسی مربوط به شهرنشینی جدید پاسخ داده خواهد شد و بدین طریق مشخص خواهد شد که مسیر اصلی شماره ۲۸ شهرک میامی چگونه می‌تواند مبنای آینده این اجتماع باشد.

شهرنشینی جدید چیست؟

شهرنشینی جدید جنبشی است که در چند سال اخیر در ایالات متحده آمریکا پیدا شده است. کارشناسان شهرنشینی از طرح‌هایی که نشانگر ارزش‌های سنتی اجتماع‌اند - به عنوان مثال، خیابان‌های باریک، پیاده‌روهای جذاب در مرکز شهر و واحدهای همسایگی - حمایت می‌کنند. ترکیب کاربری‌هایی همچون مغازه، مسکن، رستوران، اداره و مراکز تفریحی از ضروریات این مفهوم به شمار می‌آید.

برنامه‌ریزان و معماران که بر روی طرح مشاور KZF کار می‌کنند، از اصول شهرنشینی جدید آگاه‌اند و مفاهیم اساسی را در توسعه شهرک میامی به کار می‌گیرند.

از دیدگاه ما، این طرح نشانگر «شهرنشینی واقعی» است، زیرا هیچ چیز «جدیدی» در ارزش‌های این طرح وجود ندارد. اگر هم چیز جدیدی وجود داشته باشد، بازگشت به ارزش‌هایی است که قبلاً محله‌های شهر ما را به محیطی جذاب برای کار، زندگی و تفریح تبدیل کرده بود.

– مناطق پارکینگ بسیار گسترده بودند؛ و
– ده‌ها جدول در امتداد مسیر ۳ باندى قرار داشتند.

این عوامل منجر به ایجاد منطقه‌ای گردید که همه سفرهای آن با اتومبیل انجام می‌شد. زمانی تجارت در این منطقه به اندازه‌ای خوب بود که ترافیک ناشی از اتومبیل‌ها سبب ایجاد کمربندی چهار

باندى در اطراف مرکز تجارى گردید. تأثیر شبکه‌ای این کمربندی بر تجارت همان چیزی بود که انتظار می‌رفت. رانندگان علاوه بر دوری از مسیر اصلی پرتراffic، از مراکز تجارى واقع در آنجا نیز دوری می‌کردند. در انتهای شرقی این کمربندی که زمین‌های آزاد زیادی وجود داشت، مراکز تجارى جدیدی شکل گرفته است که ممکن است روزی باعث بروز همان مشکلات قبلى مراکز تجارى – یعنی تعطیلی کار خرده‌فروشان – گردد.

تغییرات بازار و رقابت در بین خرده‌فروشان بزرگ ساخت و ساز سبب تعطیلی یک فروشگاه ابزار آلات گردید. اقدامات کوچک دیگر هم ممکن است بر خرده‌فروشان بزرگ تأثیر بگذارد. آنچه باقی مانده است عبارتند از:

- ۱- بناهای خالی و یا در حال استفاده؛
- ۲- محیطی که فاقد پیاده‌روهای جذاب است؛
- ۳- منطقه وسیعی از پارکینگ‌های زمینی؛
- ۴- مجموعه‌ای از مراکز خرده‌فروشی کوچک‌تر؛
- ۵- رستوران‌هایی که عمدتاً غذاهای سریایی می‌فروختند؛ و
- ۶- مراکز خدمات اتومبیل.

این شرایط در بسیاری از جوامع با کاربری‌های نامطلوبی همراه بود که بعد از خروج دسته جمعی افراد از یک مرکز تجارى به وقوع می‌پیوست. بازار کهنه‌فروشان و فروشگاه‌های لباس‌های دست‌دوم عمدتاً در این مناطق قرار داشتند.

وضعیت شهرک میامی متفاوت است. مسئولان و شهروندانی که دارای بیشترین درآمد در منطقه‌اند، خواستار درآمد بیشتری بودند و کاهش مناطق تجارى قدیمی را فرصتی برای ایجاد چیزی جدید و هیجان‌انگیز قلمداد کردند؛ یعنی یک مرکز واقعی روستایی.

استفاده از اصول شهرنشینی جدید شناسایی فرصت‌های توسعه مجدد و پژوهش در زمینه بازار املاک، که نشانگر نیاز توسعه تجارى در مرکز شهر است، سبب شد که یک طرح جامع تدوین شود. این طرح قصد دارد که تغییرات گسترده‌ای در مسیر اصلی شماره ۲۸ ایجاد کند.

امنیت

خیابان‌های عریض حاشیه شهر موجب افزایش سرعت می‌گردد و کودکان و عابران را بیشتر در معرض خطر قرار می‌دهد. نبود گذرگاه عابر پیاده و وجود مناطق بزرگ پارکینگ هم خطر آسیب‌پذیری افراد را افزایش می‌دهد.

بودجه

توسعه ناگهانی حاشیه‌ها بسیار گران و پرهزینه است. نیاز به گسترش خدمات دولتی همچون پلیس، آتش‌نشانی و جمع‌آوری زباله اغلب بدون هیچ گونه تناسبی منجر به افزایش هزینه‌های حکومت محلی می‌گردد. در حالی که زمین‌های بایر چندان پرهزینه نیست اما هزینه توسعه و حفظ ساختار زیربنایی (جاده، فاضلاب، خطوط آب و امکانات دیگر) برای پرداخت کنندگان مالیات بسیار زیاد است.

افزایش زمین‌های آسفالت‌پیمادهایی همچون از بین رفتن چشم‌اندازهای طبیعی، هوای پاک و تولیدات کشاورزی را در بردارد. پیامدهای مالی این کاستی‌ها را چه بسا نتوان در یک زمان مشخص درک کرد اما حل این مشکلات به هر حال بسیار پرهزینه و دشوار است.

زندگی در جامعه‌ای که دارای اصول شهرنشینی است چه فوایدی دارد؟

فواید زندگی در جامعه شهرنشین برای همه ساکنان آن یکسان نیست:

«کاربری مختلط» اجتماع شهری بدین معناست که بعضی از افراد ممکن است در بالای اداره و یا مغازه خود زندگی کنند و عده‌ای هم ممکن است پیاده به سر کار بروند. به نظر والدین، نزدیکی به مراکز تفریحی به معنای به دست آوردن زمانی است که می‌توان در کنار خانواده و دوستان به سر برد و همچنین به معنای زمانی است که در جاده‌ها از بین نمی‌رود. پیاده روی کوتاه به مغازه به منظور خرید می‌تواند فرصتی برای دیدار همسایگان فراهم آورد. فعالیت‌ها و چیزهای متنوع فرهنگی موجود در مرکز شهر می‌تواند باعث نشاط جوانان گردد. محیط‌های دارای پیاده‌روهای جذاب سبب می‌شوند که سالمندان بتوانند به شیوه‌های مستقل زندگی خود در اجتماع ادامه دهند و احساس خلاقیت و امنیت کنند. رانندگان هم با گردش در خیابان‌های شهر متوجه می‌شوند که مسیرهای پرازدحام و دارای نظارت پلیس ماهیتاً بد نیستند. همه افراد می‌توانند از حس قوی اجتماع، محله و فضای پر نشاط و جذاب پیاده‌روها بهره‌گیرند.

تحول ناحیه تجارى واقع در مسیر اصلی شماره ۲۸

اوهايو (Ohio) با گسترش یک مایلی مسیر اصلی شماره ۲۸ در شهرک میامی زمانی به عنوان یک مرکز تجارى فعال عمل می‌کرد، و این ویژگی‌ها را در خود داشت:

- مراکز تجارى واقع در حاشیه شهر خیلی شلوغ بودند؛
- بخش‌های مختلف دارای نقش‌های تجارى مستقل بودند؛
- رستوران‌های آن عمدتاً غذاهای سریایی می‌فروختند؛
- خرده‌فروشان دارای مکان تجارى بزرگی بودند؛

پانوشت:

۱- Kzf Design نام یک شرکت مشاور معمار – شهرساز در سینسیناتی امریکاست که فعالیت‌های گسترده‌ای در زمینه‌های معماری، برنامه‌ریزی فضا، طراحی داخلی، مهندسی مکانیک، مهندسی سازه، طراحی شهری و جزئیات انجام می‌دهد.

منبع:

www.kzf.com

انتخاب شهردار و رئیس شورای شهر در نووا اسکوشیا

انتخابات عمومی و رأی‌گیری درون شورایی از جمله روش‌های انتخاب شهردار و رئیس شورای شهر در ایالت نووا اسکوشیا کانادا به شمار می‌رود.

انتخاب شهردار، در شهرها و مناطق شهری نووا اسکوشیا از طریق برگزاری انتخابات و گزینش رئیس شورای شهر از طریق رأی‌گیری میان اعضای شورا صورت می‌گیرد. با این حال اگر شهرداری ناحیه یا شهرستان تصمیم بگیرد که رئیس شورا را از طریق انتخابات و با تکیه بر آرای عمومی انتخاب کند، باید این تصمیم خود را حداقل ۹ ماه قبل از موعد برگزاری انتخابات علنی کند.

در زمان حاضر شوراهای نووا اسکوشیا بنا به سیاست‌هایی که در پیش می‌گیرند، مدت زمان خدمت رئیس شورای شهر را تعیین می‌کنند. در واقع مدت زمان انجام وظیفه رئیس شورا برابر با دوره کاری ۴ ساله شورا است؛ اما اگر اعضای شورا تصمیم به کوتاه‌تر کردن این دوره بگیرند، باید تصمیم مذکور را پیش از اولین نشست شورا که پس از انتخابات شهرداری برگزار می‌شود، اعلام کنند. رئیس شورا با رأی ۲/۳ اعضای شورا از کاربرکنار می‌شود که این امر درباره شهردار صادق نیست. مدت زمان خدمت شهرداری که از طریق انتخابات این کار را بر عهده می‌گیرد، همیشه معادل دوره چهار ساله خدمت شورا است.

همان گونه که پیش‌تر نیز ذکر شد، در نووا اسکوشیا دو روش اصولی برای انتخاب مدیران ارشد شهری وجود دارد: در شهرهای کوچک‌تر، رئیس شورا از طریق اعضای شورا و در شهرهای بزرگ‌تر شهردار از طریق انتخابات گزینش می‌شود.

مهم‌ترین نقاط قوت روش انتخابات درون شورایی اینها هستند:

۱) مشکل کشمکش‌های انتخاباتی میان کاندیداها وجود ندارد.

۲) انتخاب رئیس شورا از میان اعضای شورا به استقرار روابط کاری شایسته و مطلوب در شورا می‌انجامد و اعتماد شورا را به مقام ارشد خود اثبات می‌کند.

مهم‌ترین مشکلاتی که در این روش مطرح می‌شود، تضاد دیدگاه و تصمیمات رئیس شورا با اکثریت اعضای شورا است که این امر می‌تواند باعث ایجاد شکافی دائمی و تشکیل باندهای قدرت در درون شورا گردد. از سوی دیگر، فقدان سنجه‌ای برای تأیید یا

وین، پایتخت اتریش، در اروپای مرکزی واقع است. رویکرد فراغتی به فضاهای باز عمومی در این شهر، نمودی ویژه یافته است.

میدان «شهرداری» که در مرکز شهر وین قرار دارد، از جمله فضاهای باز عمومی است که با اقدامات انجام گرفته در سال‌های اخیر، کارکرد فراغتی آن بسیار پررنگ‌تر شده است.

سابقه شکل‌گیری این میدان به اواخر قرن ۱۹ و به زمان احداث خیابان «رینگ اشتراسه» باز می‌گردد. در آن هنگام دیوارهای شهر با قدمتی ۱۰۰۰ ساله تخریب شدند و بولوار رینگ

عدم تأیید رئیس شورا در دستگاه شهرداری ممکن است به مشروعیت ریاست شورا و نمایندگی او در شهرداری آسیب وارد کند. از مهم‌ترین مزایای انتخابات عمومی می‌توان به این موارد اشاره کرد:

۱) انتخابات عمومی به اصل «یک نفر، یک رأی» جامه عمل می‌پوشاند و هر رأی دهنده آگاه، یک موقعیت برای انتخاب شهردار دارد.

۲) رأی عمومی به شهردار مشروعیت می‌بخشد و نقش مدیریتی شهردار را تقویت می‌کند.

مهم‌ترین آفاتی که گریبانگیر روش دوم می‌شود، عبارتند از: ۱) معمولاً اعضای شورا فردی را به عنوان کاندیدای شهرداری پیشنهاد می‌کنند. در این صورت شاید گزینه‌های انتخابی شهروندان بسیار محدود و ممیزی شده باشد.

۲) در این مدل شهردار در مقابل رأی دهندگان پاسخگوست، نه در قبال شورا! در چنین حالتی امکان بروز کشمکش میان

کانادا - تاتل - شهرداری نووا اسکوشیا

شهردار و اعضای شورای شهر بسیار محتمل به نظر می‌رسد. ۳) بالا بودن هزینه تبلیغات کاندیداتوری، امکان شناسایی و انتخاب افراد لایق و شایسته را کم‌رنگ می‌کند.

گفتنی است در صورت انتخاب هر یک از مدل‌های پیش گفته، مهارت شهردار در ایجاد روحیه جمعی و گروهی، افزایش آگاهی مردم برای انتخاب به جا و شایسته شهردار و نمایندگان خود در شورا نباید از نظر دور بماند.

پانوشت: Nova Scotia
www.gov.ns.ca
منبع: ترجمه: بهار صدی

اشتراسه در کنار ساختمان‌ها و میدان شهرداری ساخته شد. همچنین کانال‌سازی رودخانه دانوب ایجاد و زیرساخت‌های لازم در آن زمان، پیش‌نیازهای اولیه برای ایجاد و توسعه کلان شهری مدرن را فراهم کرد.

در سده‌های بعدی اقداماتی چون احداث راه آهن زیرزمینی وین، پاک‌سازی منظر خیابان‌ها از ترافیک، و بهسازی و طراحی مجدد پیاده‌روها، خیابان‌های تجاری و میدان‌های مقابل مدارس، همگی موجب توسعه بیشتر شهر و بازیافت فضای عمومی برای عابران پیاده شد.

در فاصله سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۰ انجام شد - تمام فضای میدان به پهنه‌های فعالیتی شهروندان بدل گردید.

از اقدامات مهم صورت گرفته در طراحی مجدد میدان «رات هاوس پلاتز» یا میدان شهرداری، انطباق میلان شهری با هویت مکان و استفاده از جنس و گونه‌های گیاهی خاص و منطبق با سایر عناصر شهری و استفاده چند منظوره از المان‌های شهری بوده است. این نحوه برخورد طراحان و برنامه ریزان شهری، روشی زیبایی خواهانه است که به جانمایی تعداد زیادی از کارکردهای شهری در فضایی هر چه کمتر می‌پردازد.

«وین شهر دیگری است»

این عبارت شعار تابلوی گردشگری این شهر است، که از کلان شهرهای هم اندازه خود به مراتب زیباتر و جذاب‌تر است.

انجام طیف وسیعی از فعالیت‌ها همچون برنامه پیاده روی «شب عید سال نو در وین» و استقبال خیل عظیم شهروندان نشان از آن دارد که این شهر قلب تپنده فرهنگ، موسیقی، و ورزش، سرگرمی و هنر و معماری است.

همان گونه که پیش‌تر نیز ذکر شد، میدان «رات هاوس پلاتز» نمونه خوبی از مکانی با کارکردهای متعدد است. این میدان در طول سال‌های اخیر، به الگویی برای ساماندهی سایر میدان‌های وین تبدیل شده است.

یکی از موارد مهم در احداث یا ساماندهی میدان‌ها طراحی و اجرای انعطاف‌پذیر زیرساخت‌ها به منظور تعبیه تأسیسات مورد نیاز است. این مقوله خاص در کنار پرداختن به جداول پیاده‌روها از جمله نکاتی بودند که در بهسازی میدان رات هاوس پلاتز مدنظر قرار گرفتند.

در واقع قبلاً این جداول موانع ناخوشایندی برای بازدیدکنندگان بودند، که این مشکل با بالا آوردن سطح میدان تا سطح زیرسازی شده پیاده‌رو و استفاده از آسفالت برای پوشاندن آن مرتفع شد.

اختصاص طیف متنوعی از کاربری‌ها در این میدان در بیشتر ایام سال، برگزاری جشن افتتاحیه فستیوال وین، راه‌اندازی بازارهای کریسمس، به همراه طراحی ساده و محتاطانه میدان موجب هر چه پویاتر شدن آن شده است.

در نگاه کلی به شیوه‌های جدید طراحی فضاهای عمومی و باز در وین می‌توان دریافت که این فضاها به لحاظ حقوقی، به راستی دارای عمومی به شمار می‌روند و استفاده شخصی یا اجاره بخشی از آن به نفع اشخاص عملاً امکان‌پذیر نیست.

روش طراحی فضای امن عمومی که کارکردهای مختلف شهری دارد باید حتی الامکان بیطرفانه و منعطف باشد. استفاده کنندگان خصوصی باید مورد توجه قرار گیرند و با روشی هدفمند هدایت گردند. تنها در این صورت است که دسترسی به ترکیبی صحیح از تجارت و آزادی عمل استفاده کنندگان امکان‌پذیر است. این مصداق تجربه‌ای است که در میدان پر ارزش و مهم رات هاوس پلاتز به ثمر نشست است.

منبع: www.planum.net
ترجمه: گلزار زندگی

پروژه بهسازی و طراحی مجدد در محدوده‌ای به وسعت تقریبی ۳/۲۰۰/۰۰۰ مترمربع اجر شد. این محدوده‌ها علاوه بر پاسخگویی به نیازهای محلی، نیازهای شهری و بین‌المللی همچون فرهنگ شهری و گردشگری را نیز مرتفع می‌کردند.

زمانی که رینگ اشتراسه ایجاد شد، جانمایی میدان «رات هاوس پلاتز» به گونه‌ای بود که بین دو ساختمان عمومی و مهم مرکز شهری وین - یعنی ساختمان شهرداری و تئاتر بورگ - قرار می‌گرفت و به عنوان فضای شهری عمومی بزرگ و یادمانی به وسیله پارک «رات هاوس» احاطه می‌شد. با اقداماتی نظیر پاک‌سازی بخشی از میدان از ترافیک به واسطه احداث پارکینگ زیرزمینی و بستن مسیرهای منتهی به میدان به روی خودروها - که

سبزه‌چینی در میدان شهرداری

شهرهای آینده نیازمند مشارکت امروز

دخیل کردن شهروندان در اداره امور شهر و جلب مشارکت خلاقانه آنها شرط پیشرفت شهرهای آینده است - شهرهایی که در اکنون و گذشته ریشه دوانیده اند.

امروزه اصطلاح «خلاقیت شهری» مفهومی است که در بسیاری از شهرهای اروپایی به تحقق پیوسته است. مهم ترین فایده های خلاقیت، کاهش هزینه ها، انسجام بیشتر اجتماعی، افزایش غرور و اعتماد متقابل میان مردم و مسئولان و نظایر اینهاست.

در این مفهوم شهرها بهترین مکان برای شکوفایی خلاقیت و جلب مشارکت مردم هستند. در دنیای جدید برای غلبه بر بسیاری از موانع باید از ائتلاف های جدید مشارکت جمعی استفاده کرد. مسئولان باید به افراد فرصت اظهار نظر بدهند، چرا که سهمیم بودن در هزینه ها و منافع، حس مسئولیت مشارکت جو را افزایش می دهد و از تمرکز و انحصار در شیوه های اداره شهر جلوگیری می کند.

مشارکت روحیه مصالحه و میانجی گری و توافق را در افراد بالا می برد و ساختار ثابت سازمان ها را در هم می شکند. این سازمان ها معمولاً در برابر خلاقیت مقاومت می کنند، به خصوص وقتی حرفی از منافع سهامداران و سرمایه گذاران به میان آید! از سوی دیگر، وقتی مشکلات در شهرها پرنگ می شوند، محیط پایداری برای مشارکت و خلاقیت فراهم می آید. در واقع خلاقیت نتیجه تلاشی است که برای بقا صورت می گیرد. تجربه مثبت مشارکت مردمی در بارسلونای اسپانیا، مصداقی روشن برای موارد

پرتغال - اُورا

پیش گفته است. گام نخست در این زمینه تشکیل گروه ۴۰ هزار نفره داوطلبان، برای برگزاری مسابقات المپیک ۱۹۹۲ بود. این گروه از سال ۱۹۸۸ به مدت چهار سال تحت آموزش قرار گرفتند. شهرداری بارسلونا نیز با اعتبار بخشیدن به آن، موجب شد که «انجمن داوطلبان ۲۰۰۰» از دل گروه داوطلبان مذکور با بیش از ۵۰ هزار عضو تشکیل گردد. امروزه داوطلبان بارسلونا در انجام پروژه های مختلف همکاری می کنند و در کاهش هزینه ها و بازده مالی پروژه ها نقش مهمی بر عهده دارند. از دیگر اقدامات انجمن داوطلبان ۲۰۰۰، احیای مرکز تاریخی بارسلونا بود. این گروه با همکاری گروه های قوی واحدهای همسایگی نقش فوق العاده ای در توزیع و ارائه مطلوب خدمات و مسکن و حذف فعالیت ها و کاربری های نامطلوب در این منطقه تاریخی ایفا کردند.

موقعیت سیاسی نوظهور در اُورا (Evora)ی پرتغال، پس از انقلاب سال ۱۹۷۴، زمینه های مشارکت شهروندان را فراهم کرد و شهرداری اُورا توانست پروژه ای طولانی مدت را با مشاوره و همکاری شهروندان اجرا کند. در این میان گفت و گو با مردم و انعکاس دیدگاه های آنها باعث شد علاوه بر پیشبرد دقیق و همه جانبه طرح، آگاهی جمعی در شهروندان و حس مشارکت در امور شهر به نحو گسترده ای افزایش یابد.

سالتسجوبادن (Saltsjobaden) در نزدیکی استکهلم از جمله شهرهای اروپایی است که رویکرد تازه و جالبی به مشارکت شهروندی دارد. در این شهر که -پایان قرن گذشته ساخته شد - تعدادی مجتمع آپارتمانی احداث گردید. اما اجرای این پروژه اعتراض همگان را برانگیخت. شهروندان و برنامه ریزان در پی طرحی برای آینده بودند که همچنان ریشه های خود را در گذشته حفظ کنند.

مصداق گفته شده تنها گوشه هایی از رویکرد شهرهای اروپا به مشارکت را به نمایش می گذارد. مشارکت شهروندان در حفظ میراث فرهنگی شهر بروسل (Brussels)، ایجاد شورای شهری کودکان در فرانسه، پروژه «شهر در مدرسه» در انگلیس، برنامه «کودکان، برنامه ریزان شهری» در فنلاند، و ایجاد شبکه های قوی مشارکت شهری در امیلیارومانی (Emilia Romagna) ی ایتالیا، همه و همه نشان از آن دارد که به شهروندان و شهرهای آینده باید توجه کرد و اندیشید.

منبع: www.unesco.org
ترجمه: علی عربانی دانا

شهرداری شهر کلن به منظور افزایش تعداد گردشگران خارجی و کسب درآمد بیشتر، موزه شکلات را تأسیس کرد. در اولین گام شهرداری کلن با ایجاد سایت اینترنتی به نشانی: www.schokoladenmuseum.de اطلاعاتی کامل درباره این موزه در اختیار شهروندان و جهانگردان گذاشت.

در این موزه شکلات ها در دمای ویژه ای نگهداری می شوند و انواع و اقسام شکلات به صورت درختان، گیاهان، خانه ها، قارچ های مختلف، خرگوش مخصوص عید پاک، بابانوئل، توپ فوتبال و نظایر اینها از کاکائو تهیه شده و به معرض نمایش گذاشته شده است.

یکی از شکلات های جالبی که در این موزه به چشم می خورد،

موزه شکلات در کلن

شکلاتی است که شبیه به کشتی تایتانیک تهیه شده است. در این موزه روزانه ۴۰۰ کیلوگرم شکلات به شکل های مختلف تهیه می شود. نکته جالب توجه اینکه برای جلب بیشتر شهروندان و توریست ها به بازدید این موزه، نان شیرینی و شکلات رایگان به بازدیدکنندگان داده می شود. همچنین به افرادی که شهرت جهانی دارند، شکلات های ویژه ای اهدا می شود که اسامی آنها بر روی شکلات ها حک شده است.

در موزه شکلات، شکلاتی ۳ متری نیز وجود دارد و به علاوه، برخی از توریست ها، شکلات های جدید کشورشان را به موزه تقدیم می کنند.

در تعطیلات تابستانی برای دانش آموزان شهر کلن

کلاس‌های ویژه‌ای برگزار می‌شود. این کلاس‌های آموزشی که در محل موزه شکلات برپا می‌گردد، کودکان را با فرایند تولید شکلات آشنا می‌کند. همچنین در این کلاس‌ها کودکان با شکلات نرم کاردستی‌های مختلف درست می‌کنند که این کاردستی‌ها نیز در موزه شکلات نگهداری می‌شود. گفتنی است از ۲۴ اکتبر تا ۲ نوامبر سال میلادی گذشته، در موزه شکلات شهر کلن، جشنواره شکلات برپا شد.

آلمان - موزه شکلات کلن

منبع: www.stadt-koeln.de/schokoladenmuseum
ترجمه: فرحناز قریله

می‌شود.

این شهر جدید به عنوان شهری با درآمد متوسط به بالا و برای جمعیتی در حدود ۲/۵ میلیون نفر برنامه‌ریزی می‌شود. این در حالی است که معماران و نقشه‌کشان مصری آشکارا نگرانی خود را از فقدان ساخت و ساز در اطراف شهر اظهار کرده‌اند.

از سویی، AVC نیز امیدوار است قاهره نو روزی به مرکز شهری بزرگ بدل شود. دلیل مخالفت طراحان و معماران مصری فقدان ختمش‌طراحی و محدودیت منطقه‌بندی در قاهره نوست.

□ احیای بافت تاریخی، شیوه‌ای آزموده‌تر

معماران محلی تحت تأثیر عقاید «اشرف سلاما» استاد معماری دانشگاه الازهر، برای گریز از معماری غربی مدرن و حاکم بر قاهره با آغوش باز از احیای بافت تاریخی شهر استقبال کردند. به عنوان مثال، «اتحادیه فرهنگی آقاخان» قاهره در حال احداث پارک شهری ۸۰ هکتاری در حاشیه شرقی قاهره و نزدیک به حصارهای قدیمی شهر است. این منطقه پیش از این محل جمع‌آوری زباله‌ها بود و دیوارهای کهن شهر قاهره زیر تلی از زباله مدفون شده بودند. بخشی از این طرح شامل خاکبرداری از این دیوارهاست و بخش دیگر پروژه به بازسازی بناهای تاریخی از قبیل بازسازی یک مناره و خانه‌ای سلطنتی که در همسایگی پارک قرار دارند و همچنین اعطای وام‌های کم بهره به صاحبخانه‌ها به منظور معماری و بازسازی خانه‌ها، می‌پردازد.

منبع: Architectural Record Vol.4, No.3
ترجمه: فاطمه فردشان

شهر قاهره، پایتخت مصر، که روزگاران گذشته از آن به عنوان «پاریس نیل» یاد می‌شد، اکنون در انبوهی ساخت و سازهای ناهماهنگ و گسترش بی‌رویه و نامنظم محدوده شهر، به شهری بی‌نظم و آشفته تبدیل شده است.

قاهره بزرگ‌ترین منطقه شهری آفریقا است که طی بیست سال گذشته به شهری بسیار بزرگ و پراکنده بدل گشته است. ۱۷ میلیون شهروند ساکن قاهره در پیچ و خم‌های خیابان‌های تنگ این شهر اسلامی قرن سیزدهم و نیز در خیابان‌ها و پیاده‌روهای عریض قرن نوزدهم که بر اساس الگوهای پاریسی احداث شده‌اند، زندگی می‌کنند. برجسته‌ترین نمونه‌های این آشفستگی، هتل‌هایی است که به وسیله سرمایه‌گذاران خارجی و معماران داخلی طراحی گردیده و در سواحل رودخانه نیل احداث شده‌اند. گویی پس از گذشت چهارده سال از مرگ «حسن فازی» - ماهرترین معمار مصری - این حرفه در مرز بحران قرار گرفته است. در این میان فقدان محدودیت ساخت و ساز، مجوزهای قانونی کهنه و آموزش ناکافی و نامناسب نیز موجب شد که زمین لرزه سال ۱۹۹۲ بسیاری از بناهای غیر مقاوم را با خاک یکسان کند.

□ خروج دانشگاه امریکایی از شهر قدیم قاهره، راه حل نخست

AVC نام مخفف دانشگاه امریکایی است که در سال ۱۹۱۹ میلادی در قاهره ساخته شد. مسئولان این کالج کوچک هنرهای آزاد عقیده دارند با انتقال آن به «قاهره نو» تحولی در سطح استانداردهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری ایجاد می‌شود. لازم به ذکر است که «قاهره نو»، به منظور رفع فشارهای جمعیتی، به صورت کم‌رندی دور تا دور شهر قدیم قاهره ایجاد

شکوه از دست رفته پاریس نیل

مصر - قاهره در حاشیه رود نیل

طرح راهبردی زلزله در استانبول

در صورت وقوع زلزله در استانبول ۷ درصد ساختمان‌ها، یعنی ۵۰۰۰۰، ساختمان کاملاً تخریب می‌شود.

آسیب‌پذیری و عدم مقاومت ساختمان‌های استانبول در برابر زلزله از جمله مواردی بودند که موجب سرعت بخشیدن به روند تهیه «طرح راهبردی زلزله استانبول» شدند. این طرح که با همکاری شهرداری و چهار دانشگاه بزرگ استانبول تهیه شده است، نخستین بار در جلسه مطبوعاتی که سال گذشته میلادی برگزار شد، معرفی گردید. این پروژه با ابعادی وسیع و برای نخستین بار در دنیا انجام می‌گیرد.

رئیس دانشگاه مرمره این پروژه را توافقنامه‌ای اجتماعی قلمداد کرد و رئیس دانشگاه فنی نیز این طرح را اولین قانون

ترکیه - زلزله ۱۹۹۹

اساسی زلزله در دنیا نامید.

طرح مذکور با ارزیابی ۳۰ سال آینده استانبول قصد دارد میزان خسارات زلزله‌های احتمالی را به حداقل برساند. بر اساس این طرح، تمامی ساختمان‌ها، راه‌ها، پل‌ها و فضاها و امکانات شهری مورد بررسی قرار می‌گیرند و چنانچه مکانی یا بنایی در

برابر زلزله آسیب‌پذیر باشد، نوسازی استحکام و تقویت آن در دستور کار قرار خواهد گرفت.

منبع: www.irt.com.tr
ترجمه: فرحناز نوبخت

مون پلپه شهر تعامل و مشارکت

شهرداری مون پلپه، از شهرهای فرانسه، به منظور نیل به اهداف دموکراسی محلی فضاهای گفت و گو و مشارکت مناسبی را ایجاد کرده است.

یکی از اقدامات مثبت شهرداری مون پلپه اجرای طرح «زندگی روزمره در مون پلپه» است. بر اساس این طرح، معاون شهردار در هر محله درخواست‌ها و صحبت‌های ساکنان را می‌شنود و به

زندگی روزمره شهروندان را به عهده دارد. اقدام مثبت دیگر این شهرداری تأسیس ۲۳ مکان با نام «خانه همگانی» است. در این خانه‌ها با مشارکت نهادهای دیگر به نیازها و خواسته‌های شهروندان در حیطه‌های ورزش، موسیقی، هنرهای دستی و تجسمی، زبان و نظایر اینها پاسخ داده می‌شود. یکی دیگر از اقدامات صورت گرفته در جهت ارتقای کیفیت

فرانسه - مون پلپه

شورای شهر انعکاس می‌دهد.

در مسیر تحقق این طرح «کمیسیون زندگی روزمره در مون پلپه» نیز شکل گرفته است. جلسات این کمیسیون ماهانه یک بار برگزار می‌شود و کمیته‌های محلی شهر، تکنیسین‌ها و کارشناسان ذی ربط را به این جلسات دعوت می‌کنند. از اقدامات جالب توجه این کمیسیون برای اطلاع از مشکلات شهروندان، این است که شماره تلفنی را با عنوان «شماره سبز» در اختیار شهروندان قرار داده است.

خانه دموکراسی محلی مکانی است که به وسیله شهرداری مون پلپه اداره می‌شود. این خانه ۷ روزنامه محلی منتشر می‌کند و مسئولیت برگزاری نشست‌های مربوط به مسائل و مشکلات

زندگی روزمره شهروندان مون پلپه، تشکیل گروه امداد شهری است.

وظیفه اصلی این گروه تأمین امنیت در فضاهای باز شهری و فراهم آوردن امکان گفت و گو و تعامل میان شهروندان است. در مواردی که مشکل خاصی پیش می‌آید، این گروه اطلاعات لازم را در این باره جمع‌آوری می‌کنند و آن را به مسئولان سرویس‌های خدمات‌دهی مربوط، منتقل می‌سازند. گروه امداد شهری با تمامی گروه‌ها و نهادهایی که در شهر فعال هستند، دائماً مرتبطاند و به عنوان حلقه ارتباطی شهروندان و مسئولان، در جهت حل مشکلات شهروندان مون پلپه عمل می‌کنند.

منبع: www.ville-montpellier.fr
ترجمه: مینو موسوی

آلودگی شدید هوا، کاهش سفره‌های آب زیرزمینی و سابقه کم‌آبی، مسئولان شهر مکزیکوسیتی را با چالشی جدی در حوزه مدیریت زیست‌محیطی مواجه کرده است.

مکزیکوسیتی بزرگ‌ترین شهر دنیا و قدیمی‌ترین شهر شمالی آمریکا به شمار می‌رود اما مشکلات هراس‌انگیز زیست‌محیطی اکنون حیات ۲۰ میلیون شهروند ساکن این شهر را تهدید می‌کند.

در ماه نوامبر سال میلادی گذشته مکزیکوسیتی میزبان کنفرانسی با موضوع مشارکت اجتماعی در مدیریت محیط شهری بود. در این کنفرانس نمایندگان ۱۰ کشور آمریکای لاتین درباره

چگونگی جلب مشارکت شهروندان در مدیریت محیط زیست و تحولات عمیق ناشی از آن به بحث و گفت و گو پرداختند.

شرکت‌کنندگان با تأکید بر این مطلب که در سه دهه آینده ۹۰ درصد جمعیت جهان در مناطق شهری متمرکز می‌شوند، بر ضرورت رسیدگی هر چه سریع‌تر به این معضل تأکید کردند.

دغدغه‌های زیست‌محیطی برای مسئولان کلان شهر مکزیکوسیتی امر تازه‌ای نیست و بیش از یک دهه پیش نیز آلودگی شدید رودخانه گوآیبا (Guaiaba) شرایط حساسی را ایجاد کرد و دست آخر شهرداری متوجه شد که راهی جز مشارکت دادن شهروندان در بازیابی و نجات این رودخانه ندارد. در جریان

یاری‌گری در مدیریت زیست محیطی مکزیکوسیتی

مکزیکوسیتی - پارک کپورلیک

آموزش پیوندی ناگسستی داشت.

در کنفرانس مذکور مسئول پروژه‌های زیست محیطی مکزیکوسیتی از آموزش‌های زیست محیطی و تشکیل مرکز اطلاعاتی محیط زیست خبر داد. شهروندان مکزیکوسیتی می‌توانند از طریق تماس با خط ارتباطی ۲۴ ساعته مرکز در تمام ایام هفته از شرایط و کیفیت هوا مطلع شوند.

گفتنی است اقدامات صورت گرفته درباره حل مشکلات زیست محیطی در مکزیکوسیتی، آغاز مسیری طولانی است؛ مسیری که برای پیمودن آن باید درهای مشارکت را به روی شهروندان گشود.

منبع: web.jdrc.ca
ترجمه: شهروز فرزین پاک

عملیات بازیابی چهار اصل مهم در نظر گرفته شد:

- ۱) رودخانه عاری از آلودگی مکمل شهر و عاملی برای پیشرفت اقتصاد شهر به شمار می‌آید.
- ۲) با تکیه بر شعار «جهانی بیندیش و محلی عمل کن» باید از روش‌هایی استفاده می‌شد که ویژگی‌ها و ارزش‌های منطقه‌ای را زنده کند.
- ۳) مشارکت اجتماعی باید با تشخیص مسئله و جست و جوی راه حل توأم باشد.
- ۴) برنامه‌های زیست محیطی قابل اجرا، مفهوم مدیریت یکپارچه زیست محیطی را رقم می‌زد. این برنامه‌ها با بهداشت زیست محیطی، برنامه‌ریزی شهر و منظر شهری، توسعه پایدار و

شناسایی راهکارهای لازم الاجراست.

در اولین روز از برگزاری این همایش کاهش آسیب‌پذیری شهرها در برابر سوانح و راه حل‌های مبتکرانه در مواجهه با این پدیده مطرح و بررسی شد.

در روز دوم این نشست در زمینه پیشنهادهای فنی و قانونی ساخت و ساز بحث و تبادل نظر شد. بر همین اساس، ارزیابی سریع ساختمان‌ها برای تخمین آسیب‌پذیری آنها در برابر زلزله و شناسایی مناطق آسیب‌پذیر در دستور کار قرار گرفت و برآوردهای گوناگونی برای مقاومت‌سازی بناهای موجود در برابر زلزله صورت پذیرفت. نتایج این همایش به صورت چهار راهکار اجرایی ارائه شد، که عبارتند از:

- برنامه‌ریزی پاسخگو؛

- تدوین نظام فنی و قانونی؛

- افزایش میزان آگاهی؛ و

- افزایش ضریب مقاومت ساختمان‌ها در برابر زلزله و

بررسی‌های بیشتر در عملیات نقشه‌برداری.

گفتنی است در این همایش، کارشناسان زلزله، متخصصان، نمایندگان ادارات ارشد دولتی و سیاست‌گذاران اصلی، مهندسان و معماران، نمایندگان آتش‌نشانی، پلیس و شهرداری و نهادهای غیردولتی و دانشگاه‌ها شرکت کردند.

در آستانه روز جهانی تقلیل سوانح (۲۹ اکتبر) همایش کاهش آسیب‌پذیری شهری در برابر زلزله در شهر دهرادان هند برگزار شد.

این همایش که با مشارکت فنی مرکز مدیریت و تقلیل سوانح (DMMC)¹⁾ برگزار شد، بخش مهمی از «برنامه مدیریت خطرهای سوانح» است که به وسیله دولت هند اجرا شده است. هدف اصلی از برگزاری این همایش دو روزه تأسیس کمیته مدیریت سوانح شهری به منظور اولویت‌بندی فعالیت‌ها و

در همایش دهرادان هند برگزار شد:

ایمن‌سازی شهرها در برابر زلزله

هند - دهرادان

۱) Disaster management and mitigation center: یانوش

منبع: www.undp.org.in
ترجمه: گلزار زندی

خطر سواره در تقاطع دوچرخه‌ها

بویان شهابیان

دانشجوی کارشناسی ارشد شهرسازی

– کم بودن هزینه احداث راه و پارکینگ برای دوچرخه (۱۰ تا ۲۰ درصد هزینه راه) (مطالعات حمل و نقل و ترافیک در تهیه طرح‌های تفصیلی، ۱۳۷۶، ۹۷ و ۹۸).

اما در عین حال که استفاده از این وسیله نقلیه مزایای فراوانی دارد، نباید نیازهای اساسی آن را نیز نادیده گرفت. پنج اصل: ایمنی، پیوستگی، آسان بودن، زیبایی و راحتی مسیر، به عنوان نیازهای اساسی در این زمینه مطرح‌اند. (منصوریان، مدیریت شهری، شماره ۱۱ و ۱۲، ص ۹۶ و ۹۷).

اصل پیوستگی بر روی کامل بودن شبکه حمل و نقل مخصوص دوچرخه، اتصال به ایستگاه‌های وسایل نقلیه عمومی، فراهم بودن پارکینگ و ایجاد شرایط و امکاناتی برای یافتن مسیر مورد نظر دوچرخه سوار در طول مسیر مخصوص دوچرخه تأکید دارد.

آسان بودن مسیر نیز باعث می‌گردد گروه‌هایی از اجتماع که دارای توانایی جسمانی محدودتری هستند، بتوانند از آن استفاده کنند.

به عبارت دیگر، مسیر مخصوص تردد دوچرخه باید به صورتی طراحی شده باشد که کمترین تقاطع را با مسیر تردد سایر وسایل نقلیه داشته باشد و در عین حال کف‌سازی مناسبی شده باشد تا انرژی کمتری را طلب کند.

زیبایی مسیر نیز از عوامل جذب مسافر دوچرخه سوار است. این موضوع به خصوص در سفرهای با اهداف تفریح و یا خرید بسیار مهم شمرده می‌شود. اما مهم‌ترین نکته در برنامه‌ریزی‌های مرتبط با دوچرخه و دوچرخه سوار، توجه به امنیت آن است و لازم است در هنگام طراحی و ایجاد راه‌های عبوری مخصوص دوچرخه در شهرها به این موضوع توجه خاص گردد.

برقراری تدابیر امنیتی، علاوه بر محافظت از جان دوچرخه سواران و یا عابران پیاده، موجب جذابیت سفر برای دوچرخه سواران نیز می‌گردد.

خطرپذیری تقاطع مسیر دوچرخه

تقاطع‌های مسیر دوچرخه با شبکه معابر اتومبیل پرخطرترین نقاط مسیر مخصوص دوچرخه‌اند و بررسی دقیق و طراحی ضابطه‌مند بر اساس نیازهای تقاطع نیاز دارند. وجود داشتن یا نداشتن موانع بصری، تابلوهای هشدار دهنده و رنگ‌آمیزی مخصوص مسیر دوچرخه در تقاطع‌های مسیر دوچرخه و مسیر اتومبیل رو مهم‌ترین مواردی هستند که در خطرپذیری این گونه تقاطع‌ها نقش دارند. در عین حال

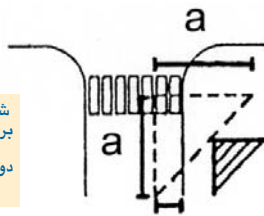
مقدمه

در حالی که شورای عالی شهرسازی و معماری ایران در مصوبه مورخ ۶۸/۱۰/۲۵ خود، طراحی مسیر مخصوص عبور دوچرخه را در کلیه شهرهای با جمعیت بالای ۵۰ هزار نفر مورد تأکید قرار داده لیکن شرایط لازم برای آنکه کالبد شهرها بتواند پذیرای این گونه مسیرها باشند مهیا نگردیده است. عدم تحقق این مصوبه که به علت ضعف‌های نظام مدیریتی کشور است، چیزی از ارزش‌های این وسیله نقلیه نمی‌کاهد. از مهم‌ترین مزایای استفاده از این وسیله نقلیه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

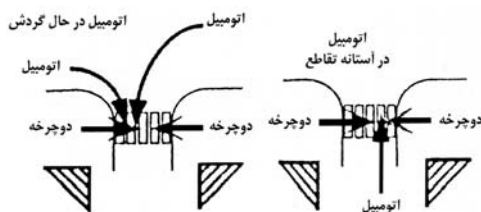
- تهدید کمتر برای امنیت عابران پیاده؛
- عدم استفاده از منابع تجدیدنپذیر (سوخت‌های فسیلی) و هماهنگی با اهداف توسعه پایدار؛
- کمک شایان به کاهش آلودگی هوا و آلودگی صوتی؛
- بالاتر بودن سرعت تردد دوچرخه در مسافت‌های ۴ الی ۶/۵ کیلومتر نسبت به سایر وسایل نقلیه؛
- پایین بودن هزینه‌های ثابت و جاری دوچرخه نسبت به سایر وسایل نقلیه؛

شکل شماره یک- وجود مانع بصری در تقاطع (چنانچه طول a کوچکتر از ۱۵ متر باشد، تقاطع به عنوان تقاطع با مانع بصری شناخته می شود). (Rasanen & Summala, 1998)

شکل شماره دو- حالات کلی برخورد دوچرخه و اتومبیل در محل تقاطع مسیر دوچرخه (Summala, 1998) (Kasanen & Summala)

- ۱- اتومبیل در حال گردش در تقاطع با مسیر دوچرخه برخورد می کند.
- ۲- اتومبیل در آستانه تقاطع با مسیر دوچرخه برخورد می کند.

شکل شماره سه- میزان احتمال وقوع تصادف دوچرخه و اتومبیلی که در حال گردش است در محل تقاطع مسیر دوچرخه، بر حسب حالات مختلف گردش اتومبیل و جهت حرکت دوچرخه سوار (این اطلاعات بر اساس نتایج یک تحقیق میدانی در شهر هلسنکی کشور فنلاند به دست آمده است). (1998, Rasanen & Summala)

شکل شماره ۳ انواع حالات برخوردی را بین اتومبیل و دوچرخه، در تقاطع مسیر دوچرخه در شرایطی که اتومبیل قصد گردش دارد، نمایش می دهد. تجربه نشان داده است که احتمال وقوع تصادف در حالت A ده برابر بیشتر از حالات دیگر (B تا H) است.

(Rasanen and Summala, 1998).

همان گونه که در شکل ۳ دیده می شود، احتمال وقوع انواع دیگر تصادف (B تا H) تفاوت چندانی با یکدیگر ندارد. نتایج حاصل از تحقیقات میدانی که در ۶ تیپ تقاطع انجام پذیرفته، در قالب سه ماتریس در شکل شماره چهار ارائه گردیده است.

اشکالی که در سمت چپ ماتریس ها ترسیم شده است، مشخص می سازد که تصادف صورت گرفته در حالتی بوده است که اتومبیل در حال گردش، با مسیر دوچرخه برخورد کرده و یا اینکه اتومبیل در آستانه تقاطع با مسیر دوچرخه برخورد داشته است.

اشکالی نیز که در بالای هر یک از ستون های ماتریس ها ترسیم شده است، وضعیت جهت حرکت دوچرخه و وجود داشتن یا نداشتن مانع بصری و حالات مختلفی را که می تواند در چهارراه داشته باشد، مشخص کرده است.

بدین ترتیب، به عنوان مثال عدد ۳۵ که در سطر دوم ستون اول ماتریس میانی درج شده است، نشان دهنده این است که در بازه زمانی یکسانی که تقاطع های مختلف دوچرخه بررسی شده اند، ۳۵ تصادف مربوط به حالتی بوده است که اتومبیل در آستانه تقاطع به مسیر دوچرخه رسیده و دوچرخه سوار از سمت راست به تقاطع وارد شده است و در عین حال مانع بصری تقاطع

<p>اتومبیل دوچرخه اتومبیل در حال گردش اتومبیل در آستانه تقاطع</p>	<p>حالتهایی که طی آنها مانع بصری در هیچ سمت تقاطع و یا در هر دو سمت تقاطع وجود دارد</p> <p>۲۱ ۲</p> <p>۲۶ ۴۷</p>
<p>اتومبیل دوچرخه اتومبیل در حال گردش اتومبیل در آستانه تقاطع</p>	<p>حالتهایی که طی آنها مانع بصری تنها در یک سمت تقاطع وجود دارد و دوچرخه سوار از سمت راست به محل تقاطع وارد می شود</p> <p>۳ ۶</p> <p>۳۵</p>
<p>اتومبیل دوچرخه اتومبیل در حال گردش اتومبیل در آستانه تقاطع</p>	<p>حالتهایی که طی آنها مانع بصری تنها در یک سمت تقاطع وجود دارد و دوچرخه سوار از سمت چپ به محل تقاطع وارد می شود</p> <p>۱ ۱</p> <p>۱</p>

وضعیت و جهت تردد دوچرخه و اتومبیل در تقاطع ها نیز از عوامل مهم در احتمال ایجاد تصادف به شمار می آید. بیشترین احتمال وقوع تصادف در تقاطع مسیر دوچرخه زمانی است که راننده اتومبیل در آستانه تقاطع مسیر دوطرفه دوچرخه قرار دارد و قصد گردش در تقاطع را دارد.

در چنین شرایطی راننده اتومبیل دید کافی به دوچرخه سوار ندارد، چرا که استراتژی طراحی معابر و تقاطع ها بر اساس تردد اتومبیل تنظیم شده است و نه حرکت دوچرخه سوار.

اقدامات و تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته است، این را نشان می دهد که اجرای تمهیداتی در جهت کاهش سرعت اتومبیل به همراه استفاده از علائم مخصوص، کمک شایانی در کاهش خطر در این گونه تقاطع ها می کند.

در عین حال باید به این موضوع توجه کرد که وجود مانع بصری در تقاطع ها نیز با توجه به اینکه دید رانندگان را محدود می کنند، در آسیب پذیری تقاطع ها نقش دارند.

همان گونه که در شکل ۱ مشاهده می گردد، چنانچه a کمتر از ۱۵ متر باشد، تقاطع با دید محدود است.

در چنین شرایطی میزان خطرپذیری تقاطع بالاتر می رود. تصادفات دوچرخه و اتومبیل در تقاطع ها به دو دسته کلی تقسیم می گردند (شکل ۲):

پایین بودن سطح فرهنگ ترافیک رانندگان موجب گردد که این هشدار دهنده‌ها کارایی لازم را نداشته باشند.

نتیجه‌گیری

در طول مقاله خطرپذیری تقاطع‌های مسیر دوچرخه بر حسب حالات مختلف تردد دوچرخه و اتومبیل در آنها و شرایط متفاوت تقاطع‌ها از لحاظ موانع بصری موجود در آنها بررسی گردید. آنچه مسلم می‌نماید، این است که بر حسب میزان خطرپذیری تقاطع و شرایط فیزیکی آن، لازم است تمهیدات خاصی برای کنترل آن صورت پذیرد. اما کنترل تقاطع‌ها، همچون سایر فاکتورهای مطرح در سیستم حمل و نقل و ترافیک، بسته به فرهنگ عمومی اجتماع، در جوامع مختلف به روش‌های مختلفی انجام می‌پذیرد. لذا مهم‌ترین عامل در کاهش خطرپذیری سیستم حمل و نقل کشور که همواره با پایین بودن فرهنگ ترافیک و شهروندیت ساکنان شهرها در هم آمیخته است، بالا بردن این فرهنگ مردم است. به عنوان مثال، همان‌گونه که در تصاویر مشخص است، تا زمانی که عدم توجه به قانون و رعایت حقوق دیگران در بین مردم چندان است که به راحتی خط ویژه اتوبوس و وسایل نقلیه امداد تبدیل به جولانگاه موتورسواران و بعضاً اتومبیل‌های شخصی می‌شود و یا با پارک کردن اتومبیل در پیاده‌روها حقوق عابران پیاده زیر پا گذاشته می‌شود و انجام مواردی از این قبیل که روز به روز گسترش نیز می‌یابد، توجه جدی به مسئله فرهنگ عمومی ترافیک را آشکارتر می‌سازد و تلاش در جهت بهبود آن را واجب‌تر می‌کند. در این زمینه اداره راهنمایی و رانندگی نیروی انتظامی تلاش شایان تقدیری را با تهیه تیزرهای آموزشی که از طریق سیم‌ها به اطلاع مردم می‌رسند، آغاز کرده است که امید است با گسترش آن در کنار استفاده از روش‌هایی همچون آموزش جامع الفبای شهرنشینی و فرهنگ شهروندی به کودکان 3 تا 6 ساله در مدارس و دبیرستان، بتوان سطح عمومی فرهنگ ترافیک جامعه را به سمت استانداردهای جهانی هدایت کرد.

در سمت چپ دوچرخه سوار (پیش از تقاطع) و سمت راست راننده (پیش از تقاطع) وجود داشته است.

بررسی دقیق این ماتریس‌ها در شناسایی درصد احتمال وقوع حالات مختلف تصادف مؤثر است. به عنوان مثال، چنانچه وضعیتی که طی آن اتومبیل در آستانه تقاطع با مسیر دوچرخه برخورد می‌کند با IE^* نمایش داده شود و حالتی که اتومبیل در حال گردش به مسیر دوچرخه برخورد پیدا می‌کند با $2T^*$ ، در حالتی که دوچرخه سوار از سمت راست به تقاطعی که یک مانع بصری در آن و در سمت چپ دوچرخه سوار (قبل از تقاطع) وجود دارد وارد می‌شود، احتمال وقوع تصادف در حالتی که اتومبیل در آستانه تقاطع قرار دارد، نسبت به حالتی که اتومبیل در حال گردش است (E/T) برابر است با $E/T = 35/3 = 11.66$. مقایسه این حالت با حالتی که مانع بصری بعد از تقاطع است، یعنی وضعیتی که وجود مانع بی تأثیر باشد، نشان می‌دهد که وجود مانع بصری تأثیر زیادی در افزایش احتمال وقوع تصادف دارد.

شکل شماره چهار - نتایج تحقیقات میدانی در شش تپ تقاطع مختلف بر حسب جهت حرکت دوچرخه سوار و موقعیت مانع بصری (هر یک از تپ‌های مختلف تقاطع در دو حالت اتومبیل در حال گردش و اتومبیل در آستانه تقاطع، مورد بررسی قرار گرفته است - (1995 Kulmala).

۹۲... تصادف... A	۱۱... تصادف... B	۶... تصادف... C	۶... تصادف... D
۶... تصادف... E	۶... تصادف... F	۷... تصادف... G	۷... تصادف... H

مطابق ماتریس میانی شکل چهار، تعداد تصادفات در این حالت به صفر (T) و شش (E) کاهش یافته است. به منظور جلوگیری از احتمال وقوع تصادف و کنترل بهینه تقاطع‌ها، از دو وسیله علائم هشدار دهنده (تابلوهایی راهنمایی و رانندگی) و قرمز رنگ کردن مسیر دوچرخه سواری در محل تقاطع‌ها در تجربه‌ای عملی استفاده گردیده است (1995 Kulmala).

نتایج این تحقیقات نشانگر آن است که استفاده تکی از این هشدار دهنده‌ها احتمال وقوع تصادفات را تا یک سوم و استفاده توأم از آنها احتمال را تا یک پنجم کاهش داده است. اما آنچه مسلم می‌نماید، این است که هر چند استفاده از هشدار دهنده‌ها امری ضروری و لازم است، اما میزان کارایی آنها بستگی زیادی به فرهنگ عمومی ترافیک اجتماع دارد.

شاید در یک اجتماع، استفاده از یک تابلوی خطر، رانندگان و دوچرخه سواران را از خطرپذیر بودن مکانی که به آن نزدیک می‌شوند مطلع سازد، در حالی که در یک محیط شهری دیگر برای مطلع ساختن رانندگان نسبت به خطر تقاطع از چندین تابلو و چراغ چشمک زن استفاده گردد و باز هم بی توجهی و

پانوشته‌ها:

1- Entering

2- Turning

۳- عنوان مثال، در کشور کانادا توجه به این موضوع تا حدی است که اساس درس‌های سال اول دبستان را آموزش نحوه شهرنشینی و شهروندی تشکیل می‌دهد. تأکید روی این موضوع تا حدی است که زمان کافی برای آموزش کامل الفبای انگلیسی، که زبان رسمی آنجاست، در سال اول دبستان مهیا نمی‌شود.

منابع:

- Rasanen, Mikko and Summala, Heikki: The Safety effect of Sight Obstacles and road
- markings at bicycle crossing, Traffic Engineering control magazine, February 1998
- Kulmala, R: Safety at rural three and four arm junctions, Technical Research center of Finland publications, 233, 1995.
- Henson, R and Whelan, N: Layout and design factors affecting cycle safety at T-junctions, Traffic Engineering control, 33, 1992.
- مهندسین مشاور آموذ راه مطالعات حمل و نقل و ترافیک در تهیه طرح‌های تفصیلی، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران، ۱۳۷۶.
- منصوریان، علیرضا: «دوچرخه‌سواری در شهر با انگلی به شهر مشهد»، فصلنامه (مدیریت شهری)، شماره ۱۱ و ۱۲، پاییز و زمستان ۱۳۸۱.

گزیده برنامه پنج ساله شهرداری اصفهان

تلخیص: زهرا شاه‌بختی

موارد به دلیل فقدان مرجعی که مستقیماً و به صورت متمرکز متولی بررسی وضعیت موجود و برنامه ریزی برای آینده باشد، قوام و استحکام مناسبی ندارد و فاقد دوراندیشی لازم است، راه اندازی کمیته‌های برنامه ریزی به منظور پشتیبانی مطالعاتی و تحقیقاتی مجریان و برنامه ریزان به منظور دستیابی به اهداف مذکور، ضرورتی انکارناشدنی است. شهرداری اصفهان در این زمینه و در نخستین گام، اولین برنامه پنج ساله توسعه عمرانی، اجتماعی و فرهنگی خود را با عنوان «اصفهان + ۲۲» طی سال‌های ۱۳۷۹ - ۱۳۷۵ به اجرا درآورد.

در دومین گام شهرداری در سال ۱۳۷۹ به منظور نهادینه کردن برنامه ریزی، مدیریت برنامه ریزی و پژوهش را راه اندازی کرد و به کار تدوین برنامه پنج ساله دوم - با نام «اصفهان ۸۵» - پرداخت. این اقدام اولین فعالیت رسمی در نوع خود، در جهت مدیریت علمی شهر اصفهان است و با فرض نقاط ضعف و کم و کاستی‌های موجود، اقدامی مثبت و مؤثر در روند بهینه سازی مدیریت این شهر به شمار می‌آید، که یقیناً با تداوم آن و جلب نظریات کارشناسی کلیه صاحب نظران، سیر تکاملی خود را طی خواهد کرد.

دوره زمانی پیش بینی شده برای این برنامه سال‌های ۱۳۸۰ لغایت ۸۴ است و اعمال نظارت (تخصصی، مالی، برنامه‌ای) بر نحوه اجرای آن به وسیله مراجع مسئول و همچنین مدیریت برنامه ریزی و پژوهش می‌تواند سهم مؤثری در ضمانت اجرای موفق آن داشته باشد.

اقدامات انجام گرفته در زمینه تدوین برنامه پنج ساله دوم (اصفهان ۸۵) در دو مرحله به شرح زیر تبیین شدنی است:

الف) تدوین برنامه اصفهان ۸۵؛ و

ب) انطباق برنامه «اصفهان ۸۵» با سرفصل‌های ابلاغ شده از سوی وزارت کشور.

در مرحله نخست با توجه به برنامه سوم توسعه و اهداف و آرمان‌های تعیین شده در برنامه استراتژیک اصفهان، کار تدوین اولیه برنامه در ده سرفصل تحت عنوان «اصفهان ۸۵» انجام گرفت که اهداف نهایی و استراتژی‌های مهم آن عبارتند از:

اهداف نهایی

- ۱) حفاظت، احیا، اعتلا و بهره برداری بهینه از محیط زیست؛
- ۲) دستیابی به اندازه و شکل شبکه عبور و مرور و تجهیزات مطلوب شهری؛
- ۳) تضمین حقوق شهرنشینان و شهروندی؛ و
- ۴) حفظ و اعتلای هویت تاریخی - فرهنگی اصفهان.

استراتژی‌ها

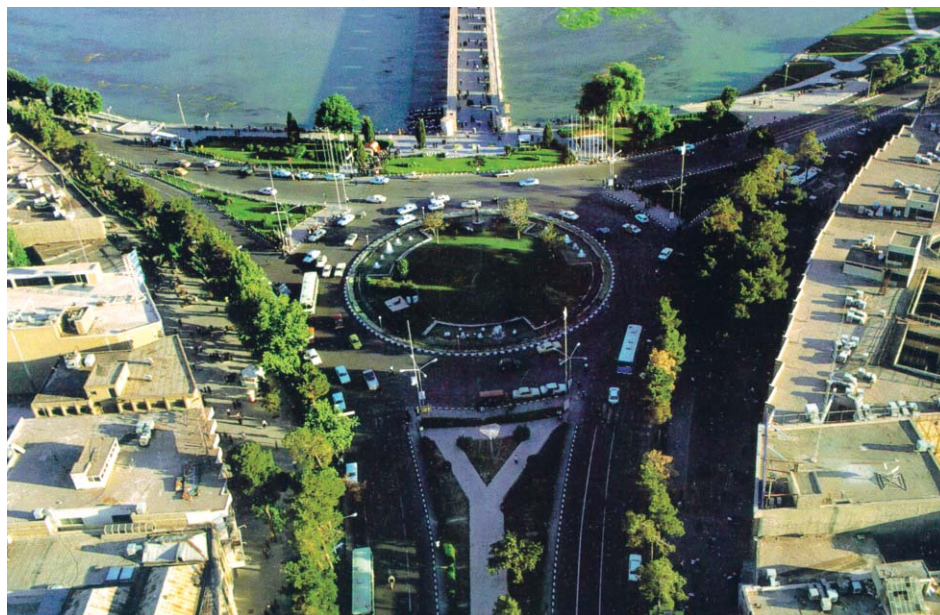
- ۱) گسترش شبکه حمل و نقل عمومی؛

توجه روز افزون به امر برنامه ریزی و لزوم توجه به چالش‌های پیش رو، از ضروریات جوامع امروزی است، به گونه‌ای که در نظر نگرفتن آن رو به رو شدن با آینده را با درصد بالایی از عدم اطمینان همراه می‌سازد.

برنامه ریزی هر نوع و شکلی که داشته باشد، هدف‌ها و آرمان‌های معینی نیز دارد و در مفهوم کلی‌تر عموماً برنامه ریزی به منظور رشد، ترقی و رفاه اجتماعی و در جهت رسیدن به اهدافی است که مفهوم توسعه را بیان می‌کند. شهر به عنوان سیستمی پویا همواره نیازمند به کاربردن شیوه‌های علمی، کارآمد و نو در جهت حل مشکلات و نبل به توسعه پایدار با اتکا به شناخت کامل از وضع موجود است. از این رو انجام مطالعات روزآمد و پژوهش درباره مسائل شهری نیازمند نگاهی آماری و تحلیلی به شهر و مسائل آن است.

به رغم نیاز به برنامه ریزی منسجم و مطالعات گسترده در باب مسائل شهری و مدیریت علمی آن در شهرداری‌ها، این مسئله سابقه چندانی ندارد و تا رسیدن به وضعیت مطلوب نیز راهی طولانی در پیش رو دارد. در این بین مهم‌ترین بخش در تدوین برنامه تعیین و تقسیم اعتبارات است که دارای اهمیت فراوانی است، چرا که منابع در اختیار شهرداری منابع بی‌پایانی نیست و تخصیص بهینه آن منوط به بررسی‌های عمیق و کارشناسانه و در نتیجه تعیین اولویت‌های متناسب با نیازهای اساسی شهر و شهروندان است؛ و در غیر این صورت تفکر برنامه ریزی برای مسئولان اهمیت چندانی نخواهد داشت.

از آنجا که برنامه‌های میان مدت و بلندمدت در بسیاری از

میدان نقش جهان از بالای مسجد امام

- ۲) توسعه فضای سبز (شهر و کمربندی)؛
- ۳) توسعه خدمات و امکانات مراکز فرهنگی-ورزشی و تفریحی؛
- ۴) ایجاد تسهیلات لازم به منظور توسعه خدمات گردشگری؛ و
- ۵) جلوگیری از توسعه آلاینده‌های زیست محیطی و کنترل آلودگی‌ها.

برای نیل به اهداف مذکور، استفاده از دو ابزار مهم ضروری تلقی شد: تأمین منابع مالی مورد نیاز، و جلب مشارکت و نظارت مردم.

سرفصل‌های برنامه

در این مرحله همچنین با استفاده از آرمان‌ها، اهداف و ابزارهای پیش‌گفته، ده سرفصل برنامه تدوین گردیده و هر سرفصل به تعدادی طرح و پروژه تفکیک شده است که بدین شرح‌اند:

- ۱) نوسازی و بهسازی بافت قدیم و احیای بافت تاریخی شهر؛
- ۲) توسعه پایدار شهر؛
- ۳) حفاظت و احیای محیط زیست و بهبود محیط شهری؛
- ۴) ارتقای سطح فرهنگی و نهادینه کردن حقوق شهروندان؛
- ۵) توسعه صنعت گردشگری و ارتباطات بین‌المللی؛
- ۶) مدیریت و بهبود شبکه عبور و مرور شهری؛
- ۷) ساماندهی و توسعه ناوگان حمل و نقل شهری؛
- ۸) گسترش خدمات و فضاهای ورزشی؛
- ۹) توسعه تسهیلات و تجهیزات شهری؛ و
- ۱۰) بهینه‌سازی ساختار اداری و بهبود مدیریت شهری.

بودجه و اعتبارات برنامه

برنامه «اصفهان ۸۵» شامل ۸۲ طرح و ۷۴۷ پروژه است که به منظور انطباق این طرح‌ها و پروژه‌ها با سرفصل‌های هشت‌گانه وزارت کشور، بیش از ۲۰۰۰ نفر ساعت کار کارشناسی انجام شده است.

کل درآمد پیش‌بینی شده برای شهرداری در برنامه «اصفهان ۸۵» مبلغ تقریبی ۴۱۶۸ میلیارد ریال است که حدوداً ۲۵۳۳ میلیارد ریال آن به هزینه‌های عمرانی و ۱۶۳۵ میلیارد ریال به هزینه‌های جاری اختصاص دارد. در خصوص تدوین بودجه، بد نیست به این موارد اشاره شود:

- ۱- در تخصیص بودجه با توجه به ارتباط شهرداری با سازمان‌های وابسته و بخش خصوصی، برنامه «اصفهان ۸۵» شامل آن دسته از طرح‌ها و پروژه‌هایی است که بخشی از بودجه - یا صدهود درصد آن - به

عهده شهرداری است.

- ۲- پیش‌بینی درآمدها بر اساس بررسی روند پنج ساله گذشته و همچنین پیش‌بینی منابع جدید درآمدی انجام گرفته است.

عوامل محدودکننده برنامه

در فرایند تهیه برنامه «اصفهان ۸۵» موارد زیر محدودیت‌هایی را در تدوین برنامه به وجود آورد:

- ۱) قابل‌تعریف نبودن برخی از پروژه‌های «اصفهان ۸۵» در قالب طرح‌های ارائه شده در دستورالعمل وزارت کشور، به دلیل محدودیت عناوین طرح‌ها.
- ۲) قرار داشتن برخی طرح‌ها و پروژه‌ها در مرحله طراحی اولیه و فاز صفر و عدم امکان برآورد دقیق ارقام ریالی آنها.
- ۳) عدم امکان تعیین دقیق مقدار ریالی و مشخصات فنی با توجه به تنوع پروژه‌ها.
- ۴) عدم دسترسی همزمان به کارشناسان سهیم در تدوین برنامه «اصفهان ۸۵»، با توجه به اتمام کار کمیته‌های تخصصی و لزوم اظهار نظر آنان در خصوص انطباق این برنامه با سرفصل‌های جدید، پیش‌بینی اعتبارات مورد نیاز، زمان بندی اجرا و توجیهات فنی پروژه‌ها.

ویژگی‌های برنامه

به منظور جامعیت بخشیدن به برنامه و بهره‌جویی از حداکثر توان فکری و اجرایی موجود، ویژگی‌های زیر در تهیه برنامه مورد استفاده قرار گرفت:

- ۱- مشارکت فکری تمامی بخش‌های شهرداری در فرایند تدوین برنامه، به این معنا که روند انتقال اطلاعات و جمع‌آوری دیدگاه‌های کارشناسی از سطوح پایین به بالای سازمان - و برعکس - صورت گرفته و در نهایت طرح‌ها و پروژه‌ها با توجه به دیدگاه‌های کارشناسی بخش‌های مختلف تعریف شده است. این امر به سهم خود موجب بالا رفتن ضمانت‌اجرائی برنامه خواهد شد.
- ۲- انجام نظرسنجی در دو سطح عمومی و اختصاصی (صاحب‌نظران و استادان دانشگاه) در ابتدای انجام مطالعات برنامه و استفاده از دیدگاه‌ها و پیشنهادهای جمع‌آوری شده به منظور تعیین اولویت‌ها و در نهایت ارائه طرح‌ها و پروژه‌ها در کمیته‌های تخصصی یکی از نقاط قوت در مسیر تدوین برنامه بوده است.
- ۳- تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز از طریق توجه به اصلاح ساختار

مسجد امام و میدان نقش جهان

اداری، بهبود روش‌ها و آموزش نیروی انسانی از تمهیدات اندیشیده شده و به منظور دستیابی به نتیجه مطلوب در طی برنامه «اصفهان ۸۵» بوده است.

۴- واگذاری برخی از طرح‌ها و پروژه‌های اجرایی به بخش خصوصی با هدف ایجاد بستر لازم برای جلب مشارکت مردمی در مجموعه شهرداری از موارد توجه شده در این برنامه است. با توجه به موارد مطرح شده، برنامه میان مدت شهرداری اصفهان در قالب مجموعه‌ای شامل هشت زیر برنامه تهیه شده است که بدین شرح اند:

- زیر برنامه [برنامه ریزی توسعه شهری]
- زیر برنامه [بهبود عبور و مرور شهری]
- زیر برنامه [ایجاد تأسیسات حفاظت شهری]
- زیر برنامه [بهبود محیط شهری]
- زیر برنامه [ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری]
- زیر برنامه [هدایت و دفع آب‌های سطحی داخل شهری]
- زیر برنامه [ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، فرهنگی و توریستی]
- زیر برنامه [ایجاد تأسیسات درآمدزا]

زیر برنامه اول - برنامه ریزی توسعه شهری

از اهداف کلی زیر برنامه مذکور می‌توان به اینها اشاره کرد: ساماندهی و هدایت توسعه کالبدی شهر، تعیین شکل و اندازه مطلوب شهر، توزیع متعادل جمعیت و استفاده خردمندان از اراضی شهری. از مهم‌ترین اهداف کمی آن نیز می‌توان به کاهش گسترش افقی شهر و کاهش روند مهاجرت از روستاها به شهر اشاره کرد.

زیر برنامه مذکور شامل سه طرح با عناوین زیر است:

- ۱- تهیه و تصویب طرح‌های جامع، هادی و تفصیلی؛
- ۲- تملک اراضی و املاک مورد نیاز اجرای توسعه و عمران شهری؛

و

۳- طرح مطالعاتی برای مسائل شهری.

در نخستین طرح علاوه بر اینکه طرح جامع و تفصیلی شهر مد نظر قرار گرفته، تهیه طرح جامع منطقه تاریخی و قدیمی شهر نیز مورد توجه واقع شده است. از دیگر پروژه‌های مهم این طرح می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- مطالعه تعیین راهکارهای لازم برای جذب سرمایه گذاری بخش خصوصی؛

- مطالعات تعیین اراضی شهری که دارای قابلیت احداث ساختمان‌های بلندمرتبه هستند؛

- تهیه طرح جامع ارتفاعات محیط شهری اصفهان؛

- مطالعات بهره‌وری قانونمند از اضافه ارزش‌های ناشی از کاربری‌ها و طرح‌های شهری؛

- تهیه طرح جامع ارتفاعات محیط شهری اصفهان؛

- مطالعات شناسایی موارد بی‌عدالتی اقتصادی نهفته در بطن طرح جامع؛

- مطالعه چگونگی برگرداندن و نگهداری جمعیت متناسب در محله‌ها؛

- مطالعات شاخص کردن مرکز شهر، از طریق طراحی شهری؛ و

- تعیین ضوابط ناسازی ساختمان‌ها با توجه به اقلیم و هویت معماری شهری.

دومین طرح، مربوط به تملک اراضی و املاک مورد نیاز اجرای توسعه و عمران شهری است که به آزادسازی، تعریض و تکمیل خیابان‌های شهر می‌پردازد.

طرح مطالعاتی برای مسائل شهری آخرین طرح در زیر برنامه «برنامه ریزی توسعه شهری» است که پروژه‌هایی از قبیل مطالعات تجدید نظر در روند صدور پروانه ساختمان در آن مورد توجه قرار گرفته است. از دیگر پروژه‌های مهم طرح مذکور، اینها هستند:

- ساماندهی نقشه‌های GIS شهری و تهیه نرم‌افزار؛

- مطالعه حفظ و اصلاح کدهای ثابت معابر شهری؛

- تهیه نقشه ترازبندی به منظور تثبیت عمق تأسیسات شهری؛

- شبکه شهری انتقال داده‌ها؛

- مطالعات حرکت ایمن عابر پیاده و معلولان در سطح شهر؛

- مطالعات روشنایی شهر اصفهان در قالب طرح جامع مبلمان شهری؛

- مطالعات نحوه مشارکت مالی بخش خصوصی در اجرای طرح‌های شهرسازی؛

- مطالعات نحوه ایجاد ارتباط تلفنی شهروندان با معاونت شهرسازی برای اعلام ساخت و سازهای خلاف؛ و

- مطالعات لازم برای تهیه نقشه جغرافیای انسانی شهر.

از مهم‌ترین سیاست‌های زیر برنامه «برنامه ریزی شهری» می‌توان اینها را یادآوری کرد: تدوین ضوابط و مقررات شهرسازی، تدوین روش‌های عملی برای جلوگیری از ناهمگونی معماری در شهر، قانونمند شدن احداث ساختمان‌های بلندمرتبه و هدایت و جذب سرمایه‌ها به سمت انبوه‌سازی.

زیر برنامه دوم - بهبود عبور و مرور شهری

از اهداف کلی این زیر برنامه می‌توان کاهش حجم عبور و مرور شبکه‌ها، افزایش ظرفیت شبکه ارتباطی موجود، کاهش آلودگی‌های روانی، صوتی و هوایی، کاهش هزینه‌های سفر و افزایش ایمنی تردد را نام برد. از مهم‌ترین اهداف کمی آن نیز می‌توان به افزایش سرعت در کل شبکه شهر به میزان ۱۸ درصد، کاهش زمان سفر به میزان ۲۰ تا ۳۰ درصد و صرفه جویی روزانه ۱۳۵ تا ۱۶۲ هزار مسافر - ساعت اشاره کرد.

زیر برنامه مذکور شامل چهارده طرح است که مهم‌ترین‌شان عبارتند از:

۱- زیرسازی، جدول گذاری و آسفالت معابر؛

۲- احداث و تکمیل پل روی رودخانه و احداث و تکمیل زیرگذر معابر شهری؛

۳- احداث و تکمیل پارکینگ‌های عمومی؛

۴- احداث سیستم‌های حمل و نقل عمومی؛

۵- کمک به اتوبوسرانی؛

۶- بهبود ترافیک؛ و

۷- کمک به سایر سیستم‌های حمل و نقل عمومی.

نخستین طرح به زیرسازی و آسفالت معابر فرعی و اصلی، لکه‌گیری آسفالت معابر و احداث و تکمیل خیابان‌های شهر می‌پردازد.

در دومین طرح، علاوه بر پل سازی و کانپووسازی در سطح معابر و غیر همسطح کردن تقاطع‌هایی که نمی‌توان با چراغ کنترل‌شان کرد نیز مورد توجه قرار گرفته است.

احداث و تکمیل پارکینگ‌های عمومی سومین طرح در زیر برنامه «بهبود عبور و مرور شهری» است که به پروژه‌هایی نظیر مطالعات استفاده بهینه از سطوح معابر، به ویژه پارک حاشیه‌ای امکان‌سنجی ایجاد پارک سوار در شهر و احداث پارکینگ می‌پردازد. احداث خط شمالی- جنوبی قطار شهری اصفهان و حومه، تجهیزات خط و دپو، مکانیزه کردن سیستم فروش بلیت، مکانیزه کردن سیستم کنترل مرکزی GPS، تجهیز و نوسازی سرپناه در سطح شهر و شبیه سازی کامپیوتری خطوط برای تحلیل شبکه از مهم‌ترین عناوین مورد بحث در احداث سیستم‌های حمل و نقل عمومی و کمک به اتوبوسرانی بوده‌اند.

در طرح بهبود ترافیک، علاوه بر اینکه مطالعه تغییر ساعات فعالیت‌های اداری و خدماتی مدنظر قرار گرفته، پروژه‌های مهمی چون اجرای مسیرهای دوچرخه و صندلی چرخدار، ایجاد تابلوهای پیام رسان، نصب و ساختار گیرنده‌ها و فرستنده‌های امواج برای ایجاد موج سبز، ایجاد اتاق بحران، حذف ترافیک میدان‌ها و نصب تابلوهای اطلاعاتی و هدایت مسیر نیز مورد توجه واقع شده است.

از مهم‌ترین سیاست‌های زیر برنامه «بهبود عبور و مرور شهری» می‌توان احداث خیابان‌ها و کمربندی‌ها، طرح محدوده ترافیک مرکز شهر، احداث پارکینگ و پارک سوار، طرح جامع مسیرهای ویژه دوچرخه و پیاده و تعیین جهت‌های بهینه را یادآور شد.

زیر برنامه سوم- ایجاد تأسیسات حفاظت شهری

از اهداف کلی این زیر برنامه می‌توان به ایمنی شهر و شهروند، بهبود کیفیت خدمات ایمنی و آتش نشانی و ارتقای سطح فرهنگ ایمنی اشاره کرد؛ و از مهم‌ترین اهداف کمی آن می‌توان احداث ۶ ایستگاه فرعی عملیاتی، احداث ۷ ایستگاه نجات و عملیاتی (مادر)، احداث ساختمان‌های اداری و فرماندهی، خرید ماشین‌آلات و تجهیزات و رسیدن به ۵۰ درصد استاندارد جهانی را نام برد.

زیر برنامه سوم شامل سه طرح بدین شرح است:

۱- احداث، تکمیل و تجهیزات ساختمان مرکزی و ایستگاه‌های آتش نشانی (۱۶ پروژه)؛

۲- سیل بند، سیل برگردان و دیوار ساحلی؛

۳- خرید ماشین‌آلات و تجهیزات آتش نشانی (۱ پروژه).

طرح‌های مذکور به احداث و تجهیز ایستگاه‌های عملیاتی و فرعی و همچنین تکمیل تجهیزات و ماشین‌آلات آتش نشانی می‌پردازند.

عمده‌ترین سیاست‌های این زیر برنامه عبارتند از احداث و تجهیز ایستگاه‌های آتش نشانی، آموزش‌های درون سازمانی برای پرسنل، ارائه آموزش‌های لازم به شهروندان، افزایش ایستگاه‌های عملیاتی و ساختمان‌های اداری و فرماندهی مورد نیاز.

زیر برنامه چهارم- بهبود محیط شهری

از اهداف کلی زیر برنامه مذکور می‌توان ایجاد شهر پاک، حفظ هویت معماری- تاریخی شهر و شادابی شهروندان را نام برد. همچنین می‌توان از افزایش سرانه فضای سبز- از ۱۷ متر مربع به ۲۰ متر مربع- و اختصاص سالیانه ۲۰۰ هکتار زمین به جنگل کاری به عنوان هدف کمی آن یاد کرد.

زیر برنامه اشاره شده، متشکل از شش طرح با عناوین زیر است:

۱- احداث پارک، ایجاد فضای سبز و کمربند سبز حاشیه خیابان‌ها

و درختکاری در معابر؛

۲- احداث مراکز انباشت، بازیافت و دفن، سوزاندن و تبدیل زباله به کودآلی؛

۳- خرید وسایل نقلیه و ماشین‌آلات حمل و دفع زباله؛

۴- بهبود محیط بافت‌های قدیمی شهر؛

۵- بهبود کیفیت محیط زیست، کنترل و کاهش آلودگی‌های زیست محیطی؛ و

۶- زیباسازی و مبلمان شهری.

در طرح نخست، علاوه بر اینکه پروژه مطالعاتی طراحی معماری باند فضای سبز کمربند سبز اطراف اصفهان به منظور استفاده تفریحی شهروندان مدنظر قرار گرفته، بررسی ایجاد پارک و فضای سبز در محل تصفیه خانه آب و فاضلاب مجاور شهر بازی نیز مورد توجه واقع شده است. از دیگر پروژه‌های مهم این طرح می‌توان به اینها اشاره کرد:

- کمک به ایجاد فضای سبز و جنگل کاری در اراضی مراکز دولتی، کارخانجات، پادگان‌ها و سازمان‌های وابسته؛

- احداث گلخانه‌های تولید گیاهان متنوع فضای سبز شرق؛

- بررسی و تدوین راهکارهای مربوط به غرس درختان به ازای موالیف جدید؛

- شناسایی و تدوین راهکارهای حفظ باغ‌ها؛

- پایداری آب و زیباسازی زاینده رود؛

- ساماندهی و اجرای بندهای کنترلی رودخانه؛

- تکمیل و بهسازی شبکه و افزایش راندمان آبیاری؛

- بازسازی موتورآلات شبکه آبرسانی و تجهیز چاه؛

- پروژه مطالعاتی توسعه شبکه آبیاری مناطق؛ و

- پروژه مطالعاتی طرح اجرای شیوه‌های عملی در جهت تأمین آب مورد نیاز باغ‌های موجود در شهر.

«بهبود محیط بافت‌های قدیمی شهر» چهارمین طرح از زیر برنامه مذکور است که پروژه‌هایی چون بدنه سازی وسیله شهری بافت قدیم را مورد توجه قرار داده است. از دیگر پروژه‌های مهم طرح مذکور، اینها هستند:

- ساماندهی محله بیدآباد؛

- اطراف مسجد و مدرسه درب کوشک؛

- ساماندهی مقبره شیخ ابومسعود در خیابان جامی؛

- احیای میدان عتیق؛

- ساماندهی محله قلعه تبرک؛

- اجرای الگوی مسکن معماری صاحب ابن عباد؛

- احیای باغ‌های دوره صفوی؛

- ساماندهی مراکز محله چهارسوق آجری؛

- ایجاد مجموعه فرهنگی- تجاری لت احمدآباد؛

- بازسازی و تجهیز خانه‌های قدیمی برای اقامت گردشگران؛

- بازسازی و تجهیز خانه‌های قدیمی برای سفره خانه؛

- موزه بازارچه سنتی؛ و

- پالایش ساختمان‌های تخریبی و بی‌ارزش از بافت قدیم.

پنجمین طرح، علاوه بر بررسی روش‌ها و تأثیرات اجرای برنامه‌های کنترلی و کاهش آسیب‌ها و آلودگی‌های زیست محیطی، مطالعاتی را نیز در دستور کار خود قرار داده است که از آن دست‌اند:

- مطالعه تأثیر جایگزینی اتوبوس‌های برقی با گازویلی؛

- استفاده از انرژی خورشیدی در پروژه‌های عمرانی؛ و

مطالعه شناسایی کلیه مکان‌ها و کارگاه‌هایی که بر آلودگی شهر اصفهان تأثیر می‌گذارند.

در ششمین طرح، بهبود کیفیت سیمای شهر در نقاط مختلف آن مورد توجه قرار گرفته است و علاوه بر آن، به نورپردازی نیز توجه ویژه‌ای شده، که از آن جمله می‌توان به نورپردازی و رقص آب و نور زاینده رود، نورپردازی برج کیوتو در خیابان امام خمینی و نورپردازی حاشیه نهرها در سطح شهر اشاره کرد.

از موارد دیگر طرح، این پروژه‌ها هستند:

۱- رنگ آمیزی و گرافیک شهری و آذین بندی؛

۲- ساماندهی و زیباسازی میدان‌ها؛ و

۳- ساخت و نصب تندیس در سطح شهر.

از مهم‌ترین سیاست‌های کلی زیربرنامه مذکور می‌توان احداث پارک و ایجاد فضای سبز، توسعه کمربند سبز حفاظتی شهر، ایجاد مکان‌های جمع آوری زباله در سطح شهر و نوسازی و بهسازی بافت قدیم را یادآور شد.

زیربرنامه پنجم - ایجاد سایر تأسیسات و تسهیلات شهری

اهداف کلی زیربرنامه مذکور، عبارتند از کاهش تعدد عملیات حفاری در معابر شهری، بهبود کیفیت خدمات در اماکن عمومی، حفظ بهداشت عمومی در مکان‌های مختلف شهر و ساماندهی مشاغل خرده پا و دوره گرد.

زیربرنامه پنجم شامل یازده طرح با این عنوان‌هاست:

۱- خرید، احداث، تکمیل و توسعه ساختمان‌های اداری؛

۲- احداث و تکمیل کشتارگاه‌ها؛

۳- احداث و تکمیل گورستان و غسل‌خانه؛

۴- احداث و تکمیل حمام بهداشتی؛

۵- احداث توالت‌های عمومی؛

۶- احداث و تکمیل بازار روز؛

۷- احداث و تکمیل میدان‌های میوه و تره بار؛

۸- احداث و تکمیل پایانه مسافربری؛

۹- احداث و تکمیل مجتمع کارگاهی؛

۱۰- احداث خانه‌های ارزان قیمت؛ و

۱۱- سایر تأسیسات و تسهیلات شهری.

کلیه طرح‌های پیش گفته به پروژه‌هایی نظیر ساختمان اداری حوزه حمل و نقل و ترافیک، ساختمان اداری حوزه خدمات شهری و ساختمان‌های خدماتی نواحی ده گانه می‌پردازند.

زیربرنامه ششم - هدایت و دفع آب‌های سطحی

از مهم‌ترین اهداف کلی این زیربرنامه می‌توان به کنترل و استفاده

بهبود از جریان آب‌های سطحی و سیلاب‌ها و کاهش آلاینده‌های زیست محیطی در هسته شهر اشاره کرد؛ و همچنین می‌توان از بررسی ۱۵۰۰۰ هکتار اراضی شهر اصفهان در ۳۰۹ حوزه آبریز و ۲۱۰۰ هکتار اراضی مشرف به شهر به عنوان اهداف کمی زیربرنامه یاد کرد.

زیربرنامه مذکور متشکل از سه طرح به شرح زیر است:

۱- بهسازی مسیل‌های داخل شهری؛

۲- مرمت و پوشش نهرها؛ و

۳- حفر چاه در معابر داخل شهری.

طرح نخست به احداث کانال‌های هدایت آب‌های سطحی می‌پردازد. در دومین طرح، لایروبی نهرها و در طرح سوم حفر و تنقیه چاه آب مورد توجه قرار گرفته‌اند. احداث کانال‌های هدایت آب‌های سطحی و پاکسازی، لایروبی و ساماندهی نهرها از سیاست‌های مهم زیربرنامه ششم به شمار می‌آیند.

زیربرنامه هفتم - ایجاد اماکن و فضاهای ورزشی، فرهنگی و

توریستی

از اهداف کلی زیربرنامه مذکور، ارتقای سطح فرهنگ شهری و نهادینه کردن حقوق شهروندان، بهره برداری از موقعیت ویژه اصفهان در جهت توسعه صنعت گردشگری، حفظ آثار تاریخی و فرهنگی شهر و همچنین تأمین سلامت جسمی و روحی و شادابی شهروندان هستند. از مهم‌ترین اهداف کمی آن نیز می‌توان به افزایش کتب کتابخانه‌ها و میزان هر ۱/۷۵ نفر یک جلد کتاب اشاره کرد.

زیربرنامه مذکور چهار طرح با عناوین زیر را در برمی‌گیرد:

۱- احداث شهر بازی؛

۲- احداث اماکن ورزشی؛

۳- احداث کتابخانه؛ و

۴- ایجاد سایر تأسیسات: مجتمع‌های ورزشی، تفریحی و

گردشگری و جز آن.

احداث شهر بازی، با نگاه به آیین‌ها و قصه‌های سنتی، یکی از پروژه‌های مطرح شده در طرح نخست است. در دومین طرح، علاوه بر اینکه ایجاد زمین‌های روبرو و مجموعه‌های ورزشی در مناطق مختلف شهر مورد توجه واقع شده، ایجاد سالن ورزشی بدون توپ نیز مد نظر قرار گرفته است. از دیگر پروژه‌های مهم این طرح می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- مجموعه‌ای ورزشی در یکی از روستاهای محدوده شهر؛

- ایجاد مجموعه ورزشی چندمنظوره؛ و

- مجموعه ورزشی تمدن.

چهارمین طرح به پروژه‌هایی نظیر تجهیز خانه‌های ترافیک مستقر

در خانه‌های فرهنگ و حوزه ستادی، ترویج شخصیت ترافیکی موسوم به «دانا» از طریق ساخت تندیس، عروسک و پوستر و احداث باغ گیاه‌شناسی اصفهان پرداخته است. از پروژه‌های دیگر طرح مذکور اینها هستند:

- ایجاد محله گردشگری پشت میدان نقش جهان؛
- ایجاد محله گردشگری در محله امامزاده اسماعیل؛
- مرمت و احیای حمام دردشت؛
- مرمت حمام زعفرانی؛
- ساماندهی اطراف پل تاریخی شهرستان؛
- ساماندهی و احیای محور جلفا؛
- ساماندهی اطراف کوه تاریخی آتشگاه؛
- خرید خانه‌های تاریخی شیخ بهایی، مصورالملک، شفتی، پناهنده و همچنین خانه عرب‌ها؛
- احداث کلینیک گیاه پزشکی، مخصوص گیاهان زینتی و درختان؛
- تأسیس یک واحد خانه کودک و نوجوان؛
- تأسیس یک واحد خانه جوان؛
- تأسیس یک واحد خانه تجربه؛
- تأسیس فرهنگسرای ملک شهر (باغ گل محمدی)؛
- شهرک آموزشی، تفریحی و تحقیقاتی شهروند؛
- تأسیس مرکز مشاوره مسائل شهری؛
- پارک علمی - فرهنگی کودکان، واقع در مناطق مختلف شهر؛
- آموزش شهروندان و خرید لوازم کمک آموزشی برای ترافیک، آتش نشانی و بازیافت؛
- آموزش شهروندان و خرید لوازم کمک آموزشی رفاهی
- تفریحی؛
- احداث باغ پروانه‌ها، نمایشگاه حشرات در باغ پرندگان واقع در نازوان؛

- تأسیس و تجهیز موزه تاریخ اصفهان؛
- ایجاد خانه موسیقی؛
- ایجاد خانه فرش؛
- ایجاد خانه هنرهای سنتی؛
- ایجاد خانه لباس‌های محلی؛
- ایجاد موزه تاریخ انسان؛
- خرید و بازسازی «موزه‌های زندگی» (خانه مشاهیر)؛
- تجهیز موزه حیات وحش و تاکسیدرمی؛
- تجهیز موزه فردوسی؛
- تأسیس و تجهیز تالار بزرگ شهر؛
- ایجاد ایستگاه‌های اطلاع‌رسانی به گردشگران؛
- ایجاد مرکز فرهنگی پشت میدان امام؛
- اجرای پروژه باغ ملل؛
- ساخت سن‌های کوچک تئاتر در شهر؛ و
- ایجاد ساختمان جهان نما.

مهم‌ترین سیاست‌های زیربرنامه هفتم، توسعه و تجهیز مراکز فرهنگی به منظور ایجاد سهولت دسترسی شهروندان به خدمات این مراکز متناسب با افزایش جمعیت، احداث شهرک آموزشی، تفریحی و تحقیقاتی شهروند، تشکیل نهادهای مردمی و مدنی، احداث، تجهیز و نگهداری نمایشگاه‌های موضوعی و ایجاد زمینه‌های مناسب برای رونق صنعت گردشگری اند.

زیربرنامه هشتم - ایجاد تأسیسات درآمدزا

از اهداف کلی زیربرنامه مذکور می‌توان به ایجاد درآمد همراه با مشارکت بخش خصوصی و عمران و آبادانی روستاها و شهرک‌ها به منظور استفاده از پتانسیل‌های موجود اشاره کرد. از اهداف کمی آن نیز می‌توان عمران و آبادانی ۲۰ روستا و شهرک، احداث جایگاه سوخت رسانی و احداث سالن‌های کوچک سینما و تئاتر را نام برد.

زیربرنامه هشتم از دوازده طرح با عناوین زیر تشکیل شده است:

- ۱- طرح احداث هتل و رستوران؛
- ۲- طرح احداث سینما و تئاتر؛
- ۳- طرح احداث و تکمیل سردخانه و کارخانه بخسازی؛
- ۴- طرح احداث نانوائی؛
- ۵- طرح احداث پمپ بنزین؛
- ۶- طرح احداث کارخانه آسفالت و تجهیزات مربوط به آن؛
- ۷- طرح احداث تأسیسات سنگ شکن و تولید شن و ماسه و تجهیزات؛
- ۸- طرح احداث کارگاه‌های تولید تیرچه بلوک و تجهیزات؛
- ۹- طرح احداث کارگاه‌ها و کارخانجات تولید مصالح ساختمانی؛
- ۱۰- طرح احداث انبارها و سیلوهای نگهداری مصالح ساختمانی؛ و
- ۱۱- طرح خرید ماشین‌آلات عمرانی؛ و
- ۱۲- طرح عمران و آبادانی روستاها و شهرک‌های واقع در حریم استحفاظی شهرها.

از مهم‌ترین سیاست‌های اهداف کلی زیربرنامه مذکور احداث جایگاه‌های سوخت رسانی، تأسیس و تجهیز مکان‌های تئاتر و موسیقی و ارتقای سطح کیفی زندگی شهروندان بوده است.

زیرساخت‌ها و الزامات مورد نیاز برای تحقق اهداف برنامه

ساختار سازمانی و تشکیلاتی شهرداری‌ها مربوط به سال‌های دور و زمانی است که حیطه وظایف شهرداری‌ها به شکل امروزی توسعه نیافته بود. بر اساس سند برنامه سوم توسعه، دولت در پی کاهش تصدی خود بر دستگاه‌های اجرایی و قرار دادن آن در اختیار شهرداری‌ها و شورای شهر است. از آنجا که دستیابی به اهداف کلان برنامه‌های ملی جز از طریق اجرای این اهداف در برنامه‌های پایین دستی و حرکت یکدست سطوح برنامه‌ریزی امکان‌پذیر نیست، شهرداری‌ها باید مسیر آینده خود را از طریق راهبردهای عملی با اهداف برنامه توسعه ملی هماهنگ سازند.

در این زمینه شهرداری‌ها در طول سال‌های آینده برای قبول نقش‌های جدید و ارائه خدمات شهری در حد استانداردهای مناسب و مطلوب باید آمادگی لازم را کسب کنند. کسب این آمادگی‌ها و فراهم سازی بستر مناسب برای تحقق آنها خصوصاً در طول برنامه پنج ساله «اصفهان ۸۵» و حصول نتیجه مطلوب منوط به در نظر گرفتن عوامل اساسی و تعیین‌کننده زیر است:

- ۱- اصلاح ساختار اداری و توسعه منابع انسانی؛
- ۲- اصلاح ساختار مالی؛
- ۳- جلب مشارکت و نظارت مردمی؛ و
- ۴- نظارت و کنترل.

شهردار بیرونی مشکلات درونی

مشکلات عدم انتخاب شهردار از بین کارکنان شهرداری‌ها

مجید محنایی

مدیر کل دفتر امور شهری و روستایی استانداری کهگیلویه و بویراحمد

مجال پرداختن به این مقوله را نداده است. البته بخشداران، فرمانداران و مدیران ستادی تا حدودی نیز وضعیت مشابهی دارند. از طرف دیگر، وظایف استانداری‌ها در بُعد نظارت و امور حاکمیتی خلاصه می‌شود و در جایی که استاندار خود مبادرت به انتخاب شهردار می‌کند و همین طور به عنوان دستگاه اجرایی پروژه‌های عمرانی شهرداری‌ها را اجرا می‌کند، چگونگی نظارت و کنترل بر امور شهرداری‌ها و پاسخگویی به امور مربوط جای تأمل دارد.

ج- نوپا بودن نهاد شورای اسلامی شهر

شورای اسلامی شهر نهادی نوپاست و از عمر آن در قالب فعلی کمتر از ۵ سال می‌گذرد و در این مدت شاید مجال پرداختن مقوله انتخاب صحیح شهردار برای آنها فراهم نشده است و انتظار این امر نیز شاید منصفانه نباشد. لذا آنان نیز به تجارب گذشته توجه کرده و به همان سمت و سوی گذشته میل کرده‌اند.

د- عدم اجرای آیین نامه استخدامی در شهرداری‌ها به طور

کامل

نظر به اینکه اکثر پرسنل موجود شهرداری‌ها بدون انجام مسابقه و آزمون و در فضای غیررقابتی و بعضاً با اعمال نفوذ در شهرداری‌ها جذب شده‌اند، و مفاد آیین نامه استخدامی شهرداری‌ها در خصوص تأمین اعتبار برای جذب نیرو، داشتن پست سازمانی خالی، گرفتن مجوز از وزارت کشور، برگزاری مسابقه و آزمون و نظایر اینها کاملاً رعایت نشده است، شهرداری‌ها تا حدودی به این دلیل (عدم رقابت در ورود به شهرداری) فاقد نیروی کیفی و کارشناسی هستند. لذا کمتر دیده می‌شود که کارشناسی از شهرداری شرایط احراز سمت شهردار و توانایی انجام امور را داشته باشد.

ه- عدم توجه کافی به مقوله آموزش در شهرداری‌ها

تأمین هدف‌های سازمانی ایجاب می‌کند که قابلیت‌ها و مهارت‌هایی که برای انجام وظایف لازم است، به تناسب نیاز و ضرورت تقویت گردد. علاوه بر تخصص‌ها و مهارت‌های مورد نیاز، ایجاد روحیه تعاون، کار مشترک و دست جمعی، پذیرفتن آگاهانه قوانین و مقررات و سنت‌ها و اخلاق مقبول اداری و سازمانی، به وجود

انتصاب صحیح از جمله اقداماتی است که می‌تواند نقش اساسی در کاربرد مطلوب منابع انسانی ایفا کند. بر اساس بررسی‌های انجام گرفته در سطح استان کهگیلویه و بویراحمد از ابتدای سال ۱۳۷۰ تاکنون ۴۰ نفر در سمت شهردار شهرهای استان منصوب شده‌اند که تنها یک نفر از آنها از بین کارکنان شهرداری‌ها انتخاب شده است و بقیه از سایر دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها، ادارات کل، نهادها و بخش خصوصی برگزیده شده‌اند.

چنین می‌نماید که عدم آشنایی اکثر شهرداران منتخب با وظایف، اختیارات و مسائل شهرداری موجب شده است تا متوسط عمر مدیریتی هر فرد در سمت شهردار در این استان به کمتر از دو سال برسد. این در حالی است که شاید همین مدت زمان لازم باشد تا شهردار با ساختار، چارچوب و پیچیدگی‌های شهری آشنا شود. در این بررسی، برخی از عوامل که موجب عدم انتخاب شهردار از بین کارکنان شهرداری شده است پرداخته می‌شود و تأثیر این عوامل بر خدمات‌رسانی به شهروندان، به همراه ذکر پیشنهادهایی در این زمینه، ارائه می‌گردد.

الف - عدم توجه به پست‌های کارشناسی در چارت‌های

سازمانی و تشکیلات اداری شهرداری‌ها

با توجه به اینکه در آیین نامه اجرایی شرایط احراز سمت شهردار داشتن حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی (لیسانس) است و در اکثریت شهرداری‌ها اصلاً در چارت سازمانی پست کارشناسی وجود ندارد، و یا اگر هم وجود داشته باشد از یک یا دو پست فراتر نمی‌رود، لذا به ناچار شورای اسلامی شهر یا جانشین وی شعاع انتخاب خود را به خارج از کارکنان شهرداری معطوف می‌دارند.

ب - عدم شکل‌گیری شوراهای اسلامی شهرها، تا

اردیبهشت ماه ۱۳۷۸ و حجم وسیع وظایف استانداری‌ها

تا قبل از سال ۱۳۷۸ وزیر کشور به عنوان جانشین شورای اسلامی شهر و استانداران نیز به عنوان قائم مقام، وظایف شوراهای اسلامی شهر را عهده دار بوده‌اند. همان طور که می‌دانیم، استانداری‌ها دارای وظایف گسترده‌اند و مشغله‌های کاری آنها شاید

آوردن شیوه‌های رهبری اداری و مدیریت از جمله ویژگی‌هایی است که در تأمین اهداف سازمانی کمک می‌کند. برنامه‌های آموزشی کارکنان به منظور تحقق هدف‌های سازمان، حداقل باید در جهت تأمین هدف‌های تدریجی هر دو نیاز مذکور مجهز گردد و کارکنان را به تناسب نیاز از این گونه توانایی‌ها هر چه بیشتر بهره‌مند سازد. در گذشته کمتر به مقوله آموزش (چه کوتاه مدت و چه بلند مدت) در شهرداری‌ها توجه شده و این موضوع هم سبب گردیده است تا سطح تحصیلات و دانش علمی و فنی کارکنان شهرداری‌ها ثابت بماند و در نتیجه شرایط احراز سمت شهردار نیز شکلی جدی‌تر به خود نگیرد.

تأثیرات عدم انتخاب شهردار از بین کارکنان شهرداری‌ها

عدم انتخاب شهردار از میان کارکنان شهرداری‌ها دارای پیامدها و تأثیرات منفی متعددی است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- بی‌انگیزگی و عدم رغبت در بین پرسنل شهرداری‌ها

از آنجا که پرسنل شهرداری‌ها مشاهده می‌کنند که نه تنها شهردار بلکه معاونان وی نیز از خارج از محدوده کارکنان شهرداری‌ها انتخاب می‌شوند، لذا انگیزه ارتقای شغلی در آنها کاهش می‌یابد و در نتیجه آن گونه که باید و شاید با جدیت به کار و فعالیت نمی‌پردازند. کارمندی که احساس نکند که روزی از کارشناس به معاون شهردار و بعد به پست شهردار می‌رسد، قطعاً انگیزه و رغبت وی کم می‌گردد.

معمولاً آنان که عمری را در یک مؤسسه گذرانده‌اند، بیش از دیگران حق احراز پست مدیریتی دارند.

۲- افزایش هزینه‌ها و کاهش بهره‌وری

وقتی افرادی خارج از سیستم شهرداری به عنوان شهردار وارد مجموعه شوند، به لحاظ نداشتن تجربه لازم و نداشتن آشنایی با کارکنان و امور شهرداری مدتی باید تجربه‌اندوزی کنند و گاه با روش آزمون و خطا به ایفای تجربه بپردازند و وقتی تجربه کسب کردند از شهرداری خارج شوند (طول عمر مدیریت در شهرداری کمتر از دو سال است). در نتیجه بی‌تردید هزینه‌هایی (اعم از مادی و معنوی) که شهرداری مصروف تجربه‌اندوزی آنان می‌کند بازدهی لازم را ندارد. این افراد از ید شهرداری خارج می‌شوند و از تجارب آنان در خارج از شهرداری استفاده می‌گردد - که شاید قابل استفاده هم نباشد. این اقدامات بهره‌وری را در شهرداری تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۳- رواج روحیه روزمره‌گی و فقدان خلاقیت

کارکنان شهرداری‌ها به دلیل نداشتن انگیزه دچار روزمره‌گی می‌شوند و محرک درونی که انسان را به انجام کار و تلاش برای ایجاد خلاقیت و ابتکار برمی‌انگیزاند، در اینان فعال نمی‌گردد.

۴- ایجاد تعارض در سیستم ارتباطی

متأسفانه به علت ناملموس بودن اثر ارتباطات در بهبود روابط انسانی و تأمین رضایت کارکنان و افزایش اثربخشی و کارایی به آن توجه کافی نمی‌شود؛ در حالی که اغلب سوء تفاهمات و اختلافات بی‌جهت در بین همکاران ناشی از فقدان سیستم ارتباط صحیح در سطوح مختلف سازمان است. اجرا نشدن دستوراتی که به زعم

دستوردهنده صحیح و منطقی است و یا صدور دستورات غلط و اجرای آن به وسیله مجریان که منجر به زیان سازمان و کارکنان آن می‌شود، معلول ناآگاهی متقابل و نقص ارتباط صحیح بین رئیس و مرئوس است. این در حالی است که اگر مدیریت هر سازمان بی‌خبر از رویدادها و عکس‌العمل‌های محیط باشد و بدون توجه به آنچه که در دنیای داخل و خارج سازمان می‌گذرد تصمیم‌گیری کند، در واقع سازمان را مبدل به سیستمی بسته می‌سازد. لذا انتخاب فردی خارج از سیستم شهرداری به عنوان مدیر سازمان شهرداری می‌تواند منجر به ایجاد این معضلات گردد.

۵- ایجاد بی‌ثباتی

همان گونه که اشاره شد، متوسط طول عمر مدیریتی در شهرداری‌های استان به کمتر از دو سال می‌رسد و این خود ایجاد بی‌ثباتی را در شهرداری‌ها موجب می‌گردد. این در حالی است که حداقل این مدت باید به چهار سال افزایش یابد.

پیشنهادها

- افزایش پست‌های کارشناسی در شهرداری‌ها به حداقل ۵ نفر کارشناس در هر شهرداری (در شهرداری درجه یک) از طریق اصلاح ساختار اداری و تشکیلاتی شهرداری‌ها (کارشناس فضای سبز، کارشناس شهرسازی، کارشناس مالی و اداری، کارشناس راه و ساختمان، کارشناس حقوق).

- توجه به مقوله آموزش، چه در مقطع کوتاه مدت و چه بلند مدت از طریق تشکیل و راه‌اندازی دانشگاه شهرداری‌ها.

- گرایش به سمت انتخاب نیروهای کیفی و فنی و کارشناسی در شهرداری‌ها از طریق رعایت دقیق آیین‌نامه استخدامی کارکنان شهرداری‌ها در فضای رقابتی و پرهیز از به کارگیری نیروهای ناکارآمد و نیروهایی که با اعمال نفوذ معرفی می‌شوند.

- توجه به مقوله گردش در مشاغل مختلف، یکی از روش‌های پرورش مدیران که می‌تواند اطلاعات جامعی از وظایف متنوع و متعدد شهرداری در اختیار آنها قرار دهد، انتصاب در مشاغل مختلف و متنوع است که این موضوع سبب می‌شود تا شعاع دید شورای اسلامی شهر در انتخاب شهردار به درون مجموعه شهرداری تغییر جهت پیدا کند.

- اصلاح آیین‌نامه شرایط احراز سمت شهردار به سمت و سویی که بیشتر نیروهای شهرداری را در برگیرد.

- تغییر شرط داشتن سواد خواندن و نوشتن به اندازه کافی برای منتخبان شوراهای اسلامی شهر به داشتن سواد دیپلم برای شهرهای زیر ۱۰ هزار نفر و لیسانس برای شهرهای بین ۱۰ تا ۱۰۰ هزار نفر و فوق لیسانس و بالاتر برای شهرهای بالای ۱۰۰ هزار نفر و مراکز استان‌ها به منظور توجه به مسائل تخصصی و علمی در شهرداری‌ها. - توجه بیشتر به مقوله آموزش اعضای شوراهای اسلامی شهرها. - اصلاح آیین‌نامه حقوق و مزایای شهرداران متناسب با شرح وظایف، پیچیدگی‌ها، مسئولیت‌های شهردار.

- توجه به نظام نگهداری نیروی انسانی در شهرداری‌ها از طریق ایجاد امنیت شغلی، رضایت از شغل، برقراری بهداشت و ایمنی در محل کار، اجرای برنامه‌های ورزشی و رفاهی و جز اینها.

مشق شهروندی در دبستان سبز

بنفشه رضوانی یگانه

نمایی از محله دبستان

مشارکت زنان محله ایجاد کرد. این امر در ابتدا نیازمند آموزش بود تا خانواده‌ها متوجه شوند که زباله تر آنها چه حجمی از زباله خانگی را در برمی‌گیرد و در چه مدت زمانی می‌تواند تبدیل به کمپوست شود. سپس باید آموزش داده می‌شد که زباله‌ها بموقع از خانه بیرون برده شوند. گام مهم دیگر مشارکت دادن کودکان در امور محله‌شان بود. اصولاً مشارکت به معنای فرایند سهیم شدن در تصمیمات اثرگذار بر زندگی شخصی در جامعه است و وسیله‌ای است که به کمک آن دموکراسی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و مشارکت حق بنیادی شهروندی به شمار می‌آید.

در این میان فرصت‌های مشارکت کودکان در کشورهای خواهان دموکراسی باید جدی تلقی شود. بدین منظور، آموزش به کودکان و نوجوانان در سطح محله به چند طریق طراحی شد. یکی از دلایل این انتخاب، وجود مراکز متعدد آموزشی در سطح محله دبستان بود. مسئولان ابتدا مرحله آموزش کلاس به کلاس را طراحی کردند که در ۳ مرحله اجرا شد. برای این منظور، مرحله آشنایی با مفاهیم اولیه محیط زیست آموزش داده شد و سپس مرحله تفکیک زباله و نحوه و اهمیت آن برای کودکان تشریح گردید و در آخرین مرحله دانش‌آموزان در مورد فضای سبز آموزش دیدند.

بدیهی است آموزش به کودکان درباره مسائلی از این دست، دخالت و همکاری ارگان‌های دیگر به‌ویژه آموزش و پرورش را طلب می‌کند. احمدیه در این باره می‌گوید: «برای این منظور، آموزش و پرورش منطقه در جهت واگذاری امکانات و سایر ملزومات بسیار همکاری کرد. دانش‌آموزان نیز از این طرح استقبال فراوان کردند. جالب این‌که حتی برای اجرای فضای سبز نیز اعلام آمادگی کردند. بدین ترتیب می‌توان فضای سبز عمودی یا غیر مسطح را در محله به کمک آنها ایجاد کرد».

بسیاری از جامعه‌شناسان و کارشناسان بر این باورند که کودکان ناجیان بالقوه جامعه‌اند، ضمن آنکه عده دیگری نیز بر خلاف تصور گروه اول مشارکت کودکان را تصوری نادرست می‌دانند و کودکان را فاقد قدرت تصمیم‌گیری برمی‌شمارند. مهم‌ترین توجیه گروه دوم این است که مسئولیت و درگیری زود هنگام کودکان با مسائل جامعه برای آنها مضر است و آنها باید کودکی را بی‌دغدغه طی کنند. با اعتقاد به ظرفیت و توانایی عظیم کودکان برای مشارکت در امور شهر، مسئولان شهرداری منطقه از استقبال آنان برای اجرای پروژه محله سبز بسیار سود جستند.

همان گونه که مدیر پروژه محله سبز تصریح می‌کند، پس از این مرحله مواردی که به کودکان آموزش داده شد به سرعت به خانه‌هایشان نیز منتقل گردید و همین امر سبب شد تا مرحله دوم

طرح محله سبز اقدام موفقیت‌آمیزی بود که در محدوده مسکونی محله «دبستان» با هدف ارتقای کیفیت محیط زیست شهروندان ساکن این محله، از طریق شیوه‌هایی چون کاهش آلودگی‌های مختلف، افزایش سطح فضای سبز، ایجاد امنیت روانی و افزایش کارایی اجتماعی با جلب مشارکت شهروندان به اجرا در آمد.

این محله که در حریم شهرداری منطقه ۷ تهران و حد فاصل بزرگراه رسالت و نیاوران قرار دارد، با قدمتی در حدود سی سال دارای بافت اجتماعی، اقتصادی همگونی است و جمعیتی حدود ۸ هزار نفر دارد.

در اجرای طرح محله سبز ابتدا دیدگاه‌های مردم محل نسبت به شرایط موجود از نظر محیط زیستی برای شناسایی مشکلات و معضلات و نیازها ارزیابی شد و سپس مراحل دیگر همچون تهیه نقشه‌های مورد نیاز و تدوین شاخص‌های محله سبز، جلب مشارکت مردم در طراحی روش‌ها و ایجاد زمینه‌های تشکیل شورای محله تدوین گردید و کلیات و جزئیات طرح‌های زیست محیطی به اجرا درآمد.

از جمله محورهای آموزش شهروندان در این محله، آشنایی آنها با الگوی بهینه مصرف، کاهش مصرف انرژی، تفکیک زباله و بازیافت آن، صرفه‌جویی در مصرف آب و آشنایی با گونه‌های مقاوم فضای سبز است.

در محله دبستان در ابتدایی‌ترین مرحله، تفکیک زباله مطرح شد که اجرای آن خود نیاز به آموزش‌های عمیق داشت.

مژگان احمدیه، که سالها مسئولیت فضای سبز منطقه ۷ و اجرای پروژه محله سبز را بر عهده داشته، در این باره معتقد است که چون تفکیک زباله نمادی عالی برای مشارکت مردم با شهرداری است، لذا برای دستیابی به این هدف به تقویت انگیزه‌های اقتصادی شهروندان نیاز است. این خود بدان معنا بوده است که با ایجاد برخی تشکلهای که منافع اقتصادی دارند، بتوان زباله‌های خشک و تر را از یکدیگر جدا ساخت و با تولید کمپوست خانگی یک تشکل تهیه کمپوست با

طرح آموزش، که موسوم به طرح آموزش چهره به چهره است، زودتر از زمان مقرر نتیجه دهد. به فاصله‌ای اندک، ساکنانی که دارای فرزندان مدرسه‌رو بودند مراجعه کردند و خواستار توضیحات کافی شدند.

همین امر سبب شد تا در مدت ۶ ماه زنان ۳ هزار خانوار ساکن محله که فراغت بیشتری داشتند، آموزش ببینند و دست اندرکاران محله سبز با مراجعه به منازل آنها هدف و مراحل اجرایی طرح را برای شان بازگو کنند. پیامد این پشتکار ابراز علاقه‌مندی بیشتر ساکنان برای شرکت در آموزش و اجرای پروژه‌ها بود. شاید یکی از دلایل موفقیت این پروژه را بتوان سطح تحصیلات بالای ساکنان و بافت فرهنگی حاکم بر منطقه عنوان کرد.

احمدیه در این باره می‌گوید: «من شخصاً امیدوار نبودم که این طرح به سرعت جواب دهد و حداقل زمان را برای اثر بخشی آن ۲ سال تصور می‌کردم. اما مرحله اول و دوم آموزش، با سرعتی تصور ناشدنی به اجرا درآمد. مرحله سوم آموزش به پخش بروشور و اطلاعیه‌های متعدد اختصاص یافت. این سطح از آموزش بر خلاف مرحله ۱ و ۲ که بیشتر در حیطة نظری بود، به اجرای مابانی آموزش داده شده اختصاص داشت. در این مرحله با همکاری سازمان باز یافت سیدهای برای جمع آوری زباله‌های تفکیک شده طراحی گردید که تحت عنوان سبد زباله خشک به ساکنان محله معرفی و تحویل داده شد. نکته در خور توجه در این میان این است که به رغم مخالفت‌های اولیه، به مرور امر آموزش در میان تمامی ساکنان نهادینه شد و رواج پیدا کرد. به طور مثال، گروهی از افراد که علاقه‌مند به اجرای طرح‌ها و پروژه‌های جدید بودند، در ابتدای امر استقبال فراوان کردند و سپس در مرحله بعد افرادی که میانه رو بودند اعلام آمادگی کردند و در نهایت افراد دیرپذیر که همواره در مقابل تغییرات مقاومت می‌کنند و نسبت به مراکز رسمی و دولتی نگاهی منفی دارند، پس از اطمینان از این موضوع که شهرداری از آنها پولی دریافت نمی‌کند، حاضر به همکاری شدند. به این ترتیب، تفکیک زباله به صورت خشک و تر در منازل، یکی از جلوه‌های مشارکت عملی شهروندان در اجرای طرح محله سبز شد.

به هر تقدیر، تفکیک زباله با نصب سیدهای زباله خشک در پارکینگ منازل آغاز شد و با تحویل ۱۰۲۱ سبد و دادن کد به هر یک از سیدها، هر ۳ خانواده صاحب یک سبد زباله خشک شد. مجریان پروژه محله سبز سپس آموزش دادند که زباله‌های کاغذی را از انواع زباله‌ها تفکیک کنند، تا بخش عمده‌ای از زباله خشک نیز تفکیک شود. باید تأکید کرد که در این مرحله از پروژه، پس از افتادن کامل تفکیک زباله خشک ماشین‌های جمع آوری زباله، هر هفته یک بار به منازل محله دبستان مراجعه کردند و زباله‌های خشک را از منازل خارج ساختند. همین سرویس دهی منظم ماشین‌های جمع آوری زباله اعتماد ساکنان را بیشتر جلب کرد.

یکی از مسائل مهم در اجرای پروژه همجواری وزارت دفاع به عنوان یک نهاد امنیتی دولتی با محله بود. از جمله اقدامات سخت در عین حال مثبتی که در منطقه دبستان صورت گرفت، مجاب کردن وزارت دفاع برای جمع آوری و تفکیک زباله خشک بود. دلیل این امر آن است که نهادهای دولتی به دلیل ساختار ویژه‌شان همواره جزء بخش‌هایی محسوب می‌شوند که در مقابل تغییرات دیرتر واکنش نشان می‌دهند. در بخش دوم پروژه محله سبز، مسئله فضای سبز شهری مطرح شد که به دلیل وجود منابع زیرزمینی آب در این منطقه

محله دبستان. نصب سیدهای تفکیک زباله خشک در پارکینگ منازل

این مرحله از کار به سرعت پیشرفت کرد و با استفاده از آب قنات «آریان محمودی» طرح فضای سبز عمودی برای واحدهای مسکونی طراحی و اجرا شد. نصب داربست‌های فلزی و چوبی و استفاده از همکاری ساکنان برای آبیاری فضاهای طراحی شده سبب گردید تا سرانه فضای سبز در محله هر چند اندک - افزایش یابد.

این در حالی است که کارشناسان فضای سبز، چنین فضاهایی را با تحقق فضای سبز عمودی، ۶ متر مربع ارزیابی کرده بودند که پس از رشد گیاهان ارزیابی آنها تحقق پیدا کرد.

البته باید گفت که اگر چه پس از ایجاد فضاهای عمودی رقم مذکور رشد فراوان کرد، اما به اعتقاد بسیاری از کارشناسان این رقم هنوز به عدد مورد نظر که ۳۵ متر مربع برای منطقه ۷ برآورد می‌شود نرسیده است. از سوی دیگر، با توجه به بافت ترافیکی شهر و آلودگی شدید هوا در حوالی منطقه سیدخندان، دستیابی به سرانه فضای سبز مورد نظر نوعی ضرورت محسوب می‌شود.

همیاران سبز، گروهی داوطلب از اهالی محل هستند که پس از آموزش‌های لازم، در اجرای فضای سبز عمودی بسیار همکاری کردند.

با کمک همیاران سبز هر گیاه‌دارای یک شناسنامه و کد مشخص شد و ماهانه مورد معاینه کارشناسان فضای سبز قرار گرفت. این امر در آگاهی وضعیت رشد گیاهان و پیشگیری از ابتلا و امراض گیاهی بسیار مفید بود.

نکته مهم دیگر تداوم آموزش و مشارکت دادن هر چه بیشتر شهروندان از طریق نظرخواهی بود. برای این منظور نشست‌های مختلف با حضور شهروندان برگزار شد. اجرای تئاتر و جشن‌های مختلف فرصتی را برای ادامه این روند فراهم کرد.

از بانوان نیز دعوت شد تا در جلساتی که برای رفع مشکلات محله برگزار می‌شود حضور یابند. نکته مهم اینکه برای دعوت آنان دعوت‌نامه‌هایی به منازل آنان ارسال شد.

در زمان حاضر بخش عمده‌ای از همیاران محله سبز منطقه ۷ در محدوده دبستان را بانوان تشکیل می‌دهند. یکی دیگر از اقدامات صورت گرفته در محله سبز همکاری ساکنان با مسئولان برای هر چه زیاتر شدن محله بود. برای تحقق این امر، شست و شوی دیوارهای معابر، رنگ آمیزی و سیمان کاری مجدد برخی از دیوارها، پاک کردن تصاویر نامتجانس با محله و اقداماتی از این دست انجام گرفت.

گام مهم دیگر یکطرفه کردن دسترسی‌های محله، ترمیم جدول و خطوط معابر و آرام‌سازی ترافیک در این محله بوده است.

آن گونه که از گفته‌های مسئولان این طرح برمی‌آید، احترام به حقوق شهروندی و در نظر گرفتن جایگاه شهروندان و سهیم کردن آنان در مدیریت شهری می‌تواند بی‌اعتمادی دیرینه مردم را در هم شکند و آنان را نسبت به امور شهر و محله خود حساس و دغدغه‌مند سازد. اگر جز این بود، هرگز طرح محله سبز و طرح‌هایی از این دست که مشارکت و اعتماد همه جانبه شهروندان را طلب می‌کند به تحقق نمی‌پیوست.

شاید اعلام آمادگی مکرر و فراوان شهروندان محله دبستان برای کاندیدا شدن در اولین شورای محله، گواه روشنی بر این مدعا است.

کمیته ملی توسعه پایدار و پایداری شهری

تورج نادری

دستیابی به نظم جدید جهانی ارائه شد.

در سال ۱۹۹۲، سران بیش از ۱۰۰ کشور جهان در اجلاس «ریو» - موسوم به همایش زمین - گرد هم آمدند، تا معضلات اساسی مربوط به حفاظت از محیط زیست و توسعه اقتصادی - اجتماعی را مورد بررسی قرار دهند. پیام همایش زمین به دنیا این بود که بدون حفظ سلامت محیط زیست، توسعه امکان پذیر نیست و باید در جست و جوی راه‌هایی بود که همه انسان‌ها در زمان حال و آینده از مواهبی چون آب و هوای سالم و زمین حاصلخیز بهره‌مند شوند.

مکنون درباره تأثیر اجلاس‌های مذکور در برداشت‌های تازه از مفهوم توسعه پایدار چنین می‌گوید: «پس از کنفرانس استکهلم دیدگاه‌های حفاظت محیط زیست مورد توجه بیشتری قرار گرفت و تأییراتی بر روی آموزش، تحقیق و ساختارهای تشکیلاتی به وجود آورد. پس از کنفرانس ریو نیز نگرش توسعه پایدار ابعاد وسیع تری یافت و در تمام بخش‌ها با پسوند «پایدار» دیدگاه‌های قدیمی را مورد بازنگری قرار داد. پس از آن تحولات عمیقی در نگرش به سطوح برنامه‌ریزی، طراحی و بخش‌های تخصصی توسعه نظیر عمران، صنعت و کشاورزی مطرح شد و تدوین مجدد قوانین زیست محیطی مورد توجه قرار گرفت».

پس از برگزاری نشست‌های مذکور نیاز به سازماندهی جدی تری احساس می‌شد. به همین منظور در سال ۱۹۹۲ کمیسیون توسعه پایدار^(۱) (CED) برای پی‌گیری مؤثر دستاوردهای اجلاس ریو به وجود آمد. این کمیسیون با هدف نظارت و گزارش دهی در خصوص اجرای توافقنامه‌های همایش زمین در سطوح محلی، منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی، با تصمیم شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد شکل گرفت و به ارائه رهنمودهای عملی و تدوین برنامه‌های (اقدام جهانی) پرداخت.

کمیسیون توسعه پایدار ۵۳ عضو از قاره‌های پنجگانه جهان دارد و مدت عضویت کشورها در آن سه سال است. در دوره‌های نخست این کمیسیون، موضوعات پراکنده‌ای مورد بحث و بررسی قرار گرفت اما در دوره دوم کاری موضوعات ویژه‌ای مورد نظر قرار می‌گیرد که بر این اساس برای دوره دو ساله

۵ - ۲۰۰۴ سه موضوع آب، بهداشت و اسکان بشر تعیین شده است. از جمله مواردی که در برنامه کاری کمیسیون قرار دارند، عبارتند از: امحای فقر، تغییر الگوی مصرف و تولید ناپایدار، توسعه پایدار در دنیای در حال جهانی شدن، برابری

از دیاد جمعیت جهان، افزایش تصاعدی شهرهای جهان و روند رو به رشد صنعتی شدن باعث شده است که زیست بوم‌های طبیعی به شدت آسیب‌پذیر گردند و با کوچک‌ترین تغییر زیست محیطی در گوشه‌ای از جهان، سایر مناطق کره خاکی نیز دچار مخاطره شود. بدین منظور، قریب به دو دهه است که کلیه کشورهای جهان سعی بر این دارند که اهداف گسترش و توسعه خود را به صورت هماهنگ با یکدیگر در آورند و با در نظر گرفتن روند توسعه در دراز مدت اهداف توسعه پایدار جهانی را در کشور خود - و در پی آن در جهان - عملی سازند.

جامع‌ترین تعریفی که تاکنون از توسعه پایدار ارائه شده است، آن را پیشرفتی عنوان می‌کند که بدون کاهش توانایی نسل‌های آینده در برآوردن نیازهایشان، نیازهای نسل کنونی را نیز تأمین کند. به عبارت دیگر، توسعه پایدار یعنی زیستن در حد ظرفیت محیط زیست و فراهم کردن فرصت زیستن برای همه و برای همیشه بر روی کره زمین.

مفهوم توسعه پایدار نخستین بار در کمیسیون جهانی محیط زیست در استکهلم (۱۹۸۷) مطرح شد. چنین مفهومی آشکارا به بحران‌های زیست محیطی ناشی از صنعتی شدن اشاره داشت.

رضا مکنون، نایب رئیس کمیته ملی توسعه پایدار در ایران در تعریف توسعه پایدار چنین می‌گوید: «اصطلاح توسعه پایدار پس از کنفرانس جهانی محیط زیست، به طور گسترده به متون مرتبط با محیط زیست وارد شد و در تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد توجه و دقت قرار گرفت. بهترین تعریف توسعه پایدار استفاده بهینه از کلیه منابع برای توسعه نسل امروز با حفظ حقوق نسل‌های آینده است». مکنون حفظ منابع تجدید شونده (آب، خاک، هوا)، استفاده بهینه از منابع تجدید نشدنی، حفاظت از منابع اکولوژیک و جامع‌نگری در برنامه‌های توسعه را از جمله دیدگاه‌های مطرح شده در توسعه پایدار عنوان می‌کند.

توسعه پایدار بار دیگر در کنفرانس لاهه (۱۹۹۱) مورد توجه قرار گرفت. در این نشست بر این نکته تأکید شد که منظور از توسعه پایدار، تنها حفاظت از محیط زیست نیست بلکه مفهوم جدیدی در رشد اقتصادی مورد نظر است؛ رشدی که عدالت و امکانات زندگی را برای تمامی مردم جهان و نسل‌ها به همراه داشته باشد. در این کنفرانس خط مشی‌هایی بنیادی برای

جنسیتی و آموزش و پرورش.

از مهم‌ترین مصادیق ناپایداری توسعه را می‌توان تخریب محیط زیست، انحطاط منابع طبیعی و میراث فرهنگی و ایجاد تنش‌ها و تعارضات اجتماعی در جوامع برشمرد.

□ کمیته ملی توسعه پایدار و همسویی با اهداف جهانی

کمیته ملی توسعه پایدار در سال ۷۲ به منظور سیاستگذاری و هماهنگی برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور، با اهدافی چون حفاظت از محیط زیست و دستاوردهای اجلاس زمین تشکیل شد.

کمیته ملی توسعه پایدار به منظور دستیابی به اهداف دستور کار ۲۱ و بومی کردن آن در کشور فعالیت می‌کند و با تشکیل جلسات ماهیانه با نهادها و سازمان‌های دخیل در توسعه پایدار تغییر و تحولی جدی را در شیوه‌های تصمیم‌گیری و اقدامات صورت گرفته دنبال می‌کند. به این ترتیب، کمیته ملی توسعه پایدار، نهاد پیش‌تاز میان بخشی است که تصمیم‌گیری‌های

□ برنامه‌ریزی آموزشی برای ظرفیت‌سازی و توانمندسازی مدیریت شهری پایدار در سطوح ملی تا محلی. همان‌گونه که به نظر می‌رسد، رعایت اصول زیست محیطی و پیروی از دستورالعمل جهانی توسعه پایدار در شهرهای کشور از مهم‌ترین دغدغه‌های کمیته ملی توسعه پایدار به شمار می‌رود.

در این میان شهرداری‌ها به عنوان متولیان مدیریت شهری نقش مهم و تعیین‌کننده‌ای دارند. مکنون در این باره می‌گوید: «بخش عمده فعالیت زیست محیطی مردم در شهرها روی می‌دهد و شهرداری‌ها در این میان نقش خطیری دارند. در حالی که به دلیل فقدان مدیریت واحد شهری، عملاً شهرداری‌ها قادر به نظارت و کنترل جامع بر روی فعالیت زیست محیطی شهرها نیستند. از سوی دیگر، عدم هماهنگی نهادهای ذی ربط در مدیریت شهری و فقدان مدیریت واحد شهری، شهرداری‌ها را در این مسیر تنها گذاشته است.»

بخشی از مقدمه و دستور کار ۲۱ که ۱۴ ژوئن ۱۹۹۲ در ریودوژانیرو به تصویب اجلاس عمومی رسید:

بشریت در لحظه حساسی از تاریخ قرار دارد. نابرابری میان کشورهای مختلف و درون هر کشور با گرفته است. فقر و گرسنگی، فقدان بهداشت و بیسوادگی گسترش پیدا کرده است و اکوسیستم‌هایی که حیات ما به آنها متکی است پیوسته رو به زوال اند.

ادغام مسائل توسعه با مسائل زیست محیطی و توجه بیشتر به این دو، موجب می‌شود که نیازهای اساسی افراد بشر برآورده گردد و سطح زندگی آنها ترقی کند، اکوسیستم‌ها بهتر حفاظت و اداره شوند و آینده‌ای بی‌خطر و با سعادت در انتظار جهان‌نیان باشد. هیچ کشوری نمی‌تواند به تنهایی به این امر مهم دست یابد اما همراه با هم و در مشارکتی جهانی می‌توان.

نکته مهمی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که با فرض افزایش اختیارات شهرداری‌ها و گام نهادن به سوی مدیریت شهری، آیا شهرداری‌ها توان لازم را برای تحقق اهداف توسعه پایدار دارند؟

مظفر صرافی، دبیر کمیته ملی توسعه پایدار، در این باره می‌گوید: «مسئله شهرداری‌ها از زمان حاضر توان پذیرفتن این مسئولیت را به لحاظ تخصصی و منابع مالی ندارند. امروزه شهرداری‌ها باید در تغییر نگرش مردم نسبت به مسائل شهری فعالیت کنند و با ارائه الگوی مناسب شهری راهکارهای مناسب را در اختیار شهروندان قرار دهند.»

صرافی هماهنگی شهرداری‌ها با سازمان‌ها و نهادهای مختلف به ویژه آموزش و پرورش را گامی مهم در مسئولیت‌پذیری کودکان عنوان می‌کند.

آنچه که مسلم است، تحقق اهداف توسعه پایدار با تشکیل کمیته‌ای ملی یا چند کمیته فرعی به تنهایی امکان‌پذیر نیست. در این میان تلاش نهادها برای نزدیک شدن به استانداردهای مبانی توسعه، همسویی برنامه‌های توسعه با اهداف توسعه پایدار جهانی و مشارکت فعالانه و آموزش دیده شهروندان بسیار مهم است.

تخصصی و مدیریتی را تسهیل می‌کند و ضمن اشاعه این نگرش در کشور، زمینه‌های مشارکت فعال بین‌المللی را نیز فراهم می‌سازد.

کمیته ملی توسعه پایدار از ۱۱ کمیته فرعی تشکیل شده است که یکی از آنها کمیته فرعی مدیریت توسعه پایدار شهری است. از ضرورت‌های تشکیل این کمیته اجرایی کردن اهداف توسعه پایدار در سطح محلی و بومی است. در واقع این ضرورت از سوی سازمان شهرداری‌های کشور مطرح شد و به دنبال آن پیشنهاد تشکیل یک کمیته فرعی نیز مورد موافقت اعضای کمیته ملی توسعه پایدار قرار گرفت.

اسماعیل صالحی، نماینده وزارت کشور در کمیته ملی توسعه پایدار، مهم‌ترین اهداف کمیته فرعی توسعه پایدار شهری را چنین عنوان می‌کند:

□ گسترش و تحقق اصول و معیارهای توسعه پایدار در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری شهرهای کشور.

□ تبیین و تدوین چارچوب راهبردهای ملی و محلی مدیریت شهری پایدار برای ارائه به سطوح عالی تصمیم‌گیری.

□ تعریف طرح‌های مطالعاتی و اجرایی در زمینه مسائل مدیریت شهری پایدار و پی‌گیری و تأمین اعتبار و تحقق آنها.

پانویس:

1- Commission on Environment Development

بیست و یکمین نشست معاونان خدمات شهری میادین میوه و تره بار

آزاده افشار

بیست و یکمین همایش معاونان خدمات شهری شهرداری‌های مراکز استان‌ها با حضور مدیران عامل میادین‌های میوه و تره بار مراکز استان‌ها برگزار شد. در این همایش مسائل و تجربیات میادین‌های میوه و تره بار، برنامه‌ها و اقدامات سازمان شهرداری‌های کشور برای ساماندهی میادین‌های میوه و تره بار، قانونمندی خرید مشتریان، به کارگیری مهندسی ارزش و نظایر اینها مطرح شد.

مسئولان و کارشناسان که درباره این موضوعات سخنرانی کردند، عبارتند از:

مسعود دالمن، شهردار بندرعباس؛ ناصر حاج محمدی، مدیر کل دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها؛ فریدون ریاحی، معاون بازرگانی شرکت صنایع پند؛ فرامرز موحدی، مدیر عامل سازمان میادین میوه و تره بار و ساماندهی مشاغل شهری اصفهان؛ و علی افتخاری، مدیر انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور مطالبی که در پی می آید، خلاصه ای است از مهم‌ترین مسائل مطرح شده در این همایش.

بندرعباس، میدان جدید میوه و تره بار

در زمان حاضر یک میدان سنتی میوه و تره بار در سطح شهر بندرعباس به فعالیت می‌پردازد که تنها پاسخگوی ۸۰ تا ۱۰۰ هزار نفر از مراجعه کنندگان است. این در حالی است که شهر بندرعباس طی سالیان اخیر با آهنگ رو به رشد شهرنشینی و جمعیت رو به رو بوده است و میدان میوه و تره بار سنتی شهر دیگر پاسخگوی نیاز عرضه و توزیع میوه به شهروندان بندرعباسی نیست.

احداث میدان جدید میوه و تره بار جزو برنامه‌های میان مدت شهرداری بندرعباس است. طراحی این میدان به پایان رسیده و آماده‌سازی اولیه طرح آغاز شده است و امید می‌رود که با برنامه‌ریزی‌های انجام شده، در اوایل سال ۱۳۸۳ فاز اول این طرح به بهره برداری برسد.

مسعود دالمن، شهردار بندرعباس

برنامه‌های دفتر خدمات عمومی

ناصر حاج محمدی، مدیر کل دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌های کشور گزارشی از عملکرد این دفتر راجع به اقدامات صورت گرفته در زمینه خدمات شهری ارائه داد.

به گفته وی، «چهار کارگروه در بخش مدیریت میادین میوه و تره بار تشکیل شده است که عبارتند از کمیته اداری مالی، کمیته آمار و فناوری اطلاعات، کمیته فرهنگی اجتماعی و مشارکت فردی، و کمیته فنی و مهندسی.

مقرر شده است که هر یک از کارگروه‌های مذکور تشکیل جلسه دهند و موضوعات مربوط به میادین میوه و تره بار را در محورهای پیش گفته مورد تحلیل و بررسی قرار دهند و نتیجه جلسات را به دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌ها اعلام کنند، تا

سازمان آنها را به اجرا درآورد».

وی همچنین تشکیل اتحادیه میادین میوه و تره بار را از جمله موارد مطرح شده به وسیله رؤسای کارگروه‌ها عنوان کرد؛ که پی‌گیری‌های لازم در خصوص تشکیل این اتحادیه از سوی دفتر خدمات عمومی سازمان شهرداری‌های کشور انجام خواهد شد.

برخی از سازمان‌های میادین میوه و تره بار در سطح کشور ساماندهی مشاغل شهری را نیز بر عهده دارند. بر همین اساس، دفتر خدمات عمومی کلاس‌هایی آموزشی - توجیهی در این خصوص برگزار کرده است. این کلاس‌ها در برگیرنده مضامینی از این دست است: ساماندهی چیست و به چه ترتیبی انجام می‌پذیرد؟ چه مشاغلی می‌بایست ساماندهی شوند؟ و جز اینها.

ترازوهای دیجیتالی، افزایش رضایت مشتری

ترازوهای دیجیتالی عملیات خرید را قانونمند می‌سازد. بدین ترتیب، هر مشتری به ازای فاکتوری که دریافت می‌کند، می‌داند چه محصولی و به چه میزانی خریداری کرده است. همچنین اگر با ابهامی در عملیات توزین و محاسبات ریالی کالا رو به رو شود، ترازوی

شاخصی بدین منظور در میدان‌ها نصب شده است تا خریدار صحت توزین خود را مورد بررسی قرار دهد.

از دیگر مزایای این سیستم به کارگیری مقوله انفورماتیک است به طوری که تمامی ترازوها با یکدیگر مرتبط اند و در پایان هر دوره تعیین شده - اعم از روز، ماه، فصل و سال

نوع محصولی و با چه میزانی فروخته شده است.

شود.

فریدون ریاحی- معاون بازرگانی شرکت صنایع پند (تولید کننده ترازوهای باسکول دیجیتالی)

بنابراین با توجه به محدودیت‌های دولت در تخصیص بودجه بهتر است تعاملی بین بخش دولتی و خصوصی ایجاد شود تا از امکانات بخش خصوصی در جهت برنامه‌های عام‌المنفعه که متولی و متصدی آن نیز معاونان خدمات شهری هستند بهره برداری

اصفهان و ساماندهی مشاغل شهری

از دیگر فعالیت‌های این سازمان، ساماندهی مشاغل شهری است. موحدی معتقد است ساماندهی صنایع و مشاغل شهری باید در ۳ حوزه عملکرد سکونت، شهری و برون شهری صورت گیرد. در زمان حاضر زمینی به مساحت ۱۱۰ هکتار در شمال شهر اصفهان به منظور ساماندهی مشاغل شهری در نظر گرفته شده است و فاز اول و دوم این طرح به بهره برداری رسیده و نزدیک به ۱۲۰۰ واحد کارگاهی در آن مستقر شده است. همچنین شهرک‌های تازه تأسیسی از جمله شهید کشوری، سپاهان و جز اینها در اطراف شهر اصفهان در حال شکل‌گیری است. بر همین اساس، این سازمان مطالعات و مکان‌یابی‌های لازم را در خصوص احداث بازار میوه و تره بار، بازار روز و نظایر اینها انجام داد، تا علاوه بر روند افزایش خدمات رسانی بهتر به شهروندان از بروز مشکلات و کاستی‌های بعدی نیز جلوگیری کند.

مدیر عامل سازمان میادین میوه و تره بار و ساماندهی مشاغل شهری اصفهان، برگزاری این جلسات را در انتقال تجربه و جلوگیری از موازی کاری‌ها و صرف هزینه و زمان مؤثر دانست. فرامرز موحدی در مورد تجربه سازمان میادین میوه و تره بار اصفهان گفت: «میدان مرکزی میوه و تره بار این شهر در سال ۱۳۶۰ در زمینی به بهره برداری رسید. به علاوه، میدان مرکزی شهر به فرودگاه، ترمینال مسافری و راه آهن دسترسی مناسبی دارد. زمین‌هایی به منظور احداث بازار روز در نقاط مختلف شهر اصفهان خریداری گردیده و بودجه‌ای حدود ۸۰۰ میلیون تومان برای احداث آنها در نظر گرفته شده است که طبق پیش‌بینی به عمل آمده تا اواخر سال ۱۳۸۲ به بهره برداری خواهد رسید. در کنار بازار روزهای این شهر طرح عرضه مستقیم نان به اجرا در خواهد آمد و انواع نان تازه به شهروندان عرضه خواهد شد.»

مهندسی ارزش، کاهش هزینه، عملکرد بهتر

لیکن در کشور ما مفهومی تازه است. این علم دارای چند خصوصیت مهم است که از جمله آنها کاهش هزینه و عملکرد بهتر است. برای هر یک از پروژه‌های شهری مانند احداث کشتارگاه، پارک و حتی انجام نورپردازی در خیابان‌های شهر و مواردی از این دست می‌توان به مهندسی ارزش پرداخت و هزینه‌ها را بین ۱۰ تا ۲۵ درصد کاهش داد. شهرداری‌ها در برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موظف شده بودند که مهندسی ارزش را پیاده کنند و لیکن این امر همواره مورد بی‌توجهی قرار گرفت. علی افتخاری- مدیر انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور

خدمات شهری قلب تپنده شهرداری‌هاست و در ارتقای زندگی شهری نقش عمده‌ای دارد. ارتقای کیفیت خدمات رسانی، تأمین هزینه خدمات، تأمین منابع مالی، جلب رضایت شهروندان و مقوله‌هایی از این دست، از جمله نگرانی‌های همیشگی معاونان خدمات شهری است. کاهش هزینه و ارائه خدمات بهتر نیازمند استفاده از علم روز است که این امر در اجرا و به کارگیری مهندسی ارزش نهفته است. مهندسی ارزش علمی است که در اروپا نزدیک به یک قرن از عمر آن می‌گذرد و

برداری از غرفه‌های میدان‌های میوه و تره بار و بازارهای روز در کارگروه مذکور مطرح و بررسی شود. طرح‌های ناموفق گذشته بازنگری شود و در صورت لزوم اصلاح و راهکارهای لازم ارائه گردد.

پیشنهاد می‌شود مکان‌یابی میدان‌های میوه و تره بار و بازارهای روز از سوی سازمان شهرداری‌ها تهیه و تصویب شود.

نتایج کار گروه فنی و مهندسی

مکان‌یابی میدان‌های مرکزی میوه و تره بار در شهر با مشورت مشاور شهر تعیین شود.

مشاوران، اطلاعات میدان‌های میوه و تره بار پنج شهر مختلف جهان را گردآوری و بررسی کنند.

مدیر عامل سازمان میادین میوه و تره بار مشهد به منظور تأمین اعتبارات در خصوص گردآوری اطلاعات، چاپ جزوه‌های مختلف و نظایر اینها پی‌گیری‌های لازم را در این خصوص با سازمان شهرداری‌های کشور انجام دهد.

در حاشیه همایش معاونان خدمات شهری مراکز استان‌ها کارگروه‌های فنی و مهندسی، کارگروه اداری و مالی و کارگروه فرهنگی اجتماعی و مشارکت مردمی برگزار شد.

نتایج کار گروه اداری و مالی

پی‌گیری لازم در خصوص تهیه آیین‌نامه مالی و معاملاتی تیپ.

پی‌گیری در خصوص تصویب چارت سازمانی تیپ برای سازمان‌های میادین میوه و تره بار.

با توجه به نقصان قانون واکداری غرفه‌ها و ضعف قانون بر اجرا، پیگیری لازم در خصوص اصلاح قانون انجام شود.

نتایج کار گروه فرهنگی اجتماعی و مشارکت مردمی

از وزارت جهاد کشاورزی تقاضا شود تا اعتبارات لازم را برای بسته بندی و سورتینگ به کشاورزان ارائه دهد، تا آنان میوه و تره بار را به صورت بسته بندی و بهداشتی به بازار عرضه کنند.

کارگروهی با عنوان «بهره برداری» تشکیل گردد، تا مواردی همچون بهره

در اهواز برگزار شد:

چهارمین همایش معاونان فنی و عمرانی شهرداری‌های کشور

امیر نوح نژاد

کارآمدترین روش‌های روز دنیا در پیاده‌سازی نظام مدیریت بحران شهری، با حضور معاونان فنی و عمرانی شهرداری‌های کشور، جمعی از مسئولان و کارشناسان مرتبط با سازه‌های شهری و راه‌سازی، در شهر اهواز برگزار گردید.

در این همایش دوروزه که دوبار در سال برگزار می‌گردد، پیرامون جدیدترین روش‌های راه‌سازی، مراقبت از جاده‌ها و حفاری‌های شهری، کمبود نیروهای فنی و متخصص در شهرداری‌ها و نقش ژئوفیزیک خاک در مقاوم‌سازی شهرها در برابر زلزله گفتگو و تبادل نظر شد.

کارشناسانی که در این همایش پیرامون محورهای پیش گفته صحبت کردند، عبارتند از:

رضا منتظری، (مدیر کل دفتر تأسیسات و زیرساخت‌های سازمان شهرداری‌ها)، مهدی کمرانی (معاون عمرانی استانداری خوزستان)، امیرجعفرپور (مدیر بخش برنامه‌ریزی معاونت تحقیقات وزارت راه و ترابری)، وحید ابراهیم زاده اردستانی (مدیر بخش گرانی سنجی مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران) و رضا نیکفرد (کارشناس ارشد ژئوفیزیک).

در ادامه این گزارش، گزیده‌ای از مقالات مطرح شده در این همایش ارائه می‌شود.

چهارمین همایش معاونان فنی و عمرانی شهرداری‌های کشور (شهرهای با جمعیت بیشتر از ۲۲۰ هزار نفر) دی ماه ۱۳۸۲، با هدف برقراری ارتباط تبادل اطلاعات و ارائه دیدگاه‌های علمی و کاربردی از طرف کارشناسان امر شهرسازی و عمران شهری و بهره‌گیری از جدیدترین

ایجاد فضای بشاش، روان‌سازی ترافیک شهری و استانداردسازی کوچه‌ها و خیابان‌ها از وظایف شهرداری است و امنیت شهروندان در برابر بلایای طبیعی و زندگی و نیازهای روزمره به عهده شهرداری است.

سلامت روان شهروندان به فضای شهر وابسته است و عدم سلامت روانی و وجود تنش‌های عصبی عامل ازدحام و مراجعه مردم به مراکز همچون بیمارستان‌ها و مراکز قضایی است. سلامت روان خانواده و سلامت جسم و امنیت و قوام خانواده که وابستگی زیادی به فضای شهری دارد، منجر به شکوفایی جامعه و پیشرفت آن می‌گردد.

مهدی کمرانی، معاون عمرانی استانداری خوزستان

P.M.s از جدیدترین و کارآمدترین سیستم‌های مراقبت، نگهداری و توسعه راه‌هاست. این روش از مجموعه سیستم‌های

HDM4 است که از سال ۱۳۷۹ در ایران مورد استفاده قرار گرفته است. در صورت پیاده شدن صحیح آن می‌توان هزینه‌های ناشی از نگهداری راه و بهره‌برداری را ۳۰-۴۰ درصد کاهش داد. این سیستم با توجه به شرایط و اقلیم کشور انتخاب شده و مورد استفاده قرار گرفته است. در زمان حاضر تعداد زیادی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه از این سیستم مردمی مراقبت، حفظ و توسعه جاده‌ها استفاده می‌کنند.

امیرجعفرپور، مدیر بخش برنامه‌ریزی معاونت تحقیقات وزارت راه و ترابری

ژئوفیزیک از مهم‌ترین و مناسب‌ترین علمی است که امروزه می‌توان از آن در بخش‌های شهرسازی و عمران استفاده کرد. داشتن شهری محکم و امن و مقاوم در برابر بلایای طبیعی به ویژه زلزله، مستلزم داشتن خانه‌هایی محکم با زیرساخت‌هایی مطمئن است. این امر تنها با شناخت صحیح و اصولی زمینی که روی آن قرار است بنایی ساخته شود امکان‌پذیر می‌گردد. روشی که تا این اواخر، از آن بیشتر در جهت شناخت زمین و آگاهی از حفره‌ها و چاه‌ها استفاده می‌شد، آزمایش مکانیک خاک بود. این روش کارایی کاملاً متفاوتی با علم ژئوفیزیک در بخش شناسایی زمین و آگاهی از وجود حفره‌ها و چاله‌های زیرزمینی دارد. بهره‌مند شدن و کاربرد ژئوفیزیک در بخش شهرسازی و ساختمان‌سازی شهری از آن جهت اهمیت دارد که در شهرها امکان وجود حفره‌های چاه‌ها و قنات‌ها بیشتر است و تنها از طریق مکانیک خاک نمی‌توان به وجود آنها پی برد. این امر می‌تواند خطرهای زیادی در هنگام وقوع زلزله به ویژه در شهرهای بزرگ داشته باشد.

شهرسازی‌ها در ایران بدون در نظر گرفتن ژئوفیزیک در بررسی وضعیت زمین دچار ضعف است. بهره‌گیری از ژئوفیزیک خاک در بخش مدیریت ساخت و ساز و عمران شهری برای داشتن ساختمان‌هایی مطمئن و متعاقب آن شهر و کشوری مقاوم در برابر زلزله، ضروری است.

وحید ابراهیم‌زاده اردستانی، مدیر بخش گرانی‌سنجی مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران

میکروتونلینگ از جدیدترین و پیشرفته‌ترین روش‌ها برای حفاری‌های شهری است که به صورت بسته انجام می‌شود. این روش کاربرد بسیار وسیعی در حفاری‌های درون شهری دارد و با توجه به عدم محدودیت در میزان قطر لوله‌های جاگذاری شده، می‌توان از این فناوری در حفاری‌های باز استفاده کرد.

جاگذاری لوله‌ها با هر جنس و قطر، از دیگر مزایای این سیستم است. هم‌اکنون از سیستم مذکور در ایران برای فاضلاب شهری استفاده می‌شود. از جمله شهرهای پیشگام در استفاده از میکروتونلینگ برای سیستم فاضلاب شهری، شهر اهواز است.

با استفاده از این سیستم دیگر نیازی به استفاده از روش‌های سنتی که مشکلات فراوانی را به ویژه در سطح کلان‌شهرها فراهم می‌ساخت، نیست. در این سیستم بدون محدودیت طول و قطر مجراها و لوله‌ها می‌توان در هر زمینه که نیاز به حفاری و کارگذاری درون زمینی است استفاده کرد، با این تفاوت که با این روش دیگر از کندن و خاک‌برداری‌های مسئله‌ساز و پر مشکل در سطح شهر خبری نخواهد بود. میکروتونلینگ فناوری جدیدی است که می‌تواند به مردم آرامش ببخشد.

رضا نیکفرد، کارشناس ارشد ژئوفیزیک

اما خوشبختانه در سال‌های اخیر شهرهای دیگری هم مشمول این قانون شده‌اند.

فقدان و یا کمبود نیروهای متخصص در شهرهای کوچک‌تر و متوسط از دیگر دلایل کاهش رعایت اصول و ضوابط شهرسازی است.

□ **تاکنون چه اقداماتی در جهت مقاوم‌سازی زیرساخت‌های شهری در برابر حوادث و بلایای طبیعی صورت گرفته است؟**

○ بعد از زلزله شهر بم با تشکیل هیئتی متشکل از کارشناسان و مسئولان ذی‌ربط، از جمله آب و فاضلاب، برق و مخابرات بازدیدهایی از شهر بم با هدف ارزیابی زیرساخت‌های این شهر پس از وقوع زلزله و الهام گرفتن از این واقعه برای مقاوم‌سازی و ارزیابی زیرساخت‌ها در سایر شهرهای کشور انجام گرفته است، تا هنگام مواجهه با چنین بحرانی مشکلات کمتری به وجود آید.

در این همایش با رضا منتظری، مدیر کل دفتر تأسیسات و زیرساخت‌های سازمان شهرداری‌ها، مصاحبه کوتاهی ترتیب داده شد که به اختصار درج می‌گردد:

□ **فاصله ما با استانداردهای جهان در امر شهرسازی و زیرساخت‌های شهری تا چه حد است؟**

○ خوشبختانه ما از لحاظ قوانین و ضوابط فاصله زیادی با استانداردهای جهانی نداریم و عمده مشکلات ما بر سر پیاده کردن و اجرا کردن این استانداردهاست.

□ **چرا هر چه از مراکز استان‌ها و شهرها دور می‌شویم، رعایت ضوابط شهرسازی و رعایت استانداردها کمتر می‌شود؟**

○ در ماده ۴ قانون نظام مهندسی کشور مشخص گردیده است که چه شهرهایی مشمول اجرای قوانین نظام مهندسی‌اند، که این با تأیید وزارت مسکن و شهرسازی و وزارت کشور است. قبلاً چنین چیزی تنها محدود به شهرهای بزرگ و مراکز استان‌ها بود

ضرورت آموزش در شهرداری‌ها و دهیاری‌ها

نشست نمایندگان استانی دفتر آموزش و توسعه منابع انسانی

فناوری نیز دگرگون می‌شوند.

کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نیست و هر دو سال یک بار به بازآموزی علمی دستگاه‌های اداری نیاز دارد. این بازآموزی آموزشی و علمی سازمان‌هایی را که صاحب بالاترین مقاطع و مدارک تحصیلی‌اند در برمی‌گیرد.

در این میان از نمایندگان آموزشی روستاها، شهرداری‌ها و استانداری‌ها انتظار می‌رود که به مقوله آموزش به عنوان سرمایه‌گذاری بلندمدت نگاه کنند و تا آنجا که امکان دارد، در به ثمر رساندن برنامه‌ها و طرح‌های آموزشی بکوشند. به هر حال امروزه هزینه‌های آموزشی جزئی از هزینه‌های سرمایه‌گذاری به شمار می‌روند.

رضا رحیمی، سرپرست دفتر آموزش و توسعه منابع انسانی سازمان شهرداری‌ها

آموزش کوتاه مدت

آموزش‌های کوتاه مدت از اساسی‌ترین و سودمندترین اشکال آموزشی در جهت ارتقای توان تخصصی و علمی کارکنان به شمار می‌آیند. بر همین اساس، سازمان شهرداری‌ها برای بهینه‌سازی منابع نیروی انسانی و افزایش بهره‌وری دستگاه‌ها و واحدهای تحت اختیار خود گام‌هایی برداشته است.

این سازمان، علاوه بر تعیین دوره‌های کوتاه مدت که از وظایف دفتر آموزش سازمان شهرداری‌هاست، در زمینه دوره‌های علمی مقطع دار و پودمانی نیز فعالیت‌هایی را آغاز

توجه به ارتقای علمی و افزایش توان تخصصی کارکنان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها همواره مد نظر مسئولان متولی امور شهرها و روستاهای کشور بوده است. بدین منظور، سازمان شهرداری‌ها با تشکیل دفتری به نام دفتر آموزش و توسعه منابع انسانی سازمان شهرداری‌ها، اقدام به ساماندهی و پیگیری امر آموزش کارمندان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها کرده است.

این دفتر در جهت توسعه امر آموزش اقدام به ایجاد دفاتری در مراکز استان‌های کشور کرده است که در حقیقت متولی امر آموزش در شهرداری‌ها و دهیاری‌ها هستند.

چندی قبل نیز دفتر آموزش سازمان شهرداری‌ها با برپایی همایشی با حضور نمایندگان آموزشی دفاتر آموزش شهر و روستا، چگونگی تخصیص بودجه آموزش، نحوه آموزش و چگونگی فراهم‌سازی امکانات آموزشی را مورد بررسی قرار داد. گفتنی است همایش مذکور با حضور ۲۵ نفر از نمایندگان آموزشی و همچنین استادان دانشگاه‌ها و مسئولان متولی امر آموزش شهرداری‌ها و دهیاری‌ها برگزار شد. گزارش پیش‌رو گزیده مسائلی است که در این نشست مطرح شد.

ضرورت آموزش

امروزه مجامع بین‌المللی، به خصوص یونسکو، به این باور رسیده‌اند که هر پنج سال یک بار کلیه حقوق شهری با تحول اساسی روبه‌رو می‌شوند و به دنبال آن اکثر نظام‌های آموزشی و

فراهم ساختن امکانات آموزشی

به دلیل اینکه متولی آموزش پرسنل شهرداری ها و دهیاری های هر استان دفاتر آموزشی سازمان شهرداری ها واقع در مرکز استان است، فراهم آوردن امکانات آموزشی مناسب نمایندگان آموزشی سازمان شهرداری ها را با دشواری هایی روبه رو می سازد. به همین دلیل، علاوه بر دانشگاه جامع علمی - کاربردی که در امر آموزش با دفتر آموزش سازمان شهرداری ها همکاری می کند، جهاد دانشگاهی نیز با امضای قرارداد همکاری با دفتر آموزش سازمان شهرداری ها، این سازمان را در زمینه فراهم سازی امکانات آموزشی و برگزاری برخی از دوره های آموزشی یاری می رساند.

جهاد دانشگاهی به عنوان یکی از دستگاه های متولی اجرای نظام جدید آموزش به کارکنان دولت، اقدام به امضای تفاهم نامه ای با سازمان شهرداری ها کرده است. این تفاهم نامه به منظور فراهم سازی امکانات آموزشی پرسنل شهرداری ها و همچنین برگزاری برخی از دوره های آموزشی، بین سازمان شهرداری ها و جهاد دانشگاهی منعقد شده است.

ناگفته نماند که ۵۰ درصد هزینه مربوط به برگزاری دوره های آموزشی از محل اعتبارات متمرکز سازمان شهرداری ها تأمین می شود، ۳۰ درصد را شهرداری شرکت کننده در دوره آموزشی می پردازد و ۲۰ درصد بقیه را نیز دانشجو پرداخت خواهد کرد. البته در صورتی که دانشجو قادر به کسب رتبه های اول تا سوم دوره آموزشی با معدل بالای ۱۷ باشد، ۲۰ درصد سهم دانشجو را سازمان شهرداری ها تقبل خواهد کرد.

میرزائی - معاونت آموزشی جهاد دانشگاهی

کرده است؛ به طوری که تاکنون با همکاری دانشگاه جامع علمی کاربردی در ۱۱ مرکز با نام «مرکز آموزش شهرداری ها» در رشته های کامپیوتر (نرم افزار و سخت افزار)، معماری و رشته هایی در زمینه امور فرهنگی و روابط عمومی دانشجو پذیرفته است. آموزش دوره های پودمانی بدین ترتیب است که افراد با گذراندن چند پودمان در طی دوره ای ۳ ساله، مدرک تحصیلی فوق دیپلم خواهند گرفت. در حقیقت این دوره ها تلفیقی است از کار و تجربه با مباحث علمی و نظری.

دفتر آموزش سازمان شهرداری ها سرمایه گذاری های زیادی را در این زمینه انجام داده است و در زمان حاضر قصد دارد با همکاری دانشگاه جامع علمی کاربردی دوره های پودمانی را برای شهرداری های کشور در سطح مراکز استان ها توسعه دهد. به منظور هر چه بهتر شدن بهره وری آموزشی، دفتر آموزش سازمان شهرداری ها با هدف تأسیس مؤسسه آموزش عالی شهرداری های کشور، در حال رایزنی با وزارت علوم و تحقیقات و فناوری است. در صورت شکل گیری مؤسسه مذکور، دوره های کوتاه مدت، پودمانی و جز آن نیز در مؤسسه آموزش عالی شهرداری ها برگزار خواهد شد.

محتوای آموزشی مطالبی که در دانشگاه جامع علمی - کاربردی تدریس می گردد، با دوره های درسی دانشگاه های سراسری متفاوت است. در حقیقت دوره های کاردانی که در دانشگاه علمی - کاربردی تدریس می شود، تخصصی است و سرفصل مطالب درسی نوشته شده پس از گذراندن دوره به شغل منتهی می شود.

رامین آقارضا معاون آموزشی دانشگاه علمی - کاربردی

پوزش و تصحیح

در قسمت چهارم گزارش سازمان شهرداری های کشور - مندرج در شماره ۵۷ - نام دو تن از مدیران کل و سمت یکی از معاونت های سازمان شهرداری های کشور به اشتباه ذکر شده بود که بدین وسیله اصلاح می گردد.

مهدی جعفری - مدیرکل دفتر بازرسی و امور استان ها

غلامرضا صادقی زاده - مدیرکل اداره پشتیبانی سازمان

علی نوذرپور - مسئول راه اندازی معاونت امور دهیاری ها

نگاه شهر داران به ماده ۱۳۶

محمد حسین بوچانی

تمرکز قدرت باعث تمرکز تصمیم‌گیری در دولت به ویژه در رأس هرم و به دنبال آن قطع ارتباط کامل بین مردم و دولت و عدم حضور آنان در نظام مدیریت توسعه شهری گردیده است. در پی آن، به مرور این باور که در فضای مدیریتی کشور، اختیار و مسئولیت - که دو جزء جدایی‌ناپذیر از یکدیگرند - از انحصارات دولتی است، در عمق فرهنگ شهری و مدیریت شهری ریشه دوانده است.

دولتمردان برای حفظ قدرت، تمامی فعالیت‌های مربوط به توسعه و عمران را از سطح ملی گرفته تا سطوح پایین محلی و از برنامه‌ریزی تا عملیات اجرایی، در زمره وظایف و اختیارات خود به شمار آورده‌اند. این روند در مدیریت شهری مؤید این نکته است که دولت زیر فشار بی‌اندازه فعالیت‌های اجرایی «تصدی‌گری» از وظایف اصلی و اساسی خود - که همانا سیاستگذاری، خط‌مشی‌دهی، برنامه‌ریزی، هدایت، هماهنگی و نظارت در امور است - بازمانده است. بر این اساس با ناکارآمد شدن امور اجرایی به وسیله دولت در خدمات‌رسانی و زیرساخت‌ها و باور به اینکه دولت کارآمد دولتی است که از نهادهای عمومی و خصوصی با تمام پارامترهایش استفاده کند، در شورای عالی اداری و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نهایتاً تصمیم بر تصویب ماده ۱۳۶ «مدیریت واحد شهری» در تاریخ ۸۱/۷/۲۰ گرفته شد. در این ماده «به دولت اجازه داده می‌شود و با توجه به توانایی‌های شهرداری‌ها، آن گروه از تصدی‌های مربوط به دستگاه‌های اجرایی را در حیطه مدیریت شهری که ضروری تشخیص می‌دهد، بر اساس پیشنهاد مشترک وزارت کشور و سازمان امور اداری و استخدامی کشور، همراه با منابع تأمین اعتبار ذی ربط به شهرداری‌ها واگذار کند».

از آن جا که در روند کم شدن تصدی‌گری دولت در نظام مدیریت شهری چالش‌هایی به وجود می‌آید که در تصمیم‌گیری‌های اولیه کمتر به آن توجه می‌شود، لزوم هوشمندی در اجرای این قانون در تعامل بین شهرداری و دولت نهفته است. بر این مبنا می‌توان گفت که مدیریت شهری نوعی نظام است و این نظام عبارت است از مجموعه اجزای زنده‌ای که در شهر حضور و با هم تعامل و ارتباط دارند.

اجزای این پیکره نهادهای دولتی و غیردولتی در شهر هستند و نظام مدیریت شهری تعاملات، روابط و ارتباطات این اجزا را تعریف و تنظیم می‌کند. شهرداری‌ها در این مجموعه اصلی‌ترین نهاد تصمیم‌گیر و مسئول مدیریت فضای شهرها هستند. این وضعیت «مدیریت فضای شهرها» در ایران در شهرداری‌ها با پراکندگی، تشتت و فقدان روابط میان سازمانی لازم بین عناصر مختلف مدیریت شهری و فقدان حداقل تفوق عملکردی شهرداری و شورای شهر بر امور شهری و نهادهای ذی ربط همراه است. واقعیت امر این است که خصلت‌های مذکور ریشه در الگوی نظام اداری و قانون‌گذاری کشور دارند؛ و نهایتاً نتیجه این امر

فقدان مدیریت محلی و یکپارچه در شهرها خواهد بود. کما اینکه در وضعیت کنونی تا امروز حدود ۲۵ نهاد رسمی در اداره امور شهرهای ایران دخالت داشته‌اند. این دخالت‌ها بدون حتی حداقل هماهنگی‌ها و روابط افقی لازم بین آنها صورت گرفته است. در این میان شهرداری، نهادی است مستقل و عمومی که به منظور اداره امور محلی از قبیل بهداشت شهر و تأمین رفاه و آسایش اهالی شهر، به عنوان زیستگاهی مطلوب برای شهروندان، در اداره امور شهر با ناکارآمدترین شیوه مدیریتی در فضای بدون سلسله مراتب مدیریتی دست و پا می‌زند. این مسائل و چالش‌های شهری، تفکر به مدیریت واحد شهری را هر دم جدی‌تر می‌سازد. چرا که هنوز این ماده در چنبره چالش‌ها گیر کرده است و به نظر می‌رسد اجرای ماده «مدیریت واحد شهری» به تصمیم‌گیری جدی نیازمند است.

فریبرز دولت‌آبادی، مدیر کل دفتر مدیریت توسعه شهری، در این باره معتقد است: «اجرای ماده ۱۳۶ اصولاً کار راحتی نیست و نیازمند فرصت و تفکر جامع و کارشناسانه است. زمینه‌های اجرایی پیدا کردن ماده ۱۳۶ با توجه به شرایط نامناسب فضاهای شهری ما مستلزم به چالش کشیدن برنامه‌های گوناگون است. اجرای این ماده کنده شدن تصدی‌گری از پیکر دیگر وزارتخانه‌هاست. با توجه به سیستم تفکر اقتدار‌گرایی که نزد مدیران کشور ماست، اولین چالش در اجرای ماده ۱۳۶ معضل واگذاری تصدی‌ها به شهرداری است.

یعنی در واقع سازمان‌ها و نهادهای دولتی واگذاری وظایف را کاهش قدرت آن وزارتخانه می‌دانند. دوم آنکه واگذار کنندگان مسئولیت‌ها راجع به قدرت مسئولیت‌پذیری و اجرایی شهرداری‌ها مطمئن نیستند. برای نمونه وزیر مسکن و شهرسازی با این تردید مواجه است که اگر مدیریت زمین شهری را به شهرداری‌ها داد، در ادامه شهرداری‌ها ممکن است همه زمین‌ها را تفکیک کنند و روی آن برج تجاری و مسکونی بسازند؛ یا تمام کاربری‌های شهر را به ازای درآمدش تغییر دهند. بنابراین به دلیل اقتدار‌گرایی سازمان‌های دولتی و جو بی‌اعتمادی به شهرداری‌ها، به رغم بحث‌های فراوان درباره مدیریت یکپارچه شهری، این امر هنوز قدرت اجرایی پیدا نکرده است».

وکیلی، شهردار قم، در این زمینه می‌گوید: «مدیریت واحد شهری از مقوله‌های اساسی و مهم و زیربنایی است که تمام کشورهای پیشرفته به هنگام گذار از تصدی‌گری، به طور دقیق به آن پرداخته‌اند. با توجه به ضرورت این فرایند در ایران، مجلس شورای اسلامی در برنامه سوم تصمیم به کاهش تصدی‌گری دولت و مدیریت واحد شهری گرفت و در چهار ماده - به خصوص ماده ۱۳۶ - قانون واگذاری‌های مرحله‌ای بخش تصدی‌گری دولت را به مدیریت‌های شهری به تصویب رساند. ولی به دلیل گرفتاری‌ها و مشکلات دولت و عدم پذیرش دولتمردان نسبت به واگذاری، بیش از ۴ سال است که این امر بدون اجرا باقی مانده است».

به گفته شهردار قم: «از شهرداری‌ها خواسته می‌شود که سرانه‌های شهری را محقق سازند، یا طرح جامع را محقق کنند؛ در حالی که طرح جامع باید به دست همان نهاد که در تهیه آن نقش داشته است تحقق پذیرد. پس برنامه‌ها و الگوها را نباید متمرکز ساخت و فقط اجرا را واگذار کرد. به نظر می‌رسد برای دسترسی به مدیریت یکپارچه شهری شعارهای محوری دولت یعنی واگذاری کارهای مردم از طریق شوراها به

مردم در غوغا سالاری مدیریتی دولتی خودش را گم کرده است».

همتی، شهردار کرمانشاه، در این باره معتقد است: «هیچ عقل سلیمی با اجرای ماده ۱۳۶ و مدیریت یکپارچه شهری به طور اکید مخالف نیست؛ ولی بزرگ‌ترین چالشی که بین مجموعه شهرداری‌ها و وزارت کشور و نهادهای دولتی برای تحقق این اصل وجود دارد، نحوه اجراء است. به لحاظ اینکه بخش‌هایی از دولت از بابت انجام وظایفی که طبق قانون بر عهده‌شان هست سودهایی کسب می‌کنند، مطمئناً با واگذاری وظایف خودشان به شهرداری‌ها مخالفت می‌ورزند. یعنی در واگذاری تصدی‌ها بخش‌های بی‌درآمد و ضررده به شهرداری‌ها واگذار شده است؛ و این به مفهوم تحمل هزینه بیشتر بر بیکره مردم است. به نظر می‌رسد باید با دید واقع‌بینانه‌تری به ماده ۱۳۶ و نحوه اجرای آن نگاه کرد».

همتی می‌افزاید: «متناسب با وظایف جدید برای شهرداری‌ها در اجرای ماده ۱۳۶ باید ساختاری جدید برای شهرداری‌ها، به لحاظ ساختار تفصیلی و سازمانی، تغییر و تعریف شود. اگر برای تمام موارد اجرای ماده ۱۳۶ از حیث تأمین نیروی انسانی، امکانات منابع مالی و جزاینها برنامه وجود داشته باشد، مطمئناً این طرح در مجموع طرح موفق خواهد بود. اجرایی و عملی شدن ماده مدیریت یکپارچه شهری، از آن جا که میانگین درآمد سرانه ملی و درآمد متوسط مردم پایین است، در گرو هشیاری و مدیریت انعطاف‌پذیر است.

با اجرای مدیریت یکپارچه شهری نباید مدیریت شهری بیشترین عوارض را بر مردم تحمیل کند، چرا که این هیچ تناسبی با اهدافی چون کارآمد کردن مدیریت شهری ندارد؛ یعنی نباید از یک طرف شعارهای مدیریت محلی، مشارکت شهروندی، و شوراگرایی سرداده شود و از طرف دیگر با پایین بودن متوسط درآمد اقشار جامعه بیشترین فشار بر آنها تحمیل گردد. لذا مدیریت یکپارچه شهری نباید به راهبردی صرفاً به منظور کم کردن هزینه‌های دولتی در مدیریت شهرها تبدیل شود. بایستی هدف ارتقای کیفیت مدیریت شهری و خدمات رسانی «زیرساخت‌ها» و بهبود کیفیت فضاهای شهری باشد. این خود در گرو همت دولت مرکزی در نحوه واگذاری تصدی‌ها «از لحاظ نوع، تعداد و چگونگی است».

به نظر می‌رسد هدف از واگذاری وظایف و اختیارات به شهرداری‌ها فقط و فقط سبک کردن بار دولت نیست؛ بلکه هدف بر هم زدن سازوکارهایی است که تاکنون مدیریت کلان و به خصوص مدیریت شهری را نابسامان کرده است. تاکنون در مدیریت‌ها، یک طرف دولت قرار داشت، با منابع رانتی‌اش، به خصوص از طریق فروش نفت؛ و طرف دیگر شهروندانی که هیچ نقشی در مسئولیت‌پذیری و مشارکت در مدیریت نداشتند. یکی از تبعات منابع رانتی زیرزمینی و متمرکز و بدون برنامه دولت در ایران کثرت سازمان‌ها و نهادها و نابسامانی در مدیریت بوده است، آن هم مدیریتی که هیچ نیازی به برنامه‌ریزی مدون و زیربنایی احساس نمی‌کرده است. در شرایط کنونی که هدف در شهرها مدیریت یکپارچه است، معادله‌های ثابت و ناکارآمد گذشته «در بلندمدت» به هم خورده است. اگر هدف فقط جمع کردن وظایف در شهرداری‌ها باشد و منابع مالی و اجرایی باز در دست دولت و از آنجا تغذیه شود، واقعیت امر این است که هیچ تغییر بنیادی یا حتی روتنایی در مدیریت شهری رخ نخواهد داد. تنها تفاوت این جریان آن خواهد بود که قبلاً دولت رانتیه منابع درآمدی‌اش را بین چند نهاد و یا سازمان و یا وزارتخانه تقسیم می‌کرد ولی اکنون آن را به یک سازمان به نام شهرداری‌ها می‌دهد. با توجه به این تبیین، اگر قرار باشد مدیریت شهری با کم کردن سهم دولت

در مدیریت فضاهای شهری و افزایش مشارکت مردمی - نه به مفهوم روتنایی - شکل گیرد، بایستی مدیریت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها نیز از پیکره تنومند و دولت مرکزی جدا گردد. پس در زمان حاضر همزمان دو مشکل به چشم می‌خورد: از یک طرف دولتی متمرکز، پرهزینه، بی‌توجه به اصول مدیریت، مصرف‌گرای محض، ناکارآمد و نابسامان وجود دارد و از طرف دیگر جامعه فاقد نهادهای محلی و بدون انگیزه مشارکت جویی با توجه به قوانین «هزینه‌فایده» در امر مشارکت و جز اینها. در این میان اجرایی کردن مدیریت یکپارچه شهری باید بر اتکا به «دولت حداقل» و «تجدید حیات منابع و مسئولیت‌های سازمانی محلی و در رأس آن شهرداری‌ها» و انتقال قدرت‌های اداری - اجرایی (برنامه‌ریزی) به نهادهای محلی به خصوص شهرداری‌ها و استفاده بهینه از مشارکت‌های محلی و نهادگرایی حول نهادهای محلی، تمرکززدایی، برنامه‌ریزی، مدیریتی و اتکا به اقتصاد بخش عمومی و استفاده از پتانسیل‌های محلی - چه انسانی و چه طبیعی - باشد. علاوه بر این، بایستی به دقت توجه شود که اجرای ماده ۱۳۶ به وسیله شهرداری‌ها، فضای عملکردی وزارتخانه‌ها و دیگر سازمان‌ها را تنگ نمی‌کند بلکه هدف ارتقای کیفیت مدیریت شهری در شهرهای پرسئله است.

سعید حسینی، رئیس شورای شهر زنجان، در این باره چنین اظهار می‌دارد: «شوراها دقیقاً به منظور تحقق مدیریت کارآمد شهرها و در جهت مدیریت یکپارچه شهرها تشکیل شده‌اند، و مسلماً خواسته‌ای که از جانب خود مردم مطرح می‌شود و در شوراها تبلور می‌یابد، می‌تواند در نهایت در تسریع مدیریت واحد شهری تحقق بخشد، اگر مدیریت کلان در کشور ما سال‌ها قبل به اعتماد به مردم می‌رسید، امروز مسلماً حداقل در سطحی بالاتر از مدیریت یکپارچه شهری قرار می‌داشتیم؛ ولی با تمام کنش‌هایی که در قانون‌گذاری، اجرا و واگذاری ماده ۱۳۶ وجود دارد، باید در جهت بسترسازی فرهنگ مدیریت یکپارچه شهری به کمک شهروندمداری و مشارکت جویی و محلی‌گرایی اقدام کرد. آنچه مدیریت کلان می‌بایست بپذیرد این است که چاره و گره‌گشای نابسامانی‌های شهرهای ما، مدیریت مردمی شهرهاست».

مهدی چمران، رئیس شورای شهر تهران، در این باره می‌گوید: «ماده ۱۳۶ که تصدی‌گری بسیاری از وظایف را به عهده شهرداری‌ها گذاشته در برنامه سوم مدنظر قرار گرفته است. مدیریت یکپارچه شهری از ایده‌آلهایی است که در جواب به علت عدم اجرای آن بایستی به آسیب‌شناسی آن توجه کرد. این آسیب‌شناسی شامل پیشینه و سابقه مدیریتی گذشته، عدم اعتماد مسئولان به مشارکت جویی و مردم، فقدان تجربه در این زمینه و نبود نهادهای محلی است. به طور کلی زمانی که مدیریت‌ها محلی و یکپارچه شوند، دلسوزی درونی و متعهدانه مسئولیت‌ها بیشتر می‌شود. بنابراین، سپردن کار به دست مردم و دادن مدیریت به شوراها و شهرداری‌ها یعنی سپردن به دست کسانی که دغدغه انجام کار دارند؛ و این خود در کیفیت خدمات رسانی - چه در زیرساخت‌ها و چه خدمات عمومی و روزمره - تأثیر مثبت دارد. برای فهمیدن این فرایند، مقایسه شرکت‌های خصوصی و دولتی در کیفیت انجام کارها بسیار روشن‌کننده است».

رئیس شورای شهر تهران می‌افزاید: «مدیریت یکپارچه شهرها دغدغه‌هایی را در بطن خود به همراه دارد ولی با این تفسیر که نیروها، هزینه‌ها، برنامه‌ها، مدیریت‌ها در شهرداری‌ها متمرکز می‌شود، احتمال کارآمدشدن مدیریت شهری به طور یقین افزایش می‌یابد. باید توجه کرد که برای تکمیل روند مدیریت واحد شهری در مورد هر یک از

وظایف و تصدی‌های واگذار شده، باید برنامه‌های جداگانه در شهرداری‌ها در نظر گرفته شود. برای نمونه واگذاری منابع طبیعی حریص شهرها و اداره آن به وسیله شهرداری‌ها و نحوه برخورد با این عملکرد، متفاوت از واگذاری تصدی‌های بهداشت و درمان است. یعنی اینکه مدیریت یکپارچه شهری در بطن خود نیاز به برنامه‌های چندگانه و جداگانه دارد. ولی برای کلیت کار با نگرشی سیستمی و متعهدانه و دموکراسی‌گرا و مشارکت‌جو می‌توان، مدیریت یکپارچه شهری را محقق ساخت. در این میان بایستی دقت شود که نحوه واگذاری وظایف نباید جدا از نحوه برنامه‌ها و شیوه‌های اجرا باشد.

شهرها در ایران به دلایل گوناگون با چالش‌ها و نابسامانی‌های متفاوت درگیرند. بخش عمده‌ای از این نابسامانی‌ها به ناکارآمدی مدیریت شهری بر می‌گردد. علاوه بر این، با توجه به بستر تاریخی مدیریت شهری در ایران که به صورت ارثی و ذاتی با اقتصاد دولتی و متمرکز گره خورده است، تغییر و تحول در این روند با مخالفت‌ها و مقاومت‌های زیادی روبه‌روست. این خود از آنجا نشأت می‌گیرد که سازمان‌ها و نهادهای دولتی به دلیل تأمین شدن اقتصادی از رانت، هیچ نیازی به سازمان‌ها و نهادهای محلی و مشارکت‌جویی شوراها و نهادهای غیردولتی ندارند. به عبارتی دیگر، در مبحث مدیریت یکپارچه شهری که به معنای دولت حداقل در همه زمینه است، مقاومت‌های سازمان‌ها و نهادهای دولتی از یک طرف و عدم اعتماد به نهادهای محلی از طرف دیگر، سبب به اجرا در نیامدن ماده مدیریت یکپارچه شهری شده است. واقعیت امر این است که مدیریت متمرکز دولتی تاکنون پاسخگوی خواسته‌ها و نیازهای پایه‌ای شهرها و شهروندان نبوده است و این مدیریت در گرداب معضلات شهری دست و پا می‌زند. بخش عمده این ناکارآمدی بر دوش مردمی است که هیچ قدرت تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی ندارند. شاید بتوان پیش‌بینی کرد که اجرای ماده ۱۳۶ با تمام مصوباتش بتواند چالش‌ها را در دو طرف کاهش دهد؛ یعنی از طرفی از نابسامانی‌ها و ناکارآمدی‌های دولت مرکزی در بخش مدیریتی بکاهد و از طرف دیگر کمک نهادهای محلی و مشارکت‌های سازمان‌های غیردولتی را سبب شود. این جریان مستلزم تحلیل نحوه امکان‌سنجی واگذاری وظایف از جهت «نوع، تعداد، چگونگی و نحوه واگذاری» است. مدیریت فضای شهری در ایران تاکنون به دلیل تمرکزگرایی در دولت از مشارکت مردمی محروم مانده است و در نتیجه هم‌اکنون مفاهیمی چون شهروندی و محلی‌گرایی، در مدیریت کلان ایران مفاهیمی غریب و دور از ذهن به نظر می‌رسند. چنین می‌نماید که واگذاری وظایف و تصدی‌ها به مردمی‌ترین و دموکراسی‌ترین سازمان - یعنی شهرداری‌ها - به خصوص در بخش مدیریت شهری ارتقای کیفیتی در زیرساخت‌ها و زیربنا را در پی داشته باشد؛ هر چند که این کیفیت به پارامترهای گوناگون و الگوهای متفاوت وابسته است.

برزگر، رئیس شورای شهر شیراز، در این باره معتقد است: «در خصوص ماده ۱۳۶ بحث اصلی این است که آیا دولت برای شوراها و شهرداری‌ها سهمی در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مشخص کرده است یا نه. اینکه بگوییم یا تفویض پنج وظیفه مدیریت واحد شهری شکل گرفته، تعجب‌آور است. با تفویض تصدی‌ها به شهرداری‌ها نباید فقط وظایف مسئله‌دار واگذار شوند. دیگر آنکه عدم تصدی این وظایف ۲۳ گانه نقشی در عدم تصدی‌گری دولت و مدیریت یکپارچه شهری ندارد؛ یعنی پس از واگذاری این وظایف تصدی‌گری دستگاه‌های دولتی بر شهر، شهرداری و شوراها باقی خواهد ماند؛ یا حداقل این سؤال مطرح

می‌شود که با واگذاری این تصدی‌ها سهم دولت در شهرها چه تغییری خواهد کرد. به عبارتی دیگر، آیا این وظایف در صورت واگذار شدن باعث ایجاد مدیریت منسجم شهری می‌شوند یا نه؟ سوم آنکه این وظایف هر چند مناسب واگذاری باشند، شهرداری‌ها هنوز ظرفیت مدیریتی کامل این تصدی‌ها را ندارند.

علاوه بر این، به اعتبارات نیز که دولت می‌خواهد همراه با اختیارات به شهرداری‌ها واگذار کند، می‌بایست توجه کرد. سؤال این است که این منابع مالی وظایف واگذار شده تا چه مدتی دوام خواهند آورد.»

برزگر می‌افزاید: «نکته دیگر این است که کار واگذاری موارد ۲۳ گانه و اجرای ماده ۱۳۶ بایستی به صورت فرایندی آرام‌آرام و تدریجی انتقال یابد. در صورتی که یکباره شهرداری‌ها وارد این امر شوند، به حتم مدیریت شهری در ابتدا با معضلات جدی مواجه خواهد شد.

دیگر اینکه، پیشنهاد می‌شود شوراها و شهرداری‌ها در مراکز تصمیم‌گیری بودجه‌دولت باشند. اگر نهادهای مجری و مسئول مدیریت واحد شهری حضور در تصمیم‌سازی بودجه نداشته باشند، ماده ۱۳۶ در اجرا به مانع و بن بست خواهد رسید. در نهایت اینکه، به هر حال نباید به واگذاری این وظایف از منظر سود و زیان نگاه کرد. این کاملاً غلط است که گفته شود کدام وظیفه واگذار شده به سود شهرداری است و کدام به ضرر آن؛ ولی آنچه در این میان مهم و پایه‌ای است، منافع اجتماعی - اقتصادی و به‌طور کلی منافع شهروندی مردم در شهرهاست. مردم نباید در این روند ضرر و زیان ببینند.»

وظایف شهرداری‌ها در شهرهای امروزی در دیگر کشورها در چند دهه اخیر روندی فزاینده داشته است و شهرداری‌ها به عنوان نهادهای مدنی، عمومی و محلی هم درم وظایف بیشتری را بر عهده می‌گرفته‌اند. نکته در خور تأمل این است که این روند در ایران در چند دهه اخیر به شکلی بر عکس نمود یافته و مدیریت شهری و وظایف شهرداری‌ها همواره رو به تضعیف و کم‌رنگ شدن رفته است. این تجربه نشان داده است که مدیریت شهری و گره خوردن آن با نهادهای متمرکز دولتی فضای مدیریتی در شهرها را به چالش‌های بنیادی کشیده است. این نابسامانی‌ها نهادهای تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر را به مدیریت یکپارچه شهری در بطن ماده ۱۳۶ کشانده است. یعنی هدف وارونه کردن نحوه مدیریت شهرها و کاستن از تصدی‌گری دولت در امور شهرها و واگذاری وظایف به شهرداری‌ها تعریف شده است. این برنامه مستلزم تغییر بنیادی در نگرش‌های سازمان‌های دولتی و اعتمادسازی به عرصه عمومی و نهادهای محلی و مدنی است.

در این روند هر چند میزان وظایف و تصدی شهرداری‌ها، افزایش می‌یابد، ولی در این فرایند هدف بایستی ارتقای کیفیت مدیریت شهری برای زیرساخت‌ها و خدمات‌رسانی باشد و نه کاستن از مشکلات دولت مرکزی. به‌طور کلی، مدیریت یکپارچه شهری در هر شرایطی مستلزم اجراء است؛ ولی این اجرا نباید بر پیکره اقتصادی - اجتماعی مردم در فضای شهرها آسیب برساند؛ یعنی آنکه نبایستی در جریان اجرای مدیریت یکپارچه شهری فقط سهم اقتصادی مردم در شهرها برای مالیات‌دهی افزایش یابد بلکه به صورت دو سویه باید مدیریت کیفیت و کیفیت فضای شهری نیز ارتقا یابد. با توجه به پراکندگی، تشتت و فقدان روابط میان سازمانی لازم بین عناصر مدیریت شهری در ایران، اجرای ماده ۱۳۶ به معنای مدیریت یکپارچه و منسجم شهری مستلزم هوشمندی، انعطاف‌پذیری، مدیریت کارآمد و از پایین به بالاست.

ابتکار شهرداری کرج:

گاز برای نابودی موش‌ها

امحای موش با گاز، که برای اولین بار در کشور و در کلان شهر کرج به اجرا در می‌آید، از اوایل مهر ماه سال جاری آغاز شد و تا پایان اسفندماه به طول می‌انجامد.

موش عامل انتقال بیش از ۳۰ نوع بیماری به انسان و سایر حیوانات است و آنچه که بند ۱۵ قانون شهرداری‌ها بر آن تأکید دارد، ضرورت جلوگیری شهرداری‌ها از شیوع امراض ساریه انسانی و حیوانی است.

معاونت خدمات شهری شهرداری کرج در اقدامی ضربتی برای امحای جانوران سطح شهر و به ویژه موش‌ها، از شیوه جدید ضد عفونی با گاز استفاده می‌کند. با این روش، گازدهی با غلظت‌های متفاوت، بر اساس شدت آلودگی در اماکن، معابر سرپسته و کانال‌های فاضلاب صورت می‌پذیرد.

از این رو سطح شهر بر اساس شدت آلودگی اولویت بندی می‌شود و از طریق نصب پلاکارد، توزیع بروشور - و در بسیاری از موارد از طریق رادیوی محلی - شهروندان از شروع عملیات مطلع می‌گردند.

با شروع عملیات کلیه منافذ دریچه‌ها، دوسر کانال یا پل به طور کامل با نایلون و گچ پوشانده و مسدود می‌گردد تا مانع از انتشار گاز به محیط بیرون شود. در این روش حرکت به مناطق آلوده مسیری حلزونی دارد؛

به آسانی سبب مرگ آنان می‌شود. به علاوه، گاز سبب امحای سریع و دسته جمعی موش‌ها می‌گردد و منجر به ضد عفونی محیط از کلیه عوامل بیماری‌زا می‌شود. از سویی هم با استنشاق گاز خشک به وسیله جانور، از انتشار بوی تعفن ناشی از لاشه جلوگیری به عمل می‌آید.

حوزه معاونت خدمات شهری کرج، طی اجرای این شیوه به منظور ارزیابی عملکرد ستاد امحای موش در روزهای پس از اتمام عملیات در یک محله، بازدیدهایی از سطح آن انجام می‌دهد و با ساکنان در خصوص نتیجه عملیات به گفت و گو می‌پردازد.

یعنی با تلف شدن اولین موش، دیگر موش‌ها پس از دیدن جسد، آشیانه را ترک می‌کنند و به این طریق محدوده عملیاتی به صورت فضایی عاری از موش در می‌آید و با گذشت زمان بر شعاع این محل افزوده می‌شود.

علاوه بر آن، طی این دوره از عملیات امحای موش، جوی‌های آب، رُفُو‌های میانی و حاشیه‌ای سطح پارک‌ها و معابر نیز به طور گسترده طعمه گذاری می‌گردد.

گفته می‌شود که این شیوه بهتر از امحا از طریق طعمه گذاری است، زیرا گاز سمی توانایی نفوذ بر اعماق لانه و کانال‌های محل تردد موش را دارد و به این طریق

خانه‌های کاهگلی شندآباد مرمت می‌شوند

شهرداری شندآباد، به استناد بند ۱۴ ماده ۵۵ قانون شهرداری‌ها مبنی بر رفع خطر از بناهای مخروبه و قابل ریزش واقع در معابر عمومی، کوچه‌ها، اماکن عمومی و دالان‌های عمومی، شهروندان را ترغیب به مرمت و بازسازی این گونه اماکن کرده است.

دارد تا به مشکل ۲۰۰ ساله این شهر پایان دهد. افزون بر اینها، شهرداری شندآباد، شهروندانی را که اقدام به نماسازی و زیباسازی ساختمان‌های خود می‌کنند مورد تقدیر و تشویق قرار می‌دهد. از این دست‌اند: تشویق‌هایی چون کاهش میزان عوارض، ارائه جواز پایان کار و تحویل شن و ماسه برای استفاده در نماسازی ساختمان.

به اعتقاد شهردار شندآباد، تشویق و تقدیر از چنین شهروندانی گامی برای تغییر در چهره روستایی شهر به شمار می‌آید.

در کلیه موارد مربوط به رفع خطر از بناها، شهرداری شندآباد پس از کسب نظر مأمور فنی خود (مهندس و کارشناس عمران شهری) برای مالکان یا صاحبان اماکن مخروبه و کاهگلی ابلاغ مهلت دار و متناسبی مبنی بر مرمت این قبیل بناها در سطح شهر صادر می‌کند.

اگر دستور شهرداری در مهلت معین به اجرا گذاشته نشود، با هماهنگی دادگستری و حضور کارشناس رسمی دادگستری در محل و تأییدیه کارشناسان، اقدام به رفع خطر یا مزاحمت خواهد شد.

شهرداری شندآباد با در پیش گرفتن این ترفند قصد

به کوشش شهرداری ارکواز ملکشاهی: حمام دیروز، باشگاه امروز

شهرداری ارکواز ملکشاهی (در ۴۵ کیلومتری ایلام) در اقدامی فرهنگی مبادرت به تبدیل حمام قدیمی شهرداری به مکان ورزشی کرده است.

یکی از وظایف شهرداری‌ها بنا بر بند ۲۱ ماده ۵۵، احداث بناها و ساختمان‌های مورد نیاز محل از قبیل ورزشگاه مطابق اصول صحتی و فنی است. با این هدف، شهرداری ارکواز ملکشاهی، باشگاهی ورزشی را در مکان حمام قدیمی شهر احداث کرده است.

صادق فتاحی، شهردار این دوره، در این باره به خبرنگار ماهنامه گفت: «حمام قدیم شهرداری با ۶۰۰ متر مربع وسعت، در مرکز شهر قرار داشت که با گذشت زمان به فضایی کاملاً متروک بدل شده بود. نیاز جمعیت جوان شهری به مکان ورزشی، شهرداری را بر

آن داشت تا ۳۵۰ متر مربع از فضای حمام را با همکاری

بخش خصوصی به باشگاه بدن سازی تبدیل کند.»

وی افزود: «بازسازی قسمت‌های داخلی حمام با

حفظ نمای بیرونی و در نظر گرفتن تغییرات فنی و جای

دادن ۴۰۰ نفر در آن، ۶ ماه طول کشید. این باشگاه در

زمان حاضر به امکانات ورزشی مجهز شده است و ۳۰۰

نفر عضو دارد.»

به گفته شهردار ارکواز ملکشاهی، در صورت برپایی

ساختمانی نو برای احداث باشگاه ورزشی، شهرداری

منتحمل ۵۰ میلیون تومان هزینه می‌شد، در حالی که

ساخت باشگاه در داخل حمام قدیم تنها ۲ میلیون تومان

برای شهرداری هزینه در برداشته است.

با مشارکت مردم: کوچه‌های باریک قلندرآباد عریض شد

شهرداری قلندرآباد، (در صد کیلومتری مشهد) طی اقدامی ۲۰ ماهه بافت قدیمی این شهر را ساماندهی می‌کند.

ساماندهی بافت‌های قدیمی شهر با تصویب برنامه پنج ساله دوم و تأمین اعتبار برای طرح‌های بافت‌های مسئله دار شهری، در سال ۱۳۷۳ به تصویب رسید. دفتر بهسازی و نوسازی بافت شهری وزارت مسکن و شهرسازی نیز با اهدافی چون حفظ و مرمت ابنیه با ارزش موجود، تخریب بخشی از بافت که فاقد هرگونه ارزش نگهداری و مرمت است و طراحی کاربری‌های مورد نیاز و ساخت ابنیه مربوط، طرح‌های مرمت و احیا را در دستور کار قرار داده است.

شهرداری قلندر آباد هم به منظور ساماندهی بافت قدیمی مرکز شهر، ضمن حفظ ابنیه و آثار باستانی شهر از جمله «حمام قدیم قلندرآباد» ساماندهی را آغاز کرده است. در این ساماندهی که نتیجه تلاش ۲۰ ماهه شهرداری قلندر آباد است، ۷۰ هزار متر مربع از منازل

قدیمی شهر به صورت رایگان و با همکاری شهروندان تخریب شده است. به علاوه، در این ساماندهی حیاط اکثر خانه‌ها تخریب گردید و به وسعت خیابان‌های شهر افزوده شد.

با این روش شهرداری قلندر آباد توانسته است خیابان‌های ۱/۳۵ و ۲/۳۵ متری شهر را تعریض کند و به خیابان‌های ۸، ۱۲ و ۱۶ متری تبدیل سازد. گفته می‌شود که افزون بر اینها ۴۰ هزار متر مربع از خیابان‌های بافت قدیمی شهر جدول کشی و کانال

کشی شده است.

از دیگر ابتکارات و دستاوردهای مهم عمرانی و

فرهنگی قلندرآباد با درجه ۱ شهرداری، می‌توان به

اینها اشاره کرد: بازگشایی ۹۰ درصد خیابان‌های شهر،

انجام عملیات پیاده روسازی ۴۰ درصد از معابر شهر،

انتشار نشریه فرهنگی و تشکیل جلسات پرسش و پاسخ

و برقراری ارتباط مستقیم با شهردار.

ایستگاه روزنامه خوانی در بندرانزلی

شهرداری بندرانزلی به منظور اطلاع‌رسانی و گسترش فرهنگ مطالعه به ساکنان این شهر،

تابلوهای ویژه اعلانات و ایستگاه روزنامه خوانی در سطح شهر احداث کرده است.

این شهرداری نصب ایستگاه روزنامه خوانی را به منظور

اطلاع رسانی بهینه به ساکنان شهر انجام داده است.

شهرداری انزلی با نصب ایستگاه‌هایی در نقاط پرتردد شهر

– از جمله میدان مرکزی، چهار راه چراغ برق، محله

قاضیان و میدان مالا – سعی در ترویج فرهنگ مطالعه در میان شهروندان نیز دارد.

به گفته غلامرضا جوادپور، شهردار بندرانزلی، روابط

عمومی موظف است روزانه، روزنامه‌های کثیرالانتشار را

در ویرتین ایستگاه روزنامه خوانی قرار دهد و افرادی را در

دو نوبت مسئول بررسی وضعیت ایستگاه کند.

وی گفت: «استقبال مردم از ایستگاه‌های روزنامه خوانی نشان از موفقیت شهرداری داشته است». علاوه بر آن، شهرداری بندرانزلی برای جلوگیری از چسباندن اعلانات در معابر و منازل عمومی و نظافت شهری و سیمای شهری، تعدادی تابلوی اعلانات در سطح شهر که محدوده خیابان امام خمینی تا چهار راه شهدا را پوشش می‌دهد، تعبیه کرده است.

واسطه قلت زمان ماندگاری زباله در معابر، ساماندهی خودروهای مخصوص جمع آوری مواد زائد جامد شهری، افزایش مشارکت مردمی در نظافت شهری و عدم پخش زباله به وسیله حیوانات نیمه اهلی و جلوگیری از ازدیاد حشرات موذی اشاره داشت. افزون بر اینها، شهرداری قم به منظور آشنایی هر چه بیشتر شهروندان با فعالیت‌های کارگران خدمات شهری شهرداری و نیز ایجاد فرهنگ بازیافت در میان مردم، تعدادی بروشور و نیز کیسه‌های زباله رایگان به وسیله دانش‌آموزان مقطع دبستان در بین شهروندان قمی توزیع کرد.

انجام است، نیاسر به عنوان پایلوت در سطح کشور مطرح خواهد شد و الگویی برای سایر شهرهایی خواهد بود که ویژگی‌هایی چون نیاسر در خود دارند». به گفته وی، در صورت اجرای این طرح بستر مناسب برای به فعلیت رسیدن پتانسیل‌ها و ویژگی‌های بالقوه این شهر به وجود خواهد آمد.

کارشناس این سازمان قرار گرفتند. در این دوره آموزشی کارشناسان حوزه سازمان بازیافت هفته‌ای ۲ بار، با ارائه جزوه‌های آموزشی در خصوص «بازیافت چیست؟ چه فوایدی دارد؟» فرهنگ تفکیک از مبدأ و نظایر اینها، دانش‌آموزان را با این زمینه‌ها آشنا ساختند و به رفع اشکالات درسی آنها اقدام کردند. همچنین سازمان بازیافت و تبدیل مواد جامد شهرداری قم طرح زمان بندی حمل زباله در محل‌ها و خیابان‌های شهر را تهیه و تنظیم کرده است. از مهم‌ترین اهداف این طرح می‌توان به تسریع در امر جمع آوری مواد زائد جامد شهری، رعایت اصول بهداشتی به

وی افزود: «طراحی مبلمان شهری شامل نصب تابلوهای راهنمایی و چراغ‌های روشنایی، سکوهای نشیمن، سطل‌های زباله، کف‌فرش و بدنه‌سازی معابر از دیگر بخش‌های این طرح است». رسول منش در ادامه یادآور شد: «بر اساس طرح مذکور که با همکاری سازمان شهرداری کشور در حال

دانش‌آموزان قمی و آشنایی با فرایند بازیافت

سازمان بازیافت و تبدیل مواد جامد شهرداری قم که در سال ۱۳۷۹ تأسیس شده، حدود ۷۰۰ نفر از دانش‌آموزان این شهر را آموزش داده است. طی سال تحصیلی گذشته، با وجود ۲ واحد درسی در کتب دانش‌آموزان ۷۰۰ نفر از دانش‌آموزان مقطع دبیرستانی شهر قم برای آگاهی و آشنایی هر چه دقیق‌تر با مقوله بازیافت به سازمان بازیافت و تبدیل مواد جامد معرفی شدند و تحت آموزش‌های لازم از سوی

نیاسر، گردشگران را فرامی‌خواند

شهردار نیاسر، در ۳۰ کیلومتری کاشان، از جمله شهرهای تفریحی و گردشگری ایران به شمار می‌رود. شناسایی این شهر به عنوان محلی برای استقرار گردشگران، شهرداری نیاسر را به اجرای طرح توسعه کالبدی - گردشگری سوق داده است. طرح توسعه کالبدی - گردشگری شهر نیاسر با هدف نوسازی، بهسازی و بازسازی فضاهای شهری و با توجه به ظرفیت‌ها و ویژگی‌های منطقه از ۳ ماه گذشته آغاز شده و در حال انجام است.

سید مصطفی رسولی منش، شهردار نیاسر، در این باره گفت: «طرح توسعه شهر نیاسر، با محور گردشگری و حفظ هویت طبیعی - تاریخی شهر در بخش‌های متعدد نظیر شبکه‌های دسترسی، مراکز محله‌ها، فضاها و عناصر ارزشمند تاریخی، معرفی و جانمایی فضاها و ابنیه جدید، مسیریابی حرکت توقف مکان‌های بازدید گردشگران و تعیین پهنه‌ها با قابلیت سرمایه‌گذاری و توسعه گردشگری در دست تهیه است.»

اقدام شهرداری مشهد

بوستانی در دل آرامستان

واحد فنی و فضای سبز سازمان بهشت‌رضا (ع) مشهد به منظور گسترش سطح فضای سبز و

مشاور عمومی شهر توربینی نیاسر

این بوستان با استفاده از موزائیک و بیره و سنگ‌های کالار تزئین گردیده‌اند. با نصب تعدادی نیمکت، سطل زباله و وسایل بازی کودکان در آن، این محل مورد استفاده مراجعه کنندگان و به ویژه کودکان همراه آنان قرار می‌گیرد.

کاهش تألمات و تنش‌های محیطی موجود در آرامستان‌ها، بوستان کودک سازمان بهشت رضا (ع) را در قطعه ۳۷ این آرامستان احداث کرد. در این مجموعه از چمن کاری، درختکاری، گلکاری، پرچین کاری استفاده شده است. پیاده‌روهای

علاوه بر آن، بوستان کودک دارای سرویس‌های بهداشتی مردانه و زنانه، آب‌خوری، غرفه تجاری، برج نوری و نظایر اینهاست که مخصوصاً در ایام پایان هفته، تعطیلات، اعیاد و مناسبت‌ها پذیرای تعداد زیادی از شهروندان و زائران است.

افزون بر اینها، برکه احداث شده در مجموعه زیبایی خاصی به آن بخشیده است و در مواقع ضروری منبعی برای ذخیره آب به حساب می‌آید. به منظور آبیاری سطح فضای سبز مجموعه نیز از شبکه آبیاری تحت فشار تراوای قابل شستشو استفاده می‌گردد. از مزایای به کارگیری چنین طرحی، می‌توان به

بی‌اثر، و از این قبیل موارد اشاره کرد.

گفتنی است این بوستان که مورد توجه فراوان شهروندان و مراجعه کنندگان قرار گرفته، با اعتباری حدود ۲۲۰ میلیون ریال احداث شده است.

افزایش راندمان آبیاری به حد بالاتر از ۹۰ درصد، امکان تخلیه شبکه در مواقع غیرضروری به منظور جلوگیری از یخ زدگی و پارگی لوله‌ها، امکان شست و شوی سطح داخلی لوله‌های تراوا با استفاده از مواد

شهرداری منطقه ۷ تهران اجرا کرد:

هم سطح سازی دریاچه‌ها و سطح معابر

بیش از ۱۰۰۰ دریاچه در سطح معابر منطقه ۷ تهران همسطح سازی شد.

این اقدام از ابتدای سال جاری صورت گرفت که پنجاه درصد آن بعد از دستور شهردار تهران برای ساماندهی معابر انجام شد. فردین فراتی زاده، معاون فنی و عمرانی شهرداری منطقه ۷، با بیان این مطلب علت این اقدام را هم سطح نبودن دریاچه‌ها و بروز مشکلات متعدد برای خودروها و شهروندان برشمرد. وی با اظهار اینکه منطقه ۷ شهرداری از جمله مناطق پرتراکم به لحاظ جمعیتی و واحدهای اداری و

کند ساخته است.»

معاون فنی و عمرانی شهرداری منطقه ۷ روان شدن ترافیک در این منطقه را از جمله تأثیرات مثبت همسطح سازی دریاچه‌ها عنوان کرد.

تجاری است، افزود: «این اقدام در پی مذاکرات شهرداری با شرکت‌های خدمات رسان و گازرسان و با حضور نمایندگان آنان شروع شد. به دلیل تردد خودروها هم سطح سازی دریاچه‌ها عمدتاً در شب صورت می‌گیرد؛ لیکن برودت هوا هم اکنون روند عملیات را

شهرداری گرگان هرس شمشاد را آموزش می‌دهد

کلاس‌های آموزشی هرس شمشاد (ترون) سطح شهر گرگان، با حضور کارشناسان واحد فضای سبز و تعدادی از هرس کاران نواحی چهارگانه این شهرداری، در محل بوستان شهر گرگان برگزار شد.

ترون گیاه موسوم به برگ نو و نزدیک به شمشاد است که در حاشیه خیابان‌ها و بولوارها به صورت حصار و پرچین کشت می‌شود و به جهت ایجاد دیواره‌های سبز، از آنها برای تندیس‌سازی استفاده می‌شود.

کامران بزازی، مسئول دفتر فضای سبز شهرداری گرگان، در این زمینه چنین گفت: «کلاس‌های آموزش هرس ترون‌های سطح شهر با هدف افزایش مهارت‌های کارگران و اطلاعات کارشناسان دست اندرکار برگزار شد و شرکت کنندگان در این دوره آموزش از نزدیک با ابزارهای هرس و اجزای هر گیاه که در هرس تأثیر دارد، آشنا شدند.»

وی ادامه داد: «یکی دیگر از دلایل برگزاری این کلاس آموزشی، نزدیک شدن به فصل هرس ترون‌ها بود. از آنجا که قصدمان این بوده است تا بتوانیم هرس‌های خوبی را از ترون‌های سطح شهر به انجام برسانیم، چند روز قبل از شروع این عملیات، کلاس آموزشی را دایر کردیم.»

مسئول واحد فضای سبز شهرداری گرگان به بازدید از فضای سبز شهر با حضور شرکت کنندگان در

کلاس آموزش هرم فرم ترون‌ها در شهرداری

این دوره آموزشی اشاره کرد و خاطر نشان ساخت: «طی بازدیدی که از سطح شهر صورت گرفت،

هرس‌های قبلی انجام شده، و همچنین نقاطی که درختان می‌بایست در این فصل هرس شوند، مورد

شناسایی قرار گرفتند».

ارتقای درجه شهرداری ملاثانی

شهرداری ملاثانی که در سال ۱۳۷۰ و با درجه ۳ شهرداری تأسیس شده بود، اکنون به جمع شهرداری‌های درجه ۷ پیوسته است.

شهر ملاثانی در خطه خوزستان، از جنوب به شهر اهواز، از شمال به مسجد سلیمان، از غرب به رودخانه کارون و از شرق به رامهرمز منتهی می‌شود. شهرداری این شهر که در سال ۱۳۷۰ بنا شده بود، طی پنج سال موفق گردید از درجه ۳ به ۵ ارتقا یابد و اکنون در سال ۱۳۸۲، دو درجه دیگر نیز ترقی یافته است.

صالح اچرش، شهردار این شهر، در توضیح اینکه شهرداری با چه فعالیت‌هایی توانسته است به این ارتقا دست یابد، گفت: «شهرداری‌ها می‌توانند هر ۵ سال گزارشی از وضعیت درآمد، جمعیت و پیشرفت‌های عمرانی تهیه و به معاونت عمرانی استان ابلاغ کنند. معاونت عمرانی نیز پس از بررسی در صورت تأیید، آن را به وزارت کشور می‌فرستد و آنجا امور شهرداری

پارک شهر ملاثانی

وزارت کشور با تطبیق وضعیت شهر با شاخص‌های مندرج، ارتقای درجه شهرداری را اعلام می‌دارد».

در پی ارتقای درجه شهرداری ملاثانی، چارت سازمانی این شهرداری نیز به دنبال درخواست شهرداری از استانداری و مکاتبات استانداری با وزارت کشور ارتقا یافته است - که بخش عمده آن به افزایش

نیروی انسانی برمی‌گردد.

علاوه بر اینها، شهرداری ملاثانی به سیستم رایانه‌ای و ماشین‌آلات راه‌سازی خدماتی مجهز شده است.

فاضل آباد: شهردار مدرسه شهروند خوب آینده

شورای اسلامی شهر و شهرداری فاضل آباد با همکاری مدارس شهر فاضل آباد و معرفی افرادی از بین اعضای شوراهای دانش‌آموزی، طرح مجمع مشورتی دانش‌آموزی شورای اسلامی شهر و شهردار مدارس را به اجرا درآورده است.

این اصل با هدف اجرای بندهای ۲ و ۷ ماده ۷۱ قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و به منظور پیشبرد امور فرهنگی، آموزشی و جلب

مشارکت جوانان در فعالیت‌های اجتماعی، ارتقا و نهادینه کردن فرهنگ و دانش شهروندی و تقویت روحیه جامعه‌پذیری و قبول مسئولیت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان صورت گرفته است.

در اقدامی دیگر روابط عمومی شهرداری و شورای اسلامی شهر فاضل آباد با هدف توسعه مشارکت جوانان منطقه در مسائل مختلف شهری و نیز بهره‌گیری از دیدگاه‌ها و پیشنهادهاى آنان در پیشبرد برنامه‌های مربوط به جوانان، با تشویق جمعی از جوانان فعال در سازماندهی و شکل‌دهی تشکل‌های غیردولتی جوانان، توانسته است مشارکت آنان را در برنامه‌های مختلف شهری چون فعالیت‌های فرهنگی، علمی، تحقیقی (برگزاری جشن‌ها و آیین‌های مذهبی،

اردوهای مختلف انجام امور تحقیقی) و نظایر آن جلب کند.

بدین منظور، شهرداری فاضل آباد اقدام به واگذاری مکانی در ساختمان شهرداری برای برگزاری نشست‌ها، جلسات و فعالیت‌های آنان کرده است.

همچنین شورای اسلامی شهر فاضل آباد طرح آموزش شهروندی را نیز به اجرا گذاشته است و سعی در ارتقای فرهنگ شهروندی شهروندان دارد. از جمله مواردی که شورای شهر فاضل آباد به آموزش شهروندان خواهد پرداخت، از این دست‌اند: نگهداری و حفاظت از فضای سبز، ایمنی و آتش‌نشانی، بهداشت محیط، اصول راهنمایی و رانندگی، انتقال و جمع‌آوری صحیح و بموقع زباله و جز اینها.

سیمای سرو شهری می‌شود

سرو شهری است نوپا در شمال غربی ارومیه، که از ترکیب چهار روستای سرو، کهگی، کورآباد و نوجوان شکل گرفته است ولی همچنان بافتی روستایی دارد. با توجه به این امر، شهرداری سرو طرحی را تدوین کرده است تا چهره روستا را به

شهر تبدیل کند.

در طرح تبدیل وضعیت سیمای روستا به شهر شهرداری سرو احداث خیابان، مسیرگشایی، توسعه فضای سبز، احداث بوستان، شهربازی و مجتمع‌های فرهنگی، هنری و دفع زباله به چشم می‌خورد.

به گفته جواد حقیقی، شهردار سرو، به دلیل تأمین نبودن اعتبارات مالی، طرح مذکور تاکنون به طور کامل به اجرا در نیامده است و تنها احداث

جدول‌گذاری و قطعه‌بندی پارک شهر

بوستان و توسعه فضای سبز با تأمین اعتبارات داخلی و استانی در حال انجام است. بوستان شهر سرو تا فروردین ماه سال ۱۳۸۳ مورد استفاده شهروندان قرار

خواهد گرفت. ناگفته نماند که احداث ساختمان نمازخانه، نصب سرویس‌های بهداشتی، جدول گذاری و قطعه بندی و دیوارکشی محوطه بوستان با صرف ۱۶

میلیون تومان به اتمام رسیده است.

هشتمین همایش عمران و توسعه شهری در همدان برگزار شد

هشتمین همایش عمران و توسعه شهری با هدف تبادل اطلاعات و تعامل در زمینه ساماندهی شهری محیط زیست، ایمنی و آشنایی به کاربرد دستیابی به اطلاعات جغرافیایی یا GIS در دانشگاه بوعلی سینای همدان برگزار شد.

این همایش یک روزه که با هماهنگی دفتر حفاظت منافع جمهوری اسلامی ایران و مسئولان استان همدان برپا شد، اعضای انجمن علمی ایرانیان

امریکایی شمالی (IAA)، مدیران و کارشناسان دستگاه‌های اجرایی و شهرداران و رؤسای شورای شهرها، و ۳۰۰ نفر از استادان داخلی و ۱۵ نفر از استادان مقیم خارج از کشور و همچنین گروهی از دانشجویان حضور داشتند.

مسعود ابراهیم‌شاه، مدیر برنامه ریزی و اجرایی این هیئت علمی در امریکای شمالی، گفت: «اکنون در ایران ضوابط شهرسازی رعایت نمی‌شود و ساختمان‌ها بدون در نظر گرفتن استانداردهای جهانی ساخته می‌شوند. برای شهرسازی بر اساس اصول و ضوابط در ایران باید برنامه ریزی کرد و شهرداری می‌بایست در ضمانت‌اجرائی طراحی، فاصله بین ساختمان‌ها، تعداد طبقات شهرداری و نظایر آن، بر هر منطقه نظارت کامل داشته باشد.»

وی گفت: «با توجه به اینکه اغلب ساختمان‌ها در ایران بافت سنتی و قدیمی دارند، باید با در نظر گرفتن تاریخ و فرهنگ این کشور، و مطالعه شهرسازی

کشورهای اروپایی به مرمت شهرها پرداخت.» همچنین در این همایش به منظور ایجاد همکاری گسترده و تبادل نظر علمی در جهت توسعه هر چه بیشتر علمی کشور ایران، تفاهم نامه‌ای در شاخه دانشگاهی زمینه‌های علمی، فرهنگی، پژوهشی آموزشی، به منظور توسعه فناوری بین دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی ایران از یک سو و انجمن علمی ایرانیان در امریکای شمالی از سوی دیگر، در ۷ ماده منعقد گردید.

افزون بر اینها، ۳ کارگاه حمل و نقل و ترافیک، محیط زیست، ایمنی و بازیافت، عمران شهری و کاربرد سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی (GIS) نیز در این همایش با هدف آشنایی رؤسای دانشگاه‌ها، اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها، شهرداران و دانشجویان استان همدان با مسائل مختلف امور شهری و ساماندهی عمرانی شهرها برگزار شد.

مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی سازمان شهرداری‌ها

مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری با سه گروه طراحی و برنامه ریزی شهری و روستایی، مطالعات مدیریت شهری و گروه مطالعات بنیادی، به «مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی» تغییر نام یافت.

از سال ۱۳۶۸ مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری در حوزه معاونت هماهنگی امور عمرانی وزارت کشور، به عنوان دفتری تحقیقاتی کار خود را آغاز کرد و به تدریج به مرکزی پژوهشی تبدیل شد.

این مرکز مطالعاتی در سال ۱۳۷۹ نیز توانست مجوز تأسیس یک گروه پژوهشی را تحت عنوان گروه پژوهش مطالعات برنامه ریزی شهری را دریافت کند. از سال گذشته مقدمات تبدیل این مرکز به پژوهشکده فراهم شده است.

هم اکنون مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری در قالب پژوهشکده به مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی تغییر نام یافته است. ناصر براتی، مدیر مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی، در خصوص علت تغییر نام مرکز خاطر نشان کرد: «نام پیشین مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری با ۳ گروه طراحی و

برنامه ریزی شهری و روستایی، مطالعات مدیریت شهری و مطالعات بنیادی تنها نشانگر یک گروه بود؛ و از سویی مرکز تنها وظیفه‌اش مطالعات برنامه ریزی شهری نیست و فعالیت‌های دیگری را نیز چون انجام امور پژوهشی، فنی و طراحی مطالعات روستایی انجام می‌دهد. اینها از دلایل عمده این تغییر نام بوده است.»

مدیر مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی در اشاره به وظایف مرکز، موارد زیر را برشمرد: «پاسخگویی به نیازها و سؤالات علمی - پژوهشی دفتر سازمان شهرداری‌ها و به طور غیرمستقیم به

شهرداری‌ها و دهیاری‌ها، ارائه جدیدترین نظریه پردازی‌ها و تجارب جهانی صورت گرفته در زمینه مدیریت شهری و روستایی و تهیه مواد و ابزارهای لازم چون نشر کتاب، مقالات علمی، CD و فیلم و نظایر اینها.»

به گفته مدیر مرکز پژوهش‌های شهری و روستایی، به زودی گروه مطالعات مدیریت توسعه روستایی با مجوز وزارت علوم و تحقیقات کار خود را آغاز خواهد کرد.

جوکار به سوی آبادانی

شهر جوکار از شهرهای تازه تأسیس همدان است و مرکز بخش چندین روستای بزرگ و کوچکی به شمار می‌رود که همچنان فاقد امکانات خدماتی است.

باگذشت ۳ سال از تأسیس شهرداری جوکار، ساختمان اداری آن به مساحت ۲۵۰ متر مربع در سال جاری به بهره برداری رسید. اولین ایستگاه آتش نشانی این شهر نیز با مساحت ۲۰۰ متر مربع در ابتدای ورودی شهر از سمت همدان در زمینی به مساحت ۲ هزار متر مربع احداث گردید.

در اقدامی دیگر، شهرداری جوکار با درجه ۲ شهرداری در مدخل شهر از سمت ملایر، بوستان تفریحی-توریستی غدیر را به مساحت ۱۵ هزار متر مربع احداث کرده است.

رسیده است. این بوستان در آینده برای استفاده شهروندان و مسافران عبوری غرب به جنوب - و بر عکس - آماده خواهد شد.

تاکنون ۵۰ درصد این بوستان شامل محوطه سازی، کاشت گل و درخت، چمن، نصب سکوه‌های نشیمن با ایجاد سایه بان، نصب وسایل بازی کودکان و روشنایی به اتمام

نماند که تمامی اشیای واقع در موزه تاریخی خوی، که متشکل از بخش‌های باستان‌شناسی، مردم‌شناسی و هنرهای سنتی است، به ساختمان تاریخی شهرداری منتقل خواهد شد.

همچنین شهرداری خوی تمامی واحدهای شهرداری را که در اطراف این ساختمان مستقر بوده‌اند تخلیه کرده است و به زودی ساماندهی محوطه این ساختمان را آغاز خواهد کرد.

اعتباری معادل ۱۰۰ میلیون ریال به موزه شهر بدل می‌گردد.

این ساختمان با امضای صلح‌نامه‌ای به مدت ۱۰ سال از سوی شورای شهر خوی تحویل اداره کل میراث آذربایجان غربی شده است تا با مرمت و تغییر کاربری، به موزه‌ای هم‌شان موزه تاریخی خوی تبدیل شود.

این ساختمان با سر در سنگی و نمای قوسی به دلیل قرار گرفتن در مرکز شهر همواره اهمیت فراوانی داشته است که با تبدیل آن به موزه می‌تواند زمینه مساعدی را برای بازدید عموم فراهم سازد. ناگفته

بنای قدیمی شهرداری خوی موزه شد

ساختمان قدیمی و تاریخی شهرداری خوی، که به دوره قاجار مربوط می‌شود، با تزئینات منحصر به فرد و گچ‌بری با موضوعات اسلیمی و ستون‌های تزئینی دوقلو در نمای بیرونی و با

کلان، بخشی و تا حدودی فضایی - مکانی دارد. گرچه برنامه‌ریزی فضایی - مکانی هم سنگ سایر زیرمجموعه‌های برنامه‌ریزی نیست و عملاً نظام برنامه‌ریزی محدود به برنامه‌ریزی‌های کلان و بخشی است.»

وی از برنامه‌ریزی کلان به عنوان کارآمدترین جنبه از نظام برنامه‌ریزی ایران یاد کرد و افزود: «با هماهنگی‌های کلی و راهبردی به ویژه در ابعاد اقتصادی، برنامه‌ریزی کلان جایگاه مشخص و نهادی شده‌ای یافته است.»

برنامه‌ریزی‌های بخشی نیز به پشتوانه قدمت و ضرورت‌های اجرایی، دارای نسبت جا افتاده‌ای در نظام برنامه‌ریزی کشور است و ضمن ارتباط و تعامل با برنامه‌ریزی کلان، تا حدودی ترکیب بهینه فعالیت‌ها را در زمان، بر مبنای تخصیص کلی منابع میسر می‌سازد.

آشفته‌گی در نظام برنامه‌ریزی آشفته‌گی در الگوهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری، آشفته‌گی در تصمیم‌سازی‌ها به دور از عرصه عمومی، آشفته‌گی از تصمیم‌گیری‌ها با نهادهای متعدد و ناهماهنگ، آشفته‌گی در قوانین، مقررات و ضوابط آشفته‌گی فعالان برنامه‌ریزی و طراحی شهری، آشفته‌گی در دستاوردهای برنامه‌ریزی و طراحی شهری.

به گفته وی، برنامه‌ریزی شهری زیرمجموعه‌ای از برنامه‌ریزی فضایی مکانی است، که این شیوه با جایگاه نامشخص آن وضعیت آشفته‌گی در این نظام دارد.

وی با اشاره به برنامه‌ریزی‌های کلان، بخشی و فضایی - مکانی، اظهار نظر داشت: «این برنامه‌ریزی‌ها زیرمجموعه‌ها یا عناصر تشکیل دهنده نظام برنامه‌ریزی تلقی می‌شوند که توأمان (ولی هر یک به گونه‌ای متفاوت) موجبات هماهنگی در فرایند برنامه‌ریزی را فراهم می‌سازند.»

وی افزود: «نظام برنامه‌ریزی در ایران سالیان مدیدی است که سازمانی متشکل از زیرمجموعه‌های

در خانه هنرمندان بررسی شد:

آشفته‌گی‌های برنامه‌ریزی و طراحی شهری در ایران

نشستی تحت عنوان «آشفته‌گی در برنامه‌ریزی و طراحی شهری» با سخنرانی مسعود شفیق، دکتر در شهرسازی، در خانه هنرمندان برگزار شد.

مسعود شفیق در این نشست، مقوله شهر و طراحی و برنامه‌ریزی شهری را پیچیده و گسترده برشمرد. و ضمن اشاره به آشفته‌گی‌های برنامه‌ریزی و طراحی شهری کشورمان تصریح کرد: «بدون شک آشفته‌گی برنامه‌ریزی و طراحی شهری ایران را می‌توان از زوایا و جوانب متعدد، کنکاش کرد. اما مهم‌ترین این زوایا که بیشتر می‌توان روی آنها تأکید کرد، عبارتند از:

نخستین همایش ملی تخصصی آموزش محیط زیست

نخستین همایش ملی تخصصی آموزش محیط زیست در دی ماه سال جاری در تالار علامه امینی دانشگاه تهران با حضور جمعی از مسؤولان، استادان و علاقمندان به محیط زیست از دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی برگزار شد.

از جمله اهداف این همایش دو روزه می‌توان به زمینه‌سازی برای تعیین نیازهای آموزشی محیط زیست در سطح مناطق کشور با توجه به معضلات مهم زیست محیطی، گردآوری، معرفی و تحلیل برنامه‌های آموزشی انجام شده در زمینه حفاظت و بهسازی محیط زیست کشور، دستیابی به دانش روز، روش‌ها و فنون امروزی آموزش زیست محیطی و ایجاد تعامل و همکاری بین دانشگاهها، دستگاه‌های

علمی و اجرایی کشور و بهره‌گیری از توانمندی آنها در پیشبرد آموزش محیط زیست اشاره کرد. گفتنی است در همایش مذکور مقالاتی درباره

راهکارها و پیشنهادهای مرتبط با چگونگی آموزش محیط زیست به آحاد مردم و نحوه همکاری مسؤولان با آنها ارائه گردید.

نگاهی بر ۸ ماه تلاش شهرداری کرمانشاه

شهرداری کرمانشاه به منظور رفاه حال شهروندان و همچنین ارائه خدمات بهتر به شهروندان این شهر، اقداماتی را به اجرا گذاشته است.

سازمان عمران شهرداری کرمانشاه برای بهبود عبور و مرور و بهسازی محیط شهری طی ۸ ماهه سال ۱۳۸۲ توانسته است ۹۲۳۰۷۹ متر مربع از کوچه‌های مناطق مختلف سطح شهر را آسفالت، روکش و لکه‌گیری کند.

همچنین شهرداری کرمانشاه مرحله اجرای طرح احیا و احداث چاه آب به منظور رفع کمبود آب آشامیدنی و تأمین آب مورد نیاز برای آبیاری فضای سبز شهری را آغاز کرده است که با این طرح تا پایان سال ۱۳۸۲ حدود ۱۵ درصد از فضاهای سبز این شهر با آب خام آبیاری می‌شود. از آن گذشته، به منظور رفاه حال و سهولت در رفت و آمد شهروندان و کاهش تلفات انسانی در بولوار جانبازان، حوزه معاونت خدمات شهری کرمانشاه، نصب پل هوایی عابر پیاده را به طول ۴۰ متر و با عرض ۱/۸۰ و ارتفاع ۲/۵ متر، در ورودی شهرک شهید نجفی آغاز کرده است.

از دیگر فعالیت‌های شهرداری کرمانشاه می‌توان به اینها اشاره کرد: جمع‌آوری ۷۲ نفر از متکدیان سطح شهر، و کسب مقام نخست تیم بوکس شهرداری در فینال مسابقات قهرمانی باشگاه‌های برتر کشور.

از جمله پروژه‌های در دست احداث این شهرداری عبارتند از: پروژه مسکونی حشمت السلطنه، پل سواره بولوار جانبازان، مجتمع تجاری میلاد و آسفالت کوچه‌های شهرک‌های رسالت، چغاگلان و نظایر اینها.

سایت سازمان شهرداری‌های کشور راه‌اندازی شد

به منظور اطلاع‌رسانی به شهروندان و شهرداری‌های کشور، سازمان شهرداری‌های کشور اقدام به راه‌اندازی سایت اینترنت کرده است.

این سایت به نشانی www.imo.org.ir و www.shahrdarih.org.ir است و کاربران از تمام نقاط دنیا می‌توانند از اطلاعات عرضه شده آن، که عموماً مربوط به شهرداری هاست، استفاده کنند. هم اکنون اطلاعاتی که روی سایت قرار دارد شامل ماهنامه شهرداری‌ها، نشریه دهیاری‌ها، و

سازمان شهرداری‌های کشور

شهرداری‌ها و آموزش‌های مجازی الکترونیک از امکانات آینده این سایت است که پس از دریافت validIp امکانات WEB Hosting، به وسیله این سایت به شهرداری‌ها ارائه خواهد شد.

اطلاعات در خصوص شهرها و شهرداری‌های مختلف کشور است؛ و به زودی مجموعه کاملی از قوانین و مقررات مربوط به شهرداری‌ها نیز در آن قرار خواهد گرفت. همچنین مناقصه‌ها و مزایده‌های الکترونیک

آبادان

شهرداری آبادان در سال جاری طرح‌های مهمی را در دست اجرا دارد، که از عمده‌ترین شان می‌توان به اینها اشاره کرد: پروژه احداث بوستان محله‌ای، تکمیل دیوار ساحلی، میلان شهری و زیرسازی و آسفالت منطقه سلیج، رفع مشکل ترافیکی شهر، و نظایر اینها.

بیرجند

شهرداری بیرجند پروژه‌های متعددی را در سال جاری به بهره‌برداری رسانده است که می‌توان از جمله به بوستان خانواده، بوستان محله‌ای مدرس، مجموعه ورزشی شهرداری، نمازخانه بوستان توحید، طرح توسعه شبکه آبرسانی، بولوار سپهبد شهید صیاد شیرازی اشاره کرد.

تبریز

شهرداری منطقه ۴ تبریز به منظور طرح کلیه مسائل، مشکلات و پیشنهادهای شهروندان در عمران، آبادی، نظافت و فضای سبز شهری، سیستم تلفن گویای این شهر را با شماره ۴۴۲۹۵۹۵ (۰۴۱۱) راه‌اندازی کرد.

تهران

سایت اینترنتی سازمان شهرداری‌های کشور به نشانی www.imo.org.ir راه‌اندازی شد. این سایت دربردارنده اخبار ماهنامه «شهرداریها»، آموزش‌های مجازی، مزایده‌ها و مناقصه‌ها و نظایر اینهاست.

خوی

شهرداری خوی به منظور ایجاد رویه مناسب برای اطلاع‌رسانی و الصاق آگهی‌ها، پوسترها و اطلاعیه‌های مختلف در سطح شهر، نصب ۲۱۶ تابلوی جدید اعلانات پایه دار فلزی را در این شهر آغاز کرده است.

رامیان

شهرداری رامیان، از توابع استان گلستان، به منظور روان‌سازی انجام امور و استفاده از فناوری موجود، اقدام به ایجاد شبکه ون و نصب نرم‌افزار در امور پیشه‌وران، نوسازی، ساختمانی و صدور پروانه، امور پرسنلی، حقوقی و دستمزد و امور مالی و ثبت

درآمدهای روزانه کرده است.

سمنان

شورای اسلامی شهر سمنان به منظور رسیدگی فوری به تخلفات ساختمانی بهداشتی، خدمات و عمران شهری و سد معبر، کلیات طرح پلیس ساختمان شهری را بررسی کرد و مقررات اجرایی آن را برای اجرا به وسیله شهرداری مورد تصویب قرار داد.

سنندج

شهرداری سنندج به منظور کاهش بار ترافیکی شهر، ۵۰ چراغ زمان دار را در تمامی چهارراه‌های سطح شهر نصب کرده است. افزون بر اینها، ۳۰۰ سرعت گیر و ۵۰ تابلوی راهنمایی و تعیین مسیر نیز خریداری شده و در سطح شهر نصب گردیده است.

میانه

شهرداری میانه با تشکیل ستادی، اقدام به رفع سد معبر در برخی از نقاط شهر کرده است. اقدامات اولیه شهرداری میانه در این باره عبارتند از: نصب پلاکارد و اعلام با بلندگو در نقاط مورد نظر، دادن اطلاعیه به کسبه، و اختصاص زمین به منظور هدایت چرخ‌های دستی برای عرضه محصولات.

مشهد

بزرگ‌ترین بوستان شهری استان خراسان در منطقه ۳ مشهد احداث می‌شود. در این بوستان، که در یکی از مناطق محروم منطقه ۳ مشهد قرار دارد، ۱۰ هزار اصله درخت و به مساحت ۴ کیلومتر نیز درخت توت کاشته می‌شود.

یزد

آرامون شهردار یزد با تأکید بر اینکه در سال جاری عیدی مردم آسفالت تمام کوچه‌های شهر است، تصریح کرد که از این به بعد کوچه‌های با عرض بیشتر از ۱۰ متر را پس از ساخت جدول آسفالت می‌کند. بر همین اساس، شهرداری از سازمان‌های حفار خواسته است تا هر چه زودتر طرح‌های خود را در زمینه‌های مرتبط با حفاری به شهرداری ارائه دهند.

از مسائلی که همواره در طول زندگی بشر با او همراه بوده است، دور ساختن موادی است که از استفاده او از مواد و منابع طبیعی به جا مانده است. در هر دوره‌ای تنها بخشی از این مواد طبیعی مورد احتیاج انسان بوده است و باقی مانده آن یا آنچه که از استفاده او به جا مانده، به همراه موادی که به طور ناخواسته وارد عرصه زندگی او می‌شوند از خردترین سطح یعنی زندگی شخصی گرفته تا کلان‌ترین سطح یعنی زندگی جمعی، از نظر او به عنوان مواد زائد شناخته می‌شوند. این مواد علاوه بر اینکه در دوره‌های تاریخی مختلف گوناگون بوده‌اند، همراه با گوناگون شدن سکونتگاه‌های انسان نیز تغییر ماهیت داده‌اند و با رشد جمعیت شهرها و دگرگونی در شیوه مصرف مسئله پسماندها ابعاد تازه‌ای یافته است.

آمار شهر این شماره به بررسی نه چندان جدید از دو مرحله تولید و جمع آوری مواد زائد جامد اختصاص دارد.

تولید

با توجه به آنکه بررسی در این مرحله از مؤثرترین اقدامات برای تصمیم‌گیری درست در مراحل بعدی است، ابتدا به آن پرداخته می‌شود.

با نگاهی به جدول مشخص می‌شود که در سال ۱۳۷۸ تمامی شهرهای استان‌های مختلف به پرسشنامه‌های ارسالی پاسخ نداده‌اند. از میان همین میزان جمعیت پاسخ دهنده، تمامی از خدمات شهری بهره‌مند نبوده‌اند. این امر نیز می‌تواند میزان واقعی تولید زباله را در نقاط شهری استان‌ها دستخوش تغییر کند، و خود به خود این سؤال به ذهن می‌رسد که این میزان زباله چگونه پس از تولید مراحل بعدی مدیریتی را طی می‌کنند و در نهایت دفع می‌شوند.

پس از این نکات نخستین نکته‌ای که جلب توجه می‌کند، شاید این باشد که بیشترین میانگین تولید زباله شهری در روز را استان‌های تهران (۸۳۵۴/۳۲ تن در روز)، خراسان (۲۲۹۳/۰۹ تن در روز) و فارس (۱۹۹۴ تن در روز) دارا هستند و استان‌های بوشهر (۱۸۹/۵ تن) و کهگیلویه و بویراحمد (۱۹۴/۲۰ تن) روزانه کمتر از سایر استان‌ها در نقاط شهری‌شان زباله تولید می‌کنند. از سویی دیگر، شهرهای نخست استان‌ها از لحاظ جمعیتی - که عموماً مراکز آنها نیز هستند - در این میانگین تأثیری عمده دارند. به عنوان نمونه، شهر تهران به تنهایی با تولید متوسط ۶۰۵۱/۳ تن زباله در روز از تمامی استان‌های کشور بیشتر زباله تولید می‌کند و در مورد استان‌های خراسان و فارس نیز به ترتیب ۵۱/۵۵ درصد و ۳۸/۵۶ درصد کل زباله‌های روزانه نقاط شهری استان متعلق به دو شهر مشهد و شیراز است.

عوامل متعددی در نرخ تولید زباله (مقدار زباله‌ای که هر روز یک نفر تولید می‌کند) مؤثرند. به طور کلی می‌توان آنها را در پنج دسته «موقعیت جغرافیایی محل، فصول سال، بازیافت مواد و کالا، وضعیت اقتصادی، مسائل فرهنگی» (همان) تقسیم‌بندی کرد. در اینجا نیز می‌توان تا حدی همسویی این عوامل را در برخی موقعیت‌های

مورد در کشور قائل شد. به عنوان نمونه، استان‌های شمال کشور مازندران (۰/۷۴ کیلوگرم در روز)، استان‌های شمال غرب کشور یعنی آذربایجان غربی (۱/۴ کیلوگرم در روز) و اردبیل (۱/۰۳ کیلوگرم در روز)، شمال شرق کشور استان‌های خراسان (۰/۶۵ کیلوگرم در روز) و سمنان (۰/۶۶ کیلوگرم در روز)، جنوب غرب کشور و حاشیه خلیج فارس یعنی استان‌های خوزستان (۰/۴۳ کیلوگرم در روز) و بوشهر (۰/۴۴ کیلوگرم در روز) و همین‌طور بیشتر استان‌های مرکز، جنوب و جنوب شرقی کشور (نظیر تهران، اصفهان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد، چهارمحال و بختیاری، مرکزی، قزوین، هرمزگان، کرمان، یزد) میزان‌های نسبتاً مشابهی را نشان می‌دهند.

در مورد تولید زباله بیمارستانی، که از خطرناک‌ترین انواع زباله‌هاست، استان‌های تهران، کردستان، قم، آذربایجان غربی، همدان، آذربایجان شرقی، خراسان، خوزستان و فارس با بیش از ۱۵ تن زباله بیمارستانی در روز بیشترین میزان از این نوع زباله را تولید کرده‌اند.

کل میزان هزینه برای استان‌ها نشان می‌دهد که استان‌های تهران، اصفهان و خراسان بیش از سایر استان‌ها متحمل هزینه شده‌اند و استان‌های سمنان و سیستان و بلوچستان و ایلام کمتر از سایر استان‌ها در این مورد هزینه کرده‌اند. استان قم نیز هزینه کمتری در مقایسه با بسیاری از استان‌های دیگر متحمل شده است.

در میان استان‌های کشور، در استان‌های بوشهر (۲۹/۳۲ درصد)، سیستان و بلوچستان (۲۳/۵۸ درصد) و قم (۲۲ درصد) بیشترین میزان از هزینه‌های جاری و عمرانی‌شان در سال ۱۳۷۸ صرف دفع مواد زائد جامد شده است. نکته جالب توجه آنکه دو استان قم و بوشهر برای دفع هر کیلوگرم زباله به ترتیب بیشترین هزینه را کرده‌اند. همین‌طور استان‌های سمنان (۱۰/۵۴ درصد) و مازندران (۲۳/۲۸ درصد) نسبت به استان‌های دیگر کمترین بخش از هزینه‌های جاری و عمرانی‌شان در سال ۱۳۷۸ به دفع مواد زائد جامد مربوط بوده است. جالب آنکه استان‌های سمنان و اردبیل، که کمترین رتبه را از این لحاظ دارند، برای هر کیلوگرم زباله کمتر از سایر استان‌های دیگر هزینه می‌کنند و از این لحاظ نوعی هماهنگی میان این دو ستون به چشم می‌خورد.

در نهایت آن که به طور متوسط ۱۷/۷۵ درصد از هزینه‌های جاری و عمرانی در کل شهرداری‌های استان‌های کشور مربوط به دفع مواد زائد جامد می‌شود. استان‌های بوشهر و سیستان و بلوچستان (به ترتیب ۲۹/۳۳ درصد و ۲۳/۵۸ درصد از هزینه‌های جاری و عمرانی) بالاترین رده و استان‌های سمنان و مازندران (به ترتیب ۱۰/۵۴ درصد و ۱۳/۲۸ درصد) پایین‌ترین رده را از این نظر دارند.

جمع آوری و حمل و نقل

این مرحله بنا به تعریف کلی «از برداشت مواد زائد در محل تولید (واحد‌های مسکونی، تجاری، بهداشتی، درمانی و...) شروع می‌شود و

تا تخلیه این مواد در محل دفن ادامه می‌یابد» (همان: ۴۸). بنابراین اطلاع از تجهیزات جمع‌آوری و حمل و نقل که تقریباً عامل اصلی این مرحله‌اند، بسیار با اهمیت می‌نماید.

نکات این جدول از این قرارند:

– نخست آن که به غیر از استان‌های تهران، اصفهان و قم (به ترتیب ۶/۳۳ درصد، ۲۵/۱۲ درصد و ۳۶/۱۵ درصد) در باقی استان‌ها گاری دستی بیش از ۵۰ درصد از کل تعداد وسایل جمع‌آوری زباله در سطح شهر را شامل می‌شود. از سویی دیگر، در بیش از ۴۲/۸ درصد از کل استان‌های کشور این وسیله بیش از ۷۰ درصد از کل تعداد وسایل جمع‌آوری و حمل زباله را در سطح شهرهای آنها شامل می‌شود.

– مسائلی چون نامناسب بودن شبکه ارتباطی در سطح شهر، وجود برخی بافت‌های سنتی در تعدادی از شهرها که امکان تردد اتومبیل را مشکل می‌کند، از مسائلی هستند که میزان استفاده از این وسیله را افزایش می‌دهند. از همین دست است زمانی که نقاط شهری از امکانات جدید در این زمینه محروم‌اند. گرچه بررسی تعداد، به تنهایی، معیار چندان دقیقی در این مورد نیست، اما وجود استان‌های یزد و کرمان که دارای بافت‌های سنتی نسبتاً گسترده‌ای در شهرهای خود هستند و استان‌های محرومی چون سیستان و بلوچستان و کهگیلویه و بویراحمد شاهدهی بر این مدعاست.

– در مورد وانت، به عنوان تنها خودروی سبک در میان سایر وسایل، مشاهده می‌شود که در استان‌های تهران (۵۵/۶۷ درصد)، قم (۴۱/۵۴ درصد) و اصفهان (۲۳/۴۹ درصد) این وسیله بیشترین تعداد را در برابر سایر وسایل مورد استفاده دارد. استان‌های قزوین (۳/۷۹ درصد)، خراسان (۵/۰۷ درصد) و فارس (۵/۱۸ درصد) در این مورد پایین‌ترین رده را دارند.

– در نیمی از استان‌های کشور این وسیله کمتر از ۱۰ درصد از کل انواع را شامل می‌شود و در ۸۹/۳ درصد از کل استان‌های کشور کمتر از ۲۵ درصد از انواع وسایل جمع‌آوری و حمل و نقل را در برمی‌گیرد. – خودروهای سنگین معمولاً برای حمل زباله به خارج از شهرها و محل‌های دفن مورد استفاده قرار می‌گیرند.

ستون مربوط به سه نوع خودروی سنگین تراکتور، کامیون روباز و کامیون مخصوص حمل حاوی نکاتی از این قرار است: نخست آن که در بسیاری از استان‌ها و در نقاط شهری آن‌ها، در جمع‌آوری و حمل زباله استفاده از وسیله‌ای چون تراکتور به چشم می‌خورد. در این میان استان‌های کرمان (۶/۶۱ درصد از کل انواع)، اردبیل (۵/۴۵ درصد) و گلستان (۵/۴ درصد) بیشتر از سایر استان‌ها در میان دیگر انواع از این وسیله استفاده می‌کنند و استان‌هایی چون قم و کرمانشاه از این وسیله استفاده نمی‌کنند. دیگر آن که تراکتور و کامیون روباز در مقابل کامیون مخصوص حمل زباله به عنوان وسایلی غیر استاندارد شناخته‌اند، باید دانست که به غیر از استان قم در باقی استان‌ها این دو وسیله مجموعاً تعداد بیشتری را نسبت به کامیون‌های مخصوص تشکیل می‌دهند یعنی از نظر تعداد بیش از ۶۰ درصد را این دو وسیله تشکیل می‌دهند. و در نهایت آن که، استان‌های تهران (۷۵ دستگاه)، فارس (۴۵ دستگاه) و خوزستان (۴۳ دستگاه) بیشترین تعداد کامیون مخصوص حمل را در میان سایر استان‌ها در اختیار دارند و در این میان استان گلستان از این وسیله بهره‌ای نمی‌برد.

– ظروف غلطان در واقع ظروف نسبتاً بزرگی هستند که به همراه کانتینرها در «مجموعه‌های مسکونی بزرگ، مناطق تجاری و یا نقاط

شلوغ» مستقر می‌شوند و زباله‌های این اماکن پس از جمع‌آوری برون آنها ریخته شده و پس از انتقال به وسیله تریلی‌های مخصوص و تخلیه آنها در محل‌های دفن و یا ایستگاه‌های انتقال به محل‌های دفن، دوباره به مکان‌های پیشین خود بازگردانده می‌شوند. (همان: ۵۶).

شاید مهم‌ترین نکته‌ای که در مورد این نوع وسایل در جدول دیده می‌شود، بیشتر بودن موارد عدم استفاده استان‌ها از این دو نوع است. در این میان استان‌های اردبیل، ایلام، چهارمحال و بختیاری، کرمان، کرمانشاه و سمنان از کانتینر استفاده نمی‌کنند و استان قم نیز تنها استانی است که از هیچ‌کدام از این دو بهره نمی‌برد. استان تهران با ۵۰ عدد کانتینر بیشترین تعداد کانتینر را در نقاط شهری خود دارد که چیزی در حدود ۱۹ درصد از کل کانتینرهای موجود در نقاط شهری کشور است و استان خراسان و آذربایجان شرقی به ترتیب با ۶۵ و ۴۴ عدد ظرف غلطان، بیشترین تعداد را در میان نقاط شهری کل استان‌های کشور در اختیار دارند.

– بررسی میزان بهره‌مندی از هر دسته از این وسایل حاوی نکاتی است که مهم‌ترین آنها از این قرارند:

نخست آن که به طور کلی میزان بهره‌مندی افراد از گاری دستی بیش از انواع دیگر است. استان‌های تهران (۱ دستگاه در برابر ۱۰/۱/۱۰۸ نفر)، اصفهان (۱ دستگاه در برابر ۴۶۲۴۴ نفر) و قم (۱ دستگاه در برابر ۱۷/۸۱۹ نفر) به ترتیب کمترین میزان بهره‌مندی از این وسیله و استان‌های چهارمحال و بختیاری (۱ دستگاه در برابر ۱۲۰۳ نفر)، زنجان (۱ دستگاه در برابر ۱۲۵۷ نفر) و سیستان و بلوچستان (۱ دستگاه در برابر ۱۲۸۵ نفر) بیشترین میزان بهره‌مندی را دارند.

– در مورد میزان بهره‌مندی از خودروی سبک، استان‌های گیلان (۱ دستگاه در برابر ۸۴۳۷ نفر) و ایلام (۱ دستگاه در برابر ۱۳۱۴۰ نفر) بیشترین میزان بهره‌مندی از این وسیله و استان‌های اصفهان (۱ دستگاه در برابر ۳۴۶۸۳ نفر) و قزوین (۱ دستگاه در برابر ۲۸۳۰۶ نفر) پایین‌ترین میزان بهره‌مندی از این وسیله را در میان سایر استان‌ها دارند.

– در مورد میزان بهره‌مندی از دسته خودروهای سنگین این نکته قابل ذکر است که از آنجایی که تریلی‌های حامل کانتینرها و ظروف غلطان در هر بار جابه‌جایی بیش از یک عدد از این نوع وسایل را حمل می‌کنند که این خود در میزان بهره‌مندی کلی تأثیر می‌گذارد و از سوی دیگر نامشخص بودن تعداد آنها در جدول تنها میزان بهره‌مندی در حالت کلی تنها برای انواع تراکتور، کامیون روباز و کامیون مخصوص، از دسته خودروهای سنگین محاسبه شده است.

– میزان بهره‌مندی از سه نوع خودروی نامبرده از دسته خودروهای سنگین در استان‌های اصفهان (۱ دستگاه در برابر ۳۸۶۶۳ نفر) و قم (۱ دستگاه در برابر ۲۸۸۷۸ نفر) کمترین میزان و در استان‌های کرمان (۱ دستگاه در برابر ۷۷۸۴ نفر)، چهارمحال و بختیاری (۱ دستگاه در برابر ۹۷۴۱ نفر) و ایلام (۱ دستگاه در برابر ۹۸۵۵ نفر) بیشترین میزان بهره‌مندی از این سه نوع خودروی سنگین را دارند.

منبع آماری: «گزارش چکیده آمار مدیریت مواد زائد جامد شهری کشور ۱۳۷۸»، دفتر برنامه‌ریزی عمرانی وزارت کشور، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهری.

منابع:

سعیدیا، احمد: «مواد زائد جامد شهری»، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، ۱۳۷۸.

عبدلی، محمد علی: «طرح جامع بازیافت و دفع مواد زائد جامد شهری کشور: مدیریت دفع و بازیافت مواد زائد جامد شهری در ایران»، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور، ۱۳۷۹.

* این ستون از جدول شماره ۲ به مجموعه تراکتور، کامیون روباز و کامیون مخصوص حمل مربوط می‌شود.

جدول شماره ۱: میانگین تولید زیادهای شهری و بیمارستانی و متوسط هزینه جمع‌آوری، حمل و دفع زیادهای شهری استان‌های کشور در سال ۱۳۷۸

میانگین درصد هزینه‌های جاری و عمرانی	برآورد متوسط کل هزینه برای استان (ریال)	متوسط هزینه برای برای هر کیلوگرم (ریال)	تولید روزانه زیادهای بیمارستانی (کیلوگرم در روز)	سرنافه تولید زیادهای شهری (روز × نفر کیلوگرم)	میانگین تولید روزانه زیادهای شهری (تن در روز)	جمعیت شهری تحت پوشش خدمات شهری		جمعیت شهری پاسخ دهنده در سال ۱۳۷۸	استان	
						درصد	تعداد			
۱۳۳۵	۶۰۵۲۱۰۹۴	۳۷/۶۹	۲۹۷۰۷۰۰	۰/۷۵	۱۶۰۵۷۶	۹۹۳۶	۲۱۴۴۹۷۵	۱۰۰	۲۱۵۵۶۱۰	آذربایجان شرقی
۱۷۹۶	۵۵۳۸۰۶۶	۲۹/۷	۱۹۱۴۰	۱/۴۰	۱۹۰۵۰۸	۹۹۷۵۰	۱۳۵۹۶۰	۹۸۴۶	۱۳۹۶۵۰۳	آذربایجان غربی
۱۳۸۳	-۱۳۸۸۷۵۹۹	۲۶/۴۴	۶۳۶	۱/۰۳	۵۹۹۳۳	۸۲۵۳	۵۱۱۳۴۴	۱۰۰	۶۱۲۱۵۶	اردبیل
۱۶۱۹	۸۴۴۵۶۶	۳۳/۶۶	۸۵۶۳	۰/۸۵	۲۶۵۷۰۴	۹۷۱۳۳	۴۰۳۹۸۷	۹۹	۳۱۲۱۶۳۷	اصفهان
۱۷۴۵	-۱۰۳۹۳۷۹۹	۳۶/۶۱	۹۳۱	۱/۰۳	۲۸۲۹۰	۹۸/۶۷	۲۷۵۹۲۵	۱۰۰	۳۹۶۵۶	ایلام
۲۹۳۳	-۱۱۱۰۶۵۸۵	۵۸/۶۱	۸۰۵۰	۰/۴۴	۱۸۸۵۰	۱۰۰	۴۴۴۸۲۳	۱۰۰	۴۴۴۸۲۳	بوشهر
۱۶۳۳	۴۰۱۳۴۱۵۳۳	۴۸/۰۴	۷۲۱۰۸/۶۳	۰/۸۷	۸۵۵۶۳۳	۹۷/۷۱	۹۲۸۲۵۱	۱۰۰	۶۶۰۲۱۴۰	تهران
۴۰۲/۶	-۱۲۶۲۵۵۰	۴۷/۸۱	۴۷۶۰	۰/۸۱	۲۵	۹۵/۷۹	۳۳۶۲۵۱	۹۴	۳۵۱۰۱۹	چهارمحال و بختیاری
۱۵/۳۰	۸۱۸۵۶۲۴۴	۳۵/۷۱	۲۹۶۶۵	۰/۶۵	۲۹۹۳۰۹	۹۸/۴۹	۳۵۰۱۰۰۰	۹۵/۵	۳۵۵۶۶۷۶	خراسان
۱۵/۵۱	۴۰۴۸۰۴۴۴	۳۹/۸۳	۱۹۳۷۰	۰/۴۴	۱۰۱۶۳۳۳	۹۷/۳۹	۲۳۶۰۱۵۵	۹۶	۲۴۴۳۴۰۶	خراسان جنوبی
۱۹/۷۸	۱۶۸۰۶۰۰	۳۶/۳۰	۷۸۵۵	۰/۹۹	۶۶۳	۱۰۰	۶۶۸۹۸۸	۱۰۰	۶۶۸۹۸۸	زنجان
۱۰/۵۴	-۵۱۳۱۸۰۸	۲۳/۹۲	۴۹۰۰	۰/۶۶	۲۳۲/۶۰	۹۱/۸۸	۳۳۸۸۴۱	۱۰۰	۳۶۸۸۷	سمنان
۳۳/۵۸	-۷۸۹۷۶۹۹	۴۱/۶۹	۱۱۶۰۰	۰/۸۵	۳۳۶۹۳۰	۹۸	۳۶۵۷۶۸	۴۷/۲	۴۰۲۸۶۵	سیستان و بلوچستان
۱۶/۵۴	۷۶۱۹۰۲۰	۳۸/۳۱	۱۵۵۹۵	۰/۸۷	۱۹۹۴	۱۰۰	۲۲۹۹۵۰۵	۹۸/۷۱	۲۲۹۹۵۰۵	فارس
۱۷/۵۱	۱۴۰۳۳۳۵۰	۳۱/۵۰	۶۸۹۰	۰/۹۹	۴۴۵/۵۰	۹۶/۹۲	۵۶۶۱۱۹	۱۰۰	۵۸۴۱۰	قزوین
۲۳	-۲۹۳۳۱۵۰	۷۲/۳۰	۳۰۰۰۰	۰/۴۹	۴۰۶/۵	۱۰۰	۸۳۳۶۳۳	۱۰۰	۸۳۳۶۳۳	قم
۱۵/۶۴	۱۹۵۷۳۴۳	۳۵/۹۵	۳۶۴۱۰	۰/۸۳	۶۲۳/۱۳	۹۸/۳۳	۷۳۶۹۵	۱۰۰	۷۵۹۹۸۷	گرمستان
۱۹/۴	۲۴۱۲۶۰۰	۳۰	۹۴۰۵	۰/۶۷	۵۸۸/۱۷	۹۸/۰۳	۵۹۴۱۳۳	۵۲	۶۰۶۰۶۴	کرمان
۱۹/۱۴	۵۲۸۳۳۴	۴۷/۷۳	۱۸۰۵	۰/۸۴	۱۹۴/۳۰	۱۰۰	۲۲۹۹۸۴	۱۰۰	۲۲۹۹۸۴	کرمانشاه
۱۹/۶۱	۱۴۸۰۱۳۳۵	۴۲/۳۵	۶۶۶۰	۰/۸۱	۳۴۹/۵	۹۸	۴۳۴۴۱۱	۷۰	۴۴۱۰۵۲	گلستان
۱۶/۶۴	۳۵۵۵۹۱۶۳	۶۶/۹۸	۲۳۶۵	۰/۷۳	۷۵۶/۹	۹۱/۰۷	۹۶۱۶۵۴	۹۳	۱۰۵۵۵۰۵	گیلان
۱۵/۳۱	۲۳۰۵۶۳۳	۴۴/۳۸	۱۱۴۰۷	۰/۶۷	۶۱۴/۰	۱۰۰	۹۱۵۳۴۴	۱۰۰	۹۱۵۳۴۴	لرستان
۱۳/۳۸	۲۶۵۶۴۰۰	۳۰	۵۱۷۷	۰/۳۴	۸۱۸/۸	۹۸/۵۴	۱۱۱۱۳۷۶	۸۵	۱۱۲۷۸۵۳	مازندران
۱۴/۱۶	۱۶۹۹۱۶۷	۳۳/۹۰	۱۸۸۰	۰/۸۰	۵۰۱/۳۳	۱۰۰	۶۲۸۳۷۸	۸۷/۱۶	۶۲۸۳۷۸	مرکزی
۲۱/۳۳	۲۱۷۶۷۵۶	۴۷/۵۷	۷۴۰۵	۰/۹۶	۶۵۷/۵۸	۹۵	۶۵۴۳۰۳	۱۰۰	۶۹۸۱۰۷	هرمزگان
۴۰/۴۸	۲۱۳۰۳۳۵۵	۳۶/۱۶	۲۳۶۷	۰/۹۷	۸۴۹/۵	۱۰۰	۸۳۹۷۱	۱۰۰	۸۳۹۷۱	همدان
۱۵/۳۵	۳۳۷۱۹۵۳	۴۳/۴۰	۷۰۱۰	۰/۹۴	۵۶۷/۲۸	۹۲/۳۳	۵۴۱۸۸۴	۱۰۰	۵۸۰۶۳۳	یزد
۱۷/۷۵	۱۱۹۴۵۸۳۷	۴۸/۹۲	۳۹۰۳۶/۶۲	۰/۸۳	۳۰۸۰۱/۲	۹۷/۳	۳۶۸۶۳۳	۹۲/۳۳	۳۷۵۴۱۰۰	کلنگور

جدول شماره ۲: وضعیت تجهیزات جمع آوری و حمل و نقل زباله‌های شهری استان‌های کشور در سال ۱۳۷۸

انواع وسایل جمع آوری و حمل و نقل

استان	جمعیت تحت پوشش	جرم دستی			خودروی سنگین			خودروی سبک			تعداد	استان											
		تعداد	میان بهره‌مندی	درصد از کل	تعداد	میان بهره‌مندی	درصد	تعداد	میان بهره‌مندی	درصد													
													میان بهره‌مندی	درصد	تعداد	میان بهره‌مندی	درصد						
آذربایجان شرقی	۲۱۴۴۹۵	۹۰۳	۳۳۷۵	۷۳۱۷	۸۲	۳۶۱۵۶	۱۴۱	۱۱۲۴	۱۱۲۴	۱۴۱	۳۵۱۶۱	آذربایجان غربی	۱۳۵۱۶۰	۷۵۵	۱۸۰۱	۷۴۶۷	۱۰۳	۱۳۲۰۰	۱۰۸۷	۱۱۰	۱۳۲۰۰	۱۰۸۷	۶۹۸۲۰
اردبیل	۵۱۱۳۳۴	۱۳۳	۴۱۵۷	۵۵۱۹	۴۲	۱۲۱۷۵	۴۶	۲۰۸۹	۲۰۸۹	۴۶	۱۰۳۲۷	اصفهان	۳۳۵۸۴۴۷	۵۱	۴۶۴۴	۳۳۴۹	۶۸	۳۴۶۸۳	۳۰۰۵	۶۱	۳۰۰۵	۳۰۰۵	۱۰۳۲۷
ایلام	۲۷۵۹۳۵	۱۰۳	۲۶۹۹	۶۶۰۲	۲۱	۱۳۱۴۰	۲۸	۹۴۵۵	۱۷۹۴	۲۸	۱۵۶۲۰۶	بوشهر	۲۹۷۲۴۲	۸۴	۳۵۴۰	۱۳۱۴۶	۲۶	۱۱۳۲۶	۱۴۹۱	۳	۲۸۰۰۲	۲۸۰۰۲	۹۹۱۱۴
تهران	۸۱۸۹۷۳۳	۸۱	۱۰۱۱۰۸	۶۱۳۳	۷۱۲	۱۱۵۰۲	۴۶	۱۱۳۲۶	۳۳۳	۴۶	۳۷۶۲۸	چهارمحال و بختیاری	۲۹۲۲۲۲	۲۴۳	۱۲۰۳	۷۸۶۴	۲۳	۱۳۷۰۵	۹۰۷	۳۰	۹۰۷	۹۰۷	۲۰۶۷۳۳۳
خراسان	۱۳۵۳۱۳۷	۱۰۲۴	۳۰۹۴	۸۰۷۲	۶۵	۲۰۸۱۷	۹۸	۱۳۸۰۸	۱۷۵	۹۸	۱۴۰۳۵	خراسان جنوبی	۱۲۵۳۱۷۵	۴۰۵	۳۰۹۴	۶۵۷۴	۵۰	۲۵۰۶۴	۱۹۵۶	۱۳۳	۱۹۵۶	۱۹۵۶	۱۵۰۳۴۹
خرزستان	۴۶۸۷۹۸	۳۷۳	۱۲۵۷	۸۱۵۲	۲۸	۱۶۷۴۳	۳۵	۱۶۷۴۳	۷۶۴	۳۵	۱۱۷۲۸	زنجان	۳۳۸۴۶۱	۱۱۵	۲۹۶۶	۹۱۹	۳۷	۱۳۰۳۳	۱۳۸۹	۲۶	۱۳۰۳۳	۱۳۸۹	۱۷۹۰۳۵
سمنان	۳۳۸۴۶۱	۱۱۵	۲۹۶۶	۹۱۹	۱۸	۱۸۸۲۵	۲۶	۱۳۰۳۳	۱۳۸۹	۲۶	۱۱۷۲۸	سیستان و بلوچستان	۳۵۷۶۸	۳۰۸	۱۲۸۵	۷۸۶	۳۳	۱۷۲۰۷	۹۱۴	۳۷	۹۱۴	۹۱۴	۳۰۴۴۴
فارس	۲۹۹۵۰۵	۱۳۷۵	۱۶۶۸	۷۴۱۵	۹۷	۳۳۷۰۶	۲۱	۳۳۷۰۶	۱۱۸	۲۱	۱۲۱۲۴	فارس	۲۹۹۵۰۵	۱۳۷۵	۱۶۶۸	۷۴۱۵	۹۷	۳۳۷۰۶	۱۱۸	۲۱	۳۳۷۰۶	۱۱۸	۲۲۵۴۴
قزوین	۵۶۶۱۱۹	۴۲۰	۱۳۱۷	۸۳۱۶۵	۲۰	۲۸۳۰۶	۵۵	۲۸۳۰۶	۱۰۷	۵۵	۱۱۸۷۲	قزوین	۵۶۶۱۱۹	۴۲۰	۱۳۱۷	۸۳۱۶۵	۲۰	۲۸۳۰۶	۱۰۷	۵۵	۲۸۳۰۶	۱۰۷	۱۸۸۷۲
قم	۸۳۴۷۳۳	۴۷	۱۷۸۱۹	۲۶۱۵	۵۴	۱۵۵۰۹	۲۹	۱۵۵۰۹	۹۲۳	۲۹	۲۲۳۰	قم	۸۳۴۷۳۳	۴۷	۱۷۸۱۹	۲۶۱۵	۵۴	۱۵۵۰۹	۹۲۳	۲۹	۱۵۵۰۹	۹۲۳	۱۸۸۷۲
کردستان	۷۴۳۲۸۶	۳۲۰	۳۳۴۹	۶۵۱۳۴	۵۱	۱۶۶۵۳	۳۰	۱۶۶۵۳	۸۵۱	۳۰	۱۹۸۸۸	کردستان	۷۴۳۲۸۶	۳۲۰	۳۳۴۹	۶۵۱۳۴	۵۱	۱۶۶۵۳	۸۵۱	۳۰	۱۶۶۵۳	۸۵۱	۶۱۴۹۵
کرمان	۶۱۴۹۴۸	۴۵۵	۱۳۵۲	۷۳۲۳۸	۷۱	۳۳۶۸۸	۷۹	۳۳۶۸۸	۱۲۷۴	۷۹	۱۳۵۵۵	کرمان	۶۱۴۹۴۸	۴۵۵	۱۳۵۲	۷۳۲۳۸	۷۱	۳۳۶۸۸	۷۹	۳۳۶۸۸	۷۹	۱۸۵۴۶	
کرمانشاه	۲۹۹۹۸۴	۱۶۸	۲۵۳۹	۷۵۱۶۱	۱۸	۲۰۹۰۸	۴۱	۲۰۹۰۸	۱۶۰۷	۴۱	۱۷۶۶۸	کرمانشاه	۲۹۹۹۸۴	۱۶۸	۲۵۳۹	۷۵۱۶۱	۱۸	۲۰۹۰۸	۴۱	۲۰۹۰۸	۴۱	۱۸۵۴۶	
کهگیلویه و بویراحمد	۳۱۶۸۸۶	۱۲۴	۱۸۵۵	۷۵۱۶۱	۱۱	۱۱۳۱۷	۲۰	۱۱۳۱۷	۱۲۱۹	۲۰	۱۷۶۶۸	کهگیلویه و بویراحمد	۳۱۶۸۸۶	۱۲۴	۱۸۵۵	۷۵۱۶۱	۱۱	۱۱۳۱۷	۱۲۱۹	۲۰	۱۱۳۱۷	۱۲۱۹	۱۸۵۴۶
گلستان	۹۲۸۱۰۵	۲۲۷	۱۳۶۶	۷۶۱۶۹	۲۸	۸۴۴۷	۲۹	۸۴۴۷	۹۷۹	۲۹	۱۳۱۲۸	گلستان	۹۲۸۱۰۵	۲۲۷	۱۳۶۶	۷۶۱۶۹	۲۸	۸۴۴۷	۹۷۹	۲۹	۸۴۴۷	۹۷۹	۱۸۵۴۶
گیلان	۹۱۵۳۷۴	۳۷۴	۲۴۴۸	۷۳۷۶	۷۱	۱۲۸۸۳	۳۶	۱۲۸۸۳	۷۰۹	۳۶	۱۲۳۲۳	گیلان	۹۱۵۳۷۴	۳۷۴	۲۴۴۸	۷۳۷۶	۷۱	۱۲۸۸۳	۳۶	۱۲۸۸۳	۷۰۹	۳۶	۱۲۳۲۳
لرستان	۹۵۷۱۴۵	۱۹۳	۴۵۹	۵۱۱۶	۶۵	۲۳۳۱۶	۹	۲۳۳۱۶	۲۴۰	۹	۱۷۶۶۸	لرستان	۹۵۷۱۴۵	۱۹۳	۴۵۹	۵۱۱۶	۶۵	۲۳۳۱۶	۹	۲۳۳۱۶	۲۴۰	۹	۱۷۶۶۸
مازندران	۶۲۸۲۷۸	۱۰۱	۶۲۱۱	۵۱۱۲۷	۳۳	۱۱۶۷۱	۶۰	۱۱۶۷۱	۳۰۴۴	۶۰	۳۷۰۵	مازندران	۶۲۸۲۷۸	۱۰۱	۶۲۱۱	۵۱۱۲۷	۳۳	۱۱۶۷۱	۶۰	۱۱۶۷۱	۳۰۴۴	۶۰	۳۷۰۵
مرکزی	۳۹۹۰۷۶	۱۷۵	۲۲۸۰	۵۹۷۳	۳۳	۱۴۴۱	۳۷	۱۴۴۱	۱۳۶۲	۳۷	۲۹۳۲۵	مرکزی	۳۹۹۰۷۶	۱۷۵	۲۲۸۰	۵۹۷۳	۳۳	۱۴۴۱	۳۷	۱۴۴۱	۱۳۶۲	۳۷	۲۹۳۲۵
هرمزگان	۴۴۰۸۳۵	۱۰۲	۴۳۳۲	۵۸۲۸	۳۱	۱۴۲۰	۳۵	۱۴۲۰	۱۷۷۱	۳۵	۲۱۱۱۴	هرمزگان	۴۴۰۸۳۵	۱۰۲	۴۳۳۲	۵۸۲۸	۳۱	۱۴۲۰	۳۵	۱۴۲۰	۱۷۷۱	۳۵	۲۱۱۱۴
یزد	۵۴۱۸۵	۳۲۲	۱۵۸۴	۸۱۳۳	۳۷	۱۶۶۶	۳۵	۱۶۶۶	۸۱۹	۳۵	۹۰۷۴	یزد	۵۴۱۸۵	۳۲۲	۱۵۸۴	۸۱۳۳	۳۷	۱۶۶۶	۳۵	۱۶۶۶	۸۱۹	۳۵	۹۰۷۴
کل کشور	۳۰۰۸۸۳۹	۹۱۸۹	۳۳۷۴	۶۶۶۹۹	۱۹۸۰	۱۵۱۶۶	۲۰۱۲	۱۵۱۶۶	۱۶۳۳	۲۰۱۲	۱۸۰۸۸	کل کشور	۳۰۰۸۸۳۹	۹۱۸۹	۳۳۷۴	۶۶۶۹۹	۱۹۸۰	۱۵۱۶۶	۲۰۱۲	۱۵۱۶۶	۱۶۳۳	۲۰۱۲	۱۸۰۸۸

مشارکت عمومی در برنامه‌ریزی

Public Participation in Planning

یکی از سازه‌ترین عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی در بریتانیا و امریکای شمالی، یعنی مشارکت عمومی یا مشارکت شهروندان، را می‌توان به عنوان وسیله‌ای تعریف کرد که از طریق آن اعضای جامعه می‌توانند در شکل‌گیری سیاست‌ها و طرح‌هایی که محیط زندگی آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهند مؤثر باشند. تقاضای مشارکت از این علاقه رو به افزایش سرچشمه می‌گیرد که تصمیم‌هایی که کیفیت زندگی در هر اجتماع محلی را تعیین می‌کنند، می‌بایست به جای اینکه معرف راه حل‌های فنی تحمیل شده از بیرون باشند، خواسته‌های کسانی را که ساکن آنجا هستند منعکس کنند.

این مفهوم از مشارکت متضمن آن است که مردم می‌بایست به انتخاب‌ها و پیشنهادهای مرجع برنامه‌ریزی دسترسی داشته باشند و قادر به ارائه عقاید و دیدگاه‌های خود در هر مرحله از فرایند برنامه‌ریزی، از تعیین اهداف اجتماعی تا اجرای طرح‌ها، باشند.

ادارات برنامه‌ریزی شهری و سازمان‌هایی از قبیل انجمن برنامه منطقه‌ای نیویورک^(۱) و انجمن برنامه‌ریزی و نوسازی شهری سان‌فرانسیسکو^(۲) در امریکا، بنیان‌گذار روش‌های جلب مشارکت هستند. در بریتانیا شهرهایی مانند کاونتری و لیورپول، این روش‌ها را اختیار کرده‌اند. این روش‌ها شامل برگزاری نشست‌های محلی، بحث عمومی، مذاکره با گروه‌های اجتماعی و ذی‌نفع، برپایی نمایشگاه، ایجاد مراکز تحقیقات و اطلاعات، پوشش رادیو - تلویزیونی و مطبوعاتی، تهیه خلاصه‌های غیرفنی از پیشنهادها، تهیه بروشورهای مسائل شهری، مراجعه به منازل، شرکت در نظر سنجی و برگزاری مسابقه است. دامنه این روش‌ها و تأکید بر روش‌های ویژه، متناسب با هر مرجع برنامه‌ریزی و قضاوت آن در مورد اینکه کدام روش بهترین نتیجه را می‌دهد، متغیر است.

قانون برنامه‌ریزی شهری و روستایی ۱۹۶۸ بریتانیا، مراجع برنامه‌ریزی را ملزم می‌کند که این فرصت را برای مردم فراهم کنند تا قبل از اینکه برنامه‌ریزان، سیاست‌هایی را در پیش گیرند، عقاید خود را ابراز کنند. در ژوئیه ۱۹۶۹ کمیته رسمی مشارکت مردم در برنامه‌ریزی، گزارشی از روش‌های تأمین مشارکت مؤثر در مرحله شکل‌گیری تهیه طرح‌های توسعه ارائه کرد. این کمیته توصیه کرد که مرجع برنامه‌ریزی، ضمن پایبندی به الگوی مستمری از مشارکت، می‌بایست تلاش خود را در دو مرحله اصلی فرایند برنامه‌ریزی تشدید کند: نخست، هنگام جلب نظریات در مورد انتخاب‌های اجتماع محلی؛ و سپس، هنگام ارائه بیانیته پیشنهادی ترجیحی. این کمیته همچنین از برگزاری جلسات بحث و تبادل نظر عمومی^(۳)، میان گروه‌های ذی‌نفع محلی و مقامات مسئول، و استخدام مأموران توسعه اجتماعی^(۴)، برای جلب توجه اجتماع گریزان^(۵) حمایت کرد. کمیته رسمی مشارکت

منبع:

- whittick, Arnold (1974) Encyclopedia of urban planning, Mc Graw - Hill, USA.

پانویس‌ها:

- 1- New York Regional plan Association
- 2- San Francisco Planning and urban Renewal Association
- 3- Community forums
- 4- Community development officers
- 5- non-joiners
- 6- The Architects Renewal committee in Harlem
- 7- ghetto schools

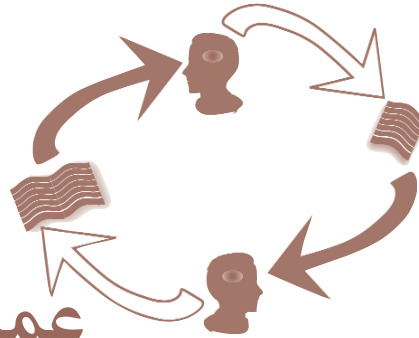
مردم بر اهمیت بازخورد نتایج مشارکت تأکید کرد تا مردم بفهمند که مصلحت آنان ارزشمند است.

آموزش عمومی درباره هدف برنامه‌ریزی و روال کار به عنوان یکی از عناصر ضروری در برانگیختن مشارکت آگاهانه تلقی می‌شود، به ویژه اگر دستگاه برنامه‌ریزی بخواهد به جای نمایندگان پرهیاهوی گروه‌های فشار، نظر دقیق افکار عمومی محلی را بداند. در بریتانیا، جوامع شهری به سوی هویت طبقه متوسط تمایل یافته است و در مناطقی که کیفیت‌های زیست محیطی می‌بایست حفظ شود بیش از همه فعال است. در شهرهای امریکا، مشارکت عمومی با مشکلات محرومان، گروه‌های خاموش و اقلیت‌ها هماهنگ شده است. در این شهرها، لحن بیان موضوع که سخت‌تر و خشن‌تر شده است در نفوذ برنامه‌ریزی حمایتی و شکل‌گیری گروه‌های اقدام محله‌ای که خواهان «قدرت مردم» هستند دیده می‌شود. برای مثال، کمیته نوسازی معماران هارلم^(۶)، که مؤسسه‌ای حمایتی است، به منظور افزایش آگاهی محلی درباره فرایندها و سیاست‌های رشد شهری، برنامه آموزش اجتماعی را در مدارس محله^(۷) در پیش گرفته است. در بریتانیا، برنامه‌ریزان و آموزگاران همکاری در زمینه گنجاندن درس شناخت محیط زیست و سایر دروس مرتبط را در برنامه درسی مدارس ابتدایی و متوسطه آغاز کرده‌اند. در امریکا و کشورهای دیگر نیز، تلاش برای مشارکت، رو سوی گسترش در حوزه وسیع‌تری از برنامه‌های اقدام اجتماعی دارد.

فنون مشارکت به طور گسترده در سطوح محلی و منطقه‌ای شکل گرفته و توسعه یافته‌اند؛ اما تأثیرگذاری آنها بر مقولات برنامه‌ریزی ملی مد نظر قرار نگرفته است، مگر در مواردی که گروه فشار محلی بتوانند در قوانین ملی یا ایالتی اعمال نفوذ کنند. میزان مشارکت از نظر مسئولان برنامه‌ریزی هر چه قدر باشد، این نکته مشخص شده است که اعضای انتخاب شده شورا در قانون فعالیت قرار دارند و بیشتر موفقیت مشارکت به قدرت پیوندهایی که آنان میان مسئولان و مردم حوزه نمایندگی خود برقرار می‌کنند، و همچنین به خواسته‌های آن مردم برای کشاندن تصمیم‌گیری‌های عمده به بحث عمومی، بستگی دارد. در حرفه برنامه‌ریزی نیز آموزش مشارکت عمومی به اعضای آن در حال شکل‌گیری است.

در برخی محافل، نگرانی‌هایی در مورد جنبه‌های خاصی از مشارکت عمومی ابراز شده است. این نگرانی‌ها در مور هزینه‌ها، بر حسب مسائل مالی و زمان بر بودن و نیاز به خدمات کارکنان و اعضای دستگاه محلی، و در مورد این احتمال است که در صورت بروز بحث و کشمکش میان مسئولان و مردم، مشارکت موجب تأخیر در فرایند برنامه‌ریزی خواهد شد. باید پذیرفت که مشارکت، به مفهوم کامل آن، هزینه‌ای را از جامعه به صورت منابع و زمان می‌طلبد. اگر جامعه ارزشی برای بیان نظریات و مصالحه میان منافع گوناگون قائل باشد، می‌بایست آمادگی پرداخت آن هزینه را هم داشته باشد.

روابط انسانی و عملکرد کارکنان شهرداری‌ها

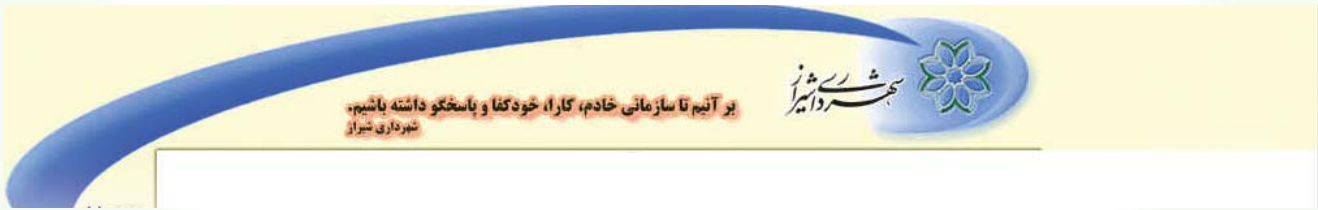
این دارد که نسبت به امیال افراد و منحصر به فرد بودن هر یک از شخصیت‌ها بصیرت و بینش کامل وجود داشته باشد. پیشنهاد شیوه‌های مشارکتی وسیع‌ترین تکنیک شناخته شده انگیزشی است که امروزه به آن عمل می‌شود. به شیوه مشارکت جویی به کارکنان فرصتی داده می‌شود که درگیر مسائل شوند و نقش فعالی در تصمیماتی که آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهند داشته باشند. در اصل مدیریت مبتنی بر مشارکت بر این اندیشه استوار است که اگر افراد با تصمیم‌گیری‌ها همراه شوند و در آنها نقش داشته باشند، به احتمال قوی آنها را می‌پذیرند و از آنها پشتیبانی می‌کنند. چالش و برقراری واقعی هدف‌ها ممکن است کلید این امر باشد که چرا انگیزش با استفاده از شیوه‌های مشارکت جویانه بهبود حاصل می‌کند. برای مثال، مطالعات انجام شده در یکی از شرکت‌ها به نام تگزاس اینسترومنتز نشان می‌دهد که مشارکت در استقرار هدف‌های گروهی پس از اینکه افراد در جلسات مربوط به تشخیص مسئله شرکت جستند، مؤثرتر گردید. علاوه بر آن، مشارکت ملال و بی‌احساسی و نارضایتی را که در مشاغل یکنواخت وجود دارد تقلیل می‌دهد. هنگامی که زیردستان تشخیص می‌دهند که مدیران خالصانه بر افکار و عقاید آنها علاقه می‌ورزند، طبیعی است که آنها نیز احساس بهتری نسبت به کارها و مشاغل خود داشته باشند. با این توجه، سیکرت می‌گوید که کارکنان فرصتی به دست می‌آورند تا احساس ارزش شخصی و مسئولیت را از طریق مشارکت گروهی کسب کنند.

منوچهر سامبرانی

کارمند شهرداری تبریز

روابط صحیح در سازمان از عوامل مهم در موفقیت‌های شغلی است و نیز عامل بسیار مهمی در افزایش کارایی کارکنان به شمار می‌آید. این امر موجب رضایت فردی می‌گردد و رضایت کارکنان را افزایش می‌دهد. یکی از مشکلات موجود در سازمان شهرداری‌ها نبودن تعریف خاص از روابط بین کارکنان و مدیریت و سازمان است که این امر باعث نارضایتی کارکنان، به دلیل مشارکت داده نشدن در تصمیم‌گیری‌ها و در بسیاری موارد استقبال نشدن از ایده‌ها و نظریات آنها از سوی مدیریت می‌شود. در زمان حاضر در دستگاه‌های دولتی و خصوصی و کارخانجات به آموزش فنی و عمومی کارکنان اهمیت ویژه داده می‌شود و به مناسبت‌های مختلف سمینارها و گردهمایی‌های مدیریتی برگزار می‌گردد و در آن اهمیت نیروی انسانی و کارکنان و سازمان‌ها به عنوان سرمایه اصلی گوشزد می‌شود.

ولی در سازمان شهرداری‌های کشور همچنان مدیران به روش‌های قدیمی (در حاشیه قرار دادن کارکنان و اهمیت ندادن به مشارکت آنها) اعمال مدیریت می‌کنند. با عنایت به اینکه سازمان را کارکنان با شخصیت‌های متفاوت به وجود می‌آورند، یکایک این شخصیت‌ها نسبت به کاری که در سازمان انجام می‌گیرد حساس‌اند. کوتاه سخن، شخصیت بر روشی که فردی کاری را انجام می‌دهد - و با اشخاص دیگر در کنش مقابل قرار می‌گیرد - تأثیر دارد. مدیران باید رفتارها، ارزش‌ها و طرز فکرهای افرادی را که در سازمان آنها کار می‌کنند بشناسند و درک کنند. به عبارت دیگر، بهبود بخشیدن فضای سازمان به منظور حصول اطمینان از نیل به رضایت بیشتر کارکنان و عملکرد بالاتر آنها نیاز به

داروخانه هاست، صفحه شهرداران شیراز از بدو تأسیس که به معرفی شهرداران شیراز از ابتدای تأسیس شهرداری تاکنون پرداخته است و عکس های ایشان را به یادبود بر روی صفحه قرار داده، و بسیاری دیگر که همه از نظر اطلاع رسانی بسیار سودمند هستند. اما در این میان آنچه بیشتر رخ می نماید، ابتکار سایت در قرار دادن صفحه ای با نام راهنمای مراجعه کنندگان است. این صفحه مراحل انجام امور مختلف و گردش کار در شهرداری شیراز را تشریح کرده است. این ابتکار ارزشمند ضمن تسریع امر خدمات رسانی، از سردرگمی مراجعه کنندگان نیز جلوگیری می کند. راهنمایی هایی نیز در مواردی که در پی می آید در دسترس است: مجوزهای ساخت و ساز ساختمان های بلند مرتبه، پایان کار و عدم خلاف، صدور مجوزهای تفکیک، تغییر کاربری و دیوارگذاری، پرداخت عوارض سالانه، کسب و معاملات. بالاخره اینکه بر روی صفحه های متعدد سایت این شعار به چشم می خورد: [بر آئیم تا سازمانی خادم، کارا، خودکفا و پاسخگو داشته باشیم].

www.city.osaka.jp

سایت رسمی شهر اوساکا سایتی با ساختار بسیار ساده و در عین حال کاربردی است. این سایت که امکان نمایش به پنج زبان را دارد، دارای سرعت فوق العاده بالایی نیز هست. صفحه اصلی سایت شامل خلاصه ای از خبرهاست که در قالب سرفصل های مربوط به آنها با نام های: تازه چه خبر، مجله اینترنتی، راهبردهای مفهوم شهر، راهنمای گردشگر و تجارت و سرمایه گذاری قرار گرفته اند. در قسمت سمت چپ صفحه ستونی از لینک ها به چشم می خورد که به کاربر امکان می دهد به صفحه های مربوط به پیام شهردار، مفهوم شهر، فرهنگ و تاریخ، واقعیت ها و آمار، اوساکا و جهان، راهنمای گردشگر، تجارت و سرمایه گذاری، پروژه ها و رویدادهای مهم، تحقیق و فناوری و ساکنان دسترسی پیدا کنند. از بخش های شاخص سایت می توان به بخشی که به راهنمایی گردشگران پرداخته است اشاره کرد که در آن راه های دسترسی به اوساکا، کتاب های راهنما، اطلاعات ضروری برای گردشگران، چگونگی وضعیت سفرهای درون شهری و حمل و نقل و بسیاری نکات سودمند برای گردشگران آمده است. بخش دیگری که تأمل بر آن خالی از لطف نخواهد بود، صفحه واقعیت ها و آمار است که در آن لینک هایی برای ارائه اطلاعات پایه و آماری در مورد مکان ها و دسترسی به مدیریت شهری و منطقه کلان شهری اوساکا وجود دارد. قسمت مدیریت شهری دارای زیرشاخه ای است که در آن ساختار کامل شهرداری و سلسله مراتب سازمانی آن به صورت نموداری عرضه گردیده و شرح وظایف هر یک در ادامه آمده است.

www.shirazcity.org

طبق اسناد و مدارک موجود، در سال ۱۳۹۰ شمسی به دستور استاندار وقت اولین شهردار شیراز منصوب شد و مسئول تشکیل بلدیة در شهر شیراز گردید. در سال ۱۳۰۲ ساختمان شهرداری شیراز بر پا شد و در سال ۱۳۰۶ مورد بهره برداری قرار گرفت. هم اکنون نیز شهردار شیراز در این ساختمان نسبتاً تاریخی مشغول فعالیت است. پایگاه اطلاع رسانی و اینترنت شهرداری شیراز از ابتدای سال ۱۳۷۹ به منظور ارائه خدمات مختلف به شهروندان و مخاطبان شهرداری و همچنین ارائه خدمات اینترنتی به واحدهای تابع شهرداری راه اندازی شد. در این زمینه، با فعالیت این واحد، وب سایت مذکور طراحی گردید و بر روی شبکه جهانی اینترنت قرار گرفت. آنچه در این نشانی می توان دید، نسخه دوم پایگاه شبکه شهرداری شیراز است که کار طراحی آن از اردیبهشت سال ۱۳۸۱ آغاز گردیده است؛ ولی همچون دیگر پایگاه های شهرداری های کشور هنوز با نواقصی همراه است.

بر روی صفحه اصلی سایت که با عکس هایی از شیراز تزئین شده است، خلاصه ای از آخرین اخبار و مطالب جدید در مستطیل هایی قرار گرفته اند که با یک کلیک بر روی هر یک، دسترسی به کل آن مطلب میسر می شود. ستون سمت راست صفحه اصلی حاوی لینک هایی به صفحات مربوط به شورای اسلامی شهر شیراز، شهردار شیراز، مدیران، معاونت های شهرداری و سازمان های تحت نظارت آنها، مناطق هشتمانه شهرداری و منطقه ویژه اقتصادی شیراز است. لینک های مذکور که هر یک از زیرشاخه های متعددی تشکیل شده اند، اطلاعات زیادی را به دست می دهند. در این میان نکته درخور توجه تلاش طراحان و برنامه ریزان سایت برای هر چه بیشتر آشنا کردن شهروندان با وظایف سازمان های مختلف شهرداری و سلسله مراتب سازمانی و تشکیلاتی آنهاست. تاکنون نمودار سازمانی اداره آموزش و پرورش، اداره تشکیلات و بهبود روش ها، معاونت مالی و اداری، مدیریت امور اداری شهرداری شیراز، معاونت اجرایی و خدمات شهری، سازمان پایانه های مسافربری، سازمان نظیف و بازیافت مواد، سازمان میادین و ساماندهی مشاغل، معاونت حمل و نقل و ترافیک، معاونت حقوقی و املاک، معاونت فنی و عمرانی بر روی صفحات مربوط به آنها قرار گرفته اند. بر روی صفحه اصلی لینک های دیگری نیز وجود دارند. لینک هایی به صفحاتی همچون پیوندهای ایرانی و خارجی که به معرفی سایت های مختلف ایرانی و خارجی می پردازد، صفحه بانک نرم افزار رایگان که به کاربران امکان دریافت تعدادی از نرم افزارهای کاربردی را می دهد، صفحه اطلاعات جامع شیراز که در بردارنده اطلاعاتی درخور توجه در مورد هتل ها، رستوران ها، مهمانپذیرها، موزه ها، سینماها، تاکسی تلفنی ها، شرکت های حمل و نقل درون شهری، بیمارستان ها، درمانگاه ها و

نام کتاب: تراکم در شهرسازی، اصول و معیارهای تعیین تراکم شهری / نویسنده: دکتر محمد مهدی عزیزی / ناشر: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران / چاپ نخست: ۱۳۸۲ / شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه در ۲۸۲ صفحه / بها: ۲۸۰۰۰ ریال.

کتاب با پیشگفتاری از معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی آغاز می‌گردد که در آن، این اثر را «نخستین تحقیق همه جانبه و آکادمیک در این زمینه» می‌داند که «با مشارکت شماری از استادان و پژوهشگران شهرسازی... انجام شده» است. همین نام‌های شناخته و پیوسته که اعتبار کتاب را دو چندان می‌کند.

این اثر جمع‌بندی و واکاوی پژوهشی است که دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۷ برای معاونت شهرسازی و معماری وزارت مسکن و شهرسازی انجام داده و در سه مرحله به مباحث نظری پرداخته است که در آن تجربه‌های کشورهای مختلف تشریح و تحلیل شده‌اند.

مرحله دوم آن مباحث و تجربیات حاصل از تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری در ایران است و مرحله سوم، تبیین مجدد مفهوم و عوامل مؤثر بر تراکم شامل عوامل کالبدی - فضایی، زیست محیطی و اقتصادی - اجتماعی.

کتاب در ده فصل نگاه‌شده شده است. مقدمه؛ تراکم و جایگاه آن در شهرسازی؛ نگاهی به تجارب بین‌المللی در تعیین تراکم شهری؛

چالش‌ها و راهبردها؛ رویکردی اساسی در تعیین تراکم شهری؛ ابعاد اقتصادی تراکم شهری؛ ابعاد اجتماعی و فرهنگی تراکم شهری؛ ابعاد زیست محیطی تراکم شهری؛ ابعاد کالبدی - فضایی تراکم شهری؛ تراکم شهری در ایران و مطالعات موردی؛ نتیجه‌گیری: اصول و معیارهای تعیین تراکم شهری. نویسنده کتاب را برای بهره‌برداری «متخصصان امور شهری، دانشجویان شهرسازی و معماری، دست‌اندرکاران و تهیه‌کنندگان طرح‌های توسعه شهری» سودمند دانسته و اظهار امیدواری کرده است که اینان با مد نظر قرار دادن معیارهای تعیین تراکم شهری و پرهیز از تعیین تراکم شهرها به صورت ذهنی و سلیقه‌ای گامی در جهت کاهش مسائل توسعه شهری کشور در آینده بردارند. در صفحه سیاست‌گذاری‌ها، نویسنده در کمال درستی، مسئولیت هر نقص و کمبودی را در کتاب، از همکاران خود در پژوهش مبرا دانسته و خود بر دوش گرفته است.

در میان فصل‌های دهگانه کتاب، فصل نهم بیش از همه به

نمونه‌ها پرداخته و از ملموس‌ترین بخش‌هاست که به زیرفصل‌های «تراکم شهری در ایران و مطالعات موردی»، «زمینه‌های اقتصادی تراکم شهری در ایران»، «تراکم جمعیتی در شهرهای ایران»، «سرانه و ضریب استفاده از زمین و تراکم ساخت»، «تحلیل تراکم در نمونه‌هایی از طرح‌های توسعه شهری ایران» تقسیم شده است. آن گونه که پدیدآور خود اشاره کرده، در زیرفصل نخست، از طرح تحقیقاتی محسن حبیبی بهره‌برداری شده و دو زیرفصل پس از آن (سوم و چهارم) را از پژوهش‌های مینو رفیعی سودجسته است. زیرفصل پنجم با استفاده از طرح تحقیقاتی دانشجویان شهرسازی (مانلی افشنگ، موج اسماعیلی و بهزاد اتابکی) زیر نظر نویسنده، فراهم آمده است. در این آخرین زیرفصل به عنوان نمونه هفت شهر یزد، همدان، اراک، سمنان، بنجورد، شهرکرد و شیراز برگزیده شده‌اند که بر آنها دو شهر نویناد مجلسی و شهر جدید مهاجران افزوده شده است. شهرک مجلسی برای کارکنان فولاد مبارکه اصفهان در ۱۳۶۹ طرح‌ریزی شده و شهر مهاجران که در ۲۰ کیلومتری باختر اراک نزدیک روستای «دیز» جای دارد، در ۱۳۷۱ برای سرریز جمعیت اراک گرت‌برداری شده است.

آنچه در این فصل و در سرتاسر کتاب جای خالی آن حتی به اشاره‌ای به اندازه‌یک زیرفصل، به شدت احساس می‌شود، موضوع جنجال برانگیز تراکم در شهر تهران از دیدگاه شهرسازانه است که امروزه بر نوک همه دشواری‌های تراکمی شهرهای ایران نشسته است.

با اینکه پدیدآور خاستگاه و دست‌ما به‌های این پژوهش را آشکارا بیان کرده است، کمبود این بخش خواننده کنجکاو را در جست و جو برای یافتن مبحث پرکشش «تراکم در تهران» ناکام می‌گذارد. نویسنده در نخستین زیرفصل، «پیدایش مفهوم تراکم...» با نگاهی گذرا به دهه ۴۰ خورشیدی پرداخته که سال‌های شکل‌گیری مفهوم شهرسازی است و به تشکیل وزارت آبادانی و مسکن نیز اشاره کرده و نشان داده است که الگو با کالبد هیچ تناسبی نداشته و در نتیجه ۷۰ درصد از سطح ساخته‌شده شهر تخریبی تلقی می‌شده است (ص ۱۹۰ - ۱۹۲). در زیرفصل «زمینه‌های اقتصادی تراکم شهری در ایران» نشان داده که چگونه با تصویب

قانون نوسازی و عمران شهری در ۱۳۴۷ ش، زمینه تحقق طرح جامع و پیشنهادهای آن برای دگرگونی سازمان کالبدی-فضایی و اجتماعی-اقتصادی شهر ممکن گردید و دولت در برنامه چهارم توسعه اقتصادی-اجتماعی کشور (۱۳۴۷-۱۳۵۱) خواسته «چهره‌ای از جهش اقتصادی، پیش روی قرار دهد که به خاطر توسعه‌ای برون‌زا و متکی بر اقتصاد تک محصولی معنایی ندارد.» (ص ۱۹۲) و شهر تبلور کالبدی و حقیقی چنین توسعه‌ای بوده است. سپس به زنجیره ورود دلارهای نفتی دهه ۵۰ و تأثیر بر تراکم و عملکردهای شهر و آغاز شهرک‌سازی در پیرامون تهران و دیگر شهرهای بزرگ پرداخته و به آشفته‌گی اقتصاد شهری و «قانون [به ناگزیر] منع معاملات مکرر زمین» در ۱۳۵۴ ش. اشاره کرده است.

در زیر فصل سوم «تراکم جمعیتی در شهرهای ایران» برای از میان برداشتن ناهماهنگی در تعاریف گوناگون سه فرمول درباره «تراکم جمعیتی ناخالص»، «تراکم جمعیتی ناخالص در فضای سخت کاربری‌های شهری» و «تراکم خالص مسکونی» را به دست می‌دهد (ص ۹۳). در زیر فصل «تراکم جمعیتی ناخالص در شهرهای کشور و شهرهای منتخب» دخالت محدودیت‌های محیطی، جغرافیایی و آب و هوایی را در ناهمسانی پراکنش جمعیتی، خاطر نشان کرده و افزوده که برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های توسعه شهری نیز سوگیری مشخصی در پیوند با تراکم شهر نداشته‌اند. در جدولی از شهرهای «منتخب» بالای ۱۰۰ هزار نفر جمعیت، ۵۷ شهر را برگزیده که دارای تراکم‌های ناخالص جمعیتی میان پایین‌ترین حد ۲۱ نفر (سمنان) و بالاترین حد ۸۱ نفر (اراک) هستند؛ و آن‌را با ۲۸ شهر از شهرهای جهان (به طور ناقص) سنجیده است. این زیرفصل دارای پاره

زیرفصل‌های بسیاری است، مانند «تراکم جمعیت در بافت پر» و «تراکم مسکونی» که آن‌را چنین تعریف کرده است: «ازدحام نفر در هکتار زمین با کاربری مسکونی در شهر».

نویسنده برای نگارش کتاب از ۴۳ پایه نگاشته فارسی و ۸۴ منبع خارجی سودجسته که ۸ کتاب آن آلمانی و بقیه به زبان انگلیسی است. سیاه‌های از ۴۴ جدول به کار گرفته شده در کتاب و ۴۷ تصویر بر کارایی کتاب افزوده‌اند که شوربخانه عکس‌هایی که مثلاً درباره ژاپن بوده (ص ۹۱ و ۹۲) با کیفیتی بسیار بد و به صورت منفی درآمده است. پدیدآور توضیحات خود را در پانویس برای هر صفحه آورده است، اما کتاب از واژه‌نامه و نمایه نام کسان و جای نام‌ها تهی مانده است. گذشته از این، در پاره‌ای بخش‌ها لغزش‌های چاپی به کتاب راه یافته‌اند. مانند شماره جدول‌ها در صفحه‌های ۲۰۳ و ۲۰۴. ماهنامه این اثر را با همه کم و کاستی هایش که ممکن است متخصصان بر آن وارد بدانند، کتابی سودمند و از نخستین کتاب‌ها در این زمینه می‌شناسد و بر این باور است که بازنگری و ژرفکاوای در چیدمان، همسنجی، بررسی و پرداختن به بزرگ‌ترین نمونه‌ها از شکل تراکم-شهر تهران-چاپی دیگر را در پی خواهد داشت تا کتاب جای خود را در میان آثار پایه و کلاسیک شهرسازی باز کند. می‌ماند، کار خوب انتشارات دانشگاه در چاپ زندگینامه و تصویر پدیدآور در کتاب. زیرا شناسانیدن قلم به‌دستان و تازه به میدان آمدگان که تجربه‌مندان و اندوخته‌های اندیشگی این سرزمین در آینده خواهند بود.

کاری است بایسته تا نسلی که در راه‌اند به نقد و بررسی آنان و کارنامه‌های‌شان بنشینند تا هر کس در این عرصه در جایگاهی که شایسته اوست بنشیند.

نام کتاب: برای داشتن محیط زیستی سالم چه باید کرد؟
نویسنده: دکتر برهان الدین ولدبیگی / ناشر: نویسنده کتاب /
چاپ چهارم: ۱۳۸۱ / شمارگان: ۶۰۰۰ نسخه در ۵۲
صفحه / بهای: ۳۰۰ تومان.

نویسنده، کتابچه کوچک و کم برگی را ترجمه و تألیف کرده است که در زیر نام آن، بر بالای تصویر رنگی و زیبایی، تیرهای درشت و درشت‌تر؛ «توصیه‌های علمی زیست محیطی»، «برای همگان» نقش بسته است. انگیزه چنین کاری جز دل‌بستگی و شیفتگی به طبیعت چیز دیگری نمی‌تواند باشد، چندان که نویسنده - که خود دبیر «انجمن سبز اورامان اس» است، کتاب را چنین می‌آغازد «بنام دوستدار زیبایی‌ها».

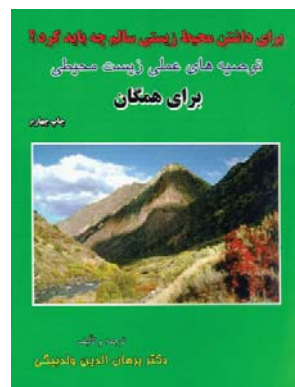
کتابچه در ۱۰ بخش نگاه‌شده شده است: مقدمه بر چاپ چهارم، مقدمه، در خانه، در حیاط خانه، در موقع خرید، در مدرسه، در هنگام رانندگی، در محل کار، در بیرون از خانه (فضای باز)، شما و همسایگان. نویسنده در مقدمه بر چاپ چهارم، شمارگان کتاب را در ۲ چاپ (۱۳۸۰) ۹۰۰۰ جلد آورده که با شمارگان تقریبی سوم و چاپ چهارم سر به ۲۰۰۰۰ جلد می‌زند که در بازار ناتوان کتاب در این سرزمین، شاهکاری است. نویسنده، خواندن این را برای هر خانوار

ایرانی لازم دانسته تا «اخلاقیات زیست محیطی» در کشور ما نهادینه گردد.

کتاب به دریافت جایزه ملی نیز نزدیک شده است. نویسنده برای پخش کتاب خود با شهرداران و کار به دستان آموزش و پرورش نیز به گفت و گو نشسته است.

این کتابچه در واقع دستورنامه‌ای است که پایدها و نبایدهای فراوان و ساده و در عین حال مهمی را در خود جاداده است، که بسیاری از اینها برای فرهنگ ما کاملاً بیگانه است، مانند «می‌توان کتاب و مجلات را به بیمارستان‌ها، اشخاص سرشناس اهل محل یا سازمان‌های خیریه و یا مدارس اهدا نمود» و پاره‌ای آمارها که بسیاری از ما از آن بی‌خبریم مانند «در بازیافت هر تن شیشه از متصاعد شدن ۱۰۵۷ کیلوگرم دی اکسید کربن به داخل هوا جلوگیری می‌شود» و «کاهش آلودگی آب به میزان ۳۵ درصد و مصرف آب به میزان ۵۸ درصد خواهد بود».

ماهنامه این کتابچه را گامی در راه پیشبرد آموزش شهروندان می‌داند و خواندن آن را ضرورتی همگانی می‌شمارد.

Contents

Note	4
Special Report	
- Municipalities and The Necessity of Structure Reformation/ J.Aliabadi	5
Idea & Research	
-Comparative Survey of Municipalities Organization/ The org. and Imp. of Methods Bureau of M.O	11
-Landuse Planning With Participation of People / M.Dehqun	18
Dialogue	
- Urban Development and Rural Development/ I.Assadi	21
Legal Counsellor/The Legal Bureau of Municipalities Organization/sh. Nazarpour	25
Adminstrative and Financial Counsellor/ J.Rezaie	30
Municipalities According to Documents	35
Urban Law	
- Glance over Duties of Legal Offices in Municipalities / H. Salehi	37
Councils and Participation	
- Necessity of Municipality's Interference in Cultural and Social Fields /M.R.Talebinezhed	40
- Government and Councils in Iran/An Analytic Look at Baladeyye (Municipality) Association's Elections/ H.Shafi'i	42
-The ABC of City / Process of Ratification of Urban Development Plans /M.Barabadi	44
World's Experiences	
- Dubi Municipality: The Organization and Structure/ Comp.and Trans: Sh.Farzinpak.	46
- Participational Strategic Planning in Senegal/ Trans: G.karimnoori	48
- Designing for An Exceptional Town in Miami/ Trans: A.Arabanidana	52
World's Cities and Municipalities	54
Instruction	
-Moting Danger in Bike ways Crosses/ P.shahabiyun	60
-Selection of Isfahan Municipality's Five year Plan/ Z.Shahbakhti	63
Point of View	
- The Difficulties of Nonelecting of Mayor from Municipality Employees/ M.Mohannaie	69
News Report	
- Citizenry Exercise in The Green Quarter	71
Brief News	
Glance at Cities/Abadun, Birjand, Khoy, Tabriz, Tehran	84
Urban Statistics/ D.Jalali	93
Urban Terminology/N.Barakpoor	97
Letters	98
Web Sites/ Sh. Farzinpak	99
New Publication/A.Jalali	100

58

Shahrdariba

Monthly Journal of Information
Educational and Research
on Urban Management and Planning
Number.58.March.2004

- Municipalities and The Necessity of Structure Reformation
- Landuse Planning With Participation of People
- Urban Development and Rural Development
- Glance Over Duties of Legal Offices in Municipalities
- Necessity of Municipality's Interference in Cultural and Social Fields
 - An Analytic Look at Baladeyye (Municipality) Association's Elections
- Process of Ratification of Urban Development Plans
 - Participational Strategic Planning in Senegal
- Motoring Danger in Bike ways Crosses
- Citizenry Exercise in The Green Quarter

